

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ
(TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRME)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat KIZILÇAOĞLU

Düzce

Haziran, 2021

T.C.

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ
(TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRME)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat KIZILÇAOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL

Düzce

Haziran, 2021

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalında oy birliği / oy çokluğu ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL (İmza)

Üye: Doç. Dr. İsmail YAŞAYANLAR (İmza)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şamil BAŞ (İmza)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

28/06/2021

Prof. Dr. Zafer AKBAŞ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Şer‘iyye sicilleri, aslen hukukî metinler olmakla birlikte verdikleri bilgilerle ait oldukları döneme dair siyasî, askerî, idarî, iktisadî, içtimaî ve kültürel durumla ilgili dolaylı kayıtları da içerirler. Bu yönüyle ilgili oldukları şehrin tarihini aydınlatmada ve şehir tarihi çalışmalarında birincil derece öneme sahiptirler. Hâiz oldukları bu vasfa binaen Türkiye’de bir hayli zamandan beri şer‘iyye sicilleri üzerine akademik çalışmalar yapılmakta, transkripsiyon (çeviriyazı) ya da değerlendirme merkezli hazırlanan tezler ilgililerin dikkatine sunulmaktadır. Bununla birlikte Düzce’yle ilgili arşivde bulunan 1885-1908 yıllarına ait 33 adet şer‘iyye sicili bugüne kadar herhangi bir çalışmanın konusu olmamış görünmektedir. Bu bakımdan yakın dönem Düzce tarihine ışık tutacak olan bu şer‘iyye sicillerinden 1895 yılına ait 1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili, Düzce tarihinin eksik olan halkasını tamamlamak ve yapılacak çalışmalara katkı sunmak amacıyla tarafımızdan yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Düzce şer‘iyye sicilleriyle ilgili ilk ve en kapsamlı çalışma olma hüviyeti taşıyan bu tezde, genellikle transkripsiyon ve değerlendirme şeklinde iki ayrı bağlamda yürütülen çalışmalardan farklı olarak söz konusu iki kategori bir araya getirilmiş ve bir bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Buna göre üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümde çalışmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları ortaya konulmuş; Düzce tarihiyle ilgili literatüre değinilmiştir. İkinci bölümünde Osmanlı devleti hukuk sisteminin genel özellikleri ile Tanzimat’tan sonra meydana gelen değişimlerin Osmanlı hukukuna etkileri ele alınmıştır. Osmanlı Şer‘iyye Mahkemelerinin işleyişi, bu mahkemelerde vazife yapanların görev ve sorumlulukları hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Şer‘iyye sicillerinin temel özelliklerine değinilmiş, Düzce Şer‘iyye Sicilleri ile 1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili’nin tanıtımı yapılmıştır. Bu umumî malumattan sonra 1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili’ndeki veriler yoluyla Düzce’nin idarî, iktisadî ve sosyal hayatı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümünde de Düzce Şer‘iyye Sicili’nin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Ek kısmında ise karşılaştırma yapılabilmesine imkân tanımak için metin tıpkıbasımı (fotokopisi) yer almıştır.

Böyle bir çalışmanın tez olarak alınması ve sonuçlandırılması sürecinde kıymetli mesailerini sarf ederek tarafıma her türlü desteği veren, teşvikleriyle zaman zaman kırılan azmimi güçlendiren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL’a ve tez süresi boyunca manevî desteğini üzerimden eksik etmeyen sevgili eşim Ayşe Dilek KIZILÇAOĞLU’na sonsuz teşekkürü bir vazife bilirim.

Murat KIZILÇAOĞLU

Düzce, Haziran 2021

ÖZET

1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ (TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRME)

KIZILÇAOĞLU, Murat

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL

Haziran 2021, IX + 244 sayfa

Osmanlı kadı sicilleri, sadece mahkemeye intikal etmiş hukukî anlaşmazlıkları ve kriminal hadiseleri değil, davaların içeriğine bağlı olarak dönemin idarî, malî, iktisadî, içtimaî ve kültürel hayatına dair de birçok bilgiyi içerirler. Birinci el kaynak hüviyeti taşıyan bu siciller, bilhassa ilgili oldukları şehrin tarihini aydınlatmada ve şehir tarihi çalışmalarında büyük katkılar sunarlar. Şehir tarihiyle ilgili kaynakların sınırlı olması da, şer'îyye sicillerini dikkate almayı zorunlu hâle getirir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda Düzce Şer'îyye Mahkemesi tarafından tanzim edilmiş 1885-1908 yıllarına ait 33 adet şer'îyye sicili bulunmaktadır. Bu şer'îyye sicilleri, akademik çalışmalarda yapılan sınırlı sayıdaki atfın dışında henüz herhangi bir çalışmaya konu olmuş değildir. Bu yönüyle alanında ilk olma özelliği taşıyan bu çalışmada 1153 numaralı Düzce Şer'îyye Sicili ele alınarak Düzce tarihiyle ilgili sınırlı sayıdaki literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Çalışma konusunu oluşturan 1153 numaralı Düzce Şer'îyye Sicili, Hicrî 14 Recep 1312 ila 28 Zilkade 1312 (Miladî 11 Ocak 1895 ila 23 Mayıs 1895) tarihleri arasını yani takriben 5 aylık bir zaman dilimini içine alır. Toplam 48 yapraktan ibaret olan bu Şer'îyye Sicili transkribe edilmiş ve ortaya çıkan veriler ışığında 1895 yılı Düzce'sinin idarî, iktisadî, içtimaî, demografik ve kültürel hayatına dair tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Öyle görünüyor ki 1895 Düzce'sinin kadı nâibi verâset, nikâh, talak ve nafaka gibi aile hukukuna müteallik meselelerin yanında satış, alacak-verecek, kayıp hayvan, isbât-ı rüşd ve vakfiye konularıyla da ilgilenmek durumunda kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yakınçağ'da Düzce, 1153 Numaralı Düzce Şer'îyye Sicili, Düzce Şer'îyye Mahkemesi, Hukuk, Toplum.

ABSTRACT

DUZCE SHARIA REGISTRY WITH THE NUMBER OF 1153 (TRANSCRIPTION AND ANALYSIS)

KIZILÇAOĞLU, Murat

Master's Degree, Department of History

Thesis Advisor: Doç. Dr. Ali ERTUĞRUL

June 2021, IX + 244 pages

Ottoman qadi registers contain not only legal disputes and criminal events that have been submitted to the court, but also a lot of information about the administrative, financial, economic, social and cultural life of the period depending on the content of the cases. These registers, which are considered as first-hand sources, make outstanding contributions especially in enlightening the city's history they are related to and in city history studies. The limited resources on city history also make it compulsory to take into account shar'iyya registers.

In Presidency of the Republic of Turkey Directorate of State Archives has 33 pieces of shar'iyya registers arranged by Duzce religious court which belong to 1885-1908 years. Except for the limited number of citations made in academic studies, these shar'iyya registers have not been the subject of any studies yet. This study, which is the first in this field, aims to contribute to the limited number of literature on the history of Duzce by handling Duzce Shar'iyya Registry with number 1153.

Duzce Shar'iyya Registry with number 1153, which constitutes the subject of the study, covers the period between Hijri 14 Recep 1312 and 28 Zilkade 1312 (11 January 1895 and 23 May 1895), that is, a period of approximately 5 months. This Shar'iyya Registry, which consists of 48 pages in total, was transcribed. In the light of the data, we tried to make determinations about the administrative, economic, social, demographic and cultural life of Duzce in 1895. It seems that the qadi regent of 1895 Duzce had to deal with family law issues such as inheritance, marriage, talaq, alimony, as well as selling, receivables and payables, lost animals, proof of maturity and endowment.

Keywords: Duzce in Modern Age, Duzce shar'iyya registry with the number of 1153, Duzce religious court, Law, Society.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI.....	II
ÖNSÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GİRİŞ.....	1
1.1.1. Problem.....	1
1.1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.2. YAKINÇAĞ DÜZCE TARİHİ LİTERATÜRÜ	4

İKİNCİ BÖLÜM

ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ

2.1. ŞER'İYYE MAHKEMELERİ VE ŞER'İYYE SİCİLLERİ.....	15
2.1.1. Şer'iyye Mahkemeleri ve Görevlileri.....	15
2.1.2. Şer'iyye Sicilleri	19
2.1.3. Düzce Şer'iyye Sicilleri	22
2.2. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ.....	23
2.2.1. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde İdarî Yapı	26
2.2.2. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde Sosyal Statü, Lakaplar, Unvanlar ve Meslekler	40
2.2.3. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde İsimler	46
2.2.4. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde Etnik ve Dinî Yapı	51
2.2.5. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde Aile Hayatı	61
2.2.6. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyye Sicilinde İktisadî Hayat	75
2.3. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNDE YER ALAN DAVALARIN ÖZETLERİ.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONU

3.1. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ	96
[Kayıp Hayvan Davası].....	96
[Kayıp Hayvan Davası].....	97
[Veraset İddiası].....	98
[Kayıp Hayvan Davası].....	99
[Eytam Sandığı Emanetine Alınan Tereke Hisselerini Talep Davası].....	101
[Terekeden Hissesine Düşen Payları Talep Davası]	102
[Nafaka Bedelinin Eksik Yatırıldığına Dair Dava].....	105
[Kayıp Hayvan Davası].....	107
[Vâris Tespit Davası]	109
[Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası].....	109
[Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası]	112
[Alacak Davası]	113
[Nikâh Fesih Davası]	113
[Vakfedilen Bedeli Talep Davası].....	115
[Veraset İddiası].....	118
[Terekeden Hak Talebi Davası]	120
[Boşanma Davası].....	122
[Vâris Tespit Davası]	124
[Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası].....	125
[Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası]	126
[Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası]	127
[Kayıp Hayvan Davası].....	129
[Boşanma Talebi Davası].....	130
[Kayıp Hayvan Davası].....	130
[Vâris Tespit Davası]	131
[Vâris Tespit Davası]	133
[Evlilik].....	134
[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası].....	134

[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası].....	138
[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]	140
[Evlilik].....	142
[Nafaka Bedelinin Ödenmediğine Dair Dava].....	143
[Mülk Satışı]	144
[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]	145
[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası].....	147
[Boşanma Davası].....	148
[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]	149
[Terekeden Hak Talebi Davası]	153
[Alacak Davası]	156
[Şüpheli Nikâh Davası].....	157
[Satış Akdinin Feshi Talebi Davası]	157
[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]	158
[Boşanma Talebi Davası].....	159
[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]	160
[Nikâh Akdinin Şartlarının Yerine Getirilmesine Yönelik Dava]	162
[Kayıp Hayvanları Talep Davası]	164
[Kayıp Hayvan Davası].....	165
[Alacak Davası]	166
[Boşanma Talebi Davası].....	168
[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası].....	169
[Alacak Davası]	171
[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]	172
[Alacak Davası]	172
[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]	176
[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]	182
SONUÇ	186
KAYNAKÇA.....	189
EK: 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN TIPKIBASIMI	194

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1: Düzce Şer'yye Sicillerine Ait Katalog Bilgileri

TABLO 2: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Yer Alan Davaların Tarihleri

TABLO 3: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Yer Alan Davaların Tasnifi

TABLO 4: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Yer Alan Davaların Yüzdelik Olarak Tasnifi

TABLO 5: Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Karye (Köy) İsimleri ile Köylerin Bugünkü Adları

TABLO 6: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Mahalle İsimleri ile Mahallelerin Bugünkü Adları

TABLO 7: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Erkek İsimleri

TABLO 8: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Kadın İsimleri

TABLO 9: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Yer Alan Nikâhlar Esnasında Belirlenmiş Mehir Miktarları

TABLO 10: Tablo 10: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Tarım Ürünleri ile Tarımsal Araç-Gereçlerin Değerlemesi

TABLO 11: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Hayvan Türlerinin Fiyat Değerlemesi

TABLO 12: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Mülk ve Eklentilerinin Fiyat Değerlemesi

TABLO 13: 1153 Numaralı Düzce Şer'yye Sicilinde Geçen Takı ve Altın Çeşitleri

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. GİRİŞ

1.1.1. Problem

Tarih boyunca Yunan, Roma, Bizans ve Osmanlı idaresi altında kalan Düzce ve havalisindeki en eski yerleşim yeri, günümüzde (1961) Konuralp adıyla anılan, geçmişte Kieros, Prusias, Purusyan ve Üskübü isimlerini taşıyan mevkidir. Tarihi milattan önce üçüncü yüzyıla kadar giden bu yer ve çevresi, Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında, Osman Bey döneminde, 1323 yılında, Orhan Bey'in refakatindeki komutanlardan Konur Alp¹ tarafından fethedilmiştir. Dolayısıyla Düzce ovasının da içinde yer aldığı bölge, Osmanlı döneminde fâtihinin ismine izafetle “Konur Alp İli”, “Konrâpâ” ya da “Konurpâ” olarak anılmıştır.² Geçmişte Prusias ismini taşıyan yerleşim yeri ise, Osmanlı döneminde Üskübü³ ismini almış; ovada bir pazar yeri olarak gelişmeye ve büyümeye başlayan Düzce Pazar'a nazaran daha elverişli şartlara sahip olması nedeniyle de 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar bölgenin merkezi olmaya devam etmiştir.⁴

İstanbul'dan iki kol halinde çıkıp Merzifon'da üç kol hâline gelen Anadolu yol ağının Bağdad'a çıkan orta kolu ile Tebriz'e çıkan sol kolunun Düzce üzerinden geçmesi⁵, günümüzde İstanbul-Ankara yolu üzerinde bulunması ve de 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kafkaslardan, Balkanlardan ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelen muhacirlerin iskân edilmesi, Tuz Pazar / Düz Pazar adıyla tarih sahnesine çıkmış bulunan ve zamanla Düzce adını alan şehrin yapısını ve dokusunu

¹ Feridun M. Emecen, “Konur Alp Gazi'nin Kimliği ve Faaliyetlerine Dair Bilinirliğin Sınırları”, *Bellekten*, 84/300 (Ağustos 2020), 549-551.

² Zeynel Özlü, *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)*, İstanbul: Doruk Yayıncılık (2008), 23.

³ Üskübü isminin menşei ve anlamına dair bkz. Ali Ertuğrul-İrfan Dursun, “Düzce Yöresinde Orhan Gazi'nin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 196-198.

⁴ Enver Konukçu, “Konuralp ve Çevresi”, *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 16.

⁵ Yusuf Oğuzoğlu, “Düzce'yi Dış Dünyaya Bağlayan Yol Ağı”, *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 55-56.

derinden etkilemiştir. Düzce'nin demografik yapısında çeşitliliğe yol açan bu durum beraberinde nüfusun hızlı bir şekilde artmasını ve şehrin hızla büyümesini doğurmuştur. Nitekim 1871 yılına kadar nahiye olan Düzce, bu tarihten sonra Bolu'ya bağlı bir kaza merkezi haline gelmiştir.⁶

1200'lü yıllardan itibaren Bizanslı tarihçilerin ilgi alanından çıkan, Osmanlı fethi sonrası birkaç yüzyıl kendi halinde dikkat çekmeden kalan Düzce ve havalisiyle ilgili kaynaklar ve mevcut kaynaklarda verilen malumat bir hayli sınırlıdır.⁷ Bu sınırlı malumatı derinleştirecek olan Düzce'yle ilgili kadı sicilleri, evkaf defterleri, temettuat defterleri, hurufat defterleri, esas defterleri ve arşivde mevcut diğer kayıtlar, yapılan atıflar hariç tutulacak olursa, sistematik bir şekilde bir bütün olarak henüz çalışma konusu haline gelememiştir. Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadılar veya nâibleri tarafından tutulması zorunlu olan şer'iyeye sicillerinin Düzce'ye dair olanları da aynı durumdadır. Hâl-i hâzırda Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda öğrenim gören birkaç araştırmacı bu defterlerle ilgilenmekte ve transkripsiyon ve değerlendirme çalışması yapmaktadır. Bununla birlikte arşivde mevcut bulunan 33 adet Düzce Şer'iyeye Sicili'yle ilgili henüz tamamlanmış bir akademik çalışma bulunmamaktadır. 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili'nin transkripsiyonunu ve değerlendirmesini hedefleyen bu çalışma, bu yönüyle alanında bir ilk olma ve daha sonra yapılacak çalışmalara rehberlik etme özelliği taşıyacaktır.

1.1.2. Araştırmanın Amacı

1871 yılında Bolu'ya bağlı bir kaza merkezi haline gelen Düzce'deki Şer'iyeye Mahkemesi muhtemelen bu tarihten sonra teşkil edilmiştir. Nitekim arşivde bulunan bu mahkemenin kadı nâibleri tarafından görülmüş davalar 1885-1908 yılları arasına ait olup 33 adet şer'iyeye sicilinde mazbuttur. Bu çalışmanın konusunu oluşturan 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili, Hicrî 14 Recep 1312 ila 28 Zilkade 1312 (Miladî 11 Ocak 1895 ila 23 Mayıs 1895) tarihleri arasını yani takriben 5 aylık bir zaman dilimini içine alır. Bu süre zarfında Düzce Şer'iyeye Mahkemesi'nde görülen davaların kayıtları,

⁶ Mustafa Keskin, *1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce*, Düzce: Düzce Belediyesi Kültür Yayınları (2014), xii.

⁷ Enver Konukçu, *Bolu İl Yıllığı*, Bolu: Bolu Valiliği Yayınları (1967), 157-202.

esasen hukukî birer metindirler. Ancak bu metinler içinde geçen isimler, yer adları, eşya ve hayvan miktarları, mihir bedelleri, anlaşmazlık konuları ve diğer hususlar 1895 yılı Düzce'sinin idarî, iktisadî, sosyal ve kültürel hayatına dair tespitlerde bulunmayı mümkün kılar. Bu malumat, Düzce'yle ilgili salnameler, tahrir, temettuat ve tereke defterleri gibi diğer kaynaklardaki bilgilerle bir araya getirildiğinde, en azından yakın dönem Düzce tarihini bir bütün olarak yazmayı mümkün hâle getirir. Bu çalışma, bu durumun gerçekleşmesi yönünde atılmış ilk adımlardan biridir.

1.1.3. Araştırmanın Önemi

Geçmişte İstanbul'un odun ve kereste itiyacının karşılanması ve kaliteli tütün üretimiyle dikkatleri çeken Düzce, yakın dönem tarihi itibarıyla artan etnik çeşitliliği ve ekonomik gücüyle de farklı disiplinler tarafından incelenmesi gereken bir çalışma alanıdır. Düzce'nin uzak ve yakın tarihine dair bir takım kaynaklarda mevcut olan malumatı derinleştirmenin yollarından biri de yardımcı ve takviye edici başka bazı kayıtlara yönelmek olacaktır. Şer'iyeye sicilleri mevcut kayıtlar arasında bilgi çeşitliliği bakımından bir hayli zengindirler. Nitekim bir hayli zamandır kadı sicillerine yönelen ilgi, birçok şehrin tarihiyle ilgili detayların aydınlatılmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bununla birlikte bu durum henüz Düzce için söz konusu olamamış, Düzce'nin yakın dönem tarihinin aydınlatılmasında önemli rol oynayacak olan Düzce Şer'iyeye Sicilleri henüz akademik çalışmaların konusu haline gelememiştir. Bu çalışma, bu durumun gerçekleşmesi yönünde atılmış öncü bir adım olup sonraki çalışmalar için de bir rehber niteliğinde olacaktır. Bu çalışmayla ortaya çıkacak veriler, mevcut bilgilerimizi teyid edecek, eksiklikleri dolduracak ya da daha önce bilinmeyen hususları ortaya koyacak mahiyette olacaktır.

1.1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın konusunu oluşturan 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili, Hicrî 14 Recep 1312 ila 28 Zilkade 1312 (Miladî 11 Ocak 1895 ila 23 Mayıs 1895) tarihleri arasında yani takriben 5 aylık bir zaman dilimini içine alır. Düzce Şer'iyeye Mahkemesi'nin belirtilen tarih aralığında meşgul olduğu evlilik, boşanma, nafaka, miras, borç, rüşd ispatı, mülk satışı ve vakfiye davalarıyla ilgili kayıtları içerir. Bu çalışmada, sicilde yer alan dava kayıtlarındaki bilgiler üzerinden dönemin idarî, iktisadî, dinî ve etnik yapısı ile aile hayatı ve sosyo-kültürel durumu analiz edilmeye

çalışılmıştır. Tarih aralığının ve konu çeşitliliğinin azlığı çalışmanın çeşitli açılardan sınırlı kalmasına yol açmıştır. Yine daha önce böyle bir çalışma yapılmamış olması da, çalışmanın sınırlarını belirlemek bakımından önemli bir handicap oluşturmuştur. Bu durum, döneme ait diğer kayıtlara yönelinerek aşılmaya çalışılmış; sicilde yer alan bilgiler, diğer kaynaklardaki bilgilerle mukayese edilmek suretiyle desteklenmiş ya da genişletilmiştir.

1.2. YAKINÇAĞ DÜZCE TARİHİ LİTERATÜRÜ

Düzce ve havalisinin Ortaçağ ve Yeniçağ tarihiyle ilgili çalışma yapanların karşılaştıkları en büyük sıkıntılardan biri, konuyla ilgili kaynakların hem sayıca hem de malumat itibariyle yetersiz oluşudur. Bu durum bazen zorunlu olarak araştırmacıları Düzce'ye komşu olan ve malumat bakımından daha zengin olan yerlerin tarihî verilerini genelleştirerek söz konusu hadise ve vakıaların Düzce içinde de geçerli olduğunu varsaymaya yöneltmektedir. Kaynakların sayısının ve türünün arttığı Düzce'nin yakın dönem tarihiyle ilgili çalışmalar ise bir hayli yenidir ve henüz arşivde bulunan ilgili evrak ve defterlerin yayınlanmamış olması nedeniyle, arşiv kaynaklarında mevcut malumatı ihata etmekten bir nebze uzak görünmektedir. Öyle anlaşılıyor ki modern anlamdaki ilk Düzce tarihinin yazarı olan Zekai Konrapa'nın vermiş olduğu malumat ve yapmış olduğu tespitler, bu arşiv kayıtları bir bütün olarak neşredilip analiz edilinceye kadar bir müddet daha atıf almaya devam edecektir.

Göründüğü kadarıyla Düzce'yle ilgili arşivde yer alan vakıf defterleri artık araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu bağlamda II. Selim dönemine (1566-1574) ait olan *Bolu Livası Evkâf Defteri*'ndeki Konrapa/Düzce (v. 216a-230a) havalisindeki vakıflarla ilgili yapılan çalışmalar Düzce'nin Yeniçağ'daki durumuyla ilgili önemli bilgiler içerirler. Kenan Ziya Taş tarafından 1993 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan *Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Bolu Sancağı* adlı doktora çalışmasında bu deftere bir hayli atıf yapılmıştır. Kenan Ziya Taş'ın 2017 yılında (İstanbul: Post Yayın) neşrettiği *Osmanlı'nın Arka Bahçesi Bolu Sancağı: 16. Yüzyılda Bolu-Düzce-Bartın-Karabük-Zonguldak* adlı kitap da bu çalışmadan hareketle ortaya çıkmıştır. Yine Kenan Ziya Taş danışmanlığında Hakan Asan tarafından 2011 senesinde Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılan *547 Nolu Vakıf Defterine Göre Konuralp Vakıfları Tarihi* isimli

yüksek lisans tezinin temel dayanağı da bu evkâf defterindeki ilgili kısımlar olmuştur. Ali Ertuğrul tarafından kaleme alınan “II. Selim Dönemine Ait Evkâf Defteri’ne Göre Düzce ve Havalisindeki Vakıflar ve Gelir Kalemleri” adlı makale ile Ali Ertuğrul ve Fırat Yaşa tarafından yazılan “II. Selim Dönemi Evkâf Defteri’ne Göre Düzce ve Çevresinde Toprak, Mahsul, Köy ve Köylüler” adlı makaleler de bu evkâf defterindeki malumatın değerlendirilmesiyle vücut bulmuştur.⁸

Kenan Ziya Taş’ın Düzce’yi de içine alan tapu tahrir defterleriyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmeler de mevcut defterleri ve muhtevalarını bilmek bakımından dikkat çekicidir.⁹ Bu bağlamda Abdülkadir Kalay tarafından *Çilimli Tarihi* ismiyle yayına hazırlanan kitap, 1831 tarihli Çilimli Nüfus Kütüğü ile 1844 tarihli Çilimli Temettuat Defteri’nin transkripsiyonunu (çeviriyazısını) içerir. Çilimli Belediyesi tarafından 2015’te bastırılan kitapta ayrıca Çilimli türbeleri, Çilimli’deki tarihî mezar taşı kitabeleri ve Çilimli şehitlerinin isimleri de yer almaktadır.¹⁰ Yine İsmail Yaşayanlar tarafından yazılan “Temettuat Defterlerine Göre Düzce’deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu” ile Emine Şahin tarafından kaleme alınan “Temettuat Defterlerine Göre Akçakoca’daki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu” adlı makaleler de arşiv kaynaklarına dayanır.¹¹

Düzce’nin sosyo-demografik durumunu değerlendirmek bakımından nüfus defterlerinin değeri büyüktür. Osmanlı devletindeki ilk nüfus sayımı 1831 yılında yapıldığı bilindiğine göre Mustafa Keskin tarafından hazırlanan *1831 Tarihli Nüfus*

⁸ Makaleler için bkz. Ali Ertuğrul, “II. Selim Dönemine Ait Evkâf Defteri’ne Göre Düzce ve Havalisindeki Vakıflar ve Gelir Kalemleri”, *Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat*, ed. İsmail Yaşayanlar, Bursa: Gaye Kitabevi (2017), 192-205; Ali Ertuğrul ve Fırat Yaşa, “II. Selim Dönemi Evkâf Defteri’ne Göre Düzce ve Çevresinde Toprak, Mahsul, Köy ve Köylüler”, *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 443-469.

⁹ Makaleler için bkz. Kenan Ziya Taş, “Osmanlı’nın Kuruluş Coğrafyası Olarak Bolu Sancağı’nın Arşiv Kaynaklarından Tahrir Defterleri ve Bunlara Dayalı Çalışmalar Üzerine Değerlendirmeler”, *Osmanlı Coğrafyası Kültürel Arşiv Mirasının Yönetimi ve Tapu Arşivlerinin Rolü 21-23 Kasım İstanbul Bildiriler*, c. 3, Ankara (2013), 775-788; Kenan Ziya Taş, “Düzce’de Osmanlı Tahrirleri”, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 64-71.

¹⁰ Kitap için bkz. Abdülkadir Kalay, *Çilimli Tarihi*, Çilimli Belediyesi Yayınları (Mola Yayınevi, 2015).

¹¹ Makaleler için bkz. İsmail Yaşayanlar, “Temettuat Defterlerine Göre Düzce’deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 499-509; Emine Şahin, “Temettuat Defterlerine Göre Akçakoca’daki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 511-524.

Sayımına Göre Düzce isimli kitap, Düzce'nin ilk nüfus sayımının tıpkıbasımını ve çeviriyazısını içerir.¹² Yine Mustafa Keskin ve Sabit Dokuyan tarafından yayına hazırlanan *1840-1841 Tarihli Nüfus Defterine Göre Akçakoca* adlı kitap da Akçakoca'nın nüfus sayımının tıpkıbasımını ve çeviriyazısını ihtiva eder.¹³ Abdülkadir Kalay tarafından yayına hazırlanan *Çilimli Tarihi* isimli kitabın da "1831 tarihli Çilimli Nüfus Kütüğü"nü içerdiği yukarıda belirtilmişti. Mustafa Keskin'in "1831 Tarihli Düzce Nüfus Sayımı: Düzce'nin Beşerî, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme" adlı makalesi ile İlhan Şahin ve Hikari Egawa'nın "1830 Düzce (Konurapa) ve Üskübü Nüfus Defterleri Arasında Bir Gezinti" isimli makalesi, isimleri verilen nüfus defterlerindeki malumatın değerlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır.¹⁴

Bu bağlamda İlhan Şahin ve Hikari Egawa tarafından arşiv kayıtlarına dayalı olarak yapılan araştırma ve incelemeler, Düzce'nin Yeniçağ ve Yakınçağ tarihine dair dikkate değer bilgiler içerirler. Bu iki araştırmacının yayınladıkları: "From Bazaar to Town: The Emergence of Düzce", "Residents and Society of Düzce Region in the first half of the 19th Century", "Pazar Yerinden Kasabaya: Düzce'nin Doğuşu", "Osmanlı Döneminde Düzce'nin Sosyal-Ekonomik Hayatı ve Gelişim Süreci", "Geçmişten Günümüze Düzce Bölgesindeki Yörükler ve Yörük Uygarlığının İzleri" ve yukarıda değinilen "1830 Düzce (Konurapa) ve Üskübü Nüfus Defterleri Arasında Bir Gezinti" adlı makale ve tebliğler Düzce tarihi bakımından önem arz ederler.¹⁵

¹² Kitap için bkz. Mustafa Keskin, *1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce*, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları (2014).

¹³ Kitap için bkz. Mustafa Keskin, *1840-1841 Tarihli Akçaşehir (Akçakoca) Nüfus Defteri*, Akçakoca Belediyesi Kültür Yayınları (2014).

¹⁴ Makaleler için bkz. Mustafa Keskin, "1831 Tarihli Düzce Nüfus Sayımı: Düzce'nin Beşerî, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 72-76; İlhan Şahin-Hikari Egawa, "1830 Düzce (Konurapa) ve Üskübü Nüfus Defterleri Arasında Bir Gezinti", *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 525-537.

¹⁵ Makaleler için bkz. Hikari Egawa-İlhan Şahin, "From Bazaar to Town: The Emergence of Düzce", *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, vol. 3, no. 1 (2009), 293-309; Hikari Egawa-İlhan Şahin, "Residents and Society of Düzce Region in the first half of the 19th Century", *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, vol. 6 (2013), 65-76; Hikari Egawa-İlhan Şahin-Halit Ramazan Kubilay, "Pazar Yerinden Kasabaya: Düzce'nin Doğuşu", *CIÉPO 19: Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları*, ed. İ. Şahin-H. Egawa-E. Erdoğan Özünlü-T. Ögün, c. I, İstanbul (2014), 165-170; İlhan Şahin-Hikari Egawa, "Osmanlı Döneminde Düzce'nin Sosyal-Ekonomik Hayatı ve Gelişim Süreci", *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 43-54; Hikari Egawa-İlhan Şahin, "Geçmişten Günümüze Düzce Bölgesindeki Yörükler ve Yörük Uygarlığının

Düzce'yle ilgili arşivde bulunan ve sınırlı sayıdaki araştırmacının sınırlı sayıdaki atıflarına ve yayınlarına konu olan bu evrak ve defterlerden başka basılıp kamuya arzedilmiş olan kitap ve risale hüviyetindeki kaynaklar içinde salnâmeler dikkati çeker. *Sâlnâme-i Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye* adıyla ilk olarak 1847 yılında yayınlanan ve ait olduğu eyalet ya da sancağın yıllığı olan salnâmeler, tarihe dair verdikleri malumatın yanında mevcut durumla ilgili yaptıkları kayıtlarla şehir tarihi çalışanların başucu kitapları halindedirler. Kastamonu, 1846'da vilayet haline geldiğinde, Bolu sancağını ve henüz kaza statüsü kazanmamış olan Düzce'yi (1871) de içine alıyordu. Dolayısıyla Düzce'yle ilgili salnâmelere yansımış ilk bilgiler, *Kastamonu Vilayeti Salnâmelerinde* yer almaktadır.¹⁶ Sınırlı ve özet mahiyetindeki bu bilgiler, ilki 1918'de yayınlanan *Bolu Livası Salnâmesi*'yle birlikte hem nitelik hem de kapsam bakımından artış kaydetmiştir.¹⁷ İstanbul'daki İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) veri tabanında yer alan bu salnâmelerden bir kaç transkripsiyon (çeviriyazı) edilerek ilgililerin hizmetine sunulmuştur.¹⁸

Yukarıda da ifade edildiği üzere modern anlamdaki ilk Düzce tarihinin yazarı Zekai Konrapa'dır ve bugün Düzce tarihiyle ilgili efkâr-ı umumiyyede paylaşılan

İzleri", *Düzce'de Tarih Kültür ve Sanat*, ed. İsmail Yaşayanlar, Bursa: Gaye Kitabevi (2017), 297-300; İlhan Şahin-Hikari Egewa, "1830 Düzce (Konurapa) ve Üskübü Nüfus Defterleri Arasında Bir Gezinti", *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 525-537.

¹⁶ *Kastamonu Vilayeti Salnâmeleri* içinde Düzce'ye dair malumat bulunanları şunlardır: 1286/1869 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1287/1870 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1288/1871 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1289/1872 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1290/1873 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1291/1874 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1292/1875 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1293/1876 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1294/1877 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1295/1878 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1296/1879 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1297/1880 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1298/1881 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1299/1882 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1306/1889 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1310/1892 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1311/1893 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1312/1894 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1314/1896 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1317/1899 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi, 1321/1903 tarihli Kastamonu Vilayeti Salnâmesi.

¹⁷ İlki 1334/1918 yılında yayınlanan *Müstakil Bolu Livası Salnâmesi*'nin ikinci ve son versiyonu, aynı zamanda Osmanlı devletinin son salnâmesi özelliğini taşır (*1337-1338/1921-1922 Bolu Livası Salnâmesi*).

¹⁸ Saadettin Yağmur Gömeç, Hamiyet Sezer Feyzioğlu ve Tülay Ercoşkun yapmış oldukları ortak çalışmayla 1311/1893 tarihli *Kastamonu Vilayeti Salnâmesi*'ni 2016 yılında çeviriyazı olarak neşretmişlerdir. Hamdi Birgören de 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Salnâmesi*'ni ve 1334/1918 tarihli *Müstakil Bolu Sancağı Salnâmesi*'ni 2008 yılında orijinal metniyle birlikte çeviriyazı halinde yayınlamıştır. Ayrıca Güray Önal da Kastamonu Vilâyeti Salnâmelerinde geçen Bolu'yla ilgili malumatı, *Osmanlı Devri Kastamonu Vilâyeti Salnâmelerinde Bolu Sancağı* adıyla iki cilt halinde 2011 yılında çeviriyazı halinde neşretmiştir.

bilgilerin ekseriyeti onun yazdığı kitaba dayanır. Osmanlı devletinin son yıllığı *Bolu Livası Salnâmesi (1338/1922)*'nin Bolu tarihiyle ilgili kısmını kaleme almış¹⁹ olan Konrapa, buradaki malumatı mahallî ve yabancı kaynaklara dayanarak genişletmiş ve yazdığı *Bolu Tarihi*'ni 1960 yılında neşretmiştir. Onun *Hâtîrât-ı Hayâtîyyeden Mevkûfiyet Zamanları* isimli eseri, Hamdi Birgören tarafından yapılan diğer ilavelerle birlikte *Mehmet Zekai'nin Kaleminden İsyân Günlerinde Bolu* (Bolu Belediyesi Yayınları, 2009) adıyla yayınlanmıştır.²⁰

Bolu tarihi içinde Düzce'yle ilgili malumata yer veren eserlerden biri de Ahmed Zuhuri Danışman tarafından kaleme alınmıştır. Onun *Çamlar ve Göller Ülkesi Bolu* (Bolu Halkevi Neşriyatı, Bolu: Sinan Basım ve Yayınevi, 1935) adlı eseri bu nevidendir. Yine *Üskübi Harabeleri (Prusias ad Hypium)* (Bolu: Bolu Vilayet Matbaası, 1934) adlı kitapçığı da, 10 Kasım 1933'te Bolu Halkevi'nin bir faaliyeti neticesi yapılan gezi notlarından ve fotoğraflardan oluşur. Semavi Eyice'nin *Tarihte Bolu* (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul: Yenilik Basımevi, 1975) adlı kitapçığı ise bir sanat tarihçisinin gözünden Bolu ve Düzce'deki eserlerin değerlendirilmesini içerir.

1917 yılında Düzce'de doğan, 1939 yılında öğretmen olarak atanan Cevdet Canbulat, 1943 yılında memleketi Düzce'ye tayin olununca, 27 yıl Düzce'de öğretmenlik yapmış ve bu süre zarfında *Filiz* adlı ilk süreli yayının, *Zincirlikuyu* dergisinin ve *Düzce* gazetesinin çıkmasına katkıda bulunmuştur. Ancak onun asıl büyük katkısı Düzce ve köylerinde yapmış olduğu derlemeler ile yazmış olduğu kitaplardır. *Nailî'den Şiirler, Dörtdivanlı Hilmi -Hayatı ve Şiirleri-, Günlük Denemeler*, Düzce'nin Muncurlu Köyü'nden Mehmet Parmaksız'ın hatıralarını da

¹⁹ Zekai Konrapa, *Bolu Tarihi*, Bolu: Bolu Vilayet Matbaası (1960), 21-22.

²⁰ Konuyla ilgili diğer yayınlar için bkz. Selim Sarıbay, *İstiklal Savaşında Mudurnu-Bolu-Düzce*, haz. A. Utkun Boyacıgiller, Aydın Halkevi Yayını (Aydın: C.H.P Basımevi, 1943); Süreyya Şehidoğlu, *Milli Mücadele'de Adapazarı-Bolu-Düzce-Hendek ve Yöresi Ayaklanmaları*, Ankara: Bilgi Basımevi (1970); Rükne Özkök, *Düzce Bolu İsyânları*, İstanbul: Milliyet Yayınları (1971); Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu 1919-1921*, Ankara: Genelkurmay Basımevi (1994); Sabahattin Özel, *Milli Mücadelede İzmit-Adapazarı ve Atatürk*, İstanbul: Derin Yayınları (2005); Yunus Baki Koçak, *Osmanlı Devleti Nasıl Yıkıldı? Türkiye Cumhuriyeti Nasıl Kuruldu? Bolu Düzce Gerede ve Mudurnu İsyânları*, Ankara: Hermes Yayınevi (2019); Fahri Yetim, "Milli Mücadele Döneminde İsyânların Gölgesinde Düzce ve Çevresinde Asayiş Sorunları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 7, Sayı 13 (Bahar 2011), 54-69; Murat Hatip, *A Reevaluation of The Politics of Düzce Uprisings Against Ankara During the National Struggle Period*, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018).

içeren *Kore’de Mehmetçik*, Kurmay Albay İsmail Berkok başkanlığında Çerkes kökenli bir heyet tarafından 1920’de yapılan Kafkasya seyahatine dair intibaları içeren *Kafkasya Hatıraları* yayınlanmış eserlerindedir.²¹

Enver Konukçu, akademisyen bir tarihçi olarak Düzce tarihiyle ilgili araştırmalar yapan ve eserler yazan bir başka araştırmacıdır. İlk, orta ve lise eğitimini Düzce’de yapan Konukçu, 1968-2011 yılları arasında kesintisiz olarak Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde akademik çalışmalarını sürdürse de Düzce’yle olan irtibatını hiçbir zaman kopartmamıştır. “Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)” adlı makalesi, gelecekte yazacağı kapsamlı Düzce tarihi için bir önadım niteliğindedir.²² Ortaçağ’dan Cumhuriyet dönemine kadar Düzce’yle ilgili muhtelif konularda yazdığı makale ve tebliğlerin yanında Konukçu’nun Düzce’nin yakın çevresinde bulunan yerleşim yerlerine dair de birçok eseri mevcuttur. *Akça Koca ve Koca İli* (İSU Genel Müdürlüğü Kültür Yayınları, Kocaeli, 2016), *Atatürk ve Bolu* (Bolu Belediyesi Yayınları, Bolu, 2001), *Hendek Tarihten Sayfalar* (Hendek Belediyesi Kültür Yayınları, Bibliyofil Kitabevi, 2010) ve *Sakarya Yazıları* (Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, 2012) adlı kitapları bu nevidendir. Konukçu’nun Düzce tarihiyle ilgili hazırlığı bitmiş, basıma hazır bir kaç çalışması daha vardır. Bunlar: *Düzce’deki Bolu Caddesi*, *Düzceli Meşhurlar*, *Gölyaka Tarihi*, *Gümüşova Tarihi*, *Kemal Atatürk Döneminde Düzce*, *Ankara-İstanbul Arasında Düzce ve Düzceliler*, *Konur Alp: Konur Alp’ten Konur Apa’ya*, *Azap’ta Düzceli Şehid Yarbay Osman Bey* ve *Kültür Hayatında Düzce: Medreseden Üniversiteye* adlı çalışmalardır.²³

1998-2009 yılları arasında Abant İzzet Baysal Üniversitesi’nin ve sonrasında Düzce Üniversitesi’nin muhtelif birimlerinde okutman ve öğretim üyesi olarak görev yapan ve hâlen Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde

²¹ Cevdet Canbulat’ın hayatı ve eserleri için bkz. İsmail Alper Kumsar–Fatih Özçelik, “Bir Kültür Adamı: Öğretmen Cevdet Canbulat”, *Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat*, ed. İsmail Yaşayanlar, Bursa: Gaye Kitabevi (2017), 270-279.

²² Makale için bkz. Enver Konukçu, “Düzce Tarihi (İlk Devirlerden Cumhuriyete)”, *Türkiye İmar Turizm ve Sanayi Mecmuası*, yıl: 8, c. 18 (İstanbul: Nadir Basımevi, 1984), ss. 12-23. Konukçu’nun hazırlamış olduğu Düzce Tarihi adlı eser, Düzce Valiliği tarafından basıma hazır hâle getirilmiştir.

²³ Enver Konukçu’nun hayatı ve eserleri için bkz. Esin Derinsu Dayı, “Prof. Dr. Enver Konukçu’nun Özgeçmiş”, *Atatürk Dergisi*, 1/1 (2016), ss. 3-20.

öğretim üyesi olan Zeynel Özlü de Düzce tarihiyle ilgili araştırma ve incelemelerde bulunan bir başka akademisyendir. Özlü, Düzce'yle ilgili temettuat defterleri, kadı sicilleri, esas defterleri, hurûfât defterleri, mühimme defterleri, tahrir defterleri, nüfus defterleri ve vakfiye defterleri ile salnameler gibi diğer kaynaklar vasıtasıyla yazmış olduğu makale ve kitaplarla önemli bir boşluğu doldurmuş ve alanında öncü çalışmalar gerçekleştirmiştir. Düzce, Üskübü, Akçakoca ve Gümüşova üzerine yazmış olduğu müstakil eserlerin yanında Özlü'nün Düzce ve yakın çevresiyle ilgili diğer çalışmaları da dikkat çekicidir. Bunlardan bazıları şunlardır:

İlk Çağdan Cumhuriyet'e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sâdika / Sefine-i Nuh) (İstanbul: Fırat Basım, 2015); *Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)* (İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2008); *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Karadeniz'de Bir Kıyı Kenti: Akçakoca* (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2008); *19. Yüzyılda Bir Batı Karadeniz Kenti Gümüşâbâd / Gümüşova (Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Durum)* (İstanbul: Fırat Basım, 2015); *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Kır ve Kent Hayatı: Bolu - Göynük Örneği* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2007); *XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Adli Mekanizmanın Analizi: Bolu Göynük Örneği* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2007); "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler" (*Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 61 (2012), ss. 201-222); "19. Yüzyılda Düzce ve Akçakoca Kazalarında Kullanılan Aile ve Kişi Adları" (*Erdem*, 53 (2009), ss. 145-184); "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Düzce'de Tütün Üretimi" (*EKEV Akademi Dergisi*, 12/35 (2008), ss. 411-420); "19. Yüzyılda Göynük Kent Merkezinde Kullanılan Aile ve Erkek Şahıs Adları" (*Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, 8 (2), ss. 127-142).

Hâlen Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görev yapan akademisyenlerin hazırlamış oldukları yüksek lisans ve doktora çalışmalarından bir kısmı da Düzce'yle ilgilidir. Onur Sadık Karakuş, *Roma İmparatorluk Döneminde Prusias ad Hypium* (Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017) adlı yüksek lisans tezinde, bugün Konuralp olarak anılan yerleşim biriminin Roma imparatorluğu dönemindeki mevkiini ele almış; bu dönemde Roma'ya hizmet etmiş olan idarî ve askerî sınıfa mensup pek çok önemli şahsiyetin yerleşmek için Prusias'ı tercih ettiği ve bunun bir neticesi olarak Prusias'ın aristokratlar şehri haline geldiği

tespitinde bulunmuştur. Yine Fatih Özçelik de *Cumhuriyet Döneminde Düzce: 1946-1960* adlı yayınlanmış olan doktora tezinde (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2018), Düzce'nin Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan, 1946-1960 yılları arasında da artarak devam eden ekonomik ve sosyal gelişimini ele almıştır. Yakın Doğu Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Elçin Tuba Yerlikaya tarafından 2001'de yapılan *Akçakoca Yöresi* adlı lisans bitirme tezi de bir hayli dikkat çekicidir. Ekleriyle birlikte 187 sayfa tutan ve Akçakoca'nın tarihini, idari yapısını, kültürünü, köylerini, etnik yapısını, okullarını, camilerini, türbelerini, mezarlıklarını, hamamlarını, derneklerini, ziraatini, hayvancılığını, balıkçılığını, düğünlerini, yemeklerini, spor klüplerini, otellerini ve diğer hususlarını işlemeye çalışan bu lisans tezi, muhtemelen bugüne kadar Akçakoca üzerine yapılmış en kapsamlı ve en titiz çalışmalardan biridir.

2012 yılında Düzce Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde Tarih Bölümü'nün açılması, Düzce tarihiyle ilgili çalışmalara da hem kemiyet hem de keyfiyet bakımından ivme kazandırmıştır. Yukarıda bir kısmına değinilen çalışmaların yanı sıra Düzce Üniversitesi Tarih Bölümü öncülüğünde Düzce Valiliği, Düzce Belediyesi ve diğer bazı kurumların işbirliğiyle düzenlenen Düzce tarihi ve kültürü konulu sempozyumlar ve basılan kitaplar, hem Düzce'yle ilgili yapılmış çalışmaların ortaya çıkmasına hem de yeni çalışmalar yapılmasına vesile olmuştur.

“I. Uluslararası Düzce Sempozyumu” adını taşıyan ilk sempozyumun bildirileri *Düzce'de Tarih ve Kültür* (ed. Ali Ertuğrul, Düzce Belediyesi Yayınları, Bursa: Gaye Kitabevi, 2014), “II. Uluslararası Düzce Sempozyumu” isimli ikinci sempozyumun tebliğleri *Düzce'de Tarih Kültür ve Sanat* (ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Düzce Belediyesi Yayınları, Bursa: Gaye Kitabevi, 2016), “III. Uluslararası Düzce Sempozyumu” isimli üçüncü sempozyumun tebliğleri *Düzce'de Tarih Kültür ve Sanat* (ed. İsmail Yaşayanlar, Düzce Belediyesi Yayınları, Bursa: Gaye Kitabevi, 2017) adıyla basılmış; 2018 senesinde Düzce Üniversitesi Tarih Bölümü ve Türk Tarih Kurumu öncülüğünde Düzce Valiliği ve Düzce Belediyesi işbirliğiyle düzenlenen “Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu”nda sunulan bildiriler de *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler* (yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020) ismiyle yayınlanmıştır.

Bu sempozyumlarda sunulan birbirinden değerli tebliğler içinde Düzce'nin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren almaya başladığı göçlerle ilgili bildirimler de bir hayli ilgi çekicidir. Bunlardan bazıları şunlardır: İlhan Genç, Çiğdem Sütçü, Hilal Zengin, “Göçlerle Yurt Olan Şehir: Düzce” (*Düzce’de Tarih ve Kültür* (2014), ss. 83-95); İlhan Genç, “Düzce’ye Göçlerde Yaşanan Problemler ve Bazı Tespitler” (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 75-80); Âdem Kara, “Kafkas Göçmenlerinin Yeni Yurtlarında Karşılaştıkları Sorunlar” (*Düzce’de Tarih ve Kültür* (2014), ss. 139-148); İbrahim Tuzcu, “Düzce’deki Laz Köylerinin Göç Serüvenleri” (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 93-98); Hayrullah Altay, “Bir Orman Köyünün Göç Serüveni: Akçakoca Kurugöl Köyü”, (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 171-182); Nejat Özsoy, “Çerkes ve Abazaların Düzce’de İskânı ve Kurulan Yeni Yerleşimler” (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 372-389); Nejat Özsoy, “Düzce: Sefine-i Nuh’un Ermenileri”, (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2017), ss. 166-185); İsmail Yaşayanlar, “Kafkas Göçmenlerinin Yolculuğu ve Düzce’de İskânı” (*Düzce’de Tarih ve Kültür* (2014), ss. 102-121); İsmail Yaşayanlar, “Osmanlı Döneminde Ordu’dan Düzce’ye Göçler” (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 87-92); İsmail Yaşayanlar, “Batum’dan Akçaşehir’e Bir Gürcü Köyü: Melenagzı” (*Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat* (2017), ss. 143-157); Ali Ertuğrul, “Düzce: Göç Yolunda Bir Şehir ve Birkaç Hikâye” (*Uluslararası Şota Rustaveli 850. Yılı Sempozyumu Bildirileri*, ed. Ali Ertuğrul (Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları, 2018), ss. 699-733).

Muhtelif savaşlarda şehit düşen Düzceliler de bazı müstakil çalışmaların konusu olmuştur. *Çanakkale’den Cumhuriyetimizin Kuruluşuna Bolulu Şehitler* (Bolu Belediyesi Kültür Yayınları, 2013) adıyla basılan kitabın içinde Düzceli şehitlerin isimleri de yer almaktadır. Editörlüğü Sabit Dokuyan tarafından yapılan *Çanakkale Zaferi’nin Yüzüncü Yıldönümünde Düzce Şehitleri* (Düzce Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa: Gaye Kitabevi, 2015) adlı kitap da Çanakkale’de şehit düşen Düzcelilere dairdir.

Düzce’yle ilgili konuları akademik düzeyde çalışan ve yayınlar yapan mezkûr kimselerden başka Düzce’nin tarihine ve kültürüne meraklı, hevesle çalışan amatör araştırmacı ve derlemeciler de mevcuttur. İbrahim Tuzcu’nun aşağıda ismi geçen derlemeleri, ilgili konularda araştırma yapacak kimselere bir hayli malzeme

sağlayacak türdendir: *Tuzcuoğlu Şeceresi, Akçakoca Köyleri, Lazimark'tan Ayazlı'ya, Akçakoca'da Spor, Düzce Hakkında Herşey, Düzce Spor Tarihi, Düzce Savaş Şehitleri, Düzce Deprem Şehitleri, Düzce Laz Göçleri ve Akçakoca Gazileri*.²⁴

Yine Düzce'nin mahallî tarihiyle ilgili çalışmalar yapan Hayrullah Altay da, Trabzon'un Akçaabat ilçesinden 1780'li yıllarda Ordu'nun Karaoluk köyüne gelen ve yirminci yüzyılın başlarında torunlarının dağılmasıyla Ordu, Terme/Samsun, Kocaali/Adapazarı ve Kurugöl/Akçakoca'da hayata tutunan nesillerin hikâyesini ve şeceresini *Abdioğulları Soy Kitabı*'nda (Düzce, 2005) anlatmış; doğup büyüdüğü köyün sosyo-ekonomik yapısını, kültürünü ve köyde meskûn bulunan ailelerin şecerelerini de *Akçakoca Kurugöl Köyü* adlı kitabında ele almıştır. Birsen Samancı da *Melenağzı* (İstanbul: Sone Yayınları, 2012) adlı kitabında, kendi köyünün son yetmiş yıllık serüvenini ve kültürünü anlatmaya çalışmıştır. Fevzi Çelebi'nin *Efteni* adlı dergide (1998'de yedi sayı olarak çıkmıştır) Efteni ve Hacıyakup köyleriyle ilgili yaptığı derlemeler ve filolojik çalışmalar, çıkarılmasına katkı sunduğu *Dünden Bugüne Bütün Yönleriyle Gölyaka* (Gölyaka Kaymakamlığı Yayınları, 1999) ve *Gölyaka'da Deprem* (Gölyaka Kaymakamlığı Yayınları, 2000) adlı kitaplar da mahallî tarih bakımından dikkate değerdir.

Aynı zamanda gezete yazarlığı da yapan Nejat Özsoy'un çalışmaları da hem Düzce'nin göç tarihine hem de Düzce'deki yerleşim birimlerinin oluşumuna ışık tutacak cinstendir: Yukarıda ismi geçen makalelere ilave olarak “Düzce'nin Göçmen Toplulukları 1 ve 2” (*Objektif Gazetesi*, 04.08.2020, 29.10.2020); “Düzce Kazası'na 19. Yüzyılda Yapılan Göçler Sonrası Nüfus Değişimi ve Osmanlı'nın Son Dönemlerinden Günümüze Türkiye'nin Sosyo-Kültürel Değişiminde Düzce Çerkesleri” (*Jineps Gazetesi*, 01.12.2020); “Tarihte Düzce'den Geçen Seyyahlar ve Kaynak Eserleri” (*Düzce'de Tarih Kültür ve Sanat* (2016), ss. 240-250) adlı makaleler de dikkat çekicidir.

Mecdi Emiroğlu'nun *Akçakoca'da Nüfus Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler*'i (Ankara: A.Ü. DTCF Fakültesi Yayınları, 1970), Vedia Emiroğlu'nun *Edilli Köyünün*

²⁴ İnternet üzerinden de ulaşılabilen bu derlemeler için bkz. <https://ibrahimtuzcu.tr.gg> (erişim tarihi: 15.01.2021).

(*Akçakoca*) *Kültür Değişmesi Bakımından İncelenmesi* adlı eseri (Ankara: Varol Matbaası, 1972), Mithat Özkök'ün *Akçakoca: Karadeniz Kıyısında Şirin Bir Plaj ve Sayfiye Kasabası* (Akçakoca Turizm Derneği Yayınları, İstanbul, 1955) adlı kitabı, Kenan Okan'ın *Akçakoca - Dünü ve Bugünü* adlı eseri (Ankara: İlke Yayınevi, 1996), Mustafa Şükrü Dönmez'in *Akçakoca... Dia-Dias, Diapolis, Akçaşar, Akçaşehir, Akçakoca'sı* (Düzce: Zafer Ofset, 2000), Düzce Belediyesi tarafından hazırlatılan *Karadenizin İncisi: Düzce* (CNS Bilişim Ajans, 2018) adlı tanıtım rehberi, Bayram Akdoğan'ın *Kaynaşlı Camcı Hacı Hafız Ali Akdoğan Hoca Efendi'nin Hayatı, Eserleri, Tasavvuf Anlayışı ve Musikişinaslığı* (Ankara: Bilge Ajans&Matbaa, 2012) isimli çalışması, Turhan Vardaloğlu ve Ahmet Emecan'ın *Yığılca ve Devlet Orman İşletme Müdürlüğü* adlı kitabı ve Faik Yaltırık-Hilmi İşgüzar-A. Hikmet Küçükçakoca'nın birlikte hazırladıkları *Düzce İlçesi ve Orman İşletmesi* (İstanbul: Ülkü Basımevi, 1953) isimli kitap Düzce ve ilçeleri ile köyleri hakkında bilgiler içerirler.

Ayrıca Romancı-Yazar İlhan Akın'ın da Düzce'yle ilgili ya da Düzce'de yetişmiş kimseler hakkında yazmış olduğu *Silada Gurbet Zahid Kevserî* (Parşömen, 2012), *Bir Devrin Efendisi Hâfız Hasan Şen* (Mat Kitap, 2015), *Zor Bey Konur Alp* (Mat Kitap, 2020) ve *Sessiz Geryat (Gürcü Göçü)* (Mat Kitap, 2014) gibi biyografik/monografik romanları da kendi bağlamı içinde okunup değerlendirilebilecek eserlerdendir. Sabri Çandır'ın Düzce'de başlayıp Ordu'da devam eden ve yine Düzce'de son bulan hayatına dair oğlu Cemal Çandır tarafından yazılan *Nalbant Sabri Cık Cık Baba* (Mat Kitap, 2021) adlı biyografik hikâyeye de bu nevidendir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞER'İYYE SİCİLLERİ VE 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİ

2.1. ŞER'İYYE MAHKEMELERİ VE ŞER'İYYE SİCİLLERİ

2.1.1. Şer'iyeye Mahkemeleri ve Görevlileri

Altı asır boyunca eski dünyanın merkezi olan topraklarda hüküm süren Osmanlı devleti, farklı dil, din ve ırklara mensup birçok topluluk ve zümreyi “millet sistemi” ve “kesrette vahdet anlayışı” içinde aynı çatı altında bir arada yaşatmayı başarmıştır. Böyle bir başarının altında elbette idarî, iktisadî, askerî, içtimaî ve siyasî alanla ilgili ve birbiriyle ilintili pek çok sebep ve saik bulunmaktadır. Bununla birlikte bir imparatorluk hüviyeti arz eden Osmanlı devleti adaleti sağlamaya çalışırken, tıpkı Pax-Romana’da olduğu gibi Pax-Ottomana sırasında da güçlü hukukçular/fakihler yetiştirmiş ve güçlü bir hukuk sistemi kurmayı bilmiştir.²⁵

Osmanlı devletinde hukukun işletildiği ana merkezler, meclis-i şer‘ olarak da anılan şer‘iyye mahkemeleri idi. Batılılaşma döneminin başlamasına, yani Tanzimat’a kadar²⁶ konu ayrımı yapmaksızın her türlü hukukî anlaşmazlıklar bu mahkemelerde çözümlenmeye ve sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.²⁷ Daha önceki veya çağdaşı olan diğer İslam devletlerindeki mahkemelere nispetle daha işlevsel bir yapıda olan Osmanlı şer‘iyye mahkemeleri, tek hâkimli ve esas olarak tek dereceli idi. Vazife alanları ve yetkileri bir hayli geniş olan bu mahkemeler, Tanzimat sonrası yapılan düzenlemelere kadar hem şer‘î hem örfî davalarda tek yetkili mahkeme olma konumunu korumuşlardır.²⁸ Bununla birlikte devlet, bu mahkemeler için özel bir yer tahsis etmemiş; ağırlıklı olarak kadıların evleri mahkeme salonu işlevi görmüştür.²⁹

²⁵ M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul: Hars Yayıncılık (2005), 69.

²⁶ M. Akif Aydın, “Mahkeme”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara (2003), 341.

²⁷ Mustafa Şentop, “Tanzimat’tan Önceki Dönemde Osmanlı Mahkemelerinin Görev ve Yetkisi”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2006), 87.

²⁸ Aydın, “Mahkeme”, 341-344.

²⁹ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları (1994), 42.

İslam dünyasında şer'î usullere göre davaları görüp çözümlenmek üzere devlet başkanı tarafından görevlendirilen hâkimlere *kadı* adı verilmiştir. Bizzat Hz. Muhammed tarafından başlatılan kadı tayin etme uygulaması, dört halife tarafından da aynıyla devam ettirilmiştir. Abbasiler döneminde tesis edilen ve günümüzün adalet bakanlığına denk düşen *kâdiyü'l-kudâtlık* makamı, kadılar tayin etme vazifesini üzerine almış, zamanla diğer İslâm devletlerinde de benzer kurumlar oluşturulmuştur. Nitekim Osmanlı devletinin kurucusu olan Osman Bey kadılar tayin ederken, I. Murad kâdiyü'l-kudâtlık makamına benzer bir işlev icra eden kazaskerlik kurumunu oluşturulmuş ve kadı görevlendirme ve tayin etme işini bu kurumun uhdesine vermiştir.

Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadılar, mahkeme başkanı olarak vazife yapmışlardır. Kadılar, üst dereceli medreselerden mezun olan, ahlakî meziyetlere ve ilmî ehliyete sahip kişiler arasından seçilirler, görev yaptıkları yerlerdeki halkla içli dışlı olmamaları için umumiyetle iki yıllığına tayin edilirdi. Bir veya iki yıl vazife icra ettikten sonra da merkeze çekilirler ve yeni bir vazifeye atanmayı beklerlerdi.³⁰ Mülkî, malî, adlî, askerî ve beledî alanları içeren çok geniş bir mesuliyet alanı bulunan kadılar³¹, yaptıkları bu vazife karşılığında düzenli bir maaş almazlardı. İfa ettikleri muhakeme görevi ve her türlü hukukî işlem için taraflardan aldıkları harçlarla geçimlerini sürdürürlerdi.

Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadılara yardımcı olarak vazife yapan, ikinci derece görevliler olarak da tanımlanan, mahkemenin büyüklüğüne göre sayıları değişen farklı görev ve unvanlara sahip kimseler de vardı.³² Bunların unvanları, görev ve sorumlulukları şu şekildeydi:

Nâibler: Nâib, “birini temsil etmek, birine vekâlet etmek” anlamına gelmektedir. Çeşitli İslâm devletlerinde, başlıca devlet ricâlinin kendilerine yardımcı olmak veya bulunmadıkları yerlerde ve zamanlarda işlerini yürütmek üzere tayin

³⁰ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrasında)*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları (2004), 24.

³¹ İlber Ortaylı, “Kadı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (2001), 69-70.

³² Aydın Yetkin, “Osmanlı Devleti’nde Hukuk Devletinin Gelişim Süreci”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/24 (Kış 2013), 389.

ettikleri görevlilere nâib adı verilmiştir.³³ Osmanlı Devleti'nde bazı kadılar tayin edildikleri yerleşim yerine bizzat gitmeyip nâib unvanlı vekiller belirleyip göndermişlerdir. Nâibler de gittikleri yerlerde kadılar adına çeşitli görevleri yerine getirmişlerdir. Yerleşim yerinin büyüğüne göre tayin edilen nâib sayısı da değişkenlik göstermiştir. Vazifelerinin içeriğine göre kaza nâibleri, bâb nâibleri, mevalî nâibleri, ayak nâibleri, arpalık nâibleri ve kadı nâibleri şeklinde farklı isimlerle anılmışlardır.³⁴

Kassâmlar: Kelime olarak “bölmek” anlamındaki kismet masdarından türeyen kassâm “taksim eden, bölüştüren” manasına gelmektedir. Osmanlı mahkemelerinde yer alan kassâm, miras davalarında bizzat dava mahalline giderek gerekli tahkikatı yapıp anlaşmazlıkları bir sonuca ulaştırdıktan sonra davayı hükme bağlayan ve terekeyi varisler arasında bölüştüren şer'î memuru ifade etmektedir.³⁵ Osmanlı devletinin şer'î mahkeme teşkilatında biri kazasker kassâmı, diğeri şer'î mahkeme kassâmı olmak üzere iki sınıf kassâm, her kadılıkta da bir kassâm defteri bulunurdu. Vefat eden kişinin tereke kaydı, kassâmın huzurunda bu deftere kayıt edilirdi. Tanzimat sonrasında İstanbul dışındaki yerlerde bulunan kazaskerlere ve kadılara ait kassâmlıklar kaldırılmıştır.³⁶

Kâtipler: Kâtip, “yazı işleriyle uğraşan kimselere” verilen unvandır. Osmanlı şer'î mahkemelerindeki zabıt kâtipleri, kadıların en önemli yardımcıları idiler. Mahkemeye yansıyan konularda taraflardan dava dilekçelerini almak, bunları kadıya sunmak, yargılama sırasında tarafların ve şahitlerin ifadelerini yazıya geçirmek, dava tutanak ve dosyalarını muhafaza etmek kâtilerin vazifeleri arasında idi.³⁷

Muhzırlar: “Huzura getiren” anlamına³⁸ gelen muhzır, Osmanlı şer'î mahkemelerinde davacıları mahkemeye davet etmekle görevli kişilere verilen unvandır. Muhzırların başındaki görevlilere ise muhzırbaşı denilirdi. Davalıları

³³ Casım Avcı, “Nâib”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul (2006), 311.

³⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, (2014), 121.

³⁵ Said Öztürk, “Kassâm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (2001), 579.

³⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, 124-128.

³⁷ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, “Kâtip”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXV, Ankara (2002), 49.

³⁸ Recep Ahıskalı, “Muhzır”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXV, İstanbul (2006), 85.

mahkemeye getirip götürmenin dışında duruşmaların seyrini bozacak olayları önlemek, mahkemece el konulmuş para ve eşyaları korumak, şuhudü'l-hal üyeliği yapmak gibi görevleri de bulunmaktaydı. Muhzırlar bu hizmetlerinin karşılığında davalı taraflardan *ihzariye* denilen bir ücret alıyordu.³⁹

Mübâşirler: Mübâşir, kadının emirlerini celb ve tebliğ etmekle görevli kişilere verilen unvandır.⁴⁰ Mübâşirler, Tanzimat öncesi dönemde devletçe yapılan soruşturmalarda da görevlendirilmiştir. Yaptıkları bu hizmetler için herhangi bir yol ücreti veya maaş almadıklarından, her türlü zorunlu masraflarını gittikleri yerlerin ahalisinden *mübâşiriye* adı altında tahsil etmişlerdir.⁴¹

Subaşılar: Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde icrâ ve infaz memuru olarak görev yapan subaşılar, günümüzde zabıta ve belediye memurlarının yaptıkları bazı görevleri de yerine getirmekteydiler. Mahkemenin hapis cezası verdiği kişileri hapsedmek, hapishaneye bakmak, cezaları infaz etmek ve tazminat cezalarını tahsil etmek de diğer görevleri arasında idi.⁴² Subaşılar bu görevleri karşılığında *subaşı maktu* 'ı adı verilen bir ücret alıyorlardı.⁴³

Çavuşlar: Çavuşlar, mahkeme ilamlarının icrasını, borçlunun malını satarak borcunu ödemesini, hukuken kesinleşen bedenî ve nakdî cezaların infazını gerçekleştiren memurlardı.⁴⁴

Müşâvirler: Müşâvir, Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadı tarafından kendisine havale edilen bütün davaları yürütmekle görevli kişilere verilen unvandır. Davalara baktıklarından şer'î ve örfî hukuku iyi bilen kimseler arasından seçilirlerdi.⁴⁵ Mahkemenin büyüklüğüne ve iş yoğunluğuna göre sayıları değişkenlik gösterirdi.⁴⁶

³⁹ Zafer Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, Konya (Haziran 2020), 42-43.

⁴⁰ Ahmet Akgündüz, "*Şer'iyeye Sicilleri*", İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları (1988), 74.

⁴¹ Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 44.

⁴² Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 52.

⁴³ Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, 14 (2009), 74.

⁴⁴ Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 16.

⁴⁵ Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 46.

⁴⁶ Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", 75.

Hademeler: Mahkeme evrakını getiren, duruşma güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunan ve temizlik işlerini yerine getiren görevlilerdir.⁴⁷

Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadıya adlî yönden yardımcı olmakla birlikte mahkemenin seyrine etki etmeyen *şuhudü'l-hal* adı verilen şâhitler de bulunmaktaydı. Yargılamalar sırasında devamlı olarak kadıların yanında bulunan bu şâhitler, muhakemelerin umuma açık olarak yapıldığının da bir göstergesiydi. Şer'iyeye sicillerinde şuhudü'l-hal içinde yer alan kişilerden udûl (adaletli) olarak bahsedilmesi dikkate değerdir. Bu müşahit topluluğu, kadıların kararlarını verirken dikkatli ve adaletli olmasını ihtar eden dolaylı bir etkiye sahipti.⁴⁸

19. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı devlet idarecileri pek çok kurumda olduğu gibi adlî sistemde de bazı ıslahatlar yapmak zorunda kalmışlardır. Merkezî otoriteyi güçlendirmek, hukukta meydana gelen aksaklıkları ve bozuklukları gidermek, Avrupa'da meydana gelen ticarî gelişmelere uyum sağlayabilmek, ecnebî baskılarını azaltabilmek amacıyla yapılan hukukî alandaki değişim ve yenilikler neticesinde Ticaret, Nizamiye, Konsolosluk ve Cemaat mahkemeleri adlarıyla yeni adlî merciler kurulmuş, devletin alışıl gelen adlî mercii olan şer'iyeye mahkemeleri de aslı yapısını korumakla birlikte bu değişim rüzgârından nasibini almıştır. 1917 yılında Adliye Nezaretine bağlanan şer'iyeye mahkemeleri, 1924 yılında çıkarılan kanunla⁴⁹ lağvedilmişlerdir.⁵⁰

2.1.2. Şer'iyeye Sicilleri

Şer'iyeye sicilleri, genellikle “şer'iyeye sicil defterleri”, “kadı sicilleri”, “kadı defteri”, “kadı sicili” veya “zabt-ı vekayi” olarak adlandırılırlar. Bazen de “Osmanlı Mahkeme Sicilleri” veya “Osmanlı Mahkeme Kayıtları” olarak da anılırlar.⁵¹

⁴⁷ Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 24.

⁴⁸ Şık, *Lügat-i Şer'î / Şer'iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 54.

⁴⁹ 1924'te çıkarılan Mehâkim-i Şer'iyenin İlgasına ve Mehâkim Teşkilâtına Dair Ahkâmı Muaddil Kanun ile adliye teşkilâtında köklü değişiklikler yapılmış, istînaf ve şer'iyeye mahkemeleri ilga edilmiştir. Bkz. M. Macit Kenanoğlu, “Nizamiye Mahkemeleri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, İstanbul (2007), /188.

⁵⁰ Ekrem Buğra Ekinci, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Mahkemelerinin Dönüşümü”, *Adalet Dergisi*, 1 (2019), 7-10.

⁵¹ Fatih Gedikli, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyeye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3/5 (2005), 187.

Osmanlı devlet arşivinin önemli bir bölümünü oluşturan şer'iyeye sicillerinin en erken tarihli örneği 1455 tarihli Bursa'ya ait sicildir. Şer'iyeye sicilleri, XIX. yüzyılın ikinci yarısında yeni mahkemelerin kurulmasıyla kapsam bakımından bir daralmaya uğrasalar da XX. yüzyılın başlarına kadar düzenli bir şekilde tutulmuşlardır.⁵² Kanunî bir zorunluluk olarak her kaza, sancak ve vilayet merkezinde kadılar ve nâibleri tarafından tutulan bu defterler, bir vilayetin hukukî, siyasî, iktisadî, sosyal ve kültürel hayatını aydınlatmak bakımından çok değerli yazılı kaynaklardır. Kadılar, kendilerine gelen hükümleri, fermanları, bunlara verdikleri cevapları ve gördükleri davalara ait vermiş oldukları kararları sicil adı verilen bu defterlere kaydederlerdi.⁵³

Kadı defterlerinin fizikî özellikleri de genellikle birbirine benzer vaziyettedir. Haricî ölçüleri umumiyetle 15 x 45 cm. boyutunda olup dar ve uzundur. Sayfa adetleri 10-20'den 200-300'e kadar ulaşabilmekte, ortalama 100 sayfa ve 400-500 kaydı içermektedir. Tanzimat sonrası hayata geçirilen değişiklikler kadı defterlerinin bu fizikî özelliklerinde de birtakım değişikliklere neden olmuştur. Sicillerin dâhilî özellikleri de aynı şekilde birbirine benzer durumdadır. Sicillerdeki kayıtlar ağırlıklı olarak Osmanlı Türkçesiyle divanî, rik'a veya ta'lik hatla yazılmıştır. Kayıtlarda kronolojik sıralamaya dikkat edilmiştir. Ancak muhtelif sebeplerle bu sıralamanın muntazam olmadığı sicillere de rastlanmaktadır. Defterlerde genellikle bir yıla ait kayıtlar yer almaktadır. Bununla birlikte birkaç yılı, hatta onlarca yılı kapsayan defterler de mevcuttur.⁵⁴ Defterlerin başında genellikle bulunan Arapça giriş kısmında Allah'a hamd (hamdele) ve Peygambere selât ü selâm (salvele) edildikten sonra sicili tutan kadının adı, görev unvanı ve tayin beratı kaydedilir. Bundan sonra belli bir sırayı takip etmeksizin görülen davalara ait hükümler, üst makamlardan gelen yazılar ve çeşitli muameleler ard arda sıralanır.⁵⁵

⁵² Yunus Uğur, "Şer'iyeye Sicilleri", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIX, İstanbul (2010), 8.

⁵³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nde İlmiye Teşkilatı*, 113-114.

⁵⁴ Uğur, "Şer'iyeye Sicilleri", 9.

⁵⁵ Ali Duman, "Kadı Defterleri (Şer'iyeye Sicilleri), Mahiyetleri, Muhtevaları ve İslam Hukuku Açısından İncelemelerinin Önemi", *Ekev Akademi Dergisi*, 33 (Güz 2007), 141-142.

Siciller, tutuluş yöntemlerine göre kabaca üç gruba ayrılabilir. *İlâm*⁵⁶, *tereke*⁵⁷, *vekâlet*, *hüccet*⁵⁸ gibi sadece bir konuya ait defterler birinci grubu oluşturur. İkinci grup defterlerde yapraklar ikiye ayrılır. Yaprığın *sicill-i mahfûz* denilen tarafına alım-satım, vakıf, hibe, alacak-verecek, evlenme-boşanma, cürm-cinayet gibi mahalli vakalar yazılır. Yaprığın *sicill-i mahfûz defterlü* adı verilen diğer tarafına da merkezden gelen *izinname*, *ferman*⁵⁹, *berat*⁶⁰, *buyuruldu*⁶¹ gibi evrak kaydedilir. Üçüncü grup defterler ise kayıtların tarih ve konu sırası dikkate alınmadan yazıldığı defterlerdir.⁶²

Şer'iyeye mahkemelerinde gerçekleştirilen işlemlerin tümü sicile kaydedilmemiştir. Bu yönüyle bugünkü mahkeme tutanaklarına pek benzememektedir. Ancak bu defterlerin mahkemece tutulup korunması hukukî bir zaruret olarak görülmüş, mahkemece düzenlenen belgelerin bir nüshası da hak sahiplerine verilmiştir. Aslında kadı defterleri bir bakıma hak sahiplerine verilen bu

⁵⁶ Arabca “ilm” kökünden gelen ilâmın kelime anlamı, “bildirme, anlatma” demektir. Hukuk terimi olarak ise ilâm, bir davanın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren belgeyi ifade etmektedir. Osmanlı diplomatiğinde kadıların şer’i mahkemeye intikal eden bir davanın kararının onayını temin amacıyla şeyhülislamıya veya herhangi bir konuda bilgi vermek üzere üst makamlara yazdıkları resmi yazılar için de ilâm tabiri kullanılmıştır. Bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2018), 345.

⁵⁷ Ölünün bıraktığı mal yerine kullanılan tereke kelimesinin yerine “muhallefât” tabiri de kullanılmıştır. Ölünün teçhiz ve tekfini, ölünün borçları, vasiyeti, veresinin hakkı terekenin kısımlarını oluşturur. Varisi olmayan veya olup da mal tasarruf edemeyecek yaşta veya vaziyette olan ölümlerin mallarına dair kadılar tarafında tutulan defterlere de tereke defterleri denilmiştir. Bkz. Şık, *Lügat-i Şer’î / Şer’iyeye Sicilleri Sözlüğü*, 57.

⁵⁸ Arabca asıllı bir kelime olan “hüccet”, delil, vesika, sened anlamlarına gelir. Osmanlı diplomatiğinde ise şer’i mahkemeler tarafından verilen, fakat ilamdan farklı olarak hüküm içermeyen, sadece kadı huzurunda iki tarafın anlaşmaya vardıklarına dair kadının onayını içeren bir belgedir. Çok çeşitli hususlarla ilgili olan hüccetler, kadılar tarafından düzenlenen bir nevi noterlik belgeleri olarak kabul edilebilir. Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 350.

⁵⁹ Ferman, Divan-ı Humayûn veya Paşakapısı’ndaki divanlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerine verilen addır. Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 99.

⁶⁰ Berat, Arabca asıllı bir kelime olup “yazılı kağıt” demektir. Bir adı da nişan olan berat, Osmanlı diplomatiğinde padişah tarafından bir memuriyete tayin, bir gelirden tahsis, bir şeyin kullanılma hakkı, bir imtiyaz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve veren padişahın tuğrasını taşıyan belgedir. Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 124.

⁶¹ Türkçe “buyurmak” mastarından yapılmış bir isim olan buyuruldu, Osmanlı diplomatiğinde sadrazam, vezir, kadıasker, defterdar, kapdan paşa, beylerbeyi vs. yüksek rütbeli görevlilerin, kendilerinden aşağı mevkilerde bulunanlara gönderdikleri emirler için kullanılan bir terimdir. Bkz. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 197.

⁶² Gedikli, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer’iye Sicilleri”, 189.

evrakın, evrakta sahteciliği önlemek amacıyla kayıt ve muhafaza altına alınmasıdır. Her ne kadar koruma altında tutulsalar da önemli bir kısmı bugün mevcut değildir.⁶³

2.1.3. Düzce Şer'iyeye Sicilleri

Düzce kazasına ait 33 adet şer'iyeye sicili bulunmaktadır. 1302-1325/1885-1908 tarihleri arasındaki 23 yılla ilgili olan bu sicillere, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı⁶⁴ ve İslam Araştırmaları Merkezi Kadı Sicilleri Kataloğu⁶⁵ veri tabanları üzerinden ulaşmak mümkündür. İslam Araştırmaları Merkezi Kadı Sicilleri Kataloğunda yer alan Düzce Şer'iyeye Defterlerine ait bilgiler şu şekildedir:

Tablo 1. Düzce Şer'iyeye Sicillerine Ait Katalog Bilgilerini Gösterir Tablo⁶⁶

Adı	No	Demirbaş	Tarihi	Sayfa Sayısı	Poz Sayısı
Bolu-Düzce Sic.	1141	6868	1302-1304/ 1885-1887	94	96
Bolu-Düzce Sic.	1142	6869	1304-1306/ 1887-1889	91	94
Bolu-Düzce Sic.	1143	6870	1305-1306/ 1888-1889	43	43
Bolu-Düzce Sic.	1144	6871	1305-1306/ 1888-1889	69	68
Bolu-Düzce Sic.	1145	6872	1307-1308/ 1890-1891	106	103
Bolu-Düzce Sic.	1146	6873	1308-1309/ 1891-1892	90	91
Bolu-Düzce Sic.	1147	6874	1308-1310/ 1891-1893	46	62
Bolu-Düzce Sic.	1148	6875	1309-1310/ 1892-1893	66	68
Bolu-Düzce Sic.	1149	6876	1310-1311/ 1893-1894	96	101
Bolu-Düzce Sic.	1150	6877	1310-1311/ 1893-1894	62	63
Bolu-Düzce Sic.	1151	6878	1311-1312/ 1894-1895	48	50
Bolu-Düzce Sic.	1152	6879	1311-1314/ 1894-1897	190	205
Bolu-Düzce Sic.	1153	6880	1312/ 1895	54	56
Bolu-Düzce Sic.	1154	6881	1313-1314/ 1896-1897	52	56
Bolu-Düzce Sic.	1155	6882	1313-1315/ 1896-1898	100	100
Bolu-Düzce Sic.	1156	6883	1313-1316/ 1896-1899	52	47
Bolu-Düzce Sic.	1157	6884	1314-1315/ 1896-1898	48	50
Bolu-Düzce Sic.	1158	6885	1315-1316/ 1898-1899	119	125
Bolu-Düzce Sic.	1159	6886	1316-1317/ 1899-1900	33	34
Bolu-Düzce Sic.	1160	6887	1316-1317/ 1899-1900	116	118
Bolu-Düzce Sic.	1160A	6888	1316-1317/ 1899-1900	20	21
Bolu-Düzce Sic.	1161	6889	1316-1318/ 1899-1901	91	99
Bolu-Düzce Sic.	1162	6890	1317/ 1900	19	21
Bolu-Düzce Sic.	1163	6891	1317/ 1900	20	20
Bolu-Düzce Sic.	1164	6892	1317-1318/ 1900-1901	20	22

⁶³ Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, 14 (2009), 26.

⁶⁴ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, "Devlet Arşivleri Başkanlığı", erişim tarihi 02.01.2021, <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>.

⁶⁵ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, "Kadı Sicilleri Veri Tabanı", erişim tarihi 02.01.2021, <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil>.

⁶⁶ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, "Kadı Sicilleri Veri Tabanı", erişim tarihi 02.01.2021, <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil>.

Bolu-Düzce Sic.	1165	6893	1318-1319/ 1901-1902	34	36
Bolu-Düzce Sic.	1166	6894	1318-1320/ 1901-1903	271	250
Bolu-Düzce Sic.	1167	6895	1318-1323/ 1901-1906	235	253
Bolu-Düzce Sic.	1168	6896	1319-1324/ 1902-1907	307	309
Bolu-Düzce Sic.	1168A	6897	1319-1321/ 1902-1904	10	11
Bolu-Düzce Sic.	1169	6898	1320-1321/ 1903-1904	26	32
Bolu-Düzce Sic.	1170	6899	1322-1324/ 1905-1907	32	35
Bolu-Düzce Sic.	1171	6900	1323-1325/ 1906-1908	150	156

Tablo 1’de de görüleceği üzere Düzce Şer’iyye Sicillerinin ilki 1141 numaralı defter olup Hicrî 1302-1304 / Miladî 1885-1887 tarihlerini, son defter de 1171 numaralı olup Hicrî 1323-1325 / Miladî 1906-1908 tarihlerini kapsamaktadır. Görüldüğü kadarıyla Düzce Şer’iyye Sicilleriyle ilgili olarak şu ana kadar herhangi bir akademik çalışma yapılmamıştır. Bununla birlikte son yıllarda tarafımızdan yapılan bu çalışmanın yanında birkaç çalışma daha yapılmaktadır. Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kübra Dik, “1165 numaralı Düzce Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasıyla 1318-1319/1901-1902 yıllarını kapsayan defteri, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Fatih Lermi de “1156 numaralı Düzce Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi” adlı tez çalışmasıyla 1313-1316/1896-1899 yıllarını kapsayan defteri Doç. Dr. İsmail Yaşayanlar danışmanlığında çalışmaktadır.

2.2. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER’İYYE SİCİLİ

Transkripsiyonu ve değerlendirmesi tarafımızdan yapılan 1153 numaralı defter, 1312/1895 yılına ait davaları ve bu davalara ait muhtelif kayıtları içerir. Sicilin ilk sayfasında Milli Kütüphane Başkanlığı’na ait bir etiket yer almaktadır. Defterdeki yaprakların ön yüzü sonradan günümüz rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Mevcut mikrofilm çekimlerinde yaprağın arka yüzü (b) ile diğer yaprağın ön yüzü (a) tek poz halinde görülmektedir. Bu haliyle sicil 56 poz, 48 varak ve 96 sayfadan oluşmaktadır. Tarafımızca yapılan transkripsiyon ve değerlendirme sırasında tek sayfa olarak görünen yaprağın sol tarafına, yani sayfa numarasının verildiği kısma “a” (2a), sağ tarafına “b” (1b) numarası verilmiştir. Bu şekilde sayfalar “1a”dan “48b”ye kadar sıralanmıştır. Defterde 6a, 7b, 10a, 15b, 19b, 25b, 26a, 30b, 31a ve 43b sayfaları boş bırakılmıştır.

1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde yer alan davalara ait metinler rik'a hattıyla el yazısıyla kaydedilmiştir. Yazı bütünlüğünün bulunmaması, metnin farklı kâtipler tarafından tahrir edildiğini akla getirmektedir. Muhtemelen kayıt sırasında bazı kelimelerin üzeri çizilmiş ya da karalanmıştır. Bazı yerlerde de daha küçük harflerle metne bazı ilaveler yapılmıştır. Poz çekimleri esnasında yapılan hatalar nedeniyle bazı sayfaların kenarlarında okunamayan alanlar oluşmuştur. Bazı sayfalarda da görüntü kalitesinin düşüklüğü nedeniyle flulaşan yazı okuma zorluklarına yol açmaktadır. Metinlerin transkripsiyonunda, İslam Araştırmaları Merkezi İstanbul Kadı Sicilleri çalışmalarında takip edilen kısmî transkripsiyon metodu kullanılmıştır. Tam transkripsiyondan farklı olarak bu metotta bazı harflerin altına ya da üstüne çizgi ve nokta gibi işaretler konulmamıştır. Sicilde geçen Arapça kökenli kelimeler ve isimler aslına uygun olarak imla edilmiş, uzun okunması gereken Arapça ve Farsça kökenli kelimelerde “^” uzatma işareti kullanılmıştır. Yine Arapça (ع) harfi ‘ işaretiyle, (ء) harfi de ’ işaretiyle gösterilmiştir. Metindeki bazı harf veya kelimelerin okunuşunda şüpheye düşüldüğünde, kelimedden sonra “?” işareti, kelime hiç okunmadığında ise “.....” işareti konulmuştur.

Başlangıç tarihi 14 Recep 1312/11 Ocak 1895, bitiş tarihi 28 Zilkade 1312/23 Mayıs 1895 olan 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili takriben 5 aylık bir süreci kapsamaktadır. En fazla Şaban ayına ait kayıt bulunmaktadır. Defterdeki sıraya göre oluşturulan aşağıdaki tabloda kayıtların dava numarası, sayfa numarası ve dava tarihi şu şekilde verilmiştir:

Tablo 2. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Yer Alan Davaların Tarihlerini Gösterir Tablo

Dava Numarası	Sayfa Numarası	Dava Tarihi
1	1b	14 Recep 1312
2	2a	17 Recep 1312
3	2b	17 Recep 1312
4	3a-3b	20 Recep 1312
5	4a	20 Recep 1312
6	4b-5b	20 Recep 1312
7	6b-7a	21 Recep 1312
8	8a	26 Recep 1312
9	8b	29 Recep 1312
10	9a-9b	3 Şaban 1312
11	10b	2 Şaban 1312
12	11a	6 Şubat 1310

13	11b-12a	7 Şaban 1312
14	12b-13a	8 Şaban 1312
15	13b-14a	8 Şaban 1312
16	14b-15a	10 Şaban 1312
17	16a-16b	11 Şaban 1312
18	17a	10 Şaban 1312
19	17b-18a	17 Şaban 1312
20	18b	25 Şaban 1312
21	19a	24 Şaban 1312
22	20a	26 Şaban 1312
23	20b	28 Şaban 1312
24	21a	28 Şaban 1312
25	21b-22a	29 Şaban 1312
26	22b	15 Ramazan 1312
27	23a	22 Ramazan 1312
28	23b-25b	22 Ramazan 1312
29	26a-27a	27 Ramazan 1312
30	27b-28a	11 Şevval 1312
31	28b	12 Şevval 1312
32	29a-29b	18 Şevval 1312
33	29b	26 Şevval 1312
34	30a	18 Şevval 1312
35	31b-32a	27 Şevval 1312
36	32b	28 Şevval 1312
37	33a-34a	29 Şevval 1312
38	34b-36a	30 Şevval 1312
39	35b	3 Zilkade 1312
40	36a	7 Zilkade 1312
41	36a	23 Zilkade 1312
42	36b	9 Zilkade 1312
43	37a	10 Zilkade 1312
44	37b-38a	10 Zilkade 1312
45	38b	14 Zilkade 1312
46	39a-39b	17 Zilkade 1312
47	40a	18 Zilkade 1312
48	40b-41a	18 Zilkade 1312
49	41b	21 Zilkade 1312
50	42a	24 Zilkade 1312
51	42b	24 Zilkade 1312
52	43a	26 Zilkade 1312
53	44a-45a	27 Zilkade 1312
54	45b-47b	3 Zilhicce 1312
55	48a-48b	28 Zilkade 1312

Tablo 2, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili'nde 55 dava kaydı mevcuttur. Bu davalara ait konuların tasnifi ve yüzdelik dilimlerini gösteren tablolar şu şekildedir:

Tablo 3. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Yer Alan Davaların Konularına Göre Tasnifi

Dava No	Dava Konusu	Dava Numaraları
1	Kayıp Hayvan	1, 2, 4, 8, 9, 22, 24, 46, 47.
2	Verâset	3, 5, 6, 15, 16, 18, 25, 26, 28, 29, 34, 35, 37, 38, 50, 54.

3	İsbât-ı Rüşd	11, 20, 21.
4	Nafaka	7, 32.
5	Satış	33, 41.
6	Alacak-Verecek	12, 39, 48, 51, 53.
7	Vakfetme	14.
8	Nikâh ve Nikâha İtiraz	10, 13, 19, 27, 30, 31, 40, 42, 44, 45, 52, 55.
9	Boşanma	17, 23, 36, 43, 49.

Tablo 3, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Yer Alan Davaların Yüzdellik Olarak Tasnifi

Dava No	Dava Konusu	Dava Sayısı	Dava Yüzdeliği
1	Verâset	16	% 29.09
2	Nikâh ve Nikâha İtiraz	12	% 21.81
3	Kayıp Hayvan	9	% 16.36
4	Alacak-Verecek	5	% 9.10
5	Boşanma	5	% 9.10
6	İsbât-ı Rüşd	3	% 5.46
7	Nafaka	2	% 3.64
8	Satış	2	% 3.64
9	Vakfetme	1	% 1.81

Tablo 4, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3 ve 4'te de görüleceği üzere 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili'nde sayısal olarak en fazla verâset davalarıyla ilgili kayıtlar yer almaktadır. Yapılan nikâhlara ya da nikâhın sıhhatine yönelik itirazlar da bir hayli yekün tutmaktadır. Kayıp hayvan davaları da dikkati çekecek sayıdadır. Nafaka ve mülk satışına dair ikişer dava, vakfa yapılan bağışın gerçekleşmemesi için açılmış bir dava mevcuttur. Birden fazla konuyu içermesi ve merkezden gönderilen herhangi bir kayda yer vermemesi yönüyle 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili yukarıda behsedilen üçüncü grup siciller arasında yer alır.

2.2.1. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde İdarî Yapı

Osmanlı tarihçileri arasındaki hâkim anlatıya göre Horasan'da Mahan Dağı civarında iken 1220'de Harezmsâhlar devletinin Moğollar tarafından sarsıntıya uğratılması üzerine Anadolu'ya geçen Oğuz kabileler birliğine mensup Kayılar, nihayet Bithynia ucuna gelip yerleşmişlerdi. Onlardan bir grup, Anadolu içlerine doğru ilerlediklerinde, önce Selçuklu sultanı I. Alaeddin Keykubad (1220-1237) tarafından Ankara civarındaki Karacadağ'a iskân edildiler, sonra da daha batıya

ilerleyerek Kütahya ile Bilecik arasındaki Domaniç'e geçtiler. Bir müddet sonra liderleri Ertuğrul'un (ö. 1281) refakatinde Sakarya nehri kenarındaki Söğüt'e indiler ve böylece Bizans'ın tekfur denilen taşradaki idarecileriyle temasa geçmiş oldular. Kışlak ve yazlak şeklindeki yarı-göçebe hayat tarzı uyarınca kışları Sakarya kıyılarında, yazları da Uludağ'ın arkasında ve özellikle Domaniç'te bulunurken, Osman Gazi (ö. 1326) reisliğinde, bölgedeki Bizans tekfurları, 1258 yılı civarında Kütahya bölgesine gelmiş olan Germiyanlılar ve İlhanlıların uzantıları olan yöredeki Tatarlar arasındaki ilişkiler ağına dâhil oldular.⁶⁷

691/1292 yılında bizzat Osman Gazi'nin katıldığı Göynük ve Yenice-i Taraklı seferiyle Osmanlıların ilgi alanına giren Bolu ve havalisi, Orhan Gazi'nin maiyetinde bulunan Konur Alp'in fetih bölgesi olarak tanımlanınca, o da Akyazı'yı üst edinerek Sungur Bey Şems, Hızır ve Eflagan Beylerin de yardımlarıyla yaptığı akınlarla Candaroğlu Beyliği sınırlarına kadarki şehirleri Bizans tekfurlarının elinden almıştır. Böylece daha Osman Bey döneminde, 723/1323'ten itibaren Osmanlı hâkimiyeti altına giren Düzce, Bolu, Mudurnu, Mengen, Gerede ve Eflâni gibi şehirler, kaydı-hayat şartıyla fâtihinin uhdesine verilmiş ve bu sebeple yöre Konur Alp İli olarak anılmıştır. Orhan Gazi'nin beyliğinin ilk senelerinde, 728/1328'de Konur Alp vefat ettiğinde de Konrapa İli, aynı serhadde bulunan Sultanönü sancağındaki Şehzade Murad'ın uhdesine verilmiştir.⁶⁸

Böylece fethin akabinde Bolu merkezli olarak teşekkül eden sancak idaresi, 1692'de voyvodalık şekline dönüştürülünceye kadar 368 yıl sancak beyi veya alay beyi adı verilen "mir-i liva"lar ile beylerbeyi denilen "mir-i miran"lar tarafından yönetilmiştir. Anadolu beylerbeyliğine bağlı bulunan Bolu sancak beylerinin bir tuğu olduğundan Bolu sancağı da bir tuğlu kumandanların idaresi altında kalmıştır. Ayrıca Akşehir, Kefe, Menteşe ve benzeri şehirler gibi Bolu da ikinci derecedeki şehzade

⁶⁷ Ali Ertuğrul-İrfan Dursun, "Düzce Yöresinde Orhan Gazinin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmî'leri", *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 195.

⁶⁸ Ali Ertuğrul, "II. Selim Dönemine Ait Evkâf Defteri'ne Göre Düzce ve Havalisindeki Vakıflar ve Gelir Kalemleri", *Düzce'de Tarih Kültür ve Sanat*, ed. İsmail Yaşayanlar, Bursa: Gaye Kitabevi (2017), 193.

sancakları arasında sayılmıştır.⁶⁹ 1811 senesinde Sultan II. Mahmud'un iradesiyle Bolu'daki voyvodalık (kazalık) idaresi lağvedilince tekrar mutasarrıflık (sancaklık) idaresine dönülmüştür. Bu ikinci mutasarrıflık devrinde Bolu sancağı 19 kazaya ayrılmış, her kazanın başına hükümet ile halk arasında vasıta vazifesi görececek olan “ayanlar” tayin edilmiştir. Bu dönem de 1864 yılında “Yeni Vilayetlerin Teşkili Nizamnâmesi”yle son bulmuş, Bolu 1908 yılında müstakil mutasarrıflık haline gelinceye kadar Kastamonu vilayetine bağlı bir sancak olarak mutasarrıflar tarafından idare edilmiştir.⁷⁰

Osmanlı devleti klasik dönem taşra idarî teşkilatlanmasında eyaletler sancaklara (livalara), sancaklar kazalara, kazalar da nahiyelere bölünmekteydi. Bu örgütlenme biçimi zaman içerisinde değişikliklere uğramışsa da en az birkaç yüzyıl aslı yapısını korumuştur. Bununla birlikte Tanzimat ile birlikte hayata geçirilen düzenlemeler taşra idaresinde de büyük çaplı değişimlere yol açmış; getirilen yeni nizam ve hukukî kaideler neticesinde yeni idarî birimler, teşkilatlar ve mahallî meclisler oluşturulmuş; böylece bugünün taşra idarî teşkilatlanmasının da temel yapısı ortaya çıkmıştır.⁷¹ 1864 yılında ilan olunan Vilayet Nizamnamesi'nde “vilayet, sancak, kaza ve köy” şeklinde belirlenen idarî yapılanmadaki en büyük idarî birim “eyalet”den “vilayet”e dönüştürülmüş; vilayetler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar nahiyelere bölünerek vilayete vali, sancağa mutasarrıf, kazaya kaymakam, nahiyeye müdür tayin edilmiştir.⁷² Ayrıca şehir ya da kasaba merkezinin dışında kalıp nüfus yoğunluğu seyrek olan yerleşim birimleri de karye (köy), çiftlik ve divan şeklinde isimlendirilmiştir. Karye (köy), halk tarafından seçilen muhtar tarafından

⁶⁹ Ali Ertuğrul-Nurullah Turan, “Bolu Sancağında Yıldırım Bâyezid'e Mahsus Yapılara Tayin Edilen Vakıflar”, *Uluslararası Yıldırım Bayezid Sempozyumu –Bildiriler Kitabı-*, yay. haz. Hasan Basri Öcalan-Yusuf Ziya Karaaslan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2019), 499-500.

⁷⁰ Enver Konukçu, *Bolu İl Yıllığı*, Bolu: Bolu Valiliği Yayınları (1967), 188-189.

⁷¹ Sadık Fatih Torun, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Taşra İdaresi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, 34 (2018), 422; Mustafa Gençoğlu, “1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2/1 (2011), 29.

⁷² Selda Kılıç, “1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37 (2005), 104; Gençoğlu, “1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma”, 34-47.

idare edilirken çiftlik⁷³ ve divan⁷⁴ daha ziyade bir arazi ya da malî tanımlama aracı olarak kullanılmıştır. Şehir⁷⁵, kasaba⁷⁶ ve mahalle⁷⁷ tabirleri de bir idarî birimi tanımlamaktan ziyade bir yerleşim yerinin nüfus ve büyüklük bakımından durumunu ifade etmiştir.

Meşrutiyet'in ilanından sonra benzer livalar gibi Bolu livası (sancağı) da Kastamonu vilayetinden ayrılarak bağımsız olmuş ve merkez kazasıyla birlikte Ereğli, Zonguldak, Bartın, Devrek, Gerede, Düzce, Mudurnu, Göynük adlarıyla dokuz kazayı içermiştir. Fakat çok geçmeden kurulan Zonguldak livası Ereğli, Zonguldak, Bartın ve Devrek kazalarını içine alıp ayrı bir birim hâlinde örgütlenince, Bolu livası merkez kazasıyla birlikte Düzce, Gerede, Mudurnu ve Göynük kazalarıyla sınırlı kalmıştır.⁷⁸

1312/1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde yer alan kayıtların büyük kısmı i'lâm, yani bir davanın mahkeme tarafından nasıl bir karara bağlandığını gösteren vesika niteliğindedir. Bilindiği üzere i'lâm türü belgelerde davalı, davacı ve şahitlerin hüviyetlerinin tespiti sırasında şahsın yaşadığı şehir, kasaba

⁷³ Bir çift öküzle sürülebilecek büyüklükteki ya da verim kabiliyetine göre takriben 60-150 dönüm arasındaki arazi "çiftlik" diye isimlendirilirdi. Bkz. Halil İnalçık, "Çiftlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, VIII, İstanbul (1993), 313. Düzce yöresinde var olan Bataklı Çiftlik, Arap Çiftliği, Gürcü Çiftlik Köyü gibi isimlendirmeler de bu tanımlamayla ilgili olmalıdır.

⁷⁴ Samsun-Bolu-İstanbul hattında dağınık halde bulunan köylerle daha kolay bir şekilde irtibat kurmak ve vergi toplamada kolaylık sağlamak amacıyla bir üniteye yer alan dağınık haldeki köyler Dört Divan, Oniki Divan, Bakraz Divanı, Efteni-İmamlar Divanı, Darıyeri Divanı, Akpınar Divanı gibi değişik sıfatlarla ya da sayılarla gruplanarak isimlendirilmiştir. Bir idarî ünite olarak divanın diğer anlamları için ayrıca bkz. İlker Yiğit, "Divân", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, EK-I, İstanbul (2016), 336.

⁷⁵ Farsça olan şehir kelimesi, çalışma yaşındaki nüfusunun çoğunluğu ticaret, sanayi ve yönetim gibi işlerle uğraşan büyük yerleşim merkezi anlamına gelir. XI. yüzyıldan itibaren halk dilinde şar (Akçaşar, Şarkışla) biçiminde telaffuz edilen şehir kelimesi, Osmanlı döneminde "dinî işlere bakan bir müftüsü ve kazâ hakkına sahip bir kadısı olan yer" olarak tarif edilmiştir. Payitaht (başşehir) dışındaki şehirlerde hükümeti temsil eden valinin yanı sıra kadı, sâhibü's-şurta (emniyet müdürü), muhtesip (zabıta amiri) gibi görevliler bulunurdu. Bkz. Mustafa Sabri Küçükkaşçı, "Şehir", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXVIII, İstanbul (2010), 441.

⁷⁶ Kasaba kelimesi, genel olarak köyden büyük, şehirden küçük yerleşim yerlerini tanımlamak için kullanılır. Arapça da ise şehrin veya bölgenin ana parçasını, merkezini, surla çevrili kısmını ifade etmek üzere kullanılmıştır. Daha sonraları askerî garnizonun bulunduğu müstahkem kalenin ya da buna benzer bir kalesi olan yerleşme yerinin adı olmuştur. Osmanlılar zamanında "çarşısı ve suru olan büyük köy ve şehir" olarak tarif edilmiştir. Bkz. Tuncer Baykara, "Kasaba", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (2001), 525.

⁷⁷ Arapça hall (halel ve hulûl) kökünden türetilmiş bir mekân ismi olan mahalle kelimesi, "bir yere inmek, konmak, yerleşmek" anlamına gelir. Bu anlamıyla hemen hemen bütün İslam ülkelerinde devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimlerini ifade eder. Bkz. Ali Murat Yel-Mustafa Sabri Küçükkaşçı, "Mahalle", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara (2003), 323.

⁷⁸ *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, Bolu Hükümet Matbaası, 180.

ve mahallesi de kayıt altına alınmıştır.⁷⁹ Bu bilgiler vasıtasıyla Düzce Şer'iyeye Mahkemesi'nde görülen davaların hangi yerleşim birimiyle alakalı olduğunu anlamak mümkündür. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin taşra teşkilatlanması ile Düzce kazasının idarî yapısına dair ipuçları içeren bu malumatın yanında dava içerikleri vasıtasıyla da merkez kazaya bağlı köy, mahalle, divan ve nahiye adlarını tespit etmek imkân dâhilindedir.

Buna göre 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde Ankara⁸⁰, Bursa⁸¹ ve İstanbul⁸² vilayetleri ile Ada⁸³, Ayaş⁸⁴, İnegöl⁸⁵, İzmit⁸⁶, Kandıra⁸⁷ ve Mudurnu⁸⁸ kazalarının isimlerine tesadüf olunmaktadır. Kocaköy⁸⁹ (Kandıra), Karasu⁹⁰ (Kandıra), Hendek⁹¹ (Ada) nahiyelerinin isimleri de davalılarla ilgili şahsî bilgiler verilirken zikredilmiştir.

Görüldüğü kadarıyla resmî devlet yıllığı mahiyetindeki 1311/1894 tarihli *Kastamonu Salnamesi*'nde Düzce kazasının 1 nahiye ve 130 karyeden oluştuğu kayıtlı⁹² iken 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Salnamesi*'nde Düzce kazasının Akçaşehir ve Yığılca isimli 2 nahiyeden ve 242 karyeden oluştuğu zikredilmiştir.⁹³ İki salname arasındaki 28 yılda 112 yeni köyün kurulmuş olması mümkün olmadığına göre, salnamelerdeki kayıtların dakik bir inceleme eseri olmadığı ve konuyla ilgili diğer kaynaklarda daima eksik ya da farklı isimlerle karşılaşmak imkânı bulunduğu akıldan çıkartılmamalıdır.

⁷⁹ Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 345.

⁸⁰ *1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili*, 43a. Bundan sonra bu sicile "D.Ş.S. 1153" olarak atıfta bulunulacaktır.

⁸¹ D.Ş.S. 1153, 4b.

⁸² D.Ş.S. 1153, 37a.

⁸³ D.Ş.S. 1153, 36b.

⁸⁴ D.Ş.S. 1153, 2b.

⁸⁵ D.Ş.S. 1153, 43a.

⁸⁶ D.Ş.S. 1153, 1b.

⁸⁷ D.Ş.S. 1153, 2b, 3a.

⁸⁸ D.Ş.S. 1153, 39a.

⁸⁹ D.Ş.S. 1153, 2b.

⁹⁰ D.Ş.S. 1153, 3a.

⁹¹ D.Ş.S. 1153, 20a.

⁹² *Kastamonu Vilayeti Salnamesi (1311/1893)*, Kastamonu Vilayet Matbaası, 241.

⁹³ *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, 488.

1312/1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer‘iyye Sicili*’nde Düzce kazasına bağlı sadece 1 nahiyenin ismi geçmektedir. *Sicil*’de bir talak (boşanma) davası münasebetiyle Akçaşehir nahiyesine⁹⁴ ve ona muzaf Değirmenyanı⁹⁵ karyesine atıf yapılırken Yığılca nahiyesine dair herhangi bir atfa rastlanılmamıştır. Aslında bu durum, 1311/1894 tarihli *Kastamonu Salnamesi*’nde Düzce kazasına bağlı 1 nahije bulunduğu bilgisiyle uyum içerisindedir. 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Salnamesi* iki nahiyeden söz edip Yığılca nahiyesinin Düzce kazasına bağlı olduğunu belirttiğine göre Yığılca⁹⁶ 1312/1895’ten sonraki bir tarihte nahije statüsünü kazanmış olmalıdır.

Kasaba tarifine uygun olarak çarşısı ve suru olan ve halk arasında hâlâ “Kasaba” olarak anılan Düzce yöresinin en eski yerleşimi Üskübü⁹⁷ kasabası, 1153 numaralı *Düzce Şer‘iyye Sicili*’nde yedi kez geçmektedir.⁹⁸ Adaköy⁹⁹, Arabacı¹⁰⁰, Bataklı¹⁰¹, Aftun¹⁰², Eğerciler¹⁰³, Fidani¹⁰⁴, Gideni¹⁰⁵ ve Şahinciler¹⁰⁶ divanları da, bir ünitelerde yer alan dağınık haldeki köylerin muhtelif şekillerde gruplanmasıyla oluşan divan sıfatlı birimler olarak *Sicil*’de zikredilmiştir.

⁹⁴ D.Ş.S. 1153, 48a, 48b.

⁹⁵ D.Ş.S. 1153, 48b.

⁹⁶ 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Sâlnâmesi*’nde, Düzce’ye bağlı bulunan Yığılca nahiyesinde 24 köy ve 725 hane bulunduğu; 2.218 erkek, 2.066 kadın olmak üzere toplam 4.284 nüfusu ihtiva ettiği kayıtlıdır. Ayrıca nahiyenin merkezinin “Çayırılı” isimli mevki’ olduğu ve burada hükümet konağı ile bir mekteb ve bir cami’-i şerifin mevcut bulunduğu belirtilir. Hanelerin yüksek mahalde inşa edildikleri gibi pek dağınık oldukları; büyük bir kısmı ziraatle meşgul olan ahalinin, arazinin dağlık-taşlık, arızalı ve ziraate elverişli olmaması sebebiyle fakr u zaruret içinde buldukları dile getirilir. Bkz. *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, Bolu Hükümet Matbaası, 288, 522.

⁹⁷ Üskübü kelimesinin muhtelif anlamları ile 72. dipnotta tarif edilen “Kasaba” kelimesinin anlamları arasındaki benzerlik için bkz. Ali Ertuğrul-İrfan Dursun, “Düzce Yöresinde Orhan Gazinin İzleri: Orhan Gazi Cuma Camileri”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, 196-198.

⁹⁸ D.Ş.S. 1153, 16a, 17b, 18a, 30a, 41b, 42b.

⁹⁹ D.Ş.S. 1153, 40a.

¹⁰⁰ D.Ş.S. 1153, 9a.

¹⁰¹ D.Ş.S. 1153, 14a, 27b.

¹⁰² D.Ş.S. 1153, 48a.

¹⁰³ D.Ş.S. 1153, 17a.

¹⁰⁴ D.Ş.S. 1153, 39a.

¹⁰⁵ D.Ş.S. 1153, 44b.

¹⁰⁶ D.Ş.S. 1153, 11b.

Düzce'ye ait Osmanlı dönemi nüfus defterleri¹⁰⁷ ve Kastamonu vilayetine ait salnameler¹⁰⁸, bilhassa da Bolu livasına mahsus iki salname¹⁰⁹ vasıtasıyla Düzce'nin köy düzeyindeki yerleşimleri ve demografik yapısındaki değişimleri takip etmek mümkündür. Öyle görünüyor ki Düzce'nin mevcut demografik yapısını değişikliğe uğratan ve köy sayısını arttıran gelişmeler, Sultan Abdülmecid (1839-1861) ve Sultan Abdülaziz (1861-1876) dönemlerinde, bilhassa da Sultan II. Abdülhamid döneminde "93 Harbi" olarak da bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Rusların eline geçen bölgelerden, Kafkasya'dan, Kırım'dan, Doğu Karadeniz'den ve Balkanlar'dan (Bulgaristan, Romanya) yapılan göçlerle alakalıdır. Kafkasya'dan Çerkesler (Adige), Abazalar ve Gürcüler (Batum, Kars, Ardahan, Artvin); Doğu Karadeniz'den Ordulular ve Lazlar; Kırım'dan Tatarlar; Rumeli'den Arnavutlar, Boşnaklar ve Bulgaristan Muhacirleri Düzce'de iskân olunmuşlardır.¹¹⁰ Düzce merkezinde göçlerle yeni mahalleler: Burhaniye, Cedidiye, Çay, Hamidiye, İcâdiye, Nusrettin, Şerefiye ve Laz Şerefiye (Dereli) mahalleleri teşekkül ederken kurulan yeni köyler de, ilk zamanlarda Abaza Hasan Bey (Darıyerihasanbey), Şaguc Hacı İbrahim (Aydınpinar), Değirmenbaşı Mehmed Bey (Değirmenbaşı), Hacı Talustan Bey (Kuşaçması), Hacı Yakup (Hacıyakup), Hacı Hasan Efendi (Karaçalı), Albuz Bey (Aksu), Kazuk İshak Bey (Bostanyeri), Beslan Bey (Akınlar), Hacı Süleyman Bey (Hacısüleymanbey) gibi daha ziyade kurucularının adı ile anılmışlardır. Ayrıca Kabalak-Heciz hattında Lazlara senetle verilen yerlerde de Ballar, Kabalak, Osmanca, Suncuk, Şekerpınar, Yayla ve Yazlık köyleri vücut bulmuştur.¹¹¹

¹⁰⁷ Yayınlanmış bulunan nüfus defterleri için bkz. *1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce*, yay. haz. Mustafa Keskin, Bursa: Gaye Kitabevi (2014, Düzce Belediyesi Kültür Yayınları 2); *1840-1841 Tarihli Akçakşehir (Akçakoca) Nüfus Defteri*, yay. haz. Mustafa Keskin, Akçakoca Belediyesi Kültür Yayınları.

¹⁰⁸ Bilhassa şu salnamelere bkz. *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1286/1869)*, Def'a 1, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet; *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1287/1870)*, Def'a 2, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet; *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1291/1874)*, Def'a 6, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet; *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1297/1880)*, Def'a 12, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet.

¹⁰⁹ *Müstakil Bolu Sancağı Sâlnâmesi (1334/1918)* ve *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, Bolu Hükümet Matbaası.

¹¹⁰ Ahmet Şerif, *Anadolu'da Tanin*, yay. haz. Mehmet Çetin Börekçi, Ankara: TTK Yayınları (1999), 383-384; *Müstakil Bolu Livası Sâlnâmesi (1334/1918)*, 261, 269; *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, 517. Ayrıca bkz. Ali Ertuğrul, "Düzce: Göç Yolunda Bir Şehir ve Birkaç Hikaye", *Uluslararası Şota Rustaveli 850. Yılı Sempozyumu Bildirileri*, ed. Ali Ertuğrul, Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları (2018), 699-702.

¹¹¹ Nejat Özsoy, "Çerkes ve Abazaların Düzce'de İskanı ve Kurulan Yeni Yerleşimler", *Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 372, 378-380;

1317/1900 tarihli *Kastamonu Vilayet Salnamesi* incelendiğinde Bolu sancağına bağlı kazalar arasında en fazla köy ve mahalleye sahip olan kazanın Düzce kazası olduğu görülmektedir.¹¹² Yine 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Sâlnâmesi*'nde de Düzce kazasına bağlı köylerin bir listesi verilmiştir.¹¹³ Çalışmanın konusunu teşkil eden 1312/1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde de Düzce kazasında yer alan pek çok köy ve mahalle ismi muhtelif sebeplerle zikredilmiştir. Aşağıda listesi verilen bu köy isimlerinden bazılarının, Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren yer adlarının değiştirilmesine yönelik politikalar¹¹⁴ çerçevesinde farklı zamanlarda değişikliğe uğradığı anlaşılmaktadır. *Sicil*'de geçen karye/köy isimlerini yeni isimleriyle birlikte alfabetik olarak tablo halinde şöylece sıralamak mümkündür:

Tablo 5. Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Karye (Köy) İsimleri ile Bugünkü Adlarını Gösterir Tablo

Karye Adı	1928 Son Teşkilat-ı Mülkiye'de Düzce Köylerinin Adları ¹¹⁵	Bugünkü Adı	Bağlı Olduğu Yer
Akçalar ¹¹⁶	Akçalar	Otluoğlu köyü	Düzce-Merkez
Akyazı ¹¹⁷	Akyazı	Akyazı köyü	Düzce-Merkez
Ali Bey (Besni) ¹¹⁸	Develibesni	Develibesni köyü	Düzce-Merkez
Amuca Hasanbey ¹¹⁹	Amca Hasan Bey	Kutlu köyü	Düzce-Merkez
Arabacı ¹²⁰	Arabacı Maa Kazcuma	Arabacı mahallesi	Düzce-Çilimli
Aşağı Karaköy ¹²¹	Karaköy Hacıkadirler	Hacıkadirler köyü	Düzce-Gümüşova
Adaköy ¹²²	Adaköy-Kahve Yanı	Adaköy köyü	Düzce-Gümüşova

İbrahim Tuzcu, "Düzce'deki Laz Köylerinin Göç Serüvenleri", *Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, 93-94.

¹¹² *Kastamonu Vilayeti Salnamesi (1317/1900)*, Kastamonu Vilayet Matbaası, 218.

¹¹³ *Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, 488-500.

¹¹⁴ Harun Tunçel, "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2 (2000), 23.

¹¹⁵ *Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları*, İstanbul (1928), 469-472.

¹¹⁶ D.Ş.S. 1153, 17a.

¹¹⁷ D.Ş.S. 1153, 36b.

¹¹⁸ D.Ş.S. 1153, 21b.

¹¹⁹ D.Ş.S. 1153, 1b, 36a.

¹²⁰ D.Ş.S. 1153, 9b, 38a, 38b.

¹²¹ D.Ş.S. 1153, 8b.

¹²² D.Ş.S. 1153, 33a, 34a.

Adaköy Kahveler ¹²³	Adaköy-Kahve Yanı	Kahveleryanı köyü	Düzce-Gümüşova
Aynalı ¹²⁴	Aynalı	Aynalı köyü	Düzce-Merkez
Bek ¹²⁵	Bey	Beyköy	Düzce
Çakır Hacı İbrahim ¹²⁶	Şakuç Hacı İbrahim	Çakırhacı İbrahim köyü	Düzce-Merkez
Çakırlar ¹²⁷	Çakırlar	Çakırlar mahallesi	Düzce-Merkez
Çerkes Taşköprü ¹²⁸	Çerkes Taşköprü	Çerkes Taşköprü köyü	Düzce-Merkez
Darıca ¹²⁹	Rastlanmadı		
Darıcı ¹³⁰	Darıcı	Darıcı mahallesi	Düzce-Merkez
Dere ¹³¹	Afton Dere	Altunçay köyü	Düzce-Akçakoca
Değirmen ¹³²	Rastlanmadı	Altunçay köyü	Düzce-Akçakoca
Develi Besni ¹³³	Develibesni	Develibesni köyü	Düzce-Merkez
Efteni ¹³⁴	Efteni Elbus Bey Efteni Hacı Yakub	Efteni	Düzce-Gölyaka
Fidanikürtler ¹³⁵	Fidanikürtler	Dikmeli köyü	Düzce-Çilimli
Hacı Ahmedler ¹³⁶	Hacı Ahmedler	Hacıahmetler köyü	Düzce-Merkez
Hacı Bâtâ Bey ¹³⁷	Hacı Bata Bey	Beylice mahallesi	Sakarya-Hendek
Hacı Habek ¹³⁸	Hacı Habek	Çalılık köyü	Düzce-Çilimli
Hacı Musa ¹³⁹	Karacada Hacımusa	Aydınınar köyü	Düzce-Merkez
Hacı Süleyman Bey ¹⁴⁰	Hacı Süleyman Bey	Hacısüleymanbey köyü	Düzce-Gölyaka
Halil Bey ¹⁴¹	Rastlanmadı	Halilbey köyü	Düzce-Gümüşova

¹²³ D.Ş.S. 1153, 40a.

¹²⁴ D.Ş.S. 1153, 18b, 19a.

¹²⁵ D.Ş.S. 1153, 44b.

¹²⁶ D.Ş.S. 1153, 1b.

¹²⁷ D.Ş.S. 1153, 8a, 31b, 36a.

¹²⁸ D.Ş.S. 1153, 42a.

¹²⁹ D.Ş.S. 1153, 6b.

¹³⁰ D.Ş.S. 1153, 12b, 13a.

¹³¹ D.Ş.S. 1153, 48a.

¹³² D.Ş.S. 1153, 48a, 48b.

¹³³ D.Ş.S. 1153, 21b.

¹³⁴ D.Ş.S. 1153, 21a.

¹³⁵ D.Ş.S. 1153, 17a.

¹³⁶ D.Ş.S. 1153, 12b, 13a, 23b, 24b, 26a, 27a, 27b.

¹³⁷ D.Ş.S. 1153, 2a.

¹³⁸ D.Ş.S. 1153, 4b.

¹³⁹ D.Ş.S. 1153, 27a.

¹⁴⁰ D.Ş.S. 1153, 21a.

¹⁴¹ D.Ş.S. 1153, 43a.

Hatib Hacı İbrahim Efendi ¹⁴²	Hatib Hacı İbrahim Efendi	Aydınpınar köyü	Düzce-Merkez
Hatibler ¹⁴³	Hatibler	Hatıpli Ketenciler köyü	Düzce-Merkez
Hatıbli Ketenciler ¹⁴⁴	Hatıbli	Hatıpli Ketenciler köyü	Düzce-Merkez
Hecinler ¹⁴⁵	Rastlanmadı	Esençam köyü	Düzce-Merkez
Hüseyin Bey ¹⁴⁶	Tercüman Hüseyin Bey	Kiremitocağı mahallesi	Düzce-Merkez
Gündolama ¹⁴⁷	Rastlanmadı	Gündolaması köyü	Düzce-Merkez
İbrahim Bey ¹⁴⁸	Paşaormanında İbrahim Bey	Çakırhacı İbrahim köyü	Düzce-Merkez
Karaköy ¹⁴⁹	Karaköy	Yeni Karaköy köyü	Düzce-Merkez
Kaynaşlı ¹⁵⁰	Rastlanmadı	Kaynaşlı	Düzce
Kemer ¹⁵¹	Kemeryanı	Kemerkasım köyü	Düzce-Merkez
Köprübaşı Ömer Efendi ¹⁵²	Köprübaşı Ömer Efendi	Köprübaşı Ömer Efendi köyü	Düzce-Merkez
Mehmet Ağa ¹⁵³	Muhacir Mehmed Ağa		
Melbuhoğlu ¹⁵⁴	Melbuhoğlu	Çınarlı köyü	Düzce-Merkez
Metek ¹⁵⁵	Metek	Koçyazı mahallesi	Düzce-Merkez
Mustafa ¹⁵⁶	Rastlanmadı	Konuralp	Düzce-Merkez
Mü'minler ¹⁵⁷	Topcular Maa Mü'minler	Topçular mahallesi	Düzce-Çilimli
Nasırlı ¹⁵⁸	Nasırlı	Nasırlı köyü	Düzce-Merkez
Orman ¹⁵⁹	Rastlanmadı	Uzunca Ormanköy köyü	Sakarya-Hendek

¹⁴² D.Ş.S. 1153, 2b.

¹⁴³ D.Ş.S. 1153, 6b.

¹⁴⁴ D.Ş.S. 1153, 41b.

¹⁴⁵ D.Ş.S. 1153, 16a.

¹⁴⁶ D.Ş.S. 1153, 20b, 45b.

¹⁴⁷ D.Ş.S. 1153, 12a.

¹⁴⁸ D.Ş.S. 1153, 37b, 38a.

¹⁴⁹ D.Ş.S. 1153, 39a.

¹⁵⁰ D.Ş.S. 1153, 13b.

¹⁵¹ D.Ş.S. 1153, 4a.

¹⁵² D.Ş.S. 1153, 21b.

¹⁵³ D.Ş.S. 1153, 11b.

¹⁵⁴ D.Ş.S. 1153, 21b.

¹⁵⁵ D.Ş.S. 1153, 10b, 12b, 13a, 17b, 22b.

¹⁵⁶ D.Ş.S. 1153, 30a.

¹⁵⁷ D.Ş.S. 1153, 23a, 38b.

¹⁵⁸ D.Ş.S. 1153, 16a.

¹⁵⁹ D.Ş.S. 1153, 39a, 39b.

Ozanlar ¹⁶⁰	Ozanlar	Ozanlar köyü	Düzce-Merkez
Paşakonağı ¹⁶¹	Paşa Konağı	Paşakonağı köyü	Düzce-Merkez
Pırpır ¹⁶²	Pırpır Kuyusu Pırpır Mustafa Ağa	Pırpır Köyü	Düzce-Çilimli
Süyukoğlu ¹⁶³	Siyokoğlu	Paşormanı köyü	Düzce-Merkez
Şakuç Hacı İbrahim Efendi ¹⁶⁴	Şakuç Hacı İbrahim	Aydınınar köyü	Düzce-Merkez
Topçular ¹⁶⁵	Topcular	Topçular mahallesi	Düzce-Çilimli
Tınaz ¹⁶⁶	Muhacir Tınaz	Yenitaşköprü köyü	Düzce-Merkez
Turaplı ¹⁶⁷	Rastlanmadı	Turaplar köyü	Düzce-Merkez
Uzunmustafa ¹⁶⁸	Uzunmustafa	Uzunmustafa mahallesi	Düzce-Merkez
Vakıf ¹⁶⁹	Vakıf	Yenivakıf köyü	Düzce-Çilimli
Yayakbaşı ¹⁷⁰	Yayakbaşı	Yayakbaşı köyü	Düzce-Merkez
Yazlık ¹⁷¹	Laz Yazlık	Yazlık köyü	Düzce-Gölyaka
Yukarı Karaköy ¹⁷²	Karaköy	Yukarıkaraköy köyü	Düzce-Çilimli

Tablo 5, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bir şehrin veya kasabanın en küçük fizikî birimini oluşturan mahalle, 1864 ve 1871 yıllarında hayata geçirilen Vilayet Nizamnamelerinde de tanımlanmış ve devamlı ya da geçici olarak kurulan mahallelerin tespit edilmesine ve idarî yapısının belirlenmesine çalışılmıştır. Buna göre şehir ve kasabalardaki en az elli hanelik yerleşim alanları mahalle olarak kayda geçirilmiş; her mahalle bir karye hükmünde kabul edilmiştir.¹⁷³ 1312/1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde ismi

¹⁶⁰ D.Ş.S. 1153, 13a.

¹⁶¹ D.Ş.S. 1153, 32b.

¹⁶² D.Ş.S. 1153, 29a, 32b.

¹⁶³ D.Ş.S. 1153, 2b, 29b, 40b.

¹⁶⁴ D.Ş.S. 1153, 37b, 38a.

¹⁶⁵ D.Ş.S. 1153, 38a, 38b.

¹⁶⁶ D.Ş.S. 1153, 9a, 9b, 32b.

¹⁶⁷ D.Ş.S. 1153, 14a.

¹⁶⁸ D.Ş.S. 1153, 20b, 34b.

¹⁶⁹ D.Ş.S. 1153, 29a.

¹⁷⁰ D.Ş.S. 1153, 2a, 14b.

¹⁷¹ D.Ş.S. 1153, 17b, 33a, 41b, 44a, 45b, 48a.

¹⁷² D.Ş.S. 1153, 33a.

¹⁷³ Musa Şahin-Esra Işık, Osmanlı'dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (2011), 223-227.

geçen mahallelerin büyük kısmının bugün hâlen mahalle statüsünde yer aldıkları ve mahalle isimlerini korudukları görülmektedir.

Tablo 6. 1153 Numaralı Düzce Şer‘iyye Sicilinde Geçen Mahalle İsimleri ile Bugünkü Adlarını Gösterir Tablo

Mahalle Adı	Bağlı Olduğu Yer	Bugünkü Adı
Câmi‘-i Kebir ¹⁷⁴	Düzce-Merkez	Camikebir mahallesi
Cedidiye ¹⁷⁵	Düzce-Merkez	Cedidiye mahallesi
Hamidiye ¹⁷⁶	Düzce-Merkez	Hamidiye mahallesi
Kesiş ¹⁷⁷	Düzce-Merkez	Çiftçınarlar mahallesi
Köseler ¹⁷⁸	Düzce	Köseler mahallesi
Nusreddin ¹⁷⁹	Düzce-Merkez	Nusrettin mahallesi
Tekkiye (Tekke) ¹⁸⁰	Düzce-Merkez	Terzialiler mahallesi
Terzialiler ¹⁸¹	Düzce-Merkez	Terzialiler mahallesi
Şerefiye ¹⁸²	Düzce-Merkez	Şerefiye mahallesi
Yeni ¹⁸³	Düzce-Merkez	Yeni mahalle

Tablo 6, 1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere 1864 ve 1871 tarihli Vilayet Nizamnameleri ile önceki geçici tedbirlere nazaran taşra idaresi baştan ele alınarak köklü ve yeni bir vilayet örgütlenmesine gidilmiş; oluşturulan yeni idarî birimler ayrıntılı olarak tanımlanarak en üstten en aşağıya kadar taşra idarecilerinin görev ve yetkileri belirlenmiştir. Ayrıca bazı yeni temsili kurumlar ihdas edilmiştir. Böylece mahallî bir idare mekanizması oluşturmak, sivil bürokrasinin etkisini başkent dışındaki idarî birimlere de yaymak ve halkın siyasî ve bürokratik süreçlere katılımını arttırmak istenmiştir.

¹⁷⁴ D.Ş.S. 1153, 5a, 6b, 7a, 17a, 24b, 32b, 35b, 37b.

¹⁷⁵ D.Ş.S. 1153, 2b, 8a, 12b, 13a, 15a, 19a, 24b, 26a, 37a, 37b, 41b, 43a, 44a, 44b, 45a.

¹⁷⁶ D.Ş.S. 1153, 37a.

¹⁷⁷ D.Ş.S. 1153, 17b, 42b.

¹⁷⁸ D.Ş.S. 1153, 9a.

¹⁷⁹ D.Ş.S. 1153, 37a.

¹⁸⁰ D.Ş.S. 1153, 16a, 18a.

¹⁸¹ D.Ş.S. 1153, 17b.

¹⁸² D.Ş.S. 1153, 12b, 13a, 23b, 25a, 26a, 27a, 31b, 33a, 44a, 45b.

¹⁸³ D.Ş.S. 1153, 41b.

1871 Vilayet Nizamnamesi'nin yayınlandığı yıl kaza statüsü kazanan Düzce'de de diğer kazalar gibi bir kaza idare meclisi oluşturulmuş olmalıdır. Kaymakamın başkanlık ettiği bu meclis mal müdürü, tahrirat kâtibi, kaza hâkimi (nâib), müftü ve iki Müslüman iki de gayr-ı Müslim üyeden oluşmuştur. Bu meclisin vazifesi, idarî davalara bakmak, gelir-giderleri incelemek, mirî malların idaresini ve muhafazasını sağlamak, hıfzıssihha tedbirleri almak, kamu yapıları yapmak ve tamir etmek, köy yollarının yapımını ve tamirini sağlamaktır. Kaymakam, üst amirleri olan mutasarrıf ve valinin denetiminde olmak kaydıyla onlar gibi görev mahalli dâhilindeki mülkiye, maliye, eğitim, bayındırlık ve güvenlik işleri ile cezaî ve hukukî işlerin icrasından sorumlu olmuştur.¹⁸⁴

1311/1893 tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesine yansıdığı kadarıyla Düzce kazasında: Kaza İdare Meclisi, Bidayet Mahkemesi, Nüfus Kalemi, Beledî Dairesi, Orman İdaresi, Ziraat Bankası Şubesi, Maarif Meclisi, Ticaret ve Ziraat Odası mevcuttur. Buralarda vazife yapan kimseler ise: Kaymakam Hüseyin Hüsnü Efendi, Naib Ahmed Aziz Efendi, Mal Müdürü Agob Efendi, Müftü Hüseyin Zühtü Efendi, Belediye Reisi Hacı İshak Bey, Sandık Emni Mustafa Ziya Bey, Tapu Kâtibi Hacı Mustafa Efendi, Zabita Memuru Arslan Bey'dir.¹⁸⁵

1312/1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde, kaymakam Hüseyin Hüsnü Efendi ile kaza naibi Ahmed Aziz Efendi'ye dair herhangi bir malumat söz konusu değildir. Bununla birlikte Hicrî 1295 yılına yapılan bir atıf sayesinde bu senede Ahmed Fehmi Efendi'nin Düzce kazası naibi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸⁶ Mal Müdürü Agob Efendi¹⁸⁷ ile Mal Müdürlüğü görevlileri İbrahim Efendi¹⁸⁸ ve Ali Şefik Efendi'nin¹⁸⁹ adlarına ise kayıp hayvan davaları münasebetiyle birçok kez tesadüf edilmektedir. Eytam Müdürü Mehmed Rasih Efendi¹⁹⁰, Kethüda Salih Efendi¹⁹¹,

¹⁸⁴ Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", 29, 35, 36, 38, 41, 48.

¹⁸⁵ Gömeç vd., *Kastamonu Salnamesi*, 244-247.

¹⁸⁶ D.Ş.S. 1153, 40a.

¹⁸⁷ D.Ş.S. 1153, 2a, 20a, 21a, 21b.

¹⁸⁸ D.Ş.S. 1153, 1b, 21a.

¹⁸⁹ D.Ş.S. 1153, 2a, 13b, 20a, 21b, 22a, 40a.

¹⁹⁰ D.Ş.S. 1153, 2b, 4a, 8a, 10b, 15a, 17b, 19a, 24b, 25a, 26a, 42a.

¹⁹¹ D.Ş.S. 1153, 42b.

Piyade Zabtiyesi İsmail b. Ahmed¹⁹², Zabıta Memuru Arslan Bey¹⁹³, Muhzır Mehmed Ağa¹⁹⁴, Mülazım Halil Ağa¹⁹⁵, Katib Tahir Efendi¹⁹⁶ ve Mübaşirler Şakir Çavuş¹⁹⁷ ile Musa Çavuş¹⁹⁸ davalarda adı geçen diğer idari görevlilerdir. 1337-1338/1921-1922 tarihli *Bolu Livası Sâlnâmesi*'nde, 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde isimleri geçen idarî görevlilerden hiç birinin adına tesadüf olunmamıştır.

1871 Vilayet Nizamnamesi'ne göre birkaç köyün toplanmasıyla meydana gelen ve en az 500 erkek nüfustan oluşması gereken nahiyelerde de nahiyeye müdürünün başkanlığında bir nahiyeye meclisi oluşturulmuştur. Nahiyeye müdürünün vazifesi, vergi alınması ve toplanması gibi işlerde tahsildara yardımcı olmak, lüzumu halinde asayiş için zabıta makamlarına başvurmak ve onlara yardımcı olmaktır. Nahiyeye müdürleri, adlî ve hukukî işlere karışmadıkları gibi köy muhtarının ve ihtiyar heyetinin vazifesine de müdahalede bulunmamıştır. Nahiyeye meclisinin başlıca vazifesi ise, köy halkı tarafından fiilî ve nakdî yardımlarla yerine getirilmesi istenen bayındırlık hizmetlerini, köyler arasındaki yolların yapılmasını, nahiyenin ortak malı olan kuru, mera, baltalık ve kışlakların idaresini, ziraat ve ticarete dair köy ihtiyar heyetince arz olunacak teklifleri, ziraat vasıtalarını ve ziraat hayvanlarını çoğaltmak ve korumak ile ortak beledî hizmetlerinin yürütülmesini görüşüp karara bağlamaktır.¹⁹⁹

1871 Vilayet Nizamnamesi'ne göre köylerde halk tarafından seçilen muhtar ve ihtiyar meclisi yetkilidir. Muhtarın vazifesi, köydeki bekçi, korucu gibi zabıta memurlarını yönetmek, köyün beledî işlerini (temizlik ve yol bakım-tamiri) yerine getirmek, çeşme, okul, mabed gibi binaların tamirini yapmaktır. Ayrıca muhtarlar, devletin nizamname ve tebliğlerini duyurmak, vergi toplamak, nüfus kayıtlarını tutmak ve veraset davalarında mahkemelere yardımcı olmakla da görevlidir.²⁰⁰

¹⁹² D.Ş.S. 1153, 20b.

¹⁹³ D.Ş.S. 1153, 3a.

¹⁹⁴ D.Ş.S. 1153, 16b, 28b.

¹⁹⁵ D.Ş.S. 1153, 17a.

¹⁹⁶ D.Ş.S. 1153, 24b.

¹⁹⁷ D.Ş.S. 1153, 17a.

¹⁹⁸ D.Ş.S. 1153, 23a.

¹⁹⁹ Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", 44-45.

²⁰⁰ Gençoğlu, "1864 ve 1871 Vilâyet Nizamnamelerine Göre Osmanlı Taşra İdaresinde Yeniden Yapılanma", 46.

Bu son vazifeleri dolayısıyla 1153 numaralı *Düzce Şer‘iyye Sicili*’ndeki pek çok davada muhtarların ismi geçmekte, zaman zaman şahitliklerine başvurulduğu görülmektedir. Hacı Habek köyü muhtarı Hasan b. Günidaş²⁰¹, Metek köyü muhtarı Hacı Derdi Ağa İbn Hüseyin²⁰², Hasancılar köyü muhtarı İbrahim Ağa²⁰³, Süyukoğlu köyü muhtarı Osman Bey²⁰⁴, Nasırlı köyü muhtarı İsmail Bey²⁰⁵, Akyazı köyü muhtarı Ali Bey²⁰⁶ ve Akçaşehir nahiyesi Eftun Dere köyü muhtarı Ali b. Ali²⁰⁷ ismi anılan muhtarlardır.

Köylerde vazife yapan ve adları zikredilen imamlar ise: Sarı Kasımların Nasırlı köyü imamı Ali Efendi²⁰⁸, Bataklı dîvânında Hacı Ahmedler köyü imamı Ali Efendi²⁰⁹, Pırpır köyü imamı Ahmed Efendi²¹⁰, Çakırlar köyü imamı Ahmed Efendi²¹¹’dir.

2.2.2. 1153 Numaralı Düzce Şer‘iyye Sicilinde Sosyal Statü, Lakaplar, Unvanlar ve Meslekler

Genellikle belli bir eğitim ve hizmet sonrası kazanılan unvanlar²¹² ile bir kişiye veya bir aileye kendi isimlerinden ayrı olarak öne çıkan bir özelliğinden dolayı sonradan takılan lakaplar²¹³ fotoğrafın olmadığı devirlerde tanıma ve tanışma yöntemlerinden biri idi. Lakaplar, doğrudan kişilik özelliklerini belirttiğinden dolayı şahısla basit bir şekilde hemen özdeşleşmekte, çoğu zaman şahıslar isimlerinden çok lakaplarıyla bilinmekteydi.²¹⁴ Sülale, etnik aidiyet, memleket ve meslek isimleri de gerçekte lakap olarak kabul edilmeseler de

²⁰¹ D.Ş.S. 1153, 5a.

²⁰² D.Ş.S. 1153, 10b.

²⁰³ D.Ş.S. 1153, 28b.

²⁰⁴ D.Ş.S. 1153, 41b.

²⁰⁵ D.Ş.S. 1153, 16b.

²⁰⁶ D.Ş.S. 1153, 36b.

²⁰⁷ D.Ş.S. 1153, 48b.

²⁰⁸ D.Ş.S. 1153, 16a.

²⁰⁹ D.Ş.S. 1153, 27b.

²¹⁰ D.Ş.S. 1153, 29b.

²¹¹ D.Ş.S. 1153, 36a.

²¹² Unvan bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumuyla ilgili olarak kullanılan ad ve san anlamına gelir. Bkz. Şükrü Haluk Akalın, *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları (2011), 2036.

²¹³ Sağıp Atlı, “Manisa’nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 41/1 (2017), 101.

²¹⁴ Canser Kardaş, “Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11/23 (2018), 210.

soyadı kullanmanın geçerli olmadığı devirlerde şahısların tanınmasını kolaylaştırdığı için bu nitelikler de birer lakap olarak değerlendirilmekteydi.²¹⁵

Nitekim 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*²¹⁶ ile 1256/1840-1841 tarihli *Akçaşehir Nüfus Defteri*'ne²¹⁷ bakıldığında şahısların şöhreti, hususiyetleri, ismi, mesleği ve yaşı itibarıyla deftere kaydedildikleri görülür. Sadece erkeklerin kayıt altına alındığı bu ilk nüfus defterlerinde şahısların şöhretleri kısmında yer alan aile adlarının içerisinde birçok unvan ve lakap yer almaktadır. Şahıslar tarif edilirken de fiziksel bir noksanlığı bulunanlar çolak, illetli, mecnun, sağır, dilsiz, yekçeşm ve âmâ gibi lakaplarla kaydedilmişlerdir. Dolayısıyla şahısların topluluk içindeki yerleri, meslekî vaziyetleri, sosyal statüleri vb. hususlarda bilgiler içeren unvanlar ile şahsın ailesi, soyu, memleketi, etnik kökeni, fiziksel özellikleri ve mesleği gibi hususlarda bilgiler içeren lakaplar, kişileri tanımanın yanında sosyal statüleri, sosyal ağları ve dönemin sosyal tabakalaşması hakkında da değerlendirme yapmaya imkân sağlarlar.

1153 numaralı 1312/1895 tarihli *Düzce Şer'iyye Sicili*'nde yer alan dava içeriklerinde de davaya konu olan şahıslara ait 89 adet farklı türde lakap ve unvan yer almaktadır. "Ağa"²¹⁸, bey²¹⁹, beyzade²²⁰, çavuş²²¹, efendi²²², hacı²²³, hanım²²⁴, hatun²²⁵, hoca²²⁶, kethüda²²⁷, molla²²⁸,

²¹⁵ Nesrin Güllüdağ ve Halit Baş, "1452 Numaralı İzmit Şer'iyye Sicilinde Yer Alan Unvan ve Lakaplar Üzerine Bir İnceleme", *Anasay Dergisi*, 7 (2019), 92.

²¹⁶ Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 9-12.

²¹⁷ Keskin, "1840-1841 Tarihli Akçaşehir (Akçakoca) Nüfus Defteri", 31.

²¹⁸ Kırılık kesimde sözü geçen varlıklı kimse, halk arasında sözü geçen erkeklere verilen san anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Bkz. "Ağa", *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi 1 (1998), 31.

²¹⁹ Günümüzde erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü manasına gelmektedir. Bkz. "Bey", *Türkçe Sözlük*, 279.

²²⁰ Bey oğlu, soylu kimse, özenle büyütülmüş nazlı kimselere verilen unvan anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Bkz. "Beyzade", *Türkçe Sözlük*, 282.

²²¹ Osmanlı devlet teşkilatında çeşitli hizmetler yapan görevli. Osmanlı ordusunda üst komutanların buyruklarını ast komutanlara ulaştıran görevli. Onbaşidan sonra gelen ve görevi manga komutanlığı olan er rütbesi. Bir işin başında bulunan ve onların yöneten kimselere verilen sandır. Bkz. "Çavuş", *Türkçe Sözlük*, 447.

²²² Eğitim görmüş kişi için özel adlardan sonra kullanılan unvandır. Bkz. "Efendi", *Türkçe Sözlük*, 673.

²²³ Dinin emirlerini yerine getirmek için hacca gitmiş Müslüman anlamında kullanılan kelimedir. Bkz. "Hacı", *Türkçe Sözlük*, 921.

²²⁴ Kız ve kadınlara verilen unvan. Karı, eş, toplumsal durumu, varlığı iyi olan, hizmetinde bulunan kadın manasında kullanılan kelimedir. Bkz. "Hanım", *Türkçe Sözlük*, 941.

²²⁵ Kadın, bayan, hanım, eş, zevce anlamında kullanımının yanında yüksek makamlardaki kadınlara ve hakan eşlerine verilen unvandır. . Bkz. "Hatun", *Türkçe Sözlük*, 958.

²²⁶ Müslümanlıkta din görevlisi. Öğretmen. Medrese eğitimi gören sarıklı, cübbeli din adamı, akıl öğretene, öğüt veren kimse anlamlarında kullanılmıştır. Bkz. "Hoca", *Türkçe Sözlük*, 1000-1001.

²²⁷ Zengin kimselerin ve devlet büyüklerinin buyruğunda çalışan, onların birtakım işlerini gören kimse, kahya. Bkz. "Kethüda", *Türkçe Sözlük*, 1285.

²²⁸ Büyük kadı, medresede öğrenci, büyük bilgin anlamlarında kullanılmış kelimedir. Bkz. "Molla", *Türkçe Sözlük*, 1575.

muhzır²²⁹, mübaşir²³⁰, mülazım²³¹, şeyh²³²” sicilde yer alan unvanlardır. Sicilde kayıtlı davaların büyük bölümünde bu nevi unvanları taşıyan kişilerin şahitliklerine başvurulması, bu kimselerin toplum nezdinde sahip oldukları konumun ve itibarın bir işareti olarak değerlendirilebilir. Sicilde unvanlara nazaran daha fazla sayıda olan lakapları ise şehre/yöre, mensup olunan etnik kökene, şahısların fiziksel görünüm ve kusurlarına ve meslekleri/uğraşlarına göre tasnif etmek ve değerlendirmeye tabi tutmak mümkündür.

Göründüğü kadarıyla kişilerin mensup olduğu şehir/yöre adları, lakap türleri arasında en yaygın olanıdır. Beyköylü Mehmed²³³, Beyköylü Molla Said²³⁴, Beyköylü Ali²³⁵, Beyköylü Emin²³⁶, Beyköylü Gösterişlioğlu Mehmed²³⁷, Bolulu Hasan²³⁸, Bolulu Tahir Ağa²³⁹, Bartınlıoğlu Ali Efendi²⁴⁰, Dörddivanlı Ali Efendi²⁴¹, Göynüklü Mehmed Efendi²⁴², Kuruköylü Said²⁴³, Sekişehirli Ali Efendi²⁴⁴ ve Üskübülü Mehmed²⁴⁵ 1153 numaralı *Düzce Şer’iyye Sicili*’nde zikredilen yerleşim birimi kökenli lakaplardandır. Bahsi geçen lakapların Düzce kazası ve yakınlarındaki idarî birimlerden üretilerek meydana getirildiği aşikârdır. 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri* incelendiğinde ise şehir/yöre adları üzerinden oluşturulmuş Melenlioğlu ve Pazarlıoğlu dışında herhangi bir lakap veya aile şöhretine rastlanmamaktadır. Bu durum nüfus defterinin ilgili sayfasında livası, kazası, divanı ve karyesi kaydedilen kişiler için bu yönde ikinci bir tanımlama yapmak lüzumu hissedilmemesinden dolayı gerçekleşmiş olmalıdır.

²²⁹ İlgililerin mahkemede bulunmalarını sağlayan görevli. Bkz. “Muhzır”, *Türkçe Sözlük*, 1588.

²³⁰ Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağırın, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüren görevli, çağırıcı. Bkz. “Mübaşir”, *Türkçe Sözlük*, 1600.

²³¹ Teğmen. Bkz. “Mülazım”, *Türkçe Sözlük*, 1606.

²³² Tarikat kurucusuna, bir tarikatta en yüksek dereceye ulaşmış olan kimseye, tarikat büyüklerine veya tarikat kollarından birinin başında bulunan kimseye verilen ad. Bkz. “Şeyh”, *Türkçe Sözlük*, 2089.

²³³ D.Ş.S. 1153, 6b, 35b.

²³⁴ D.Ş.S. 1153, 6b.

²³⁵ D.Ş.S. 1153, 7a.

²³⁶ D.Ş.S. 1153, 7a.

²³⁷ D.Ş.S. 1153, 35b.

²³⁸ D.Ş.S. 1153, 27b.

²³⁹ D.Ş.S. 1153, 45a.

²⁴⁰ D.Ş.S. 1153, 38b.

²⁴¹ D.Ş.S. 1153, 17b, 18a.

²⁴² D.Ş.S. 1153, 35b.

²⁴³ D.Ş.S. 1153, 7a.

²⁴⁴ D.Ş.S. 1153, 9a.

²⁴⁵ D.Ş.S. 1153, 41b.

Düzce kazasının etnik yapısının 19. asrın sonları ile 20. asrın başlarında farklı coğrafyalardan yapılan göçlerle çeşitlenip şekillendiği genel olarak kabul edilen bir husustur. Bu göçler öncesinde Düzce’de ekseriyetle Türkler (Yörük ve Manav) olmak üzere Çingeneler (Kıbtî, Elekçi, Çalur) ve Kürtlerin yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır.²⁴⁶ 1718’li yıllarda kendisine bağlı yerleşimlerle birlikte Düzce’de vergiye tabi 121 gerçek hânedeki 600 civarında (ya da 305 gerçek hânedeki 1.500 civarında) kişinin yaşadığı,²⁴⁷ sadece erkeklerin sayıldığı 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*’nde ise bu sayının 1.147 hânedeki 2.946 kişiye (ya da 1.212 hânedeki 3.134 kişiye) çıktığı görülmektedir.²⁴⁸ Yine 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*’ndeki etnik köken üzerinden oluşturulan lakaplara bakıldığında: Araboğlu, Arnavudoğlu, Kürdoğlu, Lazoğlu, Abazaoğlu, Türkmenoğlu, Tataroğlu ve Gürcüoğlu şeklinde aile isimlerine tesadüf olunur. Bu durum 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yapılan göçler öncesinde de Düzce’de farklı milletlere mensup kişilerin yaşadıklarını gösterir. Bilindiği üzere 19. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte bu nüfusa Çerkes (Adıge), Balkan Muhaciri, Mohdi Laz, Abaza, Pomak, Kırım Tatarı, Gürcü, Hemşinli, Ordulu, Boşnak, Arnavut ve Doğu Karadenizliler ile beraber az sayıda Rum ve Ermeni azınlık da ilave olmuştur.²⁴⁹ Meydana gelen bu etnik çeşitlilik, 1153 numaralı *Düzce Şer’iyye Sicili*’nde zikredilen lakaplar üzerinden kısmen de olsa takip olunabilir: Abaza Tahir²⁵⁰, Abaza Sikatle²⁵¹, Çerkes Kazbek²⁵², Kürdzade Mehmed Efendi²⁵³, Kürd Ali²⁵⁴, Muhacir Osman²⁵⁵, Muhacir Mehmed²⁵⁶.

²⁴⁶ Keskin, “1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce”, xxiii, 2; Zeynel Özlü, “19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler”, *Bilig Dergisi*, 61 (2012), 211.

²⁴⁷ Zeynel Özlü, *İlk Çağdan Cumhuriyet’e Bir Batı Karadeniz Kenti: Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefîne-i Nuh)*, İstanbul: Fırat Basım (2015), 144. 1718 yılında avârızhâneler üzerinden tespit edilen 121 hânedeki 600 civarındaki bu nüfusa Üskübü ve Darıyeri ile bunlara tâbi yerlerin nüfusu olan 184 hânedeki 900 kişi de eklendiğinde sayı 305 hâne 1.500 nüfusa ulaşmaktadır.

²⁴⁸ Keskin, “1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce”, 2-3, 11. Sehven hesaplamaya dâhil edilmeyen Şahinciler divanı Hacıyeri karyesindeki 65 hânedeki 188 nüfus da bu rakama ilave edildiğinde, sayı 1.212 hânedeki 3.134 kişiye çıkmaktadır.

²⁴⁹ Özsoy, “Çerkes ve Abazaların Düzce’de İskânı ve Kurulan Yeni Yerleşimler”, 372.

²⁵⁰ D.Ş.S. 1153, 2a.

²⁵¹ D.Ş.S. 1153, 3a, 3b.

²⁵² D.Ş.S. 1153, 36a.

²⁵³ D.Ş.S. 1153, 27a.

²⁵⁴ D.Ş.S. 1153, 32b.

²⁵⁵ D.Ş.S. 1153, 41b.

²⁵⁶ D.Ş.S. 1153, 41b.

Şahısların fizikî görünüşleri ve bu görünüşlerinden kaynaklanan kusurlar lakap takmada başvurulan en hızlı ve en tercih edilen yol olmaktadır. 1153 numaralı *Düzce Şer‘iyye Sicili*’nde yer alan lakaplar arasında da fizikî özellik ve kusurlara dayalı birçok lakaba rastlanmaktadır: Çolak²⁵⁷, Çakıroğlu²⁵⁸, Gösterişlioğlu²⁵⁹, Koca²⁶⁰, Küçük²⁶¹, Kara²⁶², Kısa²⁶³, Karaçil²⁶⁴, Kocabaşzade²⁶⁵, Köroğlu²⁶⁶, Köseoğlu²⁶⁷, Kısabacakoğlu²⁶⁸, Kocabıyıköğlu²⁶⁹, Pehlivan²⁷⁰, Pehlivan Ağa²⁷¹, Pehlivanoğlu²⁷², Sarı²⁷³, Sarıbey²⁷⁴ ve Uzun²⁷⁵. Görüleceği üzere fizikî görünüm kaynaklı lakapların bazıları aile şöhreti haline gelmiştir. 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri* incelendiğinde de bu tür lakaplara fazlasıyla tesadüf olunacaktır. Sicilde geçen Çolak, Çakıroğlu, Gösterişlioğlu, Koca, Küçük, Kara, Kısa, Köroğlu, Köseoğlu, Kocabıyıköğlu, Pehlivan, Pehlivanoğlu, Sarı ve Uzun lakapları 1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*’nde²⁷⁶ de yer almakta, ayrıca aile şöhreti haline gelmiş Akbaşoğlu, Bozbıyıköğlu, Çiloğlu, Eğrioğlu, Elagözoğlu, Karabeyoğlu, Karavelioğlu, Karaahmedoğlu, Karaoğlanoğlu, Karamehmedoğlu, Keleşoğlu, Kel Ahmedoğlu, Kocabacakoğlu, Kocagözoğlu, Kısacıköğlu, Kuruoğlanoğlu, Kocabaşoğlu, Küçükoğlu, Sakallıoğlu, Şişmanoğlu, Topaloğlu, Uzunoğlu lakapları da *Nüfus Defteri*’nde zikredilmektedir.

²⁵⁷ D.Ş.S. 1153, 39a.

²⁵⁸ D.Ş.S. 1153, 28a.

²⁵⁹ D.Ş.S. 1153, 6b, 35b

²⁶⁰ D.Ş.S. 1153, 3a.

²⁶¹ D.Ş.S. 1153, 9a, 17b.

²⁶² D.Ş.S. 1153, 16a, 17b, 20a, 39a, 39b.

²⁶³ D.Ş.S. 1153, 20b.

²⁶⁴ D.Ş.S. 1153, 26a.

²⁶⁵ D.Ş.S. 1153, 13a, 23b, 26a, 27a.

²⁶⁶ D.Ş.S. 1153, 16a.

²⁶⁷ D.Ş.S. 1153, 16a.

²⁶⁸ D.Ş.S. 1153, 23a.

²⁶⁹ D.Ş.S. 1153, 14a.

²⁷⁰ D.Ş.S. 1153, 12b, 41b, 48a

²⁷¹ D.Ş.S. 1153, 12b.

²⁷² D.Ş.S. 1153, 16a.

²⁷³ D.Ş.S. 1153, 13b, 14a, 36a, 44b.

²⁷⁴ D.Ş.S. 1153, 17a.

²⁷⁵ D.Ş.S. 1153, 8a, 31b.

²⁷⁶ Keskin, “1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce”, 12-84.

Kişilere meslekleri/uğraşları üzerinden lakap verilmesi de yoğun bir biçimde görülen bir uygulamadır. 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde de askerlik, din işleri, ticaret, taşımacılık, alet/eşya imalatı ve tamirati, bina yapımı, giyim-kuşam ve hizmet sektörüyle ilgili lakaplara sıkça rastlanmaktadır. Arabacızade²⁷⁷, Asker²⁷⁸, Çoban²⁷⁹, Demirci²⁸⁰, Elekçi²⁸¹, Hatib²⁸², Hancıoğlu²⁸³, İmam²⁸⁴, İmamzade²⁸⁵, İmamoğlu²⁸⁶, Kahveci²⁸⁷, Kalfa²⁸⁸, Kapıcı²⁸⁹, Kazancı²⁹⁰, Masacı²⁹¹, Manifaturacı²⁹², Muhtar²⁹³, Saatçi²⁹⁴, Tüccar²⁹⁵, Usta²⁹⁶ ve Yazıcıoğlu²⁹⁷ lakapları bu nevidendir.

1246/1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*'nde kişilerin mesleklerinin kaydedildiği bir bölüm²⁹⁸ bulunmaktadır. Buna göre 1831 yılında Düzce'de yaşayan erkeklerin kahir ekseriyeti çiftçilikle uğraşmaktadır. Çiftçiliğin dışında asker, topçu, ceketçi, hizmetkâr, sürücü, imam, doğramacı, nalband, berber, hatip, molla, müderris, seyyid, demirci ve yazıcı gibi meslek grubuna mensup kişiler de mevcuttur. 1831 yılı nüfus sayımında varlığı zikredilmeyen elekçi, kahveci, kapıcı, kazancı, masacı, manifaturacı, saatçi gibi meslek dallarının ve buna bağlı olarak verilen lakapların 1895 yılına ait *Sicil*'de yer alıyor olması dikkat çekicidir. Bu durum, bu mesleklerin süreç

²⁷⁷ D.Ş.S. 1153, 9b.

²⁷⁸ D.Ş.S. 1153, 29b.

²⁷⁹ D.Ş.S. 1153, 41b.

²⁸⁰ D.Ş.S. 1153, 9b.

²⁸¹ D.Ş.S. 1153, 6b.

²⁸² D.Ş.S. 1153, 8b, 40a.

²⁸³ D.Ş.S. 1153, 39a.

²⁸⁴ D.Ş.S. 1153, 9a, 17b, 27b, 28a, 38b

²⁸⁵ D.Ş.S. 1153, 13a, 44a.

²⁸⁶ D.Ş.S. 1153, 16a.

²⁸⁷ D.Ş.S. 1153, 18a.

²⁸⁸ D.Ş.S. 1153, 11b.

²⁸⁹ D.Ş.S. 1153, 42b.

²⁹⁰ D.Ş.S. 1153, 9a.

²⁹¹ D.Ş.S. 1153, 11a.

²⁹² D.Ş.S. 1153, 11a.

²⁹³ D.Ş.S. 1153, 5a, 10b, 16a, 28b, 36b, 41a.

²⁹⁴ D.Ş.S. 1153, 19a.

²⁹⁵ D.Ş.S. 1153, 48b.

²⁹⁶ D.Ş.S. 1153, 9b.

²⁹⁷ D.Ş.S. 1153, 17b, 18a.

²⁹⁸ Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 12-84.

içerisinde Düzce kazasında görünmeye başladığı anlamına gelebilir. Ayrıca Abdal, Boyrazoğlu, Başoğlu, Canbek, Cin, Cinoğlu, Çandaroğlu, Damad, Derdlioğlu, Eğribıçakoğlu, Hurre, Kurt, Karzekoğlu, Karındaşlıkoğlu, Perişan, Razioğlu, Süyukzade ve Sufioğlu gibi lakap ve aile şöhretleri de 1895 yılına ait sicilde zikredilmektedir.

2.2.3. 1153 Numaralı Düzce Şer‘iyye Sicilinde İsimler

Yakın tarihin kaynaklarından olan şer‘iyye sicilleri, temettuat ve nüfus sayım defterleri yapıları gereği şahıs isimleri bakımından oldukça zengindirler. Aslında bu veriler, dilbiliminin bir alt bilim dalı olarak özel isimlerin kökeni ve anlamlarını inceleyen onomastikin doğrudan ilgi alanına girer. Yine bu özel isimler, bunları taşıyanlardan ziyade bunları çocukları için uygun görüp veren kimselerin zihniyet dünyalarını anlamak ve zamanın ruhunu ve kültürel, siyasal ve düşünsel dinamiklerini kavramak bakımından da bazı tespitler yapmayı mümkün kılar.

“Âdem’e bütün isimleri öğretti” (Bakara sûresi, 2/31) âyetinde de işaret edildiği üzere insan, kendini, çevresini ve kâinatı isimler²⁹⁹ (kavram ve tanımlar) üzerinden tanır ve anlamlandırır. Görüldüğü kadarıyla da insan ve diğer canlı türlerine isim verme işlemi insana mahsus bir eylemdir. İnsanların taşıdığı ve etrafına verdiği isimler vasıtasıyla onların duygu ve düşünce motifleri, inanç biçimleri, sanat anlayışları, karakter yapısı ve değer ölçütleri keşfedilip anlaşılabilir.³⁰⁰ İsimler, aynı zamanda, şahsa bir kimlik verir ve toplumun diğer bireyleriyle olan ilişkilerini belli bir düzlemde sürdürmesini sağlar. Yine kişiye hukukî ve sosyal bir statü kazandırarak gerek birey ile kamu arasındaki ilişkide teşhis ve tanımlamalar yapılmasına, gerekse toplumsal hayatta karşılaşılabilecek karışıklıkların ve anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulmasına katkı sağlar.³⁰¹

²⁹⁹ Ad, kişi, canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Bkz. “İsim”, *Türkçe Sözlük*, 1098-1099.

³⁰⁰ Cemal Ağırman, “Ad Koyma ve Hz. Peygamber’in İsimlere Karşı Tutumu”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1998), 124.

³⁰¹ Mehralı Calp, “Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği)”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2014), 28.

Yukarıda da ifade edildiği üzere şahıs isimleri bir milletin geçmişini, kültürünü, inancını ve dünya görüşünü incelemek bakımından değerlidir.³⁰² Genel olarak isim verme adet ve tercihlerine bakıldığında, ebeveynlerin çocuklarına hayvan isimlerinin yansıması olan isimler (arслан, doğan, buğra, burak, ceylan, meral, ahu), bitki ve tabiat şekillerinin yansıması olan isimler (deniz, derya, çınar, kaya, defne, filiz, nehir, damla, aynur, mehtap, fırat, ceyhun, tuna), kullanılan nesne ve eşyalardan üretilen isimler (timur/demir, çelik, ipek, zümrüt, buket, oya, ıtır), geleceğe dair beklentileri ifade eden isimler (murat, umut, arzu, dilek, bahtiyar, dursun, döne, yaşar), şiddet ya da nezaket ifade eden isimler (haşmet, kahraman, celal, nazlı, şirin, meltem), gelecekte olması istenilen hali yansıtan isimler (yiğit, mert, efe, başarılan, bilge, âlim, ârif, melike), ırkî menşei ifade eden özel isimler (tekin, turan, karahan, altan, alper, asena), sosyal hayatın çeşitli yönlerine dair kelimeler (mesut, metin, nadir, necip, ihsan, erdem, özgür, neşe, handan), yakınlığı ve dostluğu tanımlayan kelimeler (refik, enis, yaren, yaver, can, canan, dilâra), unvan ya da makam anlamı taşıyan isimler (sultan, hakan, tarkan, kağan, emir, han, serdar, ece, hatun), meslekî terimler (derviş, eren, ermiş, edip, avukat, mühendis), yaratıcıya kulluğu ya da yakınlığı yansıtan isimler (Allahverdi, Tanrıverdi, Hüdaverdi, abduallah, abdülkadir, satılmış, döndü), ve dinî akideyi gösteren (Muhammed, Mustafa, Ahmed, Ali, Hüseyin, Fatma, Ayşe, Hatice, Meryem) veya karizmatik şahıslara gönderme yapan (Alparslan, Mete, Oğuz, Cengiz, Fatih, Yavuz, İskender, Feridun, Rüstem, Hüsrev) isimlerden istifade ettikleri görülür.³⁰³

İslâmiyetin muhtelif milletler tarafından kabulüyle birlikte var olan özel isimler arasına zamanla İslamî kökenli isimler de girmeye başlamış, hatta bazen yaşanan özel olaylar ve yüklenilen misyonlara bağlı olarak bu isimler çoğunluğu oluşturur hale gelmiştir. Aynı durum Hıristiyanlığı kabul eden Avrupalı milletler için de geçerli olmuş, hatta bugün onlar eliyle Hıristiyan olan Afrikalı, Amerikalı ve Avustralyalı milletler de kutsal kitap menşeli isimler kullanır hale gelmiştir. Daryuş, Hüsrev, Kubad, Rüstem ve Cemşid gibi isimler taşıyan İranlılar gibi Arslan, Selçuk, Temur,

³⁰² Varis Abdurrahman, “Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme”, *Milli Folklor Dergisi*, 61 (2004), 124.

³⁰³ Marine Janashia, “Gürcü Dilindeki Türkçe Kökenli Özel İsimler”, çev. Ali Ertuğrul, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 17/2 (2010), 115, 117.

Boğa ve Tuğrul gibi isimler taşıyan muhtelif kabilelere mensup Türkler de bu isimlerinin yanı sıra Muhammed, Abdullah, Ömer, Ali, Hasan ve Hüseyin gibi İslâmî kökenli isimler ya da Müslüman oldukları coğrafyanın kültürel dokusunu yansıtan Cihangir, Hurşit, Ferhad, Şirin, Hürrem, Şahcihan ve Mihriban gibi Farsça kökenli isimler³⁰⁴ taşımaya başlamışlardır.³⁰⁵ Diğer Müslüman milletler ve topluluklar gibi Türkler arasında da Hz. Muhammed'in isimleri olan Muhammed, Mustafa, Ahmed ve Mahmud isimleri fazlasıyla tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra Hz. Muhammed'in eşinin, kızının, torunlarının, yakın dostlarının, sahabelerin, halifelerin, hicrî ayların, kandil günlerinin adları da sıklıkla kullanılmıştır.³⁰⁶

1246/1831 tarihli nüfus sayımında Düzce kazası ve kazaya bağlı köylerdeki nüfus 3.134 olarak tespit edilmiştir. Kadınların dâhil edilmediği bu sayıma kadınlar da eklendiğinde Düzce'nin 1831 yılındaki nüfusu 6.268 kişiyi bulmaktadır. Nüfus defterine kayıtlı erkeklerin adlarına bakıldığında, en fazla Mehmed (Muhammed), Ali, Mustafa, Hasan, Ahmed, Hüseyin, Osman, İbrahim, Halil, İsmail ve Ömer adlarının kullanıldığı görülecektir. İki isme sahip kişiler arasında ise Receb Ahmed, Said Ali, Mehmed Emin, Receb Mehmed ve Tahir Ömer isimlerinin daha yaygın olduğu müşahade edilir.³⁰⁷ Yine Düzce ve Akçakoca'nın aynı dönemine ait temettuat defterleri üzerinden yapılan bir çalışmada³⁰⁸ da Ahmed, Ali, Hasan, Hüseyin, Mehmed (Muhammed) ve Mustafa en fazla tespit edilen erkek isimleri olmuştur.

1153 numaralı 1312/1895 tarihli *Düzce Şer'iyye Sicili*'nde de birçok şahıs ismi zikredilmektedir. Sicilde yer alan erkek isimleri arasında Mehmed (Muhammed), Ali, Abdullah, Ahmed, Halil, İsmail, Ömer ve Osman en fazla geçenlerdir. Bu erkek isimlerinin 1831 tarihli nüfus sayım defteriyle ve 19. yüzyıla ait Düzce ve Akçakoca temettuat defterleriyle uyumlu olduğu görülür. Sicilde geçen kadın isimleri arasında en fazla Aişe, Fatıma ve Hadice isimlerine rastlanır.

³⁰⁴ Abdurrahman, "Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", 130.

³⁰⁵ Osman Köksal, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Bir Osmanlı Kasabasındaki Şahıs Adı Profili", *Bilig Dergisi*, 65 (2013), 231.

³⁰⁶ Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 4-6.

³⁰⁷ Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 4-6.

³⁰⁸ Zeynel Özlü, "19. Yüzyılda Düzce ve Akçakoca Kazalarında Kullanılan Aile ve Kişi Adları", *Erdem Dergisi*, 53 (2009), 183-184.

1895 tarihli sicilde geçen şahıs isimlerinin kökenine bakıldığında İslamî menşeli isimlerin ağırlıkta olduğu görülür. Bununla birlikte sicilde Hatu, Markosi, Yabarok ve Nogay gibi farklı etnik kökenli birçok erkek ve kadın ismine de rastlanır. Bu tür azınlık veyahut farklı etnik gruplara mensup kimselerin isimlerine gerek 1831 yılında gerçekleşen nüfus sayımında, gerekse 19. asra ait temettuat defterlerinde ise tesadüf olunmaz. Her ne kadar 1831 tarihli nüfus defterinde Araboğlu, Arnavudoğlu, Kürdoğlu, Lazoğlu, Abazaoğlu, Türkmenoğlu, Tataroğlu ve Gürcüoğlu şeklinde aile isimlerine rastlanıyorsa da, şahıs isimleri arasında farklı etnik kökenli isimlere tesadüf olunmaması, bu kimselerin uzun bir müddetten beri Müslüman olduğuna ve aile isimlerini yansıtan nispetlerinin dışında etnik kökenlerini gösteren isimleri bıraktıklarına işaret edebilir. Nitekim 1895 tarihli sicildeki etnik kökene işaret eden isimlerin ekseriyeti de sonraki yıllarda terk edilerek İslamî kökenli isimlere dönüşmüştür.

Netice itibarıyla 1831 yılı nüfus sayımında Düzce kazasında ikamet eden 6.000 civarındaki kişinin büyük bir kısmı İslamî kökenli isimler taşıyan Türklerden oluşuyor iken, Kafkasya ve diğer yerlerden yapılan göçlerle kazanın nüfusu ve etnik yapısı hızlı bir şekilde artarak çeşitlenmiş³⁰⁹, bu çeşitlilik erkek ve kadın şahıs isimlerine de yansımıştır. Nitekim 1889 tarihli *Kastamonu Vilayeti Salnâme*'sinde görülen Düzce'nin nüfus verilerindeki artış (15.759 Müslüman erkek, 14.267 Müslüman kadın, 80 Rum, 65 Ermeni, 2 Bulgar olmak üzere toplam 30.173 nüfus)³¹⁰, 1895 tarihli *Düzce Şer'iyye Sicili*'ndeki Abhaz ve Çerkeslere mahsus isim ve lakapların yoğunluğuyla ve daha az sayıdaki Ermeni ve Rum isimlerinin varlığıyla uyumluluk arz eder.

1895 tarihli *Düzce Şer'iyye Sicili*'nde tespit edilen aşağıdaki Türkçe ve İslamî kökenli isimlerin transkripti (çeviri yazısı) yapılırken herhangi bir sıkıntı yaşanmazken, Abhaz, Çerkes, Gürcü ve diğer topluluklara ait isimlerin ve lakapların yazımında bir takım zorluklarla karşılaşmıştır. Zira artık bu isimler günümüz Düzce'sinde de varolan bu topluluklar tarafından kullanılmamakta, dolayısıyla

³⁰⁹ Zeynel Özlü, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", *Bilig Dergisi*, 61 (2012), 203.

³¹⁰ *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1306/1889)*, Def'a 15, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet, s. 436.

bunların nasıl telaffuz edilip yazılacağı hususu netlik kazanamamaktadır. Sicilde geçen 176 farklı erkek ismi ile 36 farklı kadın ismini gösterir tablolar şu şekildedir:

Tablo 7. 1153 Numaralı Düzce Şer‘iyye Sicilinde Geçen Erkek İsimlerini Gösterir Tablo

Abdullah	Abdullah Fehmi	Abdulgaffar	Abdurrahman
Abdülbaki	Abdulkamil	Abid	Abracile
Abrek	Abdulrezzak	Agob	Ahmed
Ahmed Salih	Alemkeri	Ali	Ali Fevzi
Ali Rüstem	Ali Osman	Ali Şefik	Arif
Arslan	Aver	Aziz	Baki
Belicuk	Bayram	Bazardok	Canbolat
Cemaleddin	Cervez	Çavuş	Cüneyd
Çurte	Derdi	Derviş	Elhaz
Emin	Emir	Emin Hüseyin	Ergün
Ençuk	Emet	Eyüb	Fazıl
Gakkocıh	Giranduk	Gören	Gucisi
Hacı	Hagok	Hamza	Halid
Habeşe	Halil	Halim	Hamiş
Harağ	Hapac	Hasan	Hatuh
Hatu	Havacek	Hayri	Hayrullah
Hava Naş	Hurebak	Hurefiş	Hurşid
Hüseyin	Hüseyin Ali	Hatuk	İdris
İsa	İshak	İslam	İsmail
İsmail Hakkı	İstadori	İzzet	Kadir
Kalesu	Kamil	Kara Bey	Kasım
Kazbek	Kaykı	Kemal Ali	Ketenmiş
Kirakohi	Kuşezik	Kahraman	Kılesav
Keleş	Kuş	Küze	Kösrok
Ketüberac	Lehozan	Mahir	Mahmud
Markosi	Mehmed	Mehmed Ali	Mehmed Cemal
Mehmed Şah	Mehmed Kalender	Muharrem	Melbuh
Mellah	Mehmed Rasih	Mihail	Mirza
Mehmed Rüşdi	Musiset	Murad	Mustafa
Mir Musa	Misamac	Nahdiser	Nahic
Nizam	Navzer	Negoz Pezar	Nogi
Osman	Necib	Ömer	Ömer Rıza

Ömer Carım	Utiz	Receb	Ramazan
Rıza	Pegaz	Resul	Raşid
Ruhsar	Rüstem	Rigaşuk	Reşid
Salih	Rasim Ahmed	Safer	Selim
Süleyman	Sikatle	Sumuk	Seyid
Seyid Ali	Said	Savcı	Saracas
Salif	Saankeri Kun	Suhte	Şubaş
Şeyh	Siyok	Şakir	Şahangeri
Tuman	Şemyak	Tahir	Tokuk
Tost	Talustan	Yaver	Yakub
Yahya	Timuha	Yanamok	Yusuf
Zekeriya	Yabarok	Zekeşu	Zebeş

Tablo 7, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 8. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Kadın İsimlerini Gösterir Tablo

Aişe	Cemile	Dilber	Dürriye
Emine	Esmâ	Fatıma	Hanife
Hadice	Hava	Hanım	Hafize
Huzna	Göke	Gülfidan	İncü
Latife	Meryem	Nogay	Nago
Nebiye	Nuriye	Nazife	Rabia
Sabiye	Safiye	Semiha	Şerife
Sıdıka	Sakanic	Vahide Fetmiye	Zahide
Zarife	Zehra	Zühret	Züleyha

Tablo 8, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

2.2.4. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Etnik ve Dinî Yapı

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi'nin hemen sonrasında Bithynia bölgesi de doğudan ve batıdan Selçuklu saldırılarına maruz kaldı. Bunun neticesinde 1075 senesinde Süleyman Şah tarafından ele geçirilen İznik, Anadolu Selçuklularının ilk başkenti oldu. Ancak 1096'daki ilk Haçlı seferinin hedefi olunca Bizans'a terkedilmek zorunda kaldı. Bithynia'nın doğu ucunda bulunan Claudiopolis (Bolu) ise Selçuklu kuşatmasından bizzat İmparator Manuel Komnenos'un (1143-1180) harekete

geçmesiyle kurtuldu. Bununla birlikte Bolu'nun doğusundaki Kastamonu, Çankırı ve Ankara Selçuklu hâkimiyeti altına girdi.³¹¹

IV. Haçlı seferi sırasında İstanbul işgal edilip 1204'te Latin imparatorluğu kurulunca, İstanbul'dan kaçan Bizanslı asilzâdeler de İznik imparatorluğu, Trabzon imparatorluğu ve Epir despotluğunu kurmuşlardı. Bizans imparatorluğunun bizzat merkezinde zaafa uğradığı bu zaman zarfında Bithynia'nın kuzey-doğu tarafında bulunan Prusias ve havalisi de Bizanslı tarihçilerin ilgi alanından çıktı, ancak Osmanlı fethinden birkaç yüzyıl sonra Düzce Pazar adıyla tekrar tarihlerde yer bulmaya başlayabildi.³¹² 889/1484'ten sonraki bir tarihte vefat etmiş olan Âşıkpaşazâde, Düzce ismini kaydeden ilk tarihçilerden biri olurken³¹³, Evliya Çelebi de 1055/1645'te Üsküdar'dan Erzurum'a yaptığı seyahati sırasında Düzce'ye uğramış, buradan: “*Düzce Pazar Kasabası'na geldik. Burası Bolu'nun nahiyesidir. Ormanlı, dağlı düz bir yer olup bir camii, iki hanı var. Cümlesi Şemsi Paşa hayrâtıdır. Köyleri çoktur.*”³¹⁴ diye söz etmiştir.

Bu birkaç yüzyıllık uzun gaybubet döneminde Düzce ve havalisi merkezden uzak mevkiyle yaşamış olduğu değer kaybına paralel olarak nüfus olarak da hayli azalmış olmalıdır. Bölgenin bir bütün olarak Orhan Gazi döneminde (1326-1362) fethedildiğini ve Cuma namazı kılma beratının onun tarafından verildiğini gösteren yöredeki Orhan Gazi Cuma Cami'leri de bir yönüyle bu durumu doğrular vaziyettedir. Birkaç köyün ortasına basit yöntemlerle ahşap olarak inşa edilen bu camiler silsilesi, mevcut köylerin nüfus olarak Cuma namazı kılmaya yeterli olmadığını, dolayısıyla

³¹¹ Ali Ertuğrul-İrfan Dursun, “Düzce Yöresinde Orhan Gazinin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 195.

³¹² Enver Konukçu, *Bolu İl Yıllığı*, Bolu: Bolu Valiliği Yayınları (1967), 164-167, 173-175.

³¹³ Konur Alp kılıcı Boluya saldı / Velî Ak Yazıda Düz Bazarı aldı / Uzunca Belde kâfire buluşdı / İki gün iki gece hoş dürüşdi / Oradan kâfiri döndürdi kovdı / Konur Alp döndü Düz Bazara geldi / Ak Ovaya segirdür oldu Koca / Gazi Rahman yaturmaz halkı gece / Çıkar İstanbulun kâfiri dem dem / Kırar bunları gaziler i hoca. Bkz. Aşıkpaşaoğlu, *Tevarih-i Âl-i Osman*, haz. N. Atsız, İstanbul (1949), 110.

³¹⁴ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, sad. Tefvik Temelkuran-Necati Aktaş, c. II, İstanbul (1976), 681.

Cuma namazı kılabilmek için birkaç köyün bir araya gelme zarureti bulunduğunun bir işareti olarak görülebilirler.³¹⁵

974-982/1566-1574 yılları arasında saltanat süren II. Selim döneminde tahrir edilmiş *Bolu Livası Evkâf Defteri*'ndeki Düzce ve havalisinde yer alan 30 köydeki vakıflara ve bunları vakfedenlere bakıldığında da mevcut durum bir nebze de olsa anlaşılır ve yorumlanabilir hale gelir.³¹⁶ Düzce ve havalisindeki vakıf kayıtlarını içeren bu defterde Osmanlı sultanları içinden Orhan Bey (3), I. Murad (5), Yıldırım Bâyezid (19), Emir Süleyman Çelebi (1), II. Murad (1) ve II. Mehmed (4)'e ya vakfeden ya da vakfedilen yeri tasdik eden kişi olarak atıflarda bulunulur. Yine Beylikler döneminde bölgede etkili olmuş hanedan mensupları içinden Umuroğlu (6), Umuroğlu Şahin Bey (3), Umuroğlu Nusret Bey (3), Çobanoğlu Mahmud Bey (1), Candaroğlu Süleyman Paşa (3), Candaroğlu Bâyezid Bey (2) ve Kara Hüseyin (1) de zikredilen kimseler arasındadır. Ayrıca Osmanlı devlet ricali arasından İne Bey (2) ile ailesinden Mustafâoğlu İnebeği ve Kumârîoğlu İnebeği de dikkat çeken isimlerdendir. Meşhur Osmanlı ulemasından Mevlâna Şemseddin el-Fenârî (3) ile oğulları Mevlâna Muhammed Şâh Efendi ve Mevlâna Muhyiddin Çelebi ve Mevlâna Ebû'l-Kâsım Çelebi ve Mevlâna Pîr Muhammed Çelebi ve torunlarından Mahmûd Çelebi yanında Akkadioğlanları, Umurkadioğlanları, Aksanoğlanları, Güntoğmısoğlu, İldelenoğlu, Bulkarluoğlu, Basanoğlu, Levioğlu, Keçeluoğlu, İsâ Kadioğlu Muhammedî, İshâk Hâcioğlu Muhammedî, İshâk Dânişmend, Mükremîn Dânişmend, Emçeoğlu Ahmed Şeyh, İbrâhim Şeyh, Satılmış Şeyh, Dervîş Ali Dede, Bolu hatîbi Mes'ûd Fakioğlu Mevlâna Muslihüddin, Hâcî Mûsâ, Tursân Hâcî, Asal Hâcî ve Dâvûd Hâcî gibi isimler, ünvanlar ve nispetler de yöredeki nüfuzlu şahıslara ve sülalelere, muhtelif vazifeleri icra eden kimselere işaretler içermesi bakımından önem arz eder.³¹⁷

Görüldüğü kadarıyla 1200'lerden itibaren tarihçilerin ilgi alanından çıkmış olan Düzce ve yöresi, bilhassa Yıldırım Bâyezid döneminde tekrar siyasîlerin ve devlet

³¹⁵ Ali Ertuğrul-İrfan Dursun, "Düzce Yöresinde Orhan Gazinin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi'leri", 206-249.

³¹⁶ Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, "II. Selim Dönemi Evkâf Defteri'ne Göre Düzce ve Çevresinde Toprak, Mahsul, Köy ve Köylüler", *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 445-467.

³¹⁷ Ali Ertuğrul, "II. Selim Dönemine Ait Evkâf Defteri'ne Göre Düzce ve Havalisindeki Vakıflar ve Gelir Kalemleri", 201.

adamlarının ilgi odağı haline gelmiş görünmektedir. Hakikaten Yıldırım Bâyezid, 1381 ila 1389 yılları arasında sancak beyi olarak Kütahya’da iken, bizzat görev yapmadığı kendisine bağlı Bolu sancağında, dönemin imkânlarına göre padişah ve sultanlar tarafından yaptırılacak ölçüde büyük ve tezyinatlı binalar inşa ettirmiş ve Düzce yöresinden de bu binalar için vakıflar tayin etmiştir.³¹⁸ Yine bölgede etkili olan Umuroğulları, Çobanoğulları ve Çandaroğulları beyliklerine mensup yerel bey ve idareciler de tayin ettikleri vakıflarla bölgedeki etkilerini görünür kılmışlardır.

Düzce ve yöresinin Ortaçağın sonlarındaki nüfus ve idarî durumuyla ilgili bu genel malumat, yakın tarihlere doğru gelindikçe daha dakik ve detaylı hale gelmeye başlar. Mesela Düzce’nin nüfusuyla ilgili bilgileri avâriz-ı divaniye denilen vergiler üzerinden tespit etmek mümkündür. Arazi veya iş sahibi nüfus göz önünde tutularak avârizhâne denen itibârî hâne üzerinden alınan bu vergilerin 1233/1718 yılındaki Düzce’yle ilgili miktarı 30 hâne 1,5 rub’ olarak kayda geçmiştir. Bolu sancağında 4 gerçek hânenin 1 avârizhâneye tekâbül ettiği bilindiğine göre Düzce’de $121 (30,25 \times 4 = 121)$ vergiye tabi gerçek hâne olduğu ortaya çıkar. Bu rakamın da yaklaşık % 10’u (12 kişi) bekâr olduğu kabul edilirse, geride 109 gerçek hâne kalır. Bu sayı ortalama hâne büyüklüğü olarak kabul edilen 5 rakamıyla çarpıldığında $545 (109 \times 5 = 545)$ ulaşılır. Bu sayıya bekâr olduğu tahmin edilen 12 kişi de ilave edildiğinde 557 rakamı ortaya çıkar. Bu 557 sayısına askerî sınıf mensubu veya birden fazla eşle evli olması muhtemel olan ya da aile nüfusu beşten fazla olan kişiler de dâhil edildiğinde Düzce’nin nüfusu 600 kişi civarına ulaşır.³¹⁹

³¹⁸ Ali Ertuğrul-Nurullah Turan, “Bolu Sancağında Yıldırım Bâyezid’e Mahsus Yapılara Tayin Edilen Vakıflar”, 501.

³¹⁹ Zeynel Özlü, *İlk Çağdan Cumhuriyet’e Bir Batı Karadeniz Kenti: Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)*, İstanbul: Fırat Basım (2015), 144. 1232/1817 yılına ait bir arşiv belgesinde Üskübü merkezi ile adı belirtilmeyen 4 adet köy ve Konrapa kazasına bağlı Darıyeri ile adı belirtilmeyen 3 adet köyün 46 adet avâriz ve nüzülhânesinin bulunduğu, Düzce (nam-ı diğer Konrapa) kazasının ise Karapınar ve Bakraz vs. 17 adet köyünün 29,5 ve 1,5 rubu avâriz ve nüzülhânesinin olduğu belirtilmiştir. *BOA, C. ML.*, 3157 (Bkz. Özlü, age. s. 144). Bu durumda aynı hesaplama yöntemi bu 46 adet hâneye uygulandığında $(46 \times 4 = 184)$ gerçek hâne; bekâr olması muhtemel % 10 çıkartıldığında kalan 166 $(184 - 18 = 166)$ gerçek hâne, ortalama hâne büyüklüğü olan 5 rakamı ile çarpıldığında $830 (166 \times 5 = 830)$ kişi çıkar. Bu sayıya bekâr olan 18 kişi eklendiğinde $848 (830 + 18 = 848)$ sayısına ulaşılır. Bu rakama diğer muhtemelen ilaveler de dâhil edildiğinde, söz konusu yerlerin nüfusu 900 kişi civarına çıkar. Bu durumda Düzce ve tâbi yerlerin nüfusu olan 600 ile Üskübü ve Darıyeri ile bunlara tâbi yerlerin nüfusu olan 900 sayısı toplandığında, 1718’de Düzce, Üskübü ve Darıyeri ile bunlara tabi yerlerin toplam nüfusu 1500 kişi (305 hâne) civarında olur.

Dolaylı yollardan ulaşılan bu rakam ile Osmanlı devletinde resmî olarak ilk nüfus sayımının kaydedildiği 1246/1831 tarihli defterdeki rakam karşılaştırıldığında ilginç sonuçlar ortaya çıkar. Bolu livasına tâbi Düzce kazasının 1831 tarihli nüfus defterinde 14 divan³²⁰ ismi kaydedilmiş ve bu divanlardaki 24 köyün³²¹ nüfusu verilmiştir. Bu köylerde yaşayanların büyük kısmının Darıyeri divanı Yörükler karyesinde olduğu gibi Yörük/Türkmen olması ya da bilhassa Düzce'nin ovalık kısmında yaşayıp Manav diye isimlendirilen Müslüman Türklerden oluşması muhtemeldir. Herhangi bir gayr-ı müslim ismine rastlanmayan bu nüfus defterinde ayrıca Ekrad (Kürtler) defteri ve Kıptıyyân-ı Müslin ile Müslim Elekçi esamileri (isimleri) adıyla açılmış ayrı bahisler de mevcuttur.³²²

Kıpti, Elekçi ve Çalır şeklinde üçe ayrılmış olan Çingenelerin ne zaman Düzce'ye yerleştikleri tam olarak bilinemiyorsa da, Şeyh Benzenli aşiretine mensup Kürtlerin 1790'larda Düzce'ye geldikleri arşivlerde kayıtlıdır.³²³ Yine yukarıda da ifade olunduğu üzere 1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*'ndeki etnik köken üzerinden oluşturulan lakaplara bakıldığında: Araboğlu, Arnavudoğlu, Kürdoğlu, Lazoğlu, Abazaoğlu, Türkmenoğlu, Tataroğlu ve Gürcüoğlu şeklinde aile isimlerine tesadüf olunacaktır. Bu durum 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yapılan göçler öncesinde de Düzce'de sayılan bu millet ve topluluklara mensup kişilerin yaşadıklarını gösterir.

1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*'ndeki ifadeler üzerinden yapılan bu tespitlerden sonra defterdeki toplam nüfusa bakıldığında, Düzce'nin 1831'de 1.212 hânedede 3.134 erkek nüfusa sahip olduğu görülür.³²⁴ Bu nüfusa kadınlar da ilave

³²⁰ Divanlar şunlardır: Darıyeri, Eğerciler, Yukarı Melen/Yukarı Oymak, Şahinciler, Bataklı, Bakraz, Beyciler, Karapınar, Akpınar, Bey, Çalır, Efti (Efteni), İmamlar, Aşağı Melen/Aşağı Oymak.

³²¹ Köyler şunlardır: Yörükler, Mengencük (Darıyeri Divanı), Muncurlu, Sarıgöl, Hacı Mahmud, Akçalar, Murahham, Sermiye (Şarkıye?), Hacıyeri, Hacı Ahmed, Gündolaması, Yahyalar, Akçaşehir, Beyciler, Çavuşlar, Karapınar Merguç, Dereli, Bey (Bey Divanı), Mengencük (Bey Divanı), Çiftler, Metekler, Bey (Efti Divanı), İmamlar, Gidani.

³²² Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", xxiii, 2-3. Ayrıca bkz. Mustafa Keskin, "1831 Tarihli Düzce Nüfus Sayımı: Düzce'nin Beşeri, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme", *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 72-73.

³²³ Özlü, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", 211.

³²⁴ Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 2-3. 1831 tarihli *Düzce Nüfus Defteri*'ni tıpkıbasım ve çeviriyazı olarak yayımlayan Mustafa Keskin, s. 2-3'te Düzce'nin nüfusunu 1.147 hânedede 2.946 kişi olarak vermiştir. Ancak Keskin'in Şahinciler divanı Hacıyeri karyesindeki 65

edildiğinde Düzce'nin 1831'deki nüfusu 6.288'e (3.134 x 2 = 6.268) çıkar. 1718 yılında avârizhâneler üzerinden tespit edilen 121 hânedeki 600 civarındaki nüfusa (Üskübü ve Darıyeri ile bunlara tâbi yerlerin nüfusu olan 184 hânedeki 900 kişi de eklendiğinde sayı 305 hâne 1.500 nüfusa ulaşmaktadır) nispetle bu sayının bir hayli yüksek olduğu açıktır. Eğer 1718'de Düzce ve havalisinde şiddetli bir salgın hastalık yaşanmadıysa, doğum-ölüm oranlarının dengeli olduğu 1718 ila 1831 yılları arasındaki bu keskin artış (305 hânedeki 1.500 nüfusa, 1500 kişiden 6.268 kişiye) için daha başka sebepler bulmak gerekecektir. Nitekim bundan 58 yıl sonra, 1306/1889 tarihli *Kastamonu Vilayeti Salnâme*'sine yansıyan Düzce'nin nüfusundaki artışın (15.759 Müslüman erkek, 14.267 Müslüman kadın, 80 Rum, 65 Ermeni, 2 Bulgar olmak üzere toplam 30.173 nüfus)³²⁵ Kafkasya, Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Rumeli'den yapılan göçlerle oluştuğu bilinmektedir. 1334/1918 tarihli *Bolu Livası Salnamesi*'nde de Düzce'nin çeşitlenen bu etnik yapısı, "Düzce Nuh'un gemisine benzer" denilerek tanımlanmış ve nüfusun detaylı bir dökümü yapılmıştır: 24.723 Türk, 9.813 Çerkes, 6.914 Abaza, 4.891 Rumeli Muhaciri, 1.242 Tatar, 747 Kürd, 3.225 Laz ve Gürcü, 6.405 Ordulu, 90 Boşnak ve 705 Kıpti Müslüman olmak üzere toplam 58.755 Müslüman ve 822 Rum ve 583 Ermeni olmak üzere toplam 1.405 Hıristiyan.³²⁶ "Kendi dinlerini yaşayan ve kendi dillerini konuşan" bu kimselerin varlığını 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde zikredilen lakaplar üzerinden de takip etmek mümkündür: Abaza Tahir³²⁷, Abaza Sikatle³²⁸, Çerkes Kazbek³²⁹, Kürdzade Mehmed Efendi³³⁰, Kürd Ali³³¹, Muhacir Osman³³², Muhacir Mehmed³³³.

hânedeki yaşayan 188 nüfusu sehven hesaplama dâhil etmediği anlaşılmaktadır. Bu nüfus da ilave edildiğinde Düzce'nin 1831'de 1.212 hânedeki erkek nüfusu 3.134'e çıkmaktadır.

³²⁵ *Salnâme-i Vilâyet-i Kastamonu (1306/1889)*, Def'a 15, Kastamonu: Matba'a-i Vilâyet, s. 436.

³²⁶ *Müstakil Bolu Livası Salnamesi (1334/1918)*, 261, 263. Ayrıca bkz. Özlü, "19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler", 203; Özsoy, "Çerkes ve Abazaların Düzce'de İskânı ve Kurulan Yeni Yerleşimler", 372.

³²⁷ D.Ş.S. 1153, 2a.

³²⁸ D.Ş.S. 1153, 3a, 3b.

³²⁹ D.Ş.S. 1153, 36a.

³³⁰ D.Ş.S. 1153, 27a.

³³¹ D.Ş.S. 1153, 32b.

³³² D.Ş.S. 1153, 41b.

³³³ D.Ş.S. 1153, 41b.

Nüfusla ilgili bu sayısal veriler, Düzce kazası nüfusunun 1831 öncesinden başlamak üzere 1918'e kadar iç ve dış göç hareketleriyle sürekli arttığını ortaya koymaktadır. Görüldüğü kadarıyla Osmanlı devletinin Kırım, Kafkasya ve Balkanlardaki toprak kaybına paralel olarak devletin daha iç bölgelerine doğru cereyan eden göç dalgalarından Düzce de nasibine düşeni almıştır. Göçlerle Anadolu'ya gelen muhacirler, 1860 yılında kurulan Muhacirün Komisyonu vasıtasıyla ülke içerisinde iskân edilirken, nüfus yoğunluğu itibarıyla daha düşük olan Düzce de önemli iskân alanlarından biri olarak görülmüş ve birçok muhacir Düzce kazasının bataklıkların kurutulmasıyla elde edilen boş kısımlarına yerleştirilmiştir.³³⁴

Bilindiği üzere 1774'te imzalanan Küçük Kaynarca antlaşmasından bir müddet sonra Rusların Kırım'ı işgal etmesiyle Osmanlı ülkesi ilk kitlesel göç hareketine şahit olmuş, 1783'ten itibaren 1823 ve 1853 yıllarında devletin kaybettiği topraklara paralel olarak Müslüman Tatarlar daha içerdeki Osmanlı topraklarına doğru göç etmişler, bir kısmı da Düzce'ye yerleşmişlerdir. 1857-1862, 1863-1876 ve 1877-1914 yılları arasında kapsayan üç zaman diliminde ise Kafkasya kökenli millet ve topluluklar harekete geçmişlerdir. 1857 yılında Adigelerden (Çerkes) Besni, Hatukoy ve Yegerkoy, Abhazlardan Altıkese kabileleri, 1860 senesinde de Han ve Besni kabileleri Düzce'ye gelerek münasip mahallere yerleştirilmişlerdir. 1863-1864 yılları arasında vuku bulan asıl büyük göçte ise Adige ve Abhazlardan Ubih, Kabardey, Besni, Han, Şabsığ, Kemguy (Temirgoy) ve Abzeh kabileleri kitleler halinde Düzce'ye gelmişlerdir. 93 Harbi denilen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşının ardından Kuzey Kafkasya'dan Batum'a kadar olan bölge kaybedilince de 1914 yılına kadar süren göç sürecinde Gürcü, Megrel, Laz ve Abhazlar³³⁵ Düzce'ye gelmişlerdir. Yine 1912-1913 yıllarındaki I. Balkan Savaşı kaybedildiğinde de, Balkanlardan Anadolu'ya doğru büyük bir göç hareketi yaşanmış, daha sonraki yıllarda da devam eden bu göç dalgası sırasında gelen Muhacirlerin bir kısmı da Düzce'ye iskân edilmişlerdir.

Bu dış göçlerin ya da daha önce imparatorluk toprağı olan yerlerden yapılan muhaceretlerin yanında Düzce yaşanan bazı iç göçlerin de hedefi olmuştur. 1884

³³⁴ İlhan Genç, "Düzce'ye Göçlerde Yaşanan Problemler ve Bazı Tespitler", *Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 80.

³³⁵ İsmail Yaşayanlar, "Kafkas Göçmenlerinin Yolculuğu ve Düzce'de İskânı (1857-1914)", *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 102-109.

yılından itibaren Ordu'dan Marmara ve Batı Karadeniz bölgesine doğru yapılan göçlerde Düzce de yerleşilen alanlardan olmuş³³⁶, Ordu'dan yapılan bu göçlere muhtelif zamanlarda Rum kökenli kişiler de katılmıştır.³³⁷ Yine Artvin-Borçka-Düzköy'den yola çıkan Lazların bir kısmı da Üskübü-Akçaşehir arasındaki dağlık mıntıkada, Kabalak-Hiciz hattında yerleşmişler ve önlerinde “Laz” unvanı taşıyan köyler kurmuşlardır.³³⁸ Haymana kökenli Şeyh Bezenli aşiretine mensup Kürtlerin Düzce'de iskân edilmeleri ise yukarıda da ifade edildiği üzere daha erken bir tarihte, 1790'larda vuku bulmuştur.³³⁹

1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*, göçler neticesinde Düzce kazasında ortaya çıkan bu etnik yapı çeşitliliğini gösteren birçok atfı içerir. Dava içeriklerinde yer alan davalı, davacı ve şahit ifadelerinde geçen Abaza, Çerkes, Gürcü, Kıbtî, Kafkas memleketli, Rum ve Ermeni gibi etnik duruma işaret eden kelimeler vasıtasıyla, bugün Düzce'de hâlâ sorulan “ne milletsin?” sorusuyla öğrenilmek ve tanımlanmak istenen kişiler tanınır ve bilinir kılınmak istenmiştir. Yine *Şer'iyeye Sicili*'nde yer alan bazı miras davalarında dava evrakının üst kısmında kişilerin kimlik ve akrabalık durumlarını gösterecek ve netleştirecek tarzda soyağacına benzer bir çizim yapıldığı görülür. Bu şecerelerde bazı kişilerin doğum yerleri zikredilirken “maskat-ı re'sleri Kafkasya” ibaresi özellikle belirtilmiştir.³⁴⁰

Bunun yanında *Sicil*'de Kafkas kökenli topluluklara mensup kimselerin birçok davaya konu olduğu da görülmektedir. Amuca Hasan Bey karyesinden Kazbek'in evliliğinin tasdik edildiği davada³⁴¹, Kazbek'in kökenine işaret eden “Çerkes” kelimesinin adının önünde kullanıldığı görülür. Kazbek'in ikamet ettiği bugün Kutlu

³³⁶ İsmail Yaşayanlar, “Osmanlı Döneminde Ordu'dan Düzce'ye Göçler”, *Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 88.

³³⁷ Özlü, “19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler”, 212.

³³⁸ İbrahim Tuzcu, “Düzce'deki Laz Köylerinin Göç Serüvenleri”, *Düzce'de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 93-94.

³³⁹ Özlü, “19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler”, 211.

³⁴⁰ D.Ş.S. 1153, 14b, 21b, 34b.

³⁴¹ D.Ş.S. 1153, 36a.

köyü denen Amuca Hasan Bey karyesi, Düzce’de iskân edilen Çerkes kabilelerinin yerleştirildiği köylerden biridir.³⁴²

Siyokoğlu köyünden Havanaş kızı Aişe’nin vefatından sonra varisi olduğunu iddia eden Ahmed Ağa’nın açmış olduğu davanın tutanağında, Ahmed Ağa’nın Çerkes kabilesinden olduğu belirtilmiştir.³⁴³ Bugünkü Kirazlı köyü olan Siyokoğlu karyesi de Çerkeslerin yerleştirildikleri yerlerdendir.³⁴⁴

Bir başka davada da Hacı Bata Bey karyesinden Abaza Tahir adlı kişiden aldığı kara sığır ineğini kaybeden Yayakbaşı karyesinden Ali Efendi, söz konusu hayvanı Düzce Mal Müdürlüğü’nden talep etmektedir.³⁴⁵ Günümüzde Beylice köyü olarak bilinen Hacı Bata Bey karyesi, şu an Sakarya ili Hendek ilçesine bağlı bulunmaktadır. *Sicil*’de Düzce kazasına bağlı olduğu ve Abazalar tarafından kurulduğu belirtilmektedir.³⁴⁶

Yine bir başka kayıp hayvan davasında da Efteni’deki Hacı Süleyman Bey karyesi sakinlerinden ve Abaza teba’sından olan Mustafa b. Hüseyin, Düzce kazası Mal Müdürü Agop Efendi tarafından gönderilen İbrahim Efendi’ye, kaybetmiş olduğu bir baş kırsağının Mal Müdürlüğü’nün emanetinde olup olmadığını sormakta, emanet altında ise ilgili hayvanın kendisine teslim edilmesini talep etmektedir.³⁴⁷

Bir başka davada ise Halil Bey karyesinden Hafız İbrahim Efendi İbn Ketüberac, Abaza nisvânından (kadınlarından) Huzna nâm-ı diğer Cemile binti Ömer adlı eşinin kendisine itaatsizlik ettiğini iddia ederek mahkemeye başvurmuş ve Cedidiye mahallesinde kiralayacağı hâneye gelip itiat etmesinin kendisine tenbih olunmasını istemiştir.³⁴⁸

³⁴² Zeynel Özlü, “İlk Çağdan Cumhuriyet’e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefîne-i Nuh)”, İstanbul: Fırat Basım (2015), 182.

³⁴³ D.Ş.S. 1153, 2b.

³⁴⁴ Özlü, “İlk Çağdan Cumhuriyet’e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce”, 184.

³⁴⁵ D.Ş.S. 1153, 2a.

³⁴⁶ Özsoy, “Çerkes ve Abazaların Düzce’de İskânı ve Kurulan Yeni Yerleşimler”, 379.

³⁴⁷ D.Ş.S. 1153, 21a.

³⁴⁸ D.Ş.S. 1153, 43a.

Sicil'de Abhaz ve Çerkeslere nispetle daha az sayıda da olsa diğer millet ve topluluklara mensup kimselerin isimleri de zikredilmiştir. Bunlardan birinde Gürcü muhacirlerinden Emin Çavuş bir miras davasında³⁴⁹ şahit olarak yer alırken, Kıbtî taifesinden Tahir açmış olduğu davada³⁵⁰ kendi taifesinden bazı kişileri şahit olarak göstermiştir.

Sicil'de yer alan bir tereke kaydında “Çerkes saban” ve bir odalı evin yanında “Çerkeskâri bir anbar”dan bahsedilmektedir.³⁵¹ Çerkeslere özgü bir saban türü ile bir depo çeşidinin varlığına işaret eden bu ifadeler, aynı zamanda muhacirlerin kendilerine mahsus tarım kültürlerini de beraberlerinde getirdiklerini gösterir.

Muhtelif zamanlardaki göçlerle Düzce'ye gelen kimseler, Düzce'nin yerli halklarının arasına yerleştirilmenin yanında kendilerine tahsis edilen alanlarda Çerkes Taşköprü, Çerkes Yeniköy, Çerkes Sarıdere, Çerkes Karaköy, Darıyeri Abaza Hasan, Abaza Çapyakbey gibi yeni yerleşim birimleri³⁵² de meydana getirmişlerdir. *Sicil*'de, ismini etnik kökenden alan yerleşim yerleri olarak sadece Çerkes Taşköprü³⁵³ ve Fidanikürtler³⁵⁴ karyelerinin ismi geçmektedir. Bunların dışında 1928 tarihli “Son Teşkilât-ı Mülkiye'de Köylerimiz Adları” isimli eser ya da Bolu Livası Salnâmeleri incelendiğinde Abaza Haccac Bey, Ordulu Karadere, Civide Nogay, Çiçü Bey, Çalır Kıpti, Gürcü Hüseyin Ağa, Hampinaz, Hatukoy, Şakuş Hacı İbrahim, Gürcü Asar, Gürcü Hızardere, Muhacir Sultaniye, Muhacir Taşköprü, Muhacir Muradiye, Naş Hacı İsmail, Laz Hamidiye, Laz Suncuk ve Laz Yazlık gibi daha pek çok etnik kökenli köy isimleriyle karşılaşılacaktır.

1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde dinî yaşamın çeşitliliğini gösteren herhangi bir ifadeye rastlamak mümkün olamamıştır. Rum ve Ermeni kökenli şahısların birer adet davaya konu oldukları görülmekle birlikte, bu dava içeriklerinde inanışlarına dair herhangi bir ifade mevcut değildir. Bununla birlikte Rum milletinden

³⁴⁹ D.Ş.S. 1153, 31b.

³⁵⁰ D.Ş.S. 1153, 9a, 9b.

³⁵¹ D.Ş.S. 1153, 45b, 46b.

³⁵² Özlü, “İlk Çağdan Cumhuriyet'e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce”, 178-186.

³⁵³ D.Ş.S. 1153, 42a.

³⁵⁴ D.Ş.S. 1153, 17a.

Mihail veled-i İstadori'nin³⁵⁵ bir kiralama işiyle ilgili olarak, Ermeni milletinden Manifaturacı Markosi³⁵⁶,nin ise Bolu'nun Ermeni mahallesinden babası Masacı Kirakohi³⁵⁷,den alacağıyla ilgili olarak Düzce Şer'iyeye Mahkemesine başvurdukları görülür. Bu durum Düzce'de Ermeni ve Rum kökenli kişilerin varlığına işaret etmenin yanında, söz konusu şahısların yaşadıkları sorunlar karşısında şer'î mahkemeye başvurmaktan geri durmadıklarını da gösterir. Aynı zamanda Rum ve Ermeni kökenli kimselerin manifaturacılık ve masacılık gibi ticaret ve zenaatkarlıkla uğraştıklarını ortaya koyar.

1895 yılına ait 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde camiler dışında farklı bir ibadethanenin varlığına işaret eden bir bilgi de bulunmamaktadır. İsmi geçen dört cami: Eski Cami-i Şerîf³⁵⁸, Cami-i Kebîr³⁵⁹, Nasırlı cami'i³⁶⁰ ve Akçaşehir nahiyesinde bulunan Değirmenyanı cami'idir³⁶¹. İlginç şekilde 1871 tarihli *Kastamonu Vilayet Salnamesi*'nde de Düzce kasabası dâhilinde 4 cami ve mescit bulunduğu kayıtlı iken,³⁶² 1893 tarihli *Kastamonu Vilayet Salnamesi*'nde 130 köy bulunan Düzce kazasında 140 cami ve mescit, 6 medrese, 3 de tekke bulunduğu belirtilmiştir.³⁶³ Her ne kadar 1871 tarihli salnâmenin verdiği bilgi muhtemelen sadece şahir dâhilindeki büyük camileri kapsıyor olsa da, 1893 tarihli salnâmede görülen köy ve cami sayısındaki artış yine muhtelif yerlerden göç eden İslam dinine mensup kimselerin Düzce'yi mesken tutmasıyla ilgili olmalıdır.

2.2.5. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Aile Hayatı

Aile, aralarında kan bağı olan bireylerin oluşturduğu en küçük sosyal yapıdır.³⁶⁴ Toplumun temel taşı olan bu sosyal yapının irdelenmesi, o toplumun sosyal,

³⁵⁵ D.Ş.S. 1153, 11a.

³⁵⁶ D.Ş.S. 1153, 11a.

³⁵⁷ D.Ş.S. 1153, 11a.

³⁵⁸ D.Ş.S. 1153, 12b.

³⁵⁹ D.Ş.S. 1153, 13a.

³⁶⁰ D.Ş.S. 1153, 16a.

³⁶¹ D.Ş.S. 1153, 48b.

³⁶² *Kastamonu Vilayeti Salnamesi (1288/1871)*,Kastamonu Vilayet Matbaası, 126.

³⁶³ *Kastamonu Vilayeti Salnamesi (1311/1893)*,Kastamonu Vilayet Matbaası, 241.

³⁶⁴ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2018), 5.

siyasal ve hukuksal durumunu anlamamıza katkıda bulunmaktadır. 1312/1895 tarihli 1153 numaralı *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde aile hayatına yönelik birçok dava yer almakta ve bu dava kayıtları Düzce kazasının sosyal ve hukukî durumu hakkında değerli bilgiler sunmaktadır.

Toplumsal bir kurum olan ailenin oluşabilmesindeki ilk adım evliliktir. Türk toplumunda evlilik yani aile kurma olgusu en eski dönemlerden beri önemini korumuştur. Özellikle İslamiyet'in kabulünün sonrasında geleneksel yapı ile birlikte İslam dininin gerektirdiği şartları da içine alarak süregelmiştir.³⁶⁵ Evlilik, diğer Türk İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlı devletinde de kız istemeye başlayan nişan ve nikâhla sonuçlanan bir süreçtir.³⁶⁶

İslam hukukunda namzedlik yani nişanlılık, evliliğin hazırlık evresidir. Bir evlenme vaadi, evliliğe aday olma sürecidir. Yani evlenme zorunluluğu getiren bir durum değildir. Çünkü namzedler diledikleri zaman nişanlılık sürecini sonlandırabilmektedir. Ancak namzedliğin de belirli kuralları vardır. Öncelikle namzed olan ve olunan kişinin İslam hukukunda yer alan aile kurma kriterlerine haiz olması gerekmektedir. Süt kardeşliği, iddet süresinin bitmemesi gibi evliliğe engel durumlar, namzetliğe mani durumların başında gelmektedir. Diğer bir engel ise aynı kadına başka bir erkeğin evlenme teklifinde bulunmuş olmasıdır.³⁶⁷

Sicil'de nişanlanmaya yönelik doğrudan bilgi bulunmamakla birlikte bazı evlilik davalarında nikâhlanacak kadın hakkında nişanlı olup olmadığı ile ilgili araştırma yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmanın köy muhtarı ve ihtiyar heyeti tarafından mahkemeye teslim edilmek üzere hazırlanan bir ilmühaber³⁶⁸ olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilmühaberinin içeriğinde, evlenecek kızın askerde nişanlısı olmadığına, evliliğine mani başka bir durumunun bulunmadığına dair ibareler

³⁶⁵ Abdülkâdir Donuk, "Çeşitli Toplumlarda ve Eski Türklerde Âile", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Dergisi (Fatih Sultan Mehmed'e Hatıra Sayısı)*, 33 (Mart 1980–1981), 147.

³⁶⁶ Tülay Ercoşkun, "*Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Evlilik ve Nikâha Dair Düzenlemeler*", Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (2010), 10.

³⁶⁷ Arzu Karaslan, "Osmanlı Toplumunda Ailenin Teşekkülünde İlk Adım", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2 (2015), 188-191.

³⁶⁸ D.Ş.S. 1153, 23a, 28b, 36a.

bulunmaktadır.³⁶⁹ Yani evlenecek kadının başka bir erkekle nişanlı olmamasının, temel kriterlerden biri olduğu anlaşılmaktadır.

Ailenin teşkilinde, nişanlılığın ardından evlilik yani nikâh süreci gelmektedir. Nikâh, aralarında evliliğe mani olmayan tarafların, şahitler huzurunda özgür iradeleriyle hayata geçirdikleri insanlık tarihinin en eski kurumlarından biridir.³⁷⁰ Erkek ve kadına birtakım hak ve görevler yükleyen rızaî bir akiddir.³⁷¹ Evlilik akdine katılanlar, irade beyanlarını bazı cümlelerle ifade etmektedir.

Sicil'de yer alan bazı nikâh akidlerinde kişilerin rızalarının alınma usullerine yönelik ifadeler rastlanılmıştır. Özellikle de vekiller aracılığıyla gerçekleştirilen akidlerde bu ibareleri görmek mümkündür.

*“Vekîl merkûm İsmail Allah’ın emri üzere beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle müvekkilem mezbûreye izâfetle vekâleti hasebiyle benim oğlum sagîr-i mezbûr Seyid Ali için veriverdim. Zarife’ye mehr-i müeccel-i mezkûr tesmiyesiyle oğlum merkûm Seyid Ali’ye velâyetim hasebiyle aliverdim, kabûl eyledim.”*³⁷²

*“Fâtıma’nın tezvîcine tâlib olduğumda ol dahi râziye oldu. Allah’ın emri ve peygamberin sünneti üzere müvekkilem Yahya’ya vardın mı deyû sorarak mezbûre Fâtıma dahi cevâbında merkûm Yahya’ya vardım dedikde. İsmail sen Yahya’ya varmak üzere söz verdin mi dedikde mezbûre Fâtıma dahi cevâbında merkûm Yahya’ya varmak üzere söz verdim.”*³⁷³

*“Emin beni tezvîce tâlib ve râğîb olmağla ben dahi râziye olup nefsimi bin beş yüz guruş mehr-i mu’accel ve beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle merkûm Emin Hüseyin’e rızamla tezvîc ve tenkîh eyledim.”*³⁷⁴

³⁶⁹ D.Ş.S. 1153, 23a, 27b.

³⁷⁰ Ekrem Buğra Ekinci, “Osmanlı Hukukunda İzinname ile Nikâh”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, 2 (2006), 41.

³⁷¹ Arzu Pehlevan Yıldız, *Rize Şer’iyye Sicilleri II 1495 No’lu Sicil-Metin ve Tahlil*, İstanbul: Dergâh Yayınları (2012), 15.

³⁷² D.Ş.S. 1153, 9a, 9b.

³⁷³ D.Ş.S. 1153, 16a.

³⁷⁴ D.Ş.S. 1153, 23a.

“Mezbûreyi bana Allah ’in emriyle veriyor musun dediğimde vekîl-i merkûm da verdim dedi ben de kabûl etdim dedim karındaşım merkûm Ahmed buna rızâ eder ise sana varırım dedim.”³⁷⁵

İslam aile hukukunda nikâh akdinin bir din adamı veya bir kişinin huzurunda yapılması ya da dinî bir törenle icra edilmesi gibi zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak nikâh akdinin geçerli olabilmesi için şahitler huzurunda gerçekleştirilmesi şartı getirilmiştir.³⁷⁶ Osmanlı devleti döneminde nikâhların büyük bölümü mahalle ve köy imamı vasıtasıyla yapılmıştır. Mahkeme yoluyla evlenmek için başvuran şahısların nikâhları ise bizzat kadı veya nâibleri tarafından kıyılmıştır. Mahkemede gerçekleştirilen nikâhlarda kadılar, evlenmeye mani bir durum olup olmadığını araştırmış, bir engel yok ise nikâhları kıymış, şer’iyye siciline akdin kaydını yapmıştır. Mahkemece kıyılmamış nikâhlarda kadı tarafından düzenlenecek bir izinname alma şartı aranmıştır.³⁷⁷

Sicil’de, mahkemeye başvurmak suretiyle nikâhları icra edilen 2 çifte ait kayıt yer almaktadır. Bu kayıtlar 1312/1895 tarihinde Düzce Şer’iyye Mahkemesi tarafından kıyılan nikâhların içeriğini göstermesi bakımından önemlidir. Birinci kayıtta, Düzce kazası Topçular Müminler karyesi sakinelerinden Hacı Mehmed kızı Hava ile aynı köyden Hüseyin Bey oğlu Emin’in nikâhları bulunmaktadır. Bu kayıtta nikâh öncesinde mahkeme tarafından evlenecek çift hakkında araştırma yapıldığı anlaşılmaktadır. Hava’nın yaşadığı köyün muhtarı ve ihtiyar meclisi tarafından Hava’nın askerde nişanlısının ve evliliğine mani bir durumun olmadığına dair bir ilmühaber hazırlanıp mahkemenin incelemesine sunulduğu anlaşılmaktadır. Hava’nın 1500 guruş mehri muaccel, 500 guruş mehri müeccel bedeli karşılığında bu evliliği rızasıyla kabul ettiği görülmektedir.³⁷⁸ Hava’nın İslam evlilik hukukunda yer alan ve erkeğin nikâh sırasında kadınla birlikte belirleyip kararlaştırdığı, nakit veya mal olarak sunulan mehirden³⁷⁹ yararlanarak ve rızası alınarak evlenmeyi kabul ettiği görülmektedir. İkinci kayıtta ise Düzce kazası Hasancılar köyü sakinelerinden

³⁷⁵ D.Ş.S. 1153, 37b.

³⁷⁶ Fahrettin Atar, “Nikâh”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 33, İstanbul (2007), 112-117.

³⁷⁷ Yıldız, *Rize Şer’iyye Sicilleri II 1495 No’lu Sicil-Metin ve Tahlil*, 16.

³⁷⁸ D.Ş.S. 1153, 23a.

³⁷⁹ Kütükoğlu, *Osmanlı’nın Sosyo-Kültürel ve İktisadi Yapısı*, 7.

Hüseyin kızı Dürriye ile aynı köyden Şakir oğlu Mehmed'in evlilikleri öncesi diğer evliliklerde gerçekleştirilen uygulamaların yerine getirildiği, Dürriye'nin evlenmesine mani bir durumun olmadığını gösteren, köy muhtarı ve ihtiyar heyeti tarafından mühürlenmiş, tasdiklenmiş bir ilmühaberi mahkemeye sundukları tespit edilmektedir. Dürriye'nin nefisini, Allah'ın emri, peygamberin sünneti ile 1000 guruş mehr-i muaccel, 1001 guruş mehr-i müccel bedeline mukabil Mehmed'e teslim etmeyi kabul ettiği zikredilmektedir.³⁸⁰

1312/1895 yılına ait sicilimizde 2 evlilik kaydına rastlanması o yıl Düzce kazasında sadece 2 evliliğin gerçekleştiği anlamı taşımamaktadır. Din adamları tarafından kıyılan nikâhların mahkeme aracılığıyla gerçekleştirilen evliliklerden daha fazla olduğunu ortaya koyan kayıtlar bulunmaktadır. Bunlar mahkemece icra edilmemiş ancak mahkemeden izinname almak suretiyle köy ve mahalle imamı vasıtasıyla gerçekleştirilmiş nikâhlardır. İzinname vasıtasıyla kıyılan nikâhlara yönelik sicilimizde yer alan kayıtlarda geçen ibareler şöyledir:

*“ Mezbûre Zarife dahi cevâbında müdde ‘î-yi merkûm Tahir’in ber vech-i akd-i nikâh müdde ‘âsını külliyyen inkârıyla hâzır merkûm İbrahim’e akd-i nikâh olunmak üzere izinnâmesi alınmış olduğuna.”*³⁸¹

*“ Karye-i mezkûr imamı Ali Efendi ma ‘rifetiyle bâ-izinnâme akd-i nikâhımız icrâ olunmuştur.”*³⁸²

*“Mezbûre Nazife müdde ‘î-yi merkûm İbrahim’in aslâ nişânlısı ve nikâhlısı olmadığını ve mezbûrenin de nişânlı ve nikâhlısı olmadığına dâir karyemiz tarafından verilen ilm ü haber üzerine i ‘ta’ buyurulan izinnâme mûcibince Amuca Hasan Bey karyesinden Çerkes Kaz Bek’e tezvîc olunduğu tasdik olunur.”*³⁸³

*“Mehir tesmiye ederek bâ-izinnâme akd-i nikâhlarını ben icrâ etdim.”*³⁸⁴

³⁸⁰ D.Ş.S. 1153, 27b, 28a.

³⁸¹ D.Ş.S. 1153, 9a.

³⁸² D.Ş.S. 1153, 27b.

³⁸³ D.Ş.S. 1153, 36a.

³⁸⁴ D.Ş.S. 1153, 38b.

Bu nikâh akidleri, şahitlerin tanıklığında icra edildikten sonra, mahkemeye başvurmak suretiyle kayda geçirilmiştir.

Nikâh akidlerinde en çok dikkat çeken hususlardan biri de mehirdir.³⁸⁵ Mehir evlenmenin tabii sonucu, kadının hakkı, ona bir miktarda olsa garanti sağlayan bir araçtır. Mehir bedelleri genellikle nikâh esnasında ve nakit olarak belirlenmiştir. Ancak mücevher, mal, hayvan hatta cariye olarak bile belirlendiği nikâhlar da görülmektedir.³⁸⁶ Mehir kadına iki kısımda ödenmektedir. Evlenirken ödenen kısmına mehr-i muaccel, eşin ölümü veya boşanması halinde verilen kısmına ise mehr-i müeccel adı verilmektedir.³⁸⁷

Sicilimizde yer alan nikâh, tereke ve boşanma kayıtlarında mehirle ilgili bilgiler karşımıza çıkmaktadır. Buna göre Düzce’de nikâh sırasında verilmesi kararlaştırılan mehir miktarları şu şekildedir:

Tablo 9. 1153 Numaralı Düzce Şer‘iyye Sicilinde Yer Alan Nikâhlar Esnasında Belirlenmiş Mehir Miktarları

Sıra No	Mehr-i Muaccel	Mehr-i Müeccel
1	-	501 guruş ³⁸⁸
2	-	201 guruş ³⁸⁹
3	-	301 guruş ³⁹⁰
4	-	5000 guruş ³⁹¹
5	1500 guruş	500 guruş ³⁹²
6	-	501 guruş ³⁹³
7	-	301 guruş ³⁹⁴
8	-	400 guruş ³⁹⁵

³⁸⁵ Veysel Gürhan, “Şer‘iyye Sicillerine Göre Mardin’de Ailenin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (M. 1689-1750)”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (2018), 1297.

³⁸⁶ İlber Ortaylı, “Anadolu’da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler”, *Osmanlı Araştırmaları*, I (1980), 34-36.

³⁸⁷ Mehmet Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları (1985), 31-32.

³⁸⁸ D.Ş.S. 1153, 9a.

³⁸⁹ D.Ş.S. 1153, 16a.

³⁹⁰ D.Ş.S. 1153, 17b.

³⁹¹ D.Ş.S. 1153, 20b.

³⁹² D.Ş.S. 1153, 23a.

³⁹³ D.Ş.S. 1153, 27b.

³⁹⁴ D.Ş.S. 1153, 29a.

³⁹⁵ D.Ş.S. 1153, 32b.

9	-	400 guruş ³⁹⁶
10	-	101 guruş ³⁹⁷
11	1 mecrediye Kızın kardeşine tabanca ³⁹⁸	-
12	1000 guruş	2001 guruş ³⁹⁹
13	1000 guruş	1001 guruş ⁴⁰⁰
14	-	900 guruş ⁴⁰¹
15	-	401 guruş ⁴⁰²
16	-	450 guruş ⁴⁰³
17	-	101 guruş ⁴⁰⁴

Tablo 9, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 9'dan anlaşılacağı üzere erkekler peşin ödeme gerektiren mehr-i muaccel türünü pek tercih etmemiştir. Peşin ödenecek bu mehrin belirlenmesinde evlenilecek kadının yaşı, güzelliği, daha önce evlilik yapıp yapmadığı gibi kriterlerin yanında erkek tarafının sosyo-ekonomik durumunun da etkili olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan erkeklerin olası bir geçimsizlik karşısında ödedikleri bu mehir miktarını kaybedeceklerinden hareketle mehr-i muaccel bedeli hiç ödememeyi öncelikli tutup mehri müccel bedeline yöneldikleri söylenebilir. Ancak tablodan hareketle bazı erkeklerin ise yüksek miktarda peşin ödeme yaptıkları da görülebilmektedir. Bu durum erkeğin evleneceği kızı çok istemesiyle, kızın çok güzel olmasıyla veya kızın kendisinin veya ailesinin sunduğu şartlardan biri olmasıyla alakalı da olabilir. *Sicil*'de yer alan mehir bedellerinin çok büyük kısmı nakit olarak belirlenmiş olsa da bir tanesinde kız için bir mecrediye altın, erkek kardeşi için tabanca istenmesi oldukça ilginçtir. Bu durum bize mehirlere belirlenirken sadece nakit istendiği algısına karşılık farklı türde isteklerinin de olabileceğinin de göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Mehr-i muaccel bedellerinin 1000 guruş ile 1500 guruş arasında olduğu tespit edilmekte iken eşin ölümü veya gerçekleşebilecek bir boşanma sonrasında verilecek mehr-i müccel bedellerinin ise 101 guruş ile 5000 guruş arasında değiştiği

³⁹⁶ D.Ş.S. 1153, 36b.

³⁹⁷ D.Ş.S. 1153, 37a.

³⁹⁸ D.Ş.S. 1153, 37b.

³⁹⁹ D.Ş.S. 1153, 43a.

⁴⁰⁰ D.Ş.S. 1153, 28b.

⁴⁰¹ D.Ş.S. 1153, 15a.

⁴⁰² D.Ş.S. 1153, 38b.

⁴⁰³ D.Ş.S. 1153, 47a.

⁴⁰⁴ D.Ş.S. 1153, 48a.

görülmektedir. Mehr-i müeccel bedellerinin ortalaması ise 300-500 guruştur. Belirlenen mehir miktarları erkeklerin ekonomik durumları hakkında çıkarımlar yapma olanağı sağlayabilmektedir. 5000 guruş gibi bir miktar dönemin ekonomik koşullarına göre çok yüksek bir miktardır. Böyle bir rakamı telaffuz edebilmek için yüksek bir gelir düzeyi sahip olmak gerekir. 1312/1895 yılında bir sığırın ortalama fiyatının 300 guruş olduğu göz önünde bulunursa mehir bedeli belirlenirken kadınların çokça mehir istemedikleri anlaşılabilir.

Sicil'de yer alan davalar incelendiğinde, mehr-i muaccel bedelini alamadığını iddia eden bir kadına ait herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Bu durum mehr-i muaccel bedellerinin nikâh akidleri esnasında peşin ödenmesinden kaynaklanmalıdır. Eşin ölümü veya boşanma durumlarında ise kadınların mehr-i müeccel bedellerini alabilmek için mahkemeye başvurdukları görülmektedir.

İslam hukukunda evlenmek isteyen kişiler, bizzat kendileri iradelerini beyan edip kabul gören bir evlilik yapabilecekleri gibi velileri veya vekilleri aracılığıyla da bu işlemi gerçekleştirebilmektedir. Yaşı küçük olanlar ile iyiyi kötüyü birbirinden ayıramayanlar ise vekil belirleyememektedir.⁴⁰⁵ 1153 numaralı sicilimizde büluğa erişen kızlardan bazılarının kendi rızaları ile evlendikleri⁴⁰⁶, isteklerine bağlı olarak nikâh akidlerinde kendilerini vekillerinin de temsil edebildiği görülmektedir. Yanı sıra evliliğin gerçekleşebilmesi için temel gerekliliklerden biri de evlenecek kızın akile ve baliğa olması yani akli başında büluğa ulaşmış olmasıdır. Sicilimizde yer alan bazı kayıtlarında kızların büluğa ermeden nikâh akidlerinin vekiller vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu tür nikâh akidlerinin işlerlik kazanabilmesi için kızın büluğa ulaşması gerekmektedir. Bu gereklilikten ötürü bazı evliliklerin bekletildiği de tespit edilebilmektedir. Aileleri tarafından küçük yaşlarda evlendirilen bazı kızlar, büluğa ulaştıktan sonra bu evliliklerini reddetmiş, evliliklerini geçersiz hale getirmişlerdir.⁴⁰⁷

Sicilimizde bu duruma yönelik dava örnekleri bulunmaktadır. Düzce kazasının Arabacı divanının Köseler mahallesi sakinlerinden ve Kıbtî taifesinden Ali oğlu Tahir

⁴⁰⁵ Yıldız, *Rize Şer'iyeye Sicilleri II 1495 No'lu Sicil-Metin ve Tahlil*, 15.

⁴⁰⁶ D.Ş.S. 1153, 23a, 27b.

⁴⁰⁷ Ercoşkun, "Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Evlilik ve Nikâha Dair Düzenlemeler", 31.

açmış olduğu davasında, 1310 senesinin Eylül ayında baldızı Zarife ile 10 yaşındaki oğlu Seyid Ali'yi imam Sekişehirli Ali Efendi marifetiyle, vekillerin ve şahitler huzurunda 501 guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâhladığını, Zarife'nin itaatsizlik yaptığını iddia etmiştir. Zarife ise böyle bir nikâhı külliye inkâr etmiş hatta İbrahim adlı bir şahıs ile nikâhlanmak üzere izinname bile aldığını belirterek kendisini savunmuş, İbrahim ile nikâhlarının icra edilmesini talep etmiştir.⁴⁰⁸

Bir başka davada Düzce'nin Mehmet Ağa köyü sakinelerinden Ali Çavuş kızı Sabiye, Şahinciler köyünden Selim oğlu Molla Mustafa ile bülüğa ermeden kıyılan nikâhının feshi için mahkemeye başvurmuştur. Bülüğa erdirdiğini şahitlerle ispat yoluna gitmiş, halasını yani kurtuluşunu talep etmiştir.⁴⁰⁹

Vekiller aracılığıyla gerçekleşen nikâh akitlerinin bazılarında, kadınlar nikâhtan haberlerinin olmadığını iddia ederek mahkemede kendilerini savunmuştur. Düzce kazasının Hacı Ahmedler köyü sakinlerinden Mehmed oğlu Ahmed 1311 yılı Şevval ayında köyün imamı Ali Efendi marifetiyle, vekillerin ve şahitlerin huzurunda 501 guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâhlandığı Halil kızı Hadice'nin itaatsizlik yaptığını iddia ettiği davada, Hadice nikâhtan haberinin olmadığını, davadan 2 hafta önce bülüğa erdiğini söyleyerek kendini savunmuştur.⁴¹⁰

Vekiller vasıtasıyla gerçekleşen akd-i nikâhların bazılarında ise kadınların nikâhlanmaktan vazgeçtikleri, aldıkları mehir bedellerini iade ettikleri görülmektedir. Düzce kazasının Şakuç Hacı İbrahim Efendi köyü sakinlerinden Musa oğlu Hacı Ali, 1312 senesi Ramazan ayında vekillerin ve şahitlerin huzurunda 1 mecdiye mehr-i muaccel tesmiyesiyle nikâhlandığını iddia ettiği Mehmed kızı Fatıma'nın kendisine itaat etmediğini bildirdiği davada, Fatıma 1 mecdiye aldığını ancak ertesi sabah bunu iade ettiğini söyleyerek nikâhı külliye inkâr etmiştir.⁴¹¹

⁴⁰⁸ D.Ş.S. 1153, 9a, 9b.

⁴⁰⁹ D.Ş.S. 1153, 11b, 12a.

⁴¹⁰ D.Ş.S. 1153, 27b, 28a.

⁴¹¹ D.Ş.S. 1153, 37b, 38a, 38b.

Bazı davalarda ise erkeklerin nikâhlandıkları eşlerinin itaatsizlik yaptığı iddiasıyla mahkemeye başvurdukları görülmektedir. Bu tür davalarda kadınların yaptıkları savunmalarda ilginç detaylar karşımıza çıkmaktadır.

Düzce kazası Nasırlı köyü sakinlerinden Yahya oğlu Bayram Bey, Düzce kazası Üskübü kasabası Tekkiye mahallesi sakinelerinden Abdurrahman kızı Fatıma ile evlenmek üzere kendi köyünün imamı Ali Efendi'yi vekil tayin ettiğini, Fatıma'nın da Emin adlı şahsı vekil olarak belirlediğini, vekiller aracılığıyla ve şahitlerin huzurunda 201 guruş mehr-i müccel tesmiyesiyle akd-i nikâhlarının kıyıldığını ancak Fatıma'nın itaatsizlik yaptığını, itaatinin sağlanmasını talep ettiği durumu Düzce Şer'iyye Mahkemesine taşımıştır. Fatıma ise Yahya'nın vekiller aracılığıyla kendisini istediğini, ancak babasının bu duruma razı olmadığını, babasının nikâha razı olmaması üzerine vekil tayin ettiği Emin'i vekillikten azlettiğini, bu nedenle bu nikâhın geçersiz olduğunu belirteip kendisini savunmuştur.⁴¹²

Başka bir davada, Bolu'nun Ağaççılar köyü ahalisinden Kara Salih Ağa oğlu Mehmed Ağa, Düzce kazası Üskübü kasabası Terzialiler mahallesi sakinelerinden İzzet kızı Aişe ile arasında yapılan akd-i nikâhın gereklerinin vuku bulmaması üzerine konuyu Düzce Şer'iyye Mahkemesine taşımıştır. Mehmed, İmam Dörddivanlı Ali marifetiyle, vekiller aracılığıyla ve şahitlerinde huzurunda nikâhlarının icra olduğunu, Aişe'nin vekilinin eniştesi Salih olduğunu, Salih'e 301 guruş mehr-i müccel bedelini teslim ettiğini, nikâhın gerçekleşmesine rağmen Aişe'nin kendisine itaat etmediğini belirtmiştir. Aişe'nin mahkemedeki temsilcisi Mehmed Efendi ise Aişe'nin eniştesi Salih'i vekil tayin etmiş olsa da Aişe'nin bu durumu onaylamadığını ve nikâhlarının geçerli olmadığını savunmuştur.⁴¹³

Erkeğin, ailenin reisi kabul edildiği aile yapısının kabul gördüğü bir döneme ait sicilimizde ilginç bir dava göze çarpmaktadır. Düzce kazasının Halil Bey köyünde yaşayan Ketüberac oğlu Hafız İbrahim Efendi, Düzce kazası Cedidiye mahallesinde bir ev kiralamak istemektedir. Nikâhlı eşi Ömer kızı Cemile bu taşınmaya onay vermemektedir. Bunun üzerine Hafız İbrahim Efendi eşinin itaatsizlik yaptığı

⁴¹² D.Ş.S. 1153, 16a, 16b.

⁴¹³ D.Ş.S. 1153, 17b, 18a.

gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur. Cemile ise cevabında mevcut hanede oturmaya devam ederse itaat edeceğini, diğer mahalleye gitmeyeceğini beyan etmiştir.⁴¹⁴ Bu durum erkek kararlarının baskın olduğu bir dönemde bazı kadınların kendi iradelerini ortaya koymakta direndiklerini de göstermektedir.

Sicilimizin ait olduğu 1895 yılı Düzce'sinde gerçekleşen evliliklerin büyük bölümünde, aynı köy veya mahallede yaşayan kişiler arasında yapılmaktadır. Fakat farklı köy, mahalle ve şehirlerde yaşayan kişilerle de evlilikler gerçekleştiğine dair bilgiler de yer almaktadır. Bu durum kız ve erkeklerin eş seçiminde bulunurken, sadece kendi köy ve mahalleleriyle sınırlı kalmadıklarının göstergesidir.

Osmanlı toplumunda nikâh adı verilen bir akidle meydana gelen aile kurumunun devamlılığı esas kabul edilmiştir. Ancak aile içi uyumun bir türlü sağlanamadığı durumlarda nikâh akitleri çeşitli yollarla sona erdirilmiştir. Aile hukukunun temeli olan İslam hukuku, prensip olarak nikâh akdini sonlandırma yani boşama hakkını erkeğe vermiştir. Erkek, isteği ile alacağı bir karar ile bir söz ile bu birlikteliği sonlandırabilmektedir. Bu sonlandırma işlemi mahkeme yoluyla olabileceği gibi şahitler huzurunda da gerçekleştirilebilen bir uygulamadır. Kadınlar da kısıtlı olmakla birlikte mahkemeye başvurup evliliklerini sonlandırabilmektedir. Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde görülen dava kayıtlarında evliliği sona erdirmeye işlemi üç biçimde karşımıza çıkmaktadır: Erkeğin tek taraflı isteği olan talak, kadının iddet nafakası ve mehr-i müeccel gibi haklarından vazgeçmesiyle gerçekleşen muhâlaa ve kadı kararıyla boşanma anlamına gelen tefriktir. Talak erkeğin, muhâlaa ve tefrik ise genelde kadınların talebiyle gelmektedir.⁴¹⁵

*Sicil'*de yer alan boşanma davalarını kadınlar açmıştır. Boşanma hakkının ağırlıklı olarak erkekte olması nedeniyle, kadınların mevcut durumlarını şahitlerle ispatlayıp, kurtuluşlarını kazanmaya çalıştıkları görülmektedir. *Sicil'*de yer alan boşanma davalarının içerikleri şöyledir:

⁴¹⁴ D.Ş.S. 1153, 43a.

⁴¹⁵ Saadet Maydaer, "Klâsik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer'iyeye Sicillerine Göre)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/1 (2007), 301.

Düzce kazası Camiikebir mahallesi sakinelerinden Ömer kızı Cemile, Düzce'nin Tınaz köyü sakinlerinden Ali Molla ile 400 guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle evlendiklerini ancak aralarında bir türlü hüsn-i mu'aşeret olmadığını iddia etmiş ve boşanma talebiyle mahkemeye başvurmuştur. Ayrıca bu boşanmanın hayata geçmesi için de taleplerini sıralamıştır. Öncelikle 11 yaşındaki kızları Vahide'nin babasında, 8 yaşındaki kızları Zahide'nin kendisinde kalmasını istemiştir. Kızı Zahide'nin nafakası ile kendi iddet nafakası ve mehir bedeli için bir buzağı ile bir kara sığır inek istemiştir.⁴¹⁶

Düzce kazasının Hamidiye mahallesi sakinelerinden Hacı Abdulgaffar kızı Latife, nikâhlı eşi İbrahim oğlu Osman'ın 1310 senesinde Kırım'a gideceği sırada üç aydan 6 aya kadar dönmez isem benden boş ol dediğini ve halen dönmediğini belirterek, boşanma işleminin gerçekleşmesi için mahkemeye başvurmuştur.⁴¹⁷

Düzce kazasının Hatıbli Ketenciler köyü sakinelerinden Şakir kızı Züleyha, nikâhlı eşi Abdullah Said oğlu Muhacir Osman'ın dava tarihinden 6 sene önce evi terk ettiğini, dava tarihinde İznikmid'de olduğunu, İznikmid'e giden tanıdıklarının onunla görüştiklerini, bu kişilere kendisini boşadığını söylediğini, iddia ederek boşanma talebiyle mahkemeye başvurmuştur.⁴¹⁸

Başka bir dava kaydında ise eşinin kendisini boşadığını iddia eden Hadice mehr-i müeccel bedelinin kendisine teslimini talep etmiştir. Düzce kazasının Pırpır köyünden Hasan kızı Hadice, mahkemeye başvuru tarihinden 7 gün önce, nikâhlı eşi Hasan oğlu Receb Efendi'nin kendisine yıkıl git ve benden emin ol diyerek kendisini evinden çıkarttığını, nafaka iddetine karşılık 10 şinik mısır verdiğini, böylelikle boşa düştüğünü, boş olması hasebiyle 301 guruş mehr-i müeccel bedelini kendisine ödenmesi talebiyle Düzce Şer'iyeye Mahkemesine başvurmuştur.⁴¹⁹

Bu dava örnekleri, 1312/1895 yılı Düzce'sinde sanılanın aksine kadınların rahatlıkla mahkemeye başvurup haklarını talep edebildiklerini göstermektedir. Ancak

⁴¹⁶ D.Ş.S. 1153, 32b.

⁴¹⁷ D.Ş.S. 1153, 37a.

⁴¹⁸ D.Ş.S. 1153, 41b.

⁴¹⁹ D.Ş.S. 1153, 29a, 29b.

sicilimizde yer alan davaların bir kısmının sonuçları kayıtlarda yer almadığından, bu durumla ilgili genel değerlendirmeler mümkün değildir.

Sicil'de, bazı erkeklerin şahitler huzurunda eşlerini boşadıkları halde eşlerinin kendilerine itaat etmediklerini iddia ederek mahkemeye başvurduklarını gösteren dava kayıtları da yer almaktadır. Bu yolla, pişmanlık duydukları bir karardan dönmek, eşlerini geri kazanabilmek için mahkeme yolunu seçtiklerini göstermektedir. *Sicil*'de bu duruma yönelik örnekler de şunlardır:

Ada kazasının Çildere köyünden Ahmed oğlu Hüseyin, Düzce'nin Akyazı karyesinden nikâhlı eşi Hüseyin Ali kızı Emine'nin itaatsizlik yaptığını iddia ederek mahkemeye başvurmuştur. Emine ise ifadesinde, eşinin 1310 senesinde mehr-i müeccel bedeli olarak 400 guruş, iddet nafakası olarak da 400 guruş ödeyerek, kendisini tanıkların önünde boşadığını, davanın görüldüğü tarihte nikâhlı olmadıklarını söyleyerek kendini savunmuştur.⁴²⁰

Düzce kazasının Değirmenyanı köyünden Şakir oğlu Ali, nikâhlı eşi Cervezoğlu Mehmed kızı Emine'nin oturdukları muhitten bazı kimseler tarafından kışkırtılması sonucu babasının evine döndüğünü ve evliliğin gereği olarak itaatini talep etmiştir. Emine ise savunmasında, elinde talak-ı selase ile boşandıklarına dair Akçakoca nahiyesi naib vekili Ali Fevzi Efendi tarafından imzalanmış delil belgesinin bulunduğunu hatta boşanma kararına istinaden 251 guruş mehr-i müeccel, 301 guruş da iddet nafakası olmak üzere 502 guruş ödemesi için kendisine tembihte bulunulduğunu belirterek kendisini savunmuştur.⁴²¹

Sicil'de yer alan boşanma kayıtlarının büyük bölümü talak türü boşanmalara işaret etmektedir. Ancak bunun yanında muhâlaa yani karşılıklı anlaşma suretiyle gerçekleşen davalar da yer almaktadır.

Evliliklerde taraflara haklar sağlayan, sorumluluklar yükleyen nikâh akidleri boşanmada da erkek ve kadına hak ve sorumluluklar yüklemiştir. Kocaya nafaka

⁴²⁰ D.Ş.S. 1153, 36b.

⁴²¹ D.Ş.S. 1153, 48a, 48b.

sorumluluğu, kadına da nafaka hakkı tanımıştır.⁴²² İslam hukukunda kocanın, karısına makul bir tarzda muamele etmesi, onunla iyi geçinmesi, iaşesini, giyimini ve evini hazır hale getirmesi yani onun nafakasını karşılaması temel vazifesidir. Kadın babasının evinde ikamet etse bile, kocası onun nafakasını karşılamakla mükelleftir.⁴²³

1312/1895 senesi Düzce’inde boşanma durumunda olan kadınların bazıları, boşanma esnasında veya sonrasında eşlerinden nafakalarını alamadıkları gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur. Bu duruma örnek oluşturan dava kayıtları şu şekildedir:

Düzce kazası Darıca karyesi sakinelerinden Mustafa kızı Zekiye, boşanmış olduğu eşi Gösterişlioğlu Mehmed Ağa’nın nafaka bedelini eksik ödediği gerekçesiyle mahkemeye başvurmuştur. Kendisi ve kızları Hava için 1310 tarihinde belirlenen nafaka ve kisve bedelinin aylık 40 guruşluk olduğunu gösteren belgeyi delil olarak mahkemeye sunmuştur. Nafakanın belirlendiği tarihten davanın açıldığı tarihe kadar geçen sürenin 27 ay olduğunu, toplam 1080 guruş ödeme yapması gereken eşinin 751 guruş ödediğini iddia etmiş ve kalan bedelin kendisine ödenmesini talep etmiştir.⁴²⁴

Başka bir örnekte ise; Düzce kazası Hüseyin Bey köyünden Murat Efendi kızı Vahide, nikâhlı eşi Şemyak oğlu İsmail’in kendisiyle ve evin ihtiyaçlarıyla ilgilenmediğini, 1 ayı aşkın süredir babasının evine döndüğünü, bundan sonraki süreçte evin ve kendisinin ihtiyaçlarıyla ilgilenir ve evi ayırır, başka mahalden bir ev bulursa itaat edeceğini, aksi takdirde boşanmak istediğini belirten bir dava açmıştır. İsmail’in boşanmayı kabul etmesi halinde iddet nafakasını hibe edeceğini ayrıca belirtmiştir.⁴²⁵

Sicilimizde yer alan dava kayıtlarında, erkeklerin eş sayısı, ailelerdeki çocuk sayısı ve akraba evliliklerine yönelik değerlendirme yapma olanağını mümkün kılacak yeterlilikte bilgi bulunmamaktadır. Ancak dava içeriklerinde kadına yönelik şiddeti

⁴²² M. Zeki Uyanık, “İslâm Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47 (2019), 57.

⁴²³ Ahmet Akgündüz, “*Mukayeseli İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı*”, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Yayınları (1986), 182-183.

⁴²⁴ D.Ş.S. 1153, 6b, 7a.

⁴²⁵ D.Ş.S. 1153, 20b.

barındıran bir olaya rastlanılmaması da dikkat çekicidir. Bu durumun temel nedeni Tanzimat sonrası farklı mahkeme türlerinin kurulmuş olmasıdır.

1312/1895 yılına ait sicilimiz üzerinden Düzce'deki aile hayatını irdelediğimiz bu bölümde gözden kaçırılmaması gereken bazı hususlar bulunmaktadır. Evliliklerin mahkemeden ziyade aile içinde gerçekleştirildiği, boşanmaların, nafaka ödemelerinin ağırlıklı olarak erkeklerin inisiyatifinde olduğu bir dönemde *Sicil*'de yer alan davalar üzerinden Düzce'deki aile hayatı hakkında genel değerlendirmeler yapmak çok da objektif olmayacaktır.

2.2.6. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde İktisadî Hayat

Düzce kazasının 19. yüzyıldaki iktisadî yapısını değerlendirebilmek için döneme ait salnameleri, nüfus ve temettuat defterlerini ve şer'iyeye sicillerini incelemek gerekmektedir.⁴²⁶

1831 yılında Düzce'de gerçekleştirilen nüfus sayımı, bölgede yaşayan kişi sayısının tespitinin yanında ekonomik hayat hakkında da değerlendirme imkânı vermektedir. Özellikle sayım esnasında kişilerin işi-mesleklerinin kayıt altına alınması bu olanağı sağlamaktadır. İlk olma özelliği taşıyan bu sayımda, nüfusun büyük bölümünün çiftçidir. Çiftçilerin dışında imam, arabacı, hatib, hizmetkâr, camcı, doğramacı, berber, müderris, yazıcı, nalbant, demirci ve elekçi gibi meslek gruplarına mensup kişiler bulunmaktadır.⁴²⁷ 1840-1841 tarihli *Akçaşehir (Akçakoca) Nüfus Defteri*'nde de aynı dağılımı büyük ölçüde görmek mümkündür. Ancak 1831 tarihli Düzce nüfus sayımında bulunmayan gemi reisi, gemici, keresteci, boyacı, pazarcı, terzi, manav gibi bazı meslekler Akçaşehir nahiyesi kayıtlarında yer almaktadır.⁴²⁸ Bu farklılığın temel nedeni, 1840-1841 yılında yapılan sayımda meslek kriterlerinin detaylandırılmasıdır. Bunun yanında Akçaşehir nahiyesinin deniz kenarında yer

⁴²⁶ İlhan Şahin ve Hikari Egewa, "Osmanlı Döneminde Düzce'nin Sosyal-Ekonomik Hayatı ve Gelişim Süreci", *Düzce'de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 52.

⁴²⁷ 1831 tarihli nüfus sayımında Düzce kazasında yaşayan 1.007 kişinin 869'unu çiftçiler meydana getirmektedir. Bkz. Keskin, "1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce", 9-10.

⁴²⁸ Keskin, "1840-1841 Tarihli Akçaşehir(Akçakoca) Nüfus Defteri", 29-30.

alması farklı meslek kollarının gelişmesinde etkili olmuştur.⁴²⁹ Nüfus sayımlarından elde edilen veriler Düzce kazasının iktisadi yapısının coğrafi koşullarına bağlı olarak geliştiğini, tarımın temel geçim kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır.

Osmanlı arşivinde Düzce kazasındaki Türkmen yerleşimlerine ait 25 adet temettuat defteri bulunmaktadır. Bu defterler, nüfus sayımlarında elde edilen iktisadi verilerle eşdeğer bilgiler içermekte ve dönemin Düzce'sinin ekonomik hayatı hakkında değerli bilgiler barındırmaktadır. Vergi mükellefi olan veya olmayan erkeklerin kayıt altına alındığı temettuat defterleri⁴³⁰ yöre halkına ait arazi, emlak, gayrimenkuller ile yetiştirilen tarım ürünleri ve hayvanlar hakkında zengin bir içeriğe sahiptir.⁴³¹ 1844 tarihli Düzce temettuat defterlerine göre Düzce kazasının genelinde hınta, burçak, şair, mısır, kablucu gibi tahıl ürünleri yetiştirilmektedir. Tarımsal üretimde hububat ekiminin yanı sıra toprak yapısının ve diğer coğrafi koşulların uygunluğu nedeniyle çeltik ve tütün (duhan) ekiminin ön plana çıktığı görülmektedir. Sanayi bitkilerinden keten birçok hanenin geçim kaynakları arasında yer almaktadır.⁴³² Kiraz, elma, armut gibi meyve yetiştiriciliği sıklıkla rastlanan zirai unsurlardandır.⁴³³ Tarımla geçimini sürdüren kişilerin büyük bölümünün hayvan sahibi olduğu, sığır, manda gibi büyükbaş hayvanları yetiştirmeyi tercih ettikleri tespit edilebilmektedir.⁴³⁴ Her ne kadar büyükbaş hayvancılık ön planda olsa da kent genelinde az miktarda da olsa küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Arıcılık da bir ekonomik faaliyet olarak yer almakta ancak arıcılığın fazla gelir getirmemesi, kovan sahiplerinin bu işi ikinci bir meslek olarak yaptıklarını düşündürmektedir. Düzce genelinde orman varlığının fazlalığı, İstanbul'un ihtiyaç duyduğu odun ve kereste ihtiyacının Düzce

⁴²⁹ Emine Şahin, "Temettuat Defterlerine Göre Akçakoca'daki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 485.

⁴³⁰ İsmail Yaşayanlar, "Temettuat Defterlerine Göre Düzce'deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 473.

⁴³¹ Abdülkadir Kalay, *Çilimli Tarihi*, İstanbul: Mola Kitap (2015), 76.

⁴³² Yaşayanlar, "Temettuat Defterlerine Göre Düzce'deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", 473.

⁴³³ Kalay, "Çilimli Tarihi", 77-180.

⁴³⁴ Yaşayanlar, "Temettuat Defterlerine Göre Düzce'deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu", 475.

ormanlarından karşılanması⁴³⁵ kerestecilik ve odunculuk gibi iş kollarının gelişimine etki etmiştir. Temettuat defterleri, Düzce kazasında pirinç ve tütün işletmelerine yönelik tütün kıyıcılığı, çeltik dikiciliği, çeltik kırıcılığı yanında elekçilik, kapıcılık, kazancılık, sepetçilik, rençberlik, berberlik gibi hizmet sektörüne yönelik meslek gruplarının varlığını ortaya koymaktadır.

Salnameler, bir yerleşim biriminin iktisadi yapısı hakkında değerli bilgiler sunan yazılı kaynaklardandır. 1312/1894 yılına ait *Kastamonu Vilayeti Salnamesi*'nde Düzce kazasında gerçekleşen iktisadî faaliyetlerden genel olarak bahsedilmiştir. Tarımsal üretimde hinta, şair, mısır, pirinç, darı, çavdar, alef, kabluca, burçak, tütün gibi ürünlerin yetiştirildiği, tütün ve bazı tahıl ürünlerinin ise kaza dışına satıldığı zikredilmektedir. Eftun, Dede, Eftun Ağzı, Akkaya, Beyviran, Kara, Kızılca Kilise, Tahirli, Bakraz, Gümüşabad, Milan (Melen) Deresi, Darıyeri ve Efteni namlarıyla on üç kıta orman varlığından söz edilmekte, bu ormanlarda kestane, meşe, gürgen, ıhlamur, kara ve sarıçam gibi ağaç türlerinin bulunduğu belirtilmektedir. Ormanlardan elde edilen kerestelerin Akçaşehir ve Milan iskelelerine nakledildiği bilgisine ulaşılmaktadır.⁴³⁶ 1334/1918 tarihli *Müstakil Bolu Sancağı Salnamesi* de Düzce kazasının ekonomik yapısı hakkında daha detaylı bilgiler barındırmaktadır. Düzce kazasında gerçekleşen ziraî faaliyetlerin livaya bağlı diğer yerleşim yerlerine göre daha verimli olduğu, en fazla yetiştirilen tarım ürünlerinin ise mısır ve tütün olduğu zikredilmektedir. Akçaşehir nahiyesinde ise fındık fidanlarının çokluğu, meyvelerinin ise çok lezzetli olduğu bilgisi bulunmaktadır. Keçi, koyun ve sığır varlığının da livanın diğer yerleşim birimlerinden fazla olduğu, keten bezi ve yünlü kumaş üretiminin yaygın olduğundan bahsedilmektedir. Ormanlardan elde edilen kerestenin de dışarıya satıldığı bilgisi yer almaktadır.⁴³⁷

Nüfus defterleri, temettuat defterleri ve salnameler ışığında Düzce kazasının iktisadî yapısının tarım ve hayvancılığa dayandığı anlaşılmaktadır. 1312/1895 tarihli *Düzce Şer'iyeye Sicili*'nde yer alan evlilik, boşanma, nafaka, tereke, veraset ve kayıp hayvan dava içerikleri, Düzce kazasının iktisadî yapısı hakkında unsurlar

⁴³⁵ Özlü, "Batı Karadeniz'de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)", 195.

⁴³⁶ *Kastamonu Vilayeti Salnamesi (1311/1893)*, Kastamonu Vilayet Matbaası, 261-262.

⁴³⁷ *Müstakil Bolu Sancağı Sâlnâmesi (1334/1918)*, Bolu Hükümet Matbaası, 393-394.

barındırmaktadır. Sicilimizde şair⁴³⁸, hinta⁴³⁹, duhan⁴⁴⁰, mısır⁴⁴¹, darı⁴⁴², burçak⁴⁴³, tarak darısı⁴⁴⁴, tohum⁴⁴⁵, saman⁴⁴⁶, ceviz⁴⁴⁷ ve erik⁴⁴⁸ gibi tarım ürünleri ile kazma⁴⁴⁹, gürebe⁴⁵⁰, orak⁴⁵¹, tırpan⁴⁵², çapa⁴⁵³, Çerkes saban⁴⁵⁴, tarak saban⁴⁵⁵, zincir⁴⁵⁶, dögen⁴⁵⁷, kalbur⁴⁵⁸ gibi tarım ürünleri ile tarımsal üretimde kullanılan araç gereçler ve tarımsal ürünleri saklamaya yönelik samanlık⁴⁵⁹, zahire anbarı⁴⁶⁰, harman yeri ve deposu⁴⁶¹ ile tütünlük⁴⁶² gibi yapılar zikredilmektedir.

Sicil tarımsal üretime yönelik bilgilerin yanında hayvancılıkla ilgili farklı bilgileri de barındırmakta, Düzce kazasında beslenen hayvan türleri ve fiyatları hakkında değerlendirme yapma olanağı sağlamaktadır. Manda öküzü⁴⁶³, manda

⁴³⁸ D.Ş.S. 1153, 22a.

⁴³⁹ D.Ş.S. 1153, 33a, 45b, 46b, 47a.

⁴⁴⁰ D.Ş.S. 1153, 33b, 34a, 42b.

⁴⁴¹ D.Ş.S. 1153, 45b, 46b, 47a.

⁴⁴² D.Ş.S. 1153, 45b, 46b.

⁴⁴³ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁴⁴ D.Ş.S. 1153, 46b.

⁴⁴⁵ D.Ş.S. 1153, 22a.

⁴⁴⁶ D.Ş.S. 1153, 42b.

⁴⁴⁷ D.Ş.S. 1153, 46b.

⁴⁴⁸ D.Ş.S. 1153, 33a.

⁴⁴⁹ D.Ş.S. 1153, 5a, 14b.

⁴⁵⁰ D.Ş.S. 1153, 5a, 14b.

⁴⁵¹ D.Ş.S. 1153, 14b.

⁴⁵² D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵³ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵⁴ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵⁵ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵⁶ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵⁷ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁵⁸ D.Ş.S. 1153, 46b.

⁴⁵⁹ D.Ş.S. 1153, 22a, 33a, 34a, 36a, 46b.

⁴⁶⁰ D.Ş.S. 1153, 45b.

⁴⁶¹ D.Ş.S. 1153, 34a.

⁴⁶² D.Ş.S. 1153, 34a.

⁴⁶³ D.Ş.S. 1153, 1b, 33a, 35b.

ineği⁴⁶⁴, manda malağı⁴⁶⁵, kara sığır öküzü⁴⁶⁶, kara sığır ineği⁴⁶⁷, kara sığır tosunu⁴⁶⁸, kara sığır düvesi⁴⁶⁹, bargir⁴⁷⁰, kısırak⁴⁷¹, tay⁴⁷², buzak⁴⁷³, tosun⁴⁷⁴ ve tavuk⁴⁷⁵ gibi hayvanlar dava içeriklerinde geçmekte, manda ise en fazla yer alan tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Dava içeriklerinde küçükbaş hayvanların zikredilmemesi az beslediğinin de göstergesi olmakla birlikte büyükbaş hayvancılığın daha fazla yapıldığını ortaya koymaktadır. Ulaşım ve taşımacılıkta oldukça önemli bir yere sahip kısıraklar yüksek fiyatları dikkat çekmektedir. Birçok davada tam⁴⁷⁶ ve ot merasının⁴⁷⁷ zikredilmesi hayvancılığın iktisadî hayattaki önemini göstermesi bakımından değerlidir.

Düzce kazası zengin orman varlığına sahip olmasına rağmen *Sicil*'de kerestecilik veya odunculukla ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Çalışmamızın meslekler bölümünde incelediğimiz meslek grupları Düzce kazasında hizmet sektörüne mensup birçok kimsenin de varlığına işaret etmektedir.

1312/1895 yılına ait *Sicil*, bazı tarım ürünleri ile tarımsal üretimde kullanılan araç gereçler, hayvan türleri, mülk ve arazi fiyatları hakkında değerlendirmeler yapmamızı olanaklı kılan bilgiler içermektedir. Aşağıda yer alan tablolardaki fiyatlamalar veraset, tereke ve kayıp hayvan davalarında belirlenen bedellere göre oluşturulmuştur. Hayvan fiyatları, hayvanların yaşına ve ağırlığına göre, mülk ve mülke bağlı eklentilerle ile arsa fiyatlamaları, ilgili gayrimenkulün konumuna, büyüklüğüne göre değerlendirilip belirlenmiş olmalıdır.

⁴⁶⁴ D.Ş.S. 1153, 4b, 20a, 33a, 45b, 47b.

⁴⁶⁵ D.Ş.S. 1153, 4b, 39a, 44a, 45b.

⁴⁶⁶ D.Ş.S. 1153, 2a, 22a, 33a, 34a, 42a, 45b.

⁴⁶⁷ D.Ş.S. 1153, 4b, 22a, 30a, 32b, 33a, 34a, 40a, 42a, 45a.

⁴⁶⁸ D.Ş.S. 1153, 4b, 14b, 22a, 42a.

⁴⁶⁹ D.Ş.S. 1153, 22a, 30a.

⁴⁷⁰ D.Ş.S. 1153, 3a, 40b.

⁴⁷¹ D.Ş.S. 1153, 4b, 21a, 26a.

⁴⁷² D.Ş.S. 1153, 4b, 26a.

⁴⁷³ D.Ş.S. 1153, 22a, 30a, 32b, 42a.

⁴⁷⁴ D.Ş.S. 1153, 22a.

⁴⁷⁵ D.Ş.S. 1153, 46b.

⁴⁷⁶ D.Ş.S. 1153, 4b, 22a, 33a, 34a, 46b.

⁴⁷⁷ D.Ş.S. 1153, 34a.

Tablo 10. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Tarım Ürünleri ile Tarımsal Araç Gereçlerin Değerlemesini Gösterir Tablo

Tarım Ürünü	Fiyat Değerleme Aralığı	Para Birimi
Hınta	11-12.50	Guruş
Mısır	10	Guruş
Darı	8-10	Guruş
Burçak	10	Guruş
Ceviz	10	Guruş
Buğday Unu	13	Guruş
Mısır Unu	10	Guruş
Tarım Araç Gereçleri	Fiyatı	Para Birimi
Gürebe	4	Guruş
Nacak	2,50	Guruş
Çapa	5	Guruş
Tırpan	5	Guruş
Dögen	30	Guruş
Çerkes Saban	30	Guruş
Türk Saban	15	Guruş
Yayık	8	Guruş
Kürek	3	Guruş
Kalbur	3	Guruş

Tablo 10, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tarım ürünlerinin fiyatları dönemin ağırlık ölçütlerine göre belirlenmiştir. Tarım ürünleri bedellerinin tarımda kullanılan birçok araç gereçten daha pahalı olması dikkat çekicidir. Örneğin bir birim mısır ile 2 çapa satın alınabilmektedir. Bu durum çiftçilerin tarımsal araç gereçlere ulaşmakta sıkıntı yaşamadıklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sicil'de kayıp hayvan davaları önemli bir yer kaplamaktadır. Hayvanını kaybeden şahısların birçoğu mahkemeye başvurmakta ve hayvanlarının Mal veya Eytam Müdürlüklerinin emanetinde olup olmadığı sormakta, emanete alınmış ise

kendisine teslimini talep etmektedir. Kişilerin hayvan kayıplarını mahkemeye taşımalarının en büyük nedeni hayvan bedellerinin yüksekliği olmalıdır. Özellikle bargir, kısrak gibi binek hayvanların yanında manda türlerinin fiyatları diğer hayvan türlerine göre hayli fazladır.

Tablo 11. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Hayvan Türlerinin Fiyat Değerlemesini Gösterir Tablo

Hayvan Türü	Fiyat Değerleme Aralığı	Para Birimi
Manda Öküzü	300-700	Guruş
Manda İneği	500	Guruş
Manda Malağı	200-500	Guruş
Kara Sığır Öküzü	140-400	Guruş
Kara Sığır İneği	200-300	Guruş
Kara Sığır Tosunu	100-200	Guruş
Kara Sığır Düğesi	100-160	Guruş
Bargir	800	Guruş
Kısrak	400-500	Guruş
Tay	400	Guruş
Tavuk	2	Guruş

Tablo 11, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bargir ve bazı manda türlerinin bedellerinin aşağıda yer alan tablodaki bazı mülk fiyatlarına eşdeğer hatta daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum kayıp hayvan sahiplerinin hayvanlarının bulabilmek için mahkemeye başvurma nedenlerini ortaya koymaktadır.

Sicil'de yer alan mülk bedellerinin, mülkün bulunduğu konuma, oda sayısı ve eklentilerine göre değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Evlerin genellikle arsa içinde yer aldığı ve arsa bedeli de içine katılarak fiyatlandırıldığı görülmektedir.

Tablo 12. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Mülk ve Eklentilerinin Fiyat Değerlemesini Gösterir Tablo

Mülk ve Eklentileri	Fiyat Değerlemesi
Yayakbaşı köyünde bir gözlü bir bölümlü ev ⁴⁷⁸ .	500 guruş
Develibesni köyünde köhne bir ev, eve ait tam ve arsası ⁴⁷⁹ .	200 guruş
Kiremitocağı mahallesinde iki odalı tahtanî bir bölümlü ev, eve ait anbar, samanlane ve arsası ⁴⁸⁰ .	3000 guruş
Hacı Hasan Bey köyünde üç gözlü bir bölümlü kiremitli ev ve arsası ⁴⁸¹ .	1500 guruş
Adaköy karyesinde dört odalı bir bölümlü ev.	5000 guruş
Eve ait tam ve samanlık.	2000 guruş
Bir dönüm erik bahçesi ⁴⁸² .	1000 guruş

Tablo 12, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sicil'in ait olduğu yıl ve öncesinde kullanılan para çeşitleri de dava içeriklerinde yansımıştır. Guruş sıklıkla kullanılmakla beraber ve Osmanlı lirası da para birimi olarak zikredilmiştir. Evlilik, boşanma, nafaka, tereke davalarında bazı takı ve altın türlerine de rastlanılmaktadır. Sicilimizde yer alan takı çeşitleri ve altın türleri şöyledir:

Tablo 13. 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicilinde Geçen Takı ve Altın Çeşitleri

Toparlık bir adet elmas taş ⁴⁸³	Rub'iyeye ⁴⁸⁴
Mecidiye altın ⁴⁸⁵	Takı altın ⁴⁸⁶
Birlik meci diye ⁴⁸⁷	Dört çiz i altın ⁴⁸⁸

⁴⁷⁸ D.Ş.S. 1153, 14b.

⁴⁷⁹ D.Ş.S. 1153, 22a.

⁴⁸⁰ D.Ş.S. 1153, 46b.

⁴⁸¹ D.Ş.S. 1153, 30a.

⁴⁸² D.Ş.S. 1153, 33a.

⁴⁸³ D.Ş.S. 1153, 30a.

⁴⁸⁴ D.Ş.S. 1153, 23b.

⁴⁸⁵ D.Ş.S. 1153, 9b.

⁴⁸⁶ D.Ş.S. 1153, 23b, 27a.

⁴⁸⁷ D.Ş.S. 1153, 37b.

⁴⁸⁸ D.Ş.S. 1153, 24b.

Yüzlük mecidiye altın ⁴⁸⁹	İki çizi rub'iyeye mâhlût altın ⁴⁹⁰
Yirmilik mâhmudiye altın ⁴⁹¹	İki çizi yirmilik mâhlût altın ⁴⁹² (24b)
Bütün mâhmudiye altın ⁴⁹³	Onluk mâhlût altın ⁴⁹⁴
Bütün feraice altın ⁴⁹⁵	Kırlık mâhlût altın ⁴⁹⁶

Tablo 13, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili kayıtlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

2.3. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNDE YER ALAN DAVALARIN ÖZETLERİ

1. Kayıp Hayvan Davası (1b)

Düzce'nin Amuca Hasanbey köyü sakinlerinden Kara Bey b. Mehmed'in bir baş manda öküzünü kaybetmesi neticesinde ilgili hayvanın Düzce Mal Müdürlüğü emanetinde olup olmadığını sorduğu, emanette ise kendisine teslim edilmesini talep ettiği 14 Receb 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

2. Kayıp Hayvan Davası (2a)

Düzce kazasına bağlı Yayakbaşı köyü sakinlerinden Ali Efendi İbn İbrahim'in bir baş karasığır öküzünü kaybetmesi neticesinde ilgili hayvanın Düzce Mal Müdürlüğü emanetinde olup olmadığını sorduğu, emanette ise kendisine teslim edilmesini talep ettiği 17 Receb 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

3. Veraset İddiası (2b)

Düzce kazasına bağlı Süyükoğlu köyü sakinlerinden Hava Naş kızı Âişe'nin vefatından sonra Kandıra kazasına bağlı Kocaköy'de ikamet eden oğlu Ahmed Ağa'nın kendisi ile Ayaş kazasında sakine kız kardeşi Fâtıma'nın varis olduklarını iddia ettiği 17 Receb 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

⁴⁸⁹ D.Ş.S. 1153, 40b.

⁴⁹⁰ D.Ş.S. 1153, 24b.

⁴⁹¹ D.Ş.S. 1153, 23b.

⁴⁹² D.Ş.S. 1153, 24b.

⁴⁹³ D.Ş.S. 1153, 23b.

⁴⁹⁴ D.Ş.S. 1153, 24b.

⁴⁹⁵ D.Ş.S. 1153, 23b.

⁴⁹⁶ D.Ş.S. 1153, 24b.

4. Kayıp Hayvan Davası (3a-3b)

Kandıra kazası Karasu nahiyesine bağlı Milan köyü sakinlerinden Mustafa Bey oğlu Hüseyin Bey'in bir baş beygirini kaybetmesi neticesinde ilgili hayvanın Düzce Zabıtasının emanetinde olup olmadığını sorduğu, emanette ise kendisine teslim edilmesini talep ettiği 20 Receb 312 tarihli davaya dair kayıttır.

5. Eytam Sandığı Emanetine Alınan Tereke Hisselerini Talep Davası (4a)

Askerlik vazifesi sırasında babası vefat eden Düzce kazasına bağlı Sarı Kasımlar'da Kemer köyü ahalisinden Kasım oğlu Receb'in askerlik görevi sonrasında Düzce Eytam Sandığı emanetine alınan tereke mallarını talep ettiği 20 Receb 312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

6. Terekeden Hissesine Düşen Payları Talep Davası (4b-5b)

Düzce kazasına bağlı Çalılık Hacı Habek köyü ahalisinden olup söz konusu tarihten yirmi sene önce Ankara'da vefat eden Şemyak oğlu Çavuş'dan kalan tereke mallarını büyük abisi İshak'ın tasarruf ettiğini iddia eden vârislerden Mustafa'nın kendi payına düşen hisselerini talep ettiği 20 Receb 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

7. Nafaka Bedelinin Eksik Yatırıldığına Dair Dava (6b-7a)

Mustafa Bey kızı Zekiye'nin nikâh feshi sonrasında kendisi ve kızı Havva için belirlenmiş nafaka bedelinin eşi Mehmed Ağa tarafından eksik ödendiğine dair 21 Receb 312 tarihli açmış olduğu dava kayıdır.

8. Kayıp Hayvan Davası (8a)

Düzce kazasına bağlı Çakırlar köyü ahalisi iken söz konusu tarihten bir sene önce vefat eden Hacı İsmail Ağa'dan miras kalan bir baş manda malağının kaybolması üzerine varisleri olan eşi Nago Hatun ile oğulları Musa ve İshak ile kızı Zühret'in Eytam Müdürlüğüne yönelik açmış oldukları 26 Recep 1312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

9. Vâris Tespit Davası (8b)

Düzce kazasına bağlı Üskübü Aşağı Karaköy sakinlerinden Mustafa oğlu Mustafa'nın askerlik görevi sırasında vefatı üzerine mirasçısının erkek kardeşi Mustafa oğlu Receb olduğuna dair 29 Receb 1312 tarihli dava kayıdır.

10. Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası (9a-9b)

Düzce kazasına bağlı Arabacı divanında Köseler mahallesi sakinlerinden Ali oğlu Tahir'in, şâhitler huzurunda on yaşındaki oğlu Seyid Ali'ye beş yüz bir guruş mehir bedeliyle nikâhladığı baldızı Zarife'nin aile hukukuna riayet etmesini talep ettiği 3 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

11. Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası (10b)

Düzce kazasına bağlı Metek köyü sakinlerinden Molla Mehmed'in rüştünün tespit edilmesini ve babasının vefatından sonra Eytam Sandığı emanetine alınan tereke mallarının kendisine teslim edilmesini talep ettiği 2 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

12. Alacak Davası (11a)

Düzce'de sakin Ermeni milletinden Markosi'nin babası Masacı Kirakohi'den on sekiz buçuk aded Osmanlı lirası yüz sekiz guruş alacağını talep ettiği davaya dair kayıttır.

13. Nikâh Fesih Davası (11b-12a)

Düzce'nin Mehmed Ağa köyü sakinlerinden Ali Çavuş kızı Sabiye'nin, Şahinciler köyünden Molla Mustafa ile bülüğuna muallâk olan nikâhlarını ergenliğe ulaştıktan sonra fesh etmek istediğine dair 7 Şaban 1312 tarihli kayıttır.

14. Vakfedilen Bedeli Talep Davası (12b-13a)

Düzce'nin Bataklı Hacı Ahmedler köyünden iken Hicaz'da vefât eden Hacı İbrahim Ağa'nın, vefatından önce terekemden iki bin üç yüz kırk yedi guruş otuz para

Düzce kasabasında bulunan Eski Câmî‘-i Şerif’e vakf olsun dediğinin şahitlerle tespit edildiği ve ilgili bedelin Eski Câmî‘-i Şerif’in mütevellisi Cedidiye mahallesinden İmamzâde Mehmed Efendi Abdullah tarafından talep edildiği 8 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

15. Veraset İddiası (13b-14a)

Düzce kazasına bağlı Darıyerinde Kaynaşlı köyü sakinlerinden Kurt Ahmed ve Kurt Yusuf, dedeleri Hüseyin oğlu Kurt Hüseyin’in vefatı üzerine vârisçileri olduklarını iddia ettikleri 8 Şaban 1312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

16. Terekeden Hak Talebi Davası (14b-15a)

Düzce’nin Yayakbaşı Yenigün köyü sakinlerinden Gucisi oğlu Şemyak’ın, bir yıl önce vefat eden kardeşi Ahmed’den kalan miras mallarını elinde bulunduran yengesi Şerife Hatun’dan hakkına düşen bedeli talep ettiği 10 Şaban 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

17. Boşanma Davası (16a-16b)

Düzce’nin Sarı Kasımlar köyü Nasırlı mahallesi sakinlerinden Mustafa oğlu Yahya’nın Abdurrahman Efendi kızı Fâtıma Hâtun ile vekiller aracılığıyla icra edilen nikâh akdine rağmen eşinin kendisine itaat etmediğini iddia ettiğine ve sonrasında onu boşadığına dair 11 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

18. Vâris Tespit Davası (17a)

Düzce’nin Eğerciler köyünden iken askerlik vazifesi sırasında vefat eden Ali oğlu Mehmed’in varisçilerinin babası Ali ile erkek kardeşleri Mülâzım Halil Ağa ve Abdurrahman Çavuş olduklarına dair 10 Şaban 1312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

19. Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası (17b-18a)

Bolu’nun Ağaçcılar köyü ahalisinden Kara Sâlih oğlu Mehmed Ağa’nın Düzce kazasına bağlı Üskübü kasabasının Terzialiler mahallesi sakinlerinden İzzet kızı Ayşe ile vekiller aracılığıyla, üç yüz bir guruş mehr-i müeccel mukabilince gerçekleşen

evliliğe rağmen eşinin kendisine itaat etmediğini iddia ettiği ve aile hukukuna uygun davranmasını talep ettiği 17 Şaban 1312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

20. Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası (18b)

Düzce kazasının Aynalı köyü sakiniyken vefat eden Abid oğlu Canbek'in Eytam Sandığı emanetine alınan 914 guruş otuz parasını, kızı Fâtıma'nın rüştünü ispat etmek sûretiyle talep ettiği 25 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

21. Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası (19a)

Düzce kazasının Aynalı köyü sakiniyken vefat eden Abid oğlu Canbek'in Eytam Sandığı emanetine alınan 4271 guruşu oğlu Osman'ın rüştünü ispat etmek sûretiyle talep ettiği 24 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

22. Kayıp Hayvan Davası (20a)

Hendek nahiyesine bağlı Sivritepe köyünde sâkin Rumeli muhacirlerinden Yusuf oğlu Hüseyin Hoca'nın köyünde kaybetmiş olduğu bir baş manda ineğinin Düzce kazası Mal Müdürlüğü'nün emanetinde olup olmadığını sorduğu ve emanet altında ise ilgili hayvanın kendisine teslim edilmesini talep ettiği 26 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

23. Boşanma Talebi Davası (20b)

Düzce kazasına bağlı Hüseyin Bey köyünden Murad Efendi kızı Vâhide'nin nikâhlı eşi Şemyak oğlu İsmail'in nafaka ve kisvesine bakmaması üzerine babasının evine geri dönmek zorunda kaldığını, eşinin tekrar nafaka ve kisvesine bakması, başka bir mahalden ev tutması halinde geri döneceğini, aksi takdirde ayrılmak istediğini, eşi İsmail'in bu talepleri karşılamaması durumunda boşanmak istediğini, boşanmak için herhangi bir şart öne sürmeyeceğini dile getirdiği 28 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

24. Kayıp Hayvan Davası (21a)

Düzce kazasına bağlı Efteni'de Hacı Süleyman Bey köyünde sakin Abaza milletinden Hüseyin oğlu Mustafa'nın köyünde kaybetmiş olduğu bir baş kısrağının Düzce kazası Mal Müdürlüğü'nün emanetinde olup olmadığını sorduğu ve emanet altında ise ilgili hayvanın kendisine teslim edilmesini talep ettiği 28 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

25. Vâris Tespit Davası (21b-22a)

Düzce kazasına bağlı Köprübaşı Ömer Efendi köyünde sakin Nahic oğlu Yabarok'un, amcası Kösrok'un vefatı üzerine tek varisin kendisi olduğunu ve tereke mallarının kendisine teslim edilmesini Düzce Mal Müdürlüğünden talep ettiği 29 Şaban 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

26. Vâris Tespit Davası (22b)

Düzce'nin Metek köyü ahalisinden olup Asâkir-i Şâhâne'de Hassa-i İtfaiye Birinci Taburu'nun Birinci Bölüğü neferâtından iken 10 Mart 1309 tarihinde vefât eden İslam oğlu Osman b. Ali b. Ahmed'in varislerinin babası merkum Ali ve validesi Ahmed kızı Fâtıma olduğunun tespit edildiği 15 Ramazan 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

27. Evlilik (23a)

Düzce kazasına bağlı Arabacı'da Topçular Mü'minler köyü sakinlerinden Hacı Mehmed kızı Havva'nın Kısabacakoğlu Emin ile bin beş yüz guruş mehr-i mu'accel ve beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle ve rızasıyla evlenmeyi kabul ettiğine dair 22 Ramazan 1312 tarihli kayıttır.

28. Tereke Paylaşımına İtiraz Davası (23b-25a)

Düzce'nin Şerefiye mahallesi sakinlerinden Hacı Abdullah kızı Hanım'ın eski eşi Kocabaşzâde İbrahim Ağa'nın hayatta iken takması için verdiği altınları eski eşinin çocukları Mustafa, Osman, Tâhir ve Fâtıma'nın zabt ettiği, ilgili altınların kendisine verilmesine yönelik talepte bulunduğu 22 Ramazan 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

29. Tereke Paylaşımına İtiraz Davası (26a-27a)

Düzce'nin Şerefiye mahallesi sakinlerinden Hacı Abdullah kızı Hanım'ın eski eşi Kocabaşzâde İbrahim Ağa'nın vefatından sonra tereke malı olan hayvanâtı oğlu Mustafa'nın zabt ettiğini ve ilgili hayvanâtın kendisine teslim edilmesini talep ettiği 27 Ramazan 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

30. Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava (27b-28a)

Düzce kazasına bağlı Bataklı divanında Hacı Ahmedler köyü sakinlerinden Mehmed oğlu Ahmed'in vekiller aracılığıyla ve beş yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle gerçekleşen nikâh akdine rağmen eşi Halil kızı Hadice'nin aile hukukuna aykırı davrandığına yönelik 11 Şevval 1312 tarihli açmış olduğu davaya ait kayıttır.

31. Evlilik (28b)

Düzce kazasına tâbi 'Çilmi'de Hasancılar köyü sakinlerinden Hüseyin kızı Dürriye'nin aynı köyden Mehmed oğlu Hacı Şakir ile bin guruş mehr-i muaccel ve bin bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle ve rızasıyla evlenmeyi kabul ettiğine dair 12 Şevval 1312 tarihli kayıttır.

32. Nafaka Bedelinin Ödenmediğine Dair Dava (29a-29b)

Düzce kazasına bağlı Pırpır köyü sakinlerinden Hasan kızı Hadice'nin nikâhlı eşi Hasan oğlu Receb Efendi'nin kendisini boşamasından sonra nafakasını ödemediğine dair 18 Şevval 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

33. Mülk Satışı (29b)

Düzce kazasına bağlı Süyükoğlu köyü muhtar ve azaları tarafından Mehmed Usta'ya ait bir bölümden oluşan hanenin Haziş oğlu Hazok adlı kişiye 1000 guruşa satılmasını inceledikleri 26 Şevval 1312 tarihli kayıttır.

34. Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı (30a)

Düzce kazasına bağlı Üskübü Mustafa köyü sakinlerinden iken bin üç yüz on iki senesi Ramazan ayının on beşinci günü vefat eden Hacı Hasan kızı Fâtıma'nın

vârislerinin, ayrıldığı eşi Yusuf ile babası Hacı Hasan'ın erkek kardeşi Kılısav'ın oğlu Hâfız Ali olduğu ve Yusuf'un tasarrufunda olan tereke mallarının beyan edildiği 18 Şevval 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

35. Tereke Paylaşımına İtiraz Davası (31b-32a)

Düzce kazasına bağlı Çakırlar köyü sakinlerinden iken vefat eden Mustafa kızı Hanife'nin varislerinin ayrılmış olduğu eşi Ahmed Efendi, annesi Abdullah kızı Hanım ile nikâhli eşi Rıza Bey'den olma kızı Nuriye ve eski eşi Ahmed'den olma kızı Fâtıma olduğunun tespit edildiği davada eski eş Ahmed Efendi'nin ayrılmadan önce eşi Hanife'nin kendisine hibe ettiğini iddia ettiği bir baş malak ile bir baş manda düğesinin terekeye dâhil edildiğini, böylelikle hak kaybına uğradığını, kendisine hibe edilmiş hayvanların teslimini talep ettiği 27 Şevval 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

36. Boşanma Davası (32b)

Düzce kasabasının Câmî'-i Kebir mahallesi sakinlerinden Ömer kızı Cemile'nin Paşa Konağı'nda Tınaz köyünden Kürt Ali Molla ile dört yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle yaptığı evliliği aralarındaki geçimsizlik nedeniyle sonlandırmak istediği, mehri ve nafakası için talep ettiği şartları içeren 28 Şevval 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

37. Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı (33a-34a)

Düzce kazasına bağlı Adaköy köyü sâkinlerinden iken bin iki yüz doksan üç senesi hilâlinde vefât eden Hurre Sâlih oğlu Hacı Sâlih b. Mehmed b. Abdullah'ın vârislerinin kızları Yukarı Karaköy sâkinelerinden Fâtıma ve Adaköyü sâkinelerinden Âişe olduklarının tespit edildiği, müteveffa Hacı Sâlih'in tereke mallarının beyân olunduğu 29 Şevval 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

38. Terekeden Hak Talebi Davası (34b-35a)

Düzce kazasına bağlı Uzun Mustafa köyü sakinlerinden iken bin üç yüz on iki senesi Ramazan ayının on beşinci günü vefat eden Hasan kızı Fâtıma'nın vârisi olduğunu iddia eden Düzce kazasına bağlı Hacı Hasan Efendi köyü sâkinlerinden

Hâfız Ali Efendi'nin terekeden hissesine düşen payları talep ettiği 30 Şevval 1312 tarihli davaya yönelik kayıttır.

39. Alacak Davası (35b)

Düzce'nin Câmî'-i Kebir mahallesi sâkinlerinden Beyköylü Gösterişlioğlu Mehmed b. Osman adı geçen mahalle sakinlerinden Göynüklü Mehmed Efendi İbn Ahmed b. Abdullah'a bir çift manda öküzü ile birlikte araba takımını sekiz yüz elli guruşa satmıştır. Göynüklü Mehmed Efendi İbn Ahmed b. Abdullah hayatta iken bu miktarın yedi yüz kırk sekiz guruşunu ödemiştir. Ancak davadan üç buçuk ay önce vefat edince, kalan yüz iki guruşu Göynüklü Mehmed Efendi İbn Ahmed b. Abdullah'ın vârislerinden büyük oğlu Ahmed Efendi'den talep ettiği 3 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

40. Şüpheli Nikâh Davası (36a)

Düzce kazâsına tâbi Çakırlar karyesi ahâlîsinden olup Cezayir-i Bahr-i Sefid Kalâyı'-ı Tobcu İkinci Alayı'nın Trablusgarp Kalesi'nde bulunan Üçüncü Taburu'nun İkinci Bölüğü'nün Altıncı haymesi efrâdından olan İbrahim b. Mehmed'in söz konusu köyün sâkinlerinden Hacı Hüseyin kerîmesi Nazife isimli bakire kızın kendisine nişanlı olduğunu söylemesi ve emirnâme-i velâyet yoluyla nikâhlamak istemesi üzerine, ismi geçen Nazife'nin İbrahim'in aslâ nişânlısı ve nikâhlısı olmadığına dâir Çakırlar karyesinden ilm ü haber verilmesiyle ilgili 7 Zilkade 1312 tarihli kayıttır.

41. Satış Akdinin Feshi Talebi Davası (36a)

Hasan Ağa babası merhum Hacı Salih Ağa'nın hayatında mülk, menzil ve samanhâne ve bağçe ve hayvânât ve eşyâ-i sâireyi zevcesi Meryem ve kızları Aişe ve Fâtıma'ya satdığını ve sonradan tarafından Ahmed isminde bir zâtî vekîl ederek mâhkeme-i şer'îyyede da'vâ edip mu'arazadan men' olunduğu iddia etese de, davasının reddine ve terekisinin vârisler arasında taksimine dair 23 Zilkade 1312 tarihli kayıttır.

42. Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava (36b)

Ada kazasına bağlı Yordame (?) divanı Çaldere köyünden Hüseyin b. Ahmed, Düzce'nin Akyazı köyünden Hüseyin Ali kızı Emine'nin dört yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâhlı eşi olduğu halde Emine'nin aile hukukuna uymadığını ve evine geri dönmesini talep ettiği 9 Zilkade 1312 tarihli davada, Emine eşinin kendisini boşadığı için böyle bir durumun söz konusu olamayacağını belirttiği kayıttır.

43. Boşanma Talebi Davası (37a)

Düzce kazasının Hamidiye mahallesi sâkinelerinden Hacı Abdulgaffar kızı Latife'nin yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâhlandığı İbrahim oğlu Osman ile olan nikâhlarının bozulduğunu iddia ettiği 10 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

44. Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava (37b-38a)

Düzce kazasına bağlı Şakuç Hacı İbrahim Efendi köyü sakinlerinden Musa oğlu Hacı Ali'nin Düzce kazasına bağlı Paşa Ormanı'nda İbrahim Bey köyünden Mehmed kızı Fâtıma ile bin üç yüz on iki senesi Ramazan ayının yirmi altıncı günü vekiller aracılığıyla bir mecidiye mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâh akidlerinin gerçekleşmesine rağmen Fâtıma'nın aile hukukuna uygun davranmadığını ve itaat etmesini talep ettiği 10 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

45. Nikâh Akdinin Şartlarının Yerine Getirilmesine Yönelik Dava (38b)

Düzce kazasına bağlı Arabacı köyünden Amet oğlu Mehmed b. İsmail'in yine Düzce kazasına bağlı Topçular köyü sakinelerinden Ahmed kızı Hadice ile baliğ olmadan önce üç yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle dedesi merkûm Ali Ağa'nın evinde vekiller aracılığıyla yapılan nikâh akdinin, baliğ haline geldiğini iddia ederek gerçekleşmesini talep ettiği 14 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

46. Kayıp Hayvanları Talep Davası (39a-39b)

Düzce kazasına bağlı Fidani divanında Orman köyü sakinlerinden Hacı Sâlih oğlu Hasan Ağa'nın iki baş erkek manda malaklarını köyünün merasında kaybetmesi

üzerine inceleme yaparken ilgili hayvanlarını Mudurnu kazasına bağlı Alpagut köyü ahalisinden Kara Ali oğlu Çolak Mustafa Ağa'nın yerinde bulduğunu iddia ettiği ve hayvanların kendisine teslim edilmesini talep ettiği 17 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

47. Kayıp Hayvan Davası (40a)

Düzce kazasına bağlı Adaköy divanında Kahveler köyü sâkinlerinden Mehmed oğlu Hatib Halil Efendi'nin bir baş kara sığır ineğinin Düzce Mal Müdürlüğü'nün emanetinde olup olmadığını sorduğu; eğer emanette ise kendisine teslim edilmesini talep ettiği 18 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

48. Alacak Davası (40b-41a)

Düzce'nin Süyükoğlu köyü ahalisinden iken bin üç yüz on sene-i kameriyyesinde Mekke-i Mükerreme'de vefat eden Süyükzade Hacı Süleyman Bey'in mirasçılarında büyük oğlu Said'in yine aynı köyde ikâmet eden Rigaşuk nâm-ı diğer Ahmed Ali'den babasının hayatındayken düzenlenmiş senede istinaden alacağını talep ettiği 18 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

49. Boşanma Talebi Davası (41b)

Düzce kazasına bağlı Hatibli Ketenciler köyü sakinelerinden Şakir kızı Zeliha iki yüz bir guruş mehir tesmiyesiyle nikâhlandığı Muhacir Osman'ın 6 sene önce evi terk ettiğini, çocukları Ahmed ve Şaban ile ortada kaldığını iddia etmektedir. Eşi Osman'ın dava tarihinde Rumeli muhacirlerinden Çoban Mehmed Ali Pehlivan ile Üskübü kasabasından Muhacir Mehmed'le kendisini boşadığının haberini göndermesi üzerine boşanma talebinde bulunduğu 21 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

50. Tereke Paylaşımına İtiraz Davası (42a)

Düzce'nin Çerkes Taşköprü köyünde sâkin iken vefat eden Softa oğlu Kadir'in nikâhlı eşi Osman kızı Hanife'nin terekesi tahrir olunurken kendisine ait olan toplam 6 baş hayvanın terekeye dâhil edildiğini, bunun düzeltilmesini talep ettiği 24 Zilkade 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

51. Alacak Davası (42b)

Düzce'nin Üskübü kasabasının Keşiş mahallesi ahalisinden iken vefat eden Abdullah oğlu Hacı Aziz Ağa'nın terekesinin ayrılmış olduğu nikâhlı eşi Hacı Ali kızı Dilber ile Beytülmal'a ait olduğu, ayrıca Hacı Aziz Ağa'nın yaptığı işlere karşılık mahallesinden Osman oğlu Ali'den alacağı olduğu tespit edilmiştir. Düzce Mal Müdürü Agop Efendi'nin bu alacağın tahsili ve Mal Sandığına devri için açmış olduğu 24 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

52. Eşinin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava (43a)

Bursa vilayeti İnegöl kazasına bağlı Gedikpınar köyünden olup Düzce kazasına bağlı Soğuksu'da Halil Bey köyünde ikamet eden Hâfız İbrahim Efendi'nin Halil Bey köyü sâkinelerinden ve Abaza kadınlarından Ömer kızı Cemile ile bin guruş mehr-i mu'accel ve iki bin bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle nikâhlı eşi hâline gelen Cemile'nin aile hukukuna uygun davranmayarak itaatsizlik yaptığını, ayrı bir hane kiralayacağını, oraya gelip kendisine itaat etmesini talep ettiği 26 Zilkade 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

53. Alacak Davası (44a-45a)

Düzce'nin Şerefiye mahallesi ahâlisinden olup tarihten bir sene önce vefat eden Bolulu tüccar Hacı Mehmed Ağa'nın vârislerinden ayrılmış olduğu eşi Nebiye Hanım'ın, Cedidiye mahallesinde sakin İbrahim oğlu Tahir Ağa adlı kişiden eşine ödemesi gereken iki bin yedi yüz guruş alacağı talep ettiği 27 Zilkade 1312 tarihli davaya ait kayıttır.

54. Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı (45b-47b)

Düzce kazasına bağlı Kiremit Ocağı'nda Hüseyin Bey köyü ahalisinden iken bundan iki buçuk ay önce vefat eden İbn Hurebak b. Abdullah'ın vârislerinin ayrılmış olduğu eşi Hurekış kızı İncü ile erkek kardeşi Bağır Ahmed olduğunun tespit edildiği ve tereke tahririne ait 3 Zilhicce 1312 tarihli kayıttır.

55. Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava (48a-48b)

Düzce kazasına bağlı Akçaşehir nahiyesinin Eftun divanında Değirmenyanı köyü sakinlerinden Şakir oğlu Ali'nin, nikâhlı eşi Mehmed kızı Emine'nin babasının evine kaçtığını, aile hukukuna uygun davranmadığını iddia ettiği ve eşinin tekrar kendisine itaat etmesini talep ettiği 28 Zilkade 1312 tarihli davaya dair kayıttır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN
TRANSKRİPSİYONU

3.1. 1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

1a

Düzce Mahkeme-i Şer'îyyesine Mâhsus Zabıt Defteridir.

14 Receb 312

1b

[Kayıp Hayvan Davası]

Düzce'nin Amuca Hasanbey karyesi sâkinlerinden sâhib-i istid'â Kar[a]bey b. Mehmed Düzce kazâsı mal müdürü tarafından mürsel İbrahim Efendi İbn Ahmed Efendi muvâcehesinde siyah tonda kış sağ butunda zapka damgalı kış ayakları kuru enli kuyruğu bir parça kısa yedi yaşında üç yüz guruş kıymetli bir re's manda öküzü İzmid kazâsına tâbi' Râmiye karyesinden Yaver Bey nâm kimesneden bir buçuk sene mukaddem üç yüz guruş semen-i medfu' mukâbelesinde iştirâ etmemle ol vechle yedimde şirâ'en malım iken bundan akdem yani on gün mukaddem mezkûr Hasanbey karyesinden gayb edip el-hâletü hâzihî müdür-i mûmâ-ileyh yâve nâmıyla bi'l-emâne vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunup hayvan-ı mevsûf-ı mezkûru bana red ve teslîm müdür-i mûmâ-ileyhe izâfetle mûmâ-ileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde ol dahi cevâbında müdür-i mûmâ-ileyh hayvan-ı mevsûf-ı mezkûra bi'l-emâne vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 14 Receb 312

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î aleyh merkûm

Müdde'î-yi mezbûrdan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda.

Düzce'nin Çakır Hacı İbrahim karyesi sâkinlerinden Yakub Efendi İbn Hatuh istişhâd olundukda mezkûr manda öküzü siyah tonda kış sağ butunda zıpkın damgalı

kuyruğu az kısa kış ayakları kuru enli ve tepek yedi yaşında bir re's manda öküzü olup merkûm Karabey bir buçuk sene akdem İzmir tarafında üç yüz guruşa almış şirâ'en malı olduğu halde bundan on gün mukaddem karye-i mezkûr Hasanbey karyesinden zâyi' etmiş ve böyle şira'en malı olduğunu bilir, şehâdet ederim. 14 Receb 312

Merkûm

Amuca Hasanbey karyesinden Ömer Efendi İbn Şubaş istişhâd oldundukda siyah tonda kış ayağının sağ butunda zıpkın damgalı kuyruğu kısa kış ayakları tepek yedi yaşında bir re's manda öküzü müdde'î-yi merkûm Kara Bey'in şirâ'en malı olup bir seneden beri kapısında olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 14 Receb 312

Şâhid-i merkûm

Karyeden Şemyak b. Mecid Efendi istişhâd olundukda hayvan-ı mezkûr müdde'î-yi merkûmun şira'en malıdır. Böylece şehâdet ederim. 14 sene.

Merkûm Şemyak

Şâhidân-ı mezbûrân tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla müdde'î-yi merkûm Karabey'e ba'de't-tahlîf hayvân-ı mezkûr müdde'î-yi merkûma teslîmi tenbîh şod. Sene 14.

2a

[Kayıp Hayvan Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Yayakbaşı karyesi sâkinlerinden sâhib-i istid'â Ali Efendi İbn İbrahim Düzce kazâsı Mâl Müdürü Agob Efendi tarafından mürsel Ali Şefik b. Hayri muvâcehesinde mu'âyene olunan yağız tonda bilâ-nişan dört yaşında bir mevâşî kara sığır öküzü tarihten altı mâh mukaddem Hacı Bâtâbey karyesinden gâib 'an [beled] isimli Abaza Tâhir'den 140 guruş semen-i medfu' mukâbelesinde iştirâ edip ol vecihle yedimde malım iken tarihten üç mâh karyemiz mer'âsından gâib edip tahrîr etmekde olduğum halde yâve nâmyla müdür-i mumâ-ileyhe bi'l-emane vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunup hayvân-ı mevsûf-ı mezkûrun bana red ve teslîme müdür-i mumâ-ileyhe izâfetle mumâ-ileyhe tenbîh olunup bi'l-istihkâk matlûbumdur deyû da'vâ etdikde ol dahi cevâbında hayvân-ı mevsûf-ı mezkûra bi'l-emâne vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 17 Receb 312

Mumâ-ileyh Ali Şefik

Müdde'î-yi merkûm Ali Efendi

Müdde'î-yi merkûmdan ber vech-i muharrer müdde'asına mutâbık beyyine taleb olundukda.

Karye-i mezkûrdan Zekeriya b. Abdullah istişhâd olundukda yağız tonda bilâ-nişan dört yaşında bir mevâşî kara sığır öküzü tarihten altı mâh mukaddem şirâ'en malı olduğunu bilirim, şehâdet ederim. Sene 17.

Merkûm Zekeriya

Karye-i mezkûrdan Eyüb b. İshak istişhâd olundukda yağız tonda bilâ-nişan dört yaşında bir re's kara sığır öküzü tarihten altı ay mukaddem Hacı Bâtâbey karyesinden bir Abaza'dan iştirâ eylediğini ve hâlâ şirâ'en malı olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 17 Receb 312

Merkûm Eyüb

Şâhidân-ı mezbûrân tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir ba'de't-tahlîf hayvan-ı mezkûr müdde'î-yi merkûma teslîmine tenbîh. Sene 18.

Mustafa Bey ile nafaka da'vâsından dolayı sened için Pencşenbe günü şâhid getirmezsem da'vâdan sâkıt olduğumu, dutup iki köylü götürmüşlerdir.

4 Kanun-ı Sâni 310

2b

[Veraset İddiası]

Düzce kazâsına tâbi' Siyokoğlu karyesi sâkinlerinden iken bundan dört gün akdem vefât eden Âişe bint Havva Naş nâm-ı diğêr Musiset Nogay'ın ber vech-i âti vârisi olduğunu iddiâ' eden Kandıra kazâsına muzâf Kocaköy nahiyesine tâbi' İhsaniye karyesinde sâkin Çerkes kabîlesinden Ahmed Ağa İbn Şubaş, Düzce kazâsı Eytam Müdürü olup tereke-i müteveffâ-yı mezbûreye bi-hasebi'l-me'mûriye vâz'u'l-yed olan Mehmed Râsih Efendi İbn Musa Efendi muvâcehesinde müteveffâ-yı mezbûre Âişe babam müteveffâ-yı merkûm Subaş'ın mu'takası olduğu cihetle verâseti benimle li-ebeveyn karındaşı kız karındaşı olup Ayaş kazâsında sâkine gâib 'ani'l-beled Fâtıma bint Hava Naş münhasıradır ve bizden gayrı vâris ve terekesine müstahak âhiri olmadığına müteveffâ-yı mezbûrenin terekesinden mesele-i mîrâsımız vechile

benim hisse-i 'irsiyyemi bana edâ ve teslîme müdür-i mumâ-ileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde müdür-i mumâ-ileyh dahi cevâbında tereke-i müteveffâ-yı mezbûreye bi-hasebi'l-me'mûriye vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ ber vech-i muharrer müdde'î-yi mezbûrun verâset müdde'asını inkâr eder. 17 Receb 312

Müdde'î-yi merkûm Ahmed Ağa

Müdde'î aleyh mumâ-ileyh Mehmed Râsih

Müdde'î-yi mezbûrdan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda.

Cedidiye mahallesinden ve ümerây-ı Çerâkise'den Hacı Şeyh nâm-ı diğeri Ali Bey İbn Şeyh istişhâd olundukda müteveffâ-yı mezbûre Âişe bint Havva Naş bint Nogay nâm hâtun müdde'î-yi merkûm Musiset'in babası müteveffâ Şubaş'ın mu'takası olup verâseti müdde'î-yi merkûm Musiset'in ve li-ebeveyn er karındaşı Giranduk ve mezbûrenin li-ebeveyn kız karındaşı Ayaş'da sâkine Fâtıma'ya münhasıradır; bunlardan başka vâris ve terekesine müstahak âhiri olduğu ma'lûm değildir. Ben bu husûsa ber vech üzere şâhidim. Şehâdet dahi ederim. 20 Receb 312

Gölormanı Hatib Hacı İbrahim Efendi karyesinden Karzekoğlu Sâlih b. Hasan istişhâd olundukda müteveffâ-yı mezbûre Aişe bint Havva Naş bint Nogay nâm hâtun müdde'î-yi merkûm Mir Musa'nın babası müteveffâ Şubaş'ın mu'takası olup verâseti müdde'î-yi merkûm Musiset'in li-ebeveyn er karındaşı Giranduk ve mezbûrenin li-ebeveyn kız karındaşı Ayaş'da sâkine Fâtıma'ya münhasıradır. Bunlardan başka vâris ve terekesine müstahakk âhiri olduğu ma'lûm değildir. Ben bu husûsa ber vech üzere şâhidim. Şehâdet dahi ederim. 20 Receb 312

Merkûm

3a

[Kayıp Hayvan Davası]

Kandıra kazâsı tevâbi'inden Karasu nâhiyesine tâbi' Milan karyesi sâkinlerinden sâhib-i istid'â ahâlî-yi Karaca'dan Hüseyin Bey b. Mustafa Bey Düzce kazâsı hâlâ zabıta memûru Arslan Bey b. Mehmed Bey muvâcehesinde mu'âyene olunan yağız tonda alnı ve burun sakar ve yelesinde azcık beyazlı ve sağ çenesinde

azcık nişan tahmînen yedi yaşında sekiz yüz guruş kıymetinde bir re's iğdiş bârgiri iş bu tarihten üç sene mukaddem Kandıra kazâsına tâbi' Cafer Bey karyesinde Abaza Sikatle nâm kimesneden bir re's kısrak ile üç yüz guruş üstesiyle mübâdele etmiş olduğum hâlde bin üç yüz on senesi Eylül ibtidâsında karyemizde kendi çayırımdan gâib edip tahrîr etmekte olduğum hâlde el-hâletü hâzihî zabıta-i mumâ-ileyh bi'l-emâne vâz'u'l-yed olmağla suâl olunup hayvan-ı mevsûf-ı mezkûrları bana red ve teslîme mumâ-ileyh Arslan Bey'e tenbîh olunmak matlûbumdur deyû bi'l-istihkak da'vâ etdikde mumâ-ileyh Arslan Bey dahi cevâbında hayvan-ı mevsûf-ı mezkûra bi-hasebi'l-me'mûriye bi'l-emâne vâz'u'l-yedini ikrâr mâ'adâ müdde'î-yi mumâ-ileyhin müdde'asını inkâr. 20 Receb 312

Müdde'î-yi mumâ-ileyh

Müdde'î aleyh mumâ-ileyh

Müdde'î-yi mumâ-ileyh Hüseyin Bey'den ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda ikâme-i şühûd etmek üzere getirecek olduğu şâhidlerin ber vech-i âtî beyân olunur.

Mezkûr Milan karyesinden Safer oğlu Ali, Cin Hüseyin oğlu Mehmed, Ali Rüstem oğlu Mustafa Bey, Hacı Ali hafidi Selim, Koca Mehmed oğlu Halim, Yakub oğlu Koca Ahmed, Tuman oğlu Hüseyin ve gayrihim.

Mezkûr Milan karyesi sâkinlerinden Safer oğlu Ali b. Ali Abdullah istişhâd olundukda yağız tonda alnı ve burnu sakar ve saçında az beyazlı ve sağ çenesinde azcık kıvrıcık tüylü tahmînen yedi yaşında bir re's iğdiş bârgiri tarihten üç seneye karîb Abaza Cafer Bey karyesinde Abaza Sikatle'den bin yüz guruşa bir re's kısrak üstesine para vererek mübâdele etmiş olduğundan ol vechile malı iken sene-i merkûmun Eylül mâhında gâib edip ber vechle müdde'î-yi mumâ-ileyh Hüseyin Bey'in malıdır. Ber vechle şehâdet ederim. Sene 20.

Şâhid-i merkûm

3b

Mezkûr Milan karyesinden Cinoğlu Mehmed Ali b. Hüseyin İbn Abdullah istişhâd olundukda yağız tonda alnı ve burnu sakarlı ve yelesi saçında az beyazlı yedi yaşında bir re's iğdiş bârgiri tarihten üç sene mukaddem mezkûr Cafer Bey

karyesinden Abaza Sikatle'den iştirâ edip ol vechile şirâ'en malı iken üç yüz on senesi Eylül ibtidâsında gâib edip ol vechile hayvân-ı mevsûf-ı mezkûr müdde'î-yi mûmaileyh Hüseyin Bey'in malıdır. Sene 20.

Şâhid-i merkûm Mehmed Ali

Şâhidân-ı mezbûrân tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla ba'de't-tahlîf hayvan-ı mezkûr müdde'î-yi merkûma teslîmi tenbîh şod. Sene 21.

4a

[Eytam Sandığı Emanetine Alınan Tereke Hisselerini Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Sarı Kâsımlar'da Kemer karyesi ahâlîsinden Receb b. Kâsım, Düzce Eytam Müdürü Mehmed Râsih Efendi İbn Musa Efendi muvâcehesinde karye-i mezkûre sâkinlerinden bin üç yüz yedi sene-i kameriyesinde vefât eden Kâsım oğlu İsmail b. Kasım'ın müteveffâ-yı mezbûrun sulbî kebîr oğlu olup Asâkir-i Şâhâne'de gâib 'ani'l-beled olduğu cihetle babam müteveffâ-yı mezbûr İsmail'in terekesi muvakkat-ı şer'le tahrîr olunarak benim hisse-i irsiyyem olan altı yüz altmış buçuk guruşu Eytam Sandığı'na li-ecli'l-istirbâha teslîm olunmak ve el-hâletü hazîhi asâkir-i şâhânedan edâ-yı hizmet ederek gelmiş olduğumdan meblağ-ı mezkûr ma'a nemâ bin yüz on beş guruş[a] bâliğ olduğunu; meblağ-ı mezkûru râyic akçe olarak vâz'u'l-yed eden müdür-i mumâ-ileyhden bana edâ ve teslîm kayd-ı şer'den tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde müdür-i mumâ-ileyh dahi cevâbında bi-hasebi'l-me'mûriye meblağ-ı mezkûra vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder.

20 Receb 312

Mumâ-ileyh Mehmed Râsih

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi mezbûrdan müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda.

Mezkûr Kemer karyesinden Perişan Halil Ağa İbn Hüseyin b. Abdullah iştihâdında müdde'î-yi merkûm müteveffâ-yı mezbûr Kasım oğlu İsmail'in sulbî sahîh oğlu olup Asâkir-i Şâhâne'de iken pederinin terekesi yazıldıkda; hisse-i irsiyyesi

Eytam Sandığı'na alınarak bu husûsda müdde'î-yi merkûm müteveffâ-yı mezbûr İsmail'in sulbî sahîh oğlu olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 20 Receb 312

Merkûm Halil

Mezkûr Kemer karyesinden Mehmed b. Kasım b. Abdullah'ın iştihâdında müdde'î-yi merkûm Receb müteveffâ-yı mezbûr Kasım oğlu İsmail'in sulbî sahîh oğlu olup Asâkir-i Şâhâne'de iken pederinin terekesi yazıldıkda; hisse-i irsiyyesi Eytam Sandığı'na alınmış idi. Müdde'î-yi merkûm bu husûsda müteveffâ-yı mezbûr İsmail'in sulbî sahîh oğlu olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 20 Receb 312

Şâhidân-ı mezbûrân tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla mûcibince müdde'î-yi merkûm müteveffâ-yı mezbûr İsmail'in sulbî sahîhi olup meblâğ-ı mezkûru müdde'î-yi merkûma teslîmi müdür-i mûmâ-ileyhe tenbîh şod. 29 Receb 312

4b

[Terekeden Hissesine Düşen Payları Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Çalılık Hacı Habek karyesi ahâlîsinden olup tarihten yigirmi sene mukaddem Ankara'da vefât eden Çavuş b. Şemyak b. Kuş'un verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Fâtıma bint Ramazan ile hâlen sulbî kebîr oğulları İshak ve İsmail ve İdris ve Mustafa ve sulbiye-i kebîre kızı Hanife'ye münhasıra ba'deha zevce-i mezbûre Fâtıma dahi iş bu tarihten on sene mukaddem karye-i mezkûrede vefât edip verâseti sâdırı kebîr oğulları mezbûrdan İshak ve İsmail ve İdris ve Mustafa ve sâdırıye-i kebîre kızı mezbûre Fâtıma'ya münhasıra ba'dehû vâris-i mezbûrundan merkûm İsmail dahi tarihten beş sene mukaddem karye-i mezkûrede vefât edip verâseti li-ebeveyn er karındaşları mezbûrdan İshak ve İdris ve Mustafa ve kız karındaşı mezbûre Hanife'ye münhasıra ba'dehû ibn kebîr mezbûr ve İdris dahi dört sene mukaddem karye-i merkûmede vefât edip verâseti li-ebeveyn er karındaşları mezbûrdan İshak ve Mustafa ve Hanife'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde's-şer'i'l enver zâhir olduktan sonra verese-i mezbûrundan olup karye-i merkûme sâkinlerinden el-hâletül hâzihî yigirmi iki yaşında olup sekiz sene mukaddem birâderi merkûmdan ayrıldığı söylenen ibn mezbûr Mustafa verese-i mezbûrundan olup karye-i mezbûre sâkinlerinden tereke-i müteveffâdan merkûmuna vaz'-ul yed olan ibn kebîr mezbûr İshak muvâcehesinde babam müteveffâsı olup mezbûr Çavuş'dan intikâl eden tereke ber vechi âtî beyân olunur.

1400 kıymetli 1 çift manda öküzü.

Babam müteveffâ-yı mezbûr Çavuş'un vefâtından sonra karındaşlarım mezbûrdan İshak ve İsmail ve İdris ile beraber birlikte kazanmış olduğu emvâller ber vechi âtî beyân olunur.

1500: Üç re's manda ineği

900: Üç re's manda malağı

1000: İki re's kısrak

2000: Dört tay ile bir kısrak

600: Kara sığır tosunu / 3

400: Kara sığır öküzü / 4

60: Anbar / 1

100: Tâm / 1

100: Hâne / 1

1000: Kara sığır inek / 5

7660

Balâda müfredât vechle babam müteveffâ-yı mezbûrdan mevrûs bin dört yüz guruş kıymetli bir çift mandadan hisse-i şer'iyemi ve yine karındaşlarım ve vâlidem hisse-i irsiyyemle beraber kazanmış olduğu emvâl-i mezkûreden mevcûdiyesi aynen müstehlek ile kıymet-i mezkûreden hisse-i irsiyyemi karındaşım merkûmdan bana teslîm olunmasını talep ederim. 20 Receb 312

5a

Merkûm İshak Ağa cevâbında müdde'î-yi merkûm benim li-ebeveyn er karındaşım olup balâda yazdırdığım emvâl ve eşyâ benim kendim kazanmış malım olup ancak babam ve vâlidem ve karındaşlarım müteveffûn-ı mezbûrundan intikâl eden hisselerine bedel iş bu tarihten on sene mukaddem merkûm benden ayrılarak iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim Fî 17 Teşrin-i evvel 303 tarihiyle müverrah ve merkûmun mührüyle mühürlü bir kıt'a sened mücibince bin on guruş kıymetli bir kara sığır tosunu ve bir nacak ve bir gürebe ve bir dağarcık ve bir sofrâ ve bir çift(?) alıp benim zimmetimi iskât ve ibrâ etmişdir bu husûsda bende merkûmun bir hakkı

kalmamıştır deyû müdde'î-yi mezbûrun ber vechi muharrer mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 20 Receb 312

Mezbûr İshak

Müdde'î-yi merkûm Mustafa'dan lede's-suâl müdde'î-yi aleyh mezbûr İshak'ın iş bu ibrâz eylediği sened kendisinin olmayıp mevzû' olan mühür dahi kendisinin mührü olduğunu inkâr eyledi. 20 Receb 312

Vâki' mezbûr İshak'dan ber vechi muharrer senedin mazmununu isbât etti ancak şahid taleb olundukda ikâme etmek üzere getireceği şahidler beyân olunur. Zir-i senedde ismi muharrer Ketenmiş oğlu Zekeriya ve Şemyak oğlu Elhaz ve Kernidaş oğlu Hasan ve Süleyman oğlu Zekeriya ve Mahmud oğlu Musa ve Hacı oğlu Mehmed olduğunu söyledi.

İş bu şahidleri mâh-ı hâlin yiğirmi dördüncü Pazar günü getireceğini ve tarafeyn dahi o günde mevcûd bulunacaklarını ta'ahhüd ettiler. 20 Receb 312

Karye-i mezbûrdan Muhtar Hasan b. Günidaş istişhâd olundukda müdde'î-yi merkûmun babasının terekesinden hissesine mutâbık olarak iki re's kara sığır tosunu bir dağarcık bir kazma ve bir gürebe bir sofraya alıp babasının terekesinden çıkdı bir dahi alacağım kalmadı deyû karındaşlarının hâklarını ibrâ etti biz böyle bilir şehâdet ederiz.

24 Receb 312

Câmi'-i Kebîr mahallesi medresesinde talebeden Zekeriya Efendi İbn Ketenmiş istişhâd olundukda müdde'î-yi merkûmun babaları terekesidir. Kayıtlarında bir çift kara sığır öküzü bir de kara sığır ineği olup müdde'î-yi merkûmun karındaşlarından ayrıldıktan sonra hissesine bedel bir çift kara sığır tosunu bir dağarcık bir kazma ve bir gürebe bir de sofraya alıp çıktı. Bu sûretle karındaşlarının zimmetlerini ibrâ ve ıskât etti ben böyle bilir, şehâdet ederim. 24 Receb 312

Zekeriya

5b

Karyeden Elhaz İbn Şemyak istişhâd olundukda müdde'î-yi merkûm Mustafa babamızın terekesinden hisseme bedel karındaşlarımdan iki re's kara sığır tosunu aldım dediğini işittim ben bu kadar bilir, şehâdet ederim. 24 Receb 312

Elhaz

Şâhidân-ı mezbûrân lede't-tezkîye adâletleri zâhir olmağla müdde'î-yi merkûm Mustafa da'vâ-i mezkûresiyle müdde'î-yi aleyh merkûm Molla İshak'a ber vech şer'î mu'ârazadan men' e hüküm verildi. 10 Şaban 312

6a-Boş

6b

[Nafaka Bedelinin Eksik Yatırıldığına Dair Dava]

Düzce kazâsına tâbi' Darıca karyesi sâkinlerinden ve zâtî Câmî'-i Kebîr mahallesinde sâkin Hamiş İbn Mustafa ve Mehmed İbn İsmail ta'rifleriyle mu'arrefe olan Zekiye bint Mustafa Bey nâm hâtun mahalle-i mezkûr sâkinlerinden Beyköylü Gösterişlioğlu Mehmed Ağa İbn Osman muvâcehesinde babam Mustafa Bey hâzır olduğu halde merkûm Mehmed Ağa bundan akdem beynimizde zevciyyet kâ'im iken beni tatlık etmiş olduğundan merkûmun firaşından hâsıl ve hâlâ benden mütevellide sulbiye-i sagîre kızı Hava'nın hâlâ hücre-i terbiyemde olup sagîre-i mezbûrenin nafaka ve kisvesini babası merkûmun üzerine iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediği Fî 21 Rebî'ülâhire 310 tarihli bir kıt'a nafaka hücceti mûcibince tarihi mezkûrdan iş bu tarihe gelinceye dek istihkâk olan yiğirmi yedi mâhlık şehriyye takdîr olunan kırk guruşa cem'an bin seksen guruş bâliğ olup meblağ-ı mecmû'-ı mezkûrdan yedi yüz elli bir guruş merkûmdan ahz u kabz edip bâkî zimmetinde üç yüz yiğirmi dokuz guruş kalmış olmağla babası merkûmdan bana edâ ve teslîme kibel-i şer' den tenbîh olunmak bi'lhakkane matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında fi'l-hakîka kızım sagîre-i mezbûre için benim vermek üzere şehriyye kırk guruş hüccet-i şer'îyye mûcibince takdîr olduğunu ikrâr lâkin nafaka-i mezkûreye mâhsuben bâ-defter-i müfredât yedi yüz altmış üç guruşla iş bu yedimde ibrâz eylediğim Fî 28 Kanunu-i sani 308 tarihli müdde'îye-i mezbûrenin babası mezbûr Mustafa Bey'in mührüyle mühürlü bir kıt'a ilm ü haber mûcibince mezbûreye vermek üzere babasına def'

eylediğim yedi yüz guruş cem'an bin dört yüz altmış üç guruş tamamen verip şu sûretle fazla hakkı dahi geçmiştir deyû müdâfa'a-i tezkâr babası hâzır-ı merkûm Mustafa Bey ile mezbûreden lede's-suâl edince mezkûranı inkâr eyledi. 21 Receb 312

Ma'rif-i merkûm

Ma'rif-i merkûm

Hâzır İbn merkûm

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'îye-i mezbûre Zekiye

Müdde'î-yi aleyh merkûmdan bu bâbda şâhidleri lede's-suâl Hatiblerden Eğri Bıçakoğlu Hüseyin b. Süleyman, Bey karyesinden Ali Molla'nın oğulluğu Mehmed Bey, kendisinden ilk oğlu Mehmed ve Beyköylü Molla Said ve Bey karyesinden Ömer Çavuş olduğunu söyledi.

Şâhid-i merkûmundan Eğri Bıçakoğlu Hüseyin b. Süleyman istişhâd olundukda. Merkûm Mustafa Bey'le müdde'î-yi merkûm Mehmed ikisi Düzce çarşısında elekci Arif'in dükkânında iki sene mi iki buçuk sene mi bilemem. Bundan akdem merkûm Mustafa Bey merkûm Mehmed'den yedi yüz para aldığına dair bir ilm ü haber verdi. Nafaka parası diyerekten. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 21 Receb 312

Merkûm Hüseyin

7a

Düzce'nin Câmî'-i Kebîr mahallesinden Beyköylü Ali Molla'nın oğulluğu Mehmed b. Abdullah istişhâd olundukda. Tarihden bir sene mukaddem merkûm Mehmed merkûm Mustafa Bey [İbn] Mehmed'in hânesinde çocuk nafaka-sıçün üç yüz yetmiş guruş para verdi. Mustafa Bey dahi aldı. Fakat parayı saymadılar. Yalnız Mustafa Bey aldım dedi. Sonra oraya yedi yüz guruşa bir ilm ü haber mührünü alıp verdi. Evvelinde vermişiydi. Ben böyle bilir; şehâdet ederim. 21 Receb 312

Merkûm Mehmed

Beyköylü Emin oğlu Mehmed b. Abdullah istişhâd olundukda tarihden iki sene mukaddem Düzce kazâsında Molla Said'in dükkânında merkûm Mustafa Bey'e

merkûm Mehmed nafaka bedeli olarak birkaç gurusu verdi. Ne kadar olduğunu bilmem. İlm ü haber istedi fakat verdiğini görmedim. Ben böyle bilir, şehâdet ederim.

21 Receb 312

Merkûm Mehmed

Düzce' nin Câmî'-i Kebîr mahallesinden Kuruköylü Said b. Şakir b. Mehmed istişhâd olundukda. İş bu tarihten iki sene mukaddem merkûm Mehmed ve merkûm Mustafa Bey benim dükkânıma gelip nafaka için merkûm Mehmed mezbûr Mustafa Bey'den bir ilm ü haber yazdım ve kaç gurusu olduğunu bilmem ve ilm ü haberi merkûm Mustafa Bey'e veresiye parasına verdim. Sonra yazmış olduğum ilm ü haberi merkûm Mehmed yedinde gördüm. Buna şehâdet ederim. 8 Şaban 312

Merkûm Said

Bunlardan başka şahidim yokdur. 8 sene.

Merkûm Mehmed

7b- Boş

8a

[Kayıp Hayvan Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Çakırlar karyesi ahâlîsinden iken bundan bir sene mukaddem vefât eden Hacı İsmail b. Süleyman b. Abdullah' ın verâset zevce-i menkûha-i metrûkesi Nago bint Halayık ile sulbî sagîr oğulları Musa ve İshak ve sulbiye-i sagîre kızı Zühret'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde's-şer'i'l enver zâhir oldukdan sonra sagîrden mezbûrünün tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer'îyye vasî mensûbları olup karye-i mezkûrede sâkin ve zâtî Cedidiye mahallesinden Mehmed Rasih Efendi ve Taşkesdi'den Ömer b. Abaza ta'rifleriyle mu'arrefe zevce-i mezbûre Nago hâtunu kendi nefsinden bi'l-asale ve sagîrden mezbûrün taraflarından bi'l-vesâyem hâlâ kazâ-i mezkûr mâl müdürü tarafından mürsel Ali Efendi İbn Hayri muvâcehesinde sarıya meyil siyah tonda kuyruğunun ucu beyazlı ve alnında pek az beyazlı el-yevm dört yaşında beş yüz gurusu kıymetli bir re's manda malağı mürisimiz müteveffâ-yı mezbûr Hacı İsmail Ağa'dan mevrûs malımız iken iş bu tarihten iki sene mukaddem karyemizden gayb edip el-hâletül hâzihî ya da nâmıyla müdür-i mûmâ-

ileyhe bi'l-emâne vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunup hayvan-ı mevsûf-ı mezkûru bana red ve teslîme müdür-i mûmâ-ileyhe izâfetle bana red ve teslîme mûmâ-ileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû bi'listihak ve bi'l-asale ve bi'l-vesâye da'vâ etdikde ol dahi cevâbında müdür-i mûmaileyhe hayvan-ı mevsûf-ı mezkûre bi'l-emâne vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'î-yi mezbûrânın ber vech-i muharrer müdde'âsını inkâr eder. 26 Receb 312

Müdde'î-yi aleyh mumâ-ileyh

Müdde'îye-i mezbûre

Müdde'î-yi mezbûreden ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda. İkâme-i şühûd etmek üzere şâhidlerim ber veche ati beyân olunur.

Karyeden İbrahim ve Talustan Ağa, Hagokoğlu ve Dostmirza Uzun İsmail Ağa, Nahdiser oğlu Ömer Carım oğlu Mustafa ve Aziziye'den İdris.

Karye-i mezkûre sâkinlerinden Sarı İbrahim Ağa İbn Zekeriya b. Selim istişhâd olundukda. Hayvan-ı mezkûr müdde'îye-i mezbûre Nago Hâtun'un zevcesi olup bundan bir sene akdem vefât eden Hacı İsmail Ağa İbn Süleyman'dan zevce-i mezbûre ile sulbî sagîr oğulları Musa ve İshak ve Zühret'e mevrûs olmuş iken bundan iki sene mukaddem gayb etmiştir. Hayvan-ı mezkûr sarıya meyil siyah tonda kuyruğunun ucu beyazlı alnı az beyazlı el-yevm dört yaşında olup verese-i mezbûrenin ırsen malları olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 26 Recep 312

Karye-i merkûmeden Talustan b. Nogaza istişhâd olundukda hayvan-ı mezkûr karye-i mezkûreden iken bundan bir sene akdem vefât eden Hacı İsmail b. Süleyman'dan mevrûs zevcesi müdde'îye-i mezbûre Nago bint Halayık ile sulbî sagîr oğulları Musa ve İshak ve sulbiye sagîre kızı Zühret'in malıdır. Bundan iki sene akdem karyeden gâ'ib olmuştur. Sarıya meyil siyah tonda alnı az beyazlı kuyruğunun ucu beyazlı el-yevm dört yaşındadır. Böyle hayvan-ı mezkûr verese-i mezbûrenin mal-ı mevrûsları olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 26 Receb 312

Şâhidân-ı merkûmanın tezkîyelerini talep eylerim. 26 Recep 312

Talustan

Şâhidân-ı mezbûranın tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir ve bâ-temlik hayvan-ı mevsûf müdde'iyân-ı mezbûreye teslîmi tenbîh şod.

8b

[Vâris Tespit Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Üskübü Aşağı Karaköy ahâlîsinden olup Hassa-i Nizamiye-i Sanâyi' Alayı' nın İkinci Taburunun Beşinci Bölüğü neferâtından iken bundan akdem vefât eden hanımından oğlu Mustafa b. Mustafa' nın verâseti li-ebeveyn er karındaşı karye-i mezkûrede sâkin Receb b. Mustafa' ya münhasıradır. Bundan başka vârisi yokdur. Böylece şehâdet ederiz. 29 Receb 312

Karye-i mezkûrdan Hatib Halil Efendi'ye

Karyeden Sumuk oğlu Mustafa'ya soru(?).

Şâhidân-ı mezbûranın adâletleri tasdik ederim. 29 Receb 312

Karyeden İbrahim Efendi

9a

[Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Arabacı dîvânında Köseler mahallesi sâkinlerinden Kıbtî tâifesinden sâhib-i istid'â Ali oğlu Tahir b. Ali mahalle-i mezkûre sâkinlerinden ve tâife-i mezbûreden olup zâtî Ali b. Seyid Ali ve Rıza b. Ali ta'rifleriyle mu'arrefe Ali Bey kerîmesi Zarife bint Ali Bey nâm bîkr-i baliğa ve âkile muvâcehesinde karye-i merkûm sâkinlerinden Küçük Derdi oğlu İbrahim b. Derdi hâzır olduğu halde mezbûre Zarife benim zevce-i menkûham Gülfidan'ın li-ebeveyn kız karındaşı olup bin üç yüz on senesi Eylül'ün on dördüncü Cuma ertesi günü saat altı raddelerinde mezbûrenin tarafından Tınaz karyesinde sâkin Kazancı İsmail b. Arif vekîl olup vekâletini Tınaz karyesinden Abdal Kamil ve Arabacı'dan İsmail oğlu Halil şâhidleri huzûrunda oğlum sagîr on yaşında Seyid Ali'ye beş yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle batın-ı Milan kıyısında çadırhânemde Sekişehirli Ali Efendi ma'rifetiyle Tınaz karyesinden Çurte oğlu Hüseyin ve Ömer oğlu Hüseyin hâzırûn oldukları halde mezbûrenin vekîl merkûm İsmail Allah'ın emri üzere beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle müvekkilem mezbûreye izâfetle vekâleti hasebiyle benim oğlum sagîr-i mezbûr Seyid

Ali için veriverdim dedikde. Ben dahi ber vech-i muharrer mezbûre Zarife'ye mehr-i müeccel-i mezkûr tesmiyesiyle oğlum merkûm Seyid Ali'ye velâyetim hasebiyle alıverdim kabûl eyledim dedim. Bu vechle beynlerinde akd-i nikâh vukû bulmuş ve o sûretle oğlum sagîr-i mezbûrun zevce-i menkûha-i gayr-i medhûl bahâsı olmuş iken 'adem-i itâ'atde bulunduğuna suâl olunup oğlum sagîr mezbûrun zevce-i menkûha-i medhûl bahâsı olan mezbûre Zarife'ye hâzır-ı merkûm İbrahim müdâhale eder olmağla müdâhalesinden nefî taleb ederim deyû bi'l-velâye da'vâ etdikde. Mezbûre Zarife dahi cevâbında müdde'î-yi merkûm Tahir'in ber vech-i akd-i nikâh müdde'âsını külliyyen inkârıyla hâzır merkûm İbrahim'e akd-i nikâh olunmak üzere izinnâmesi alınmış olduğuna merkûm İbrahim'e Allah'ın emri üzere varacağımdan akd-i nikâhım icrâ olunsun deyû hâzır merkûm İbrahim'in tasdîkiyle ma'an müdâfa'a-i tezkâr ederim.

3 Şaban 312

Hâzır merkûm

Ma'rif-i merkûm

Ma'rif-i merkûm

Müdde'î-yi aleyha mezbûre

Müdde'î-yi merkûm Tahir

Müdde'î-yi mezbûr Tahir'den ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. İkâme etmek üzere şâhidleri ber veche ati beyân olunur. Kazancı İsmail ve Abdulkamil ve Çurte oğlu Hüseyin ve İsmail oğlu Halil ve Ömer oğlu Hüseyin, İmam Ali Efendi olup iş bu şâhidleri mâh-ı hâlin Cuma ertesi günü getireceğini söyledi.

Merkûm Tahir

Mezbûr Kamil Bolu'nun Karaçalı mahallesinden Kıbtî mezhebden olduğunu biliriz ve merkûm Halil mezhebden yokdur.8 sene.

Merkûm İsmail

Merkûm Kamil

Merkûm Halil

9b

Tarihten on sekiz gün mukaddem mezkûr Tınaz karyesinden Çurte oğlu Hüseyin oğulluğu Hasan beni tezvîc etmek üzere müdde'î-yi merkûm Tahir tâlib olup dört aded mecediye altun ağırlık namıyla istediği müdde'î-yi merkûmun inkârına mukârin tasaddî eylediği merkûm müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda.

Arabacı karyesinden Kıbtî tâifesinden İbrahim b. Hüseyin ifadesinde iş bu tarihten on sekiz gün mukaddem Tınaz karyesinden Çurte oğlu Hüseyin müdde'î-yi merkûm Tahir'den baldızı mezbûre Zarife'yi kendi oğulluğuna tezvîc etmek üzere istedikde. Müdde'î-yi merkûm Tahir dört aded altun ağırlık verir ise mezbûreyi veririm dedi. Böylece Tahir'in ikrârına şehâdet ederim. 9 Şaban 312

Merkûm İbrahim

Karye-i tâife-i mezkûrdan Demirci Ali Usta İbn Osman Usta ifadesinde iş bu tarihten on sekiz gün mukaddem Tınaz Karyesi Çurte oğlu Hüseyin müdde'î-yi merkûm Tahir'den baldızı mezbûre Zarife'yi kendi oğulluğu yani Hüseyin için tezvîc etmek üzere istedikde. Müdde'î-yi merkûm Tahir dört aded altun ağırlık verir ise mezbûreyi veririm dedi. Ben böylece Tahir'in ikrârına şehâdet ederim. 9 Şaban 312

Merkûm Ali Usta

Şâhidân-ı mezbûrân adl u makbûl istişhâd oldukları tasdîk olunur. 9 Şaban 312

Arabacızâde İbrahim Efendi İbn Hacı Mehmed Efendi.

Arabacı'dan Seyid Ali oğlu Ali

Müdde'î-yi merkûm Tahir ber vech-i muharrer oğulluğunu mezbûre Zarife'yi akd-i nikâh oldu deyû etmiş olduğu da'vâsında tenâkus olmağla şer'an mu'teber olmadığı kayd şod. 9 Şaban 312

10a-Boş

10b

**[Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke
Mallarını Talep Davası]**

Düzce kazâsına tâbi‘ Metek karyesi sâkinlerinden iken bin üç yüz iki senesi Zilka‘deti‘ş-şerîfenin birinci günü vefât eden Hacı Gören oğlu Mehmed Ağa İbn Abdullah‘ın sulbî sahîh ve hâlâ kebîr oğlu olup rüşdini mukır ve mu‘arref ve ber vech-i ati rüşdini ârî eden karye-i mezkûre sâkinlerinden Mehmed hâlâ kazâm mezkûr Eytam Müdürü Mehmed Rasih Efendi İbn Musa Efendi mahzarında ikrâr-ı tâm ve takrîr-i kelâm edip ben sagîr iken babam müteveffâ-yı mezbûrun terekisi tahrîr olunup benim hisse-i irsiyyem olan 2206 buçuk guruş ve ba-devr-i şer‘î neması 2826 guruş on para ki cem‘an 5142 otuz parayı kazâ-i mezkûr Eytam hizmetinde olup el-hâletül hâzihî meblağ-ı mezkûre bi-hasebi‘l-me‘mûriye bi‘l-emâne müdür mûmâ-ileyh vaz‘-ı yed eder olmağla suâl olunup mecmû‘-ı mezkûru bana edâ ve teslîmi müdür mûmâ-ileyh tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da‘vâ etdikde ol dahi cevâbında sandûk-ı mezkûrda ol miktar guruş bi-hasebi‘l-me‘mûriye bi‘l-emâne vaz‘-ı yedini ikrâr mâ‘adâ ber vech-i muharrer rüşd müdde‘âsını inkâr eder. 2 Şaban 312

Müdde‘î-yi aleyh mûmaileyh Rasih

Müdde‘î-yi merkûm Molla Mehmed

Müdde‘î-yi mezbûrdan ber vech-i muharrer rüşd müdde‘âsına mutâbık beyyine taleb olundukda ikâme etmek üzere şâhidleri.

Karye-i mezkûr sâkinlerinden Muhtar Hacı Derdi Ağa İbn Hüseyin b. Abdullah istişhâd olundukda. Müdde‘î-yi mezbûr Molla Mehmed hâlâ yigirmi yaşında olup kendi umûrunu bi‘z-zât tesviyeye kadir ve i‘âne-i vasîyyeden müstefiddir ve hâlen ‘âkil ve baliğdir ve bülûğuna rüşdi bi-nazım olduğuna şâhidim, şehâdet dahi ederim.

2 Şaban 312

Metek Karyesinden Boyrazoğlu Hüseyin b. Hasan b. Ahmed istişhâd olundukda. Müdde‘î-yi mezbûr Molla Ahmed hâlâ yigirmi yaşında olup kendi umûrunu bi‘z-zât tesviyeye muktedir ve menfa‘at mazarratını bilir ve i‘âne-i vasîyyeden müstefiddir ve hâlen ‘âkil ve baliğ olup bülûğuna rüşdi munzamdır. Ben böyle bile şehâdet ederim. 2 Şaban 312

Şâhidân-ı mezbûrların tezkiyeleri bi'licrâ adaletleri zâhir olmağla müdde'î-yi merkûm Molla Mehmed'in rüşdine tenbîh ve malına dahi teslîmi tenbîh şod.

Fî Gurre-i Muharrem 312

11a

[Alacak Davası]

Zağferanbolulu olup teba'dan Rum milletinden Mihail veled-i İstadori, Bolu'nun Alpagut Bey karyesinden Mustafa oğlu İsmail Efendi İbn Ahmed'den 68 guruşa icâr atmasından da'vâ etmişdim. Müdde'î-yi merkûm isbâtından acizle talebe-i merkûm İsmail Efendi temlîk olup mu'ârazadan men'î. 21 Kanun-i sani 310

Bolu'nun Ermeni mahallesinden teba'dan Ermeni milletinden Masacı Kirakohi benim öz babam olup iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim 18 Teşrin-i sani 308 tarihli mezbûrânın imzâsıyla mûmzâ mukâvele ve ibrâ senedim mûcibince babam merkûmdan sene-i mîlâdîyenin bin sekiz yüz doksan senesinin Ağustosunun on ikinci günü olup babam ile ahz u i'tâ'ya bende bir evrâkı yokdur ve dahi babam merkûm zimmetinde on sekiz buçuk aded Osmanlı lirası yüz sekiz gurusu hesâbıyla alacağım buna dair de yedimde senedi vardır ve babam dahi elân sağdır. 6 Şubat 310

Düzce'de Hâlid Efendi'nin çarşıda mağazası üstünde sâkin Manifaturacı Markosi oğlu.

11b

[Nikâh Fesih Davası]

Düzce'nin Mehmed Ağa karyesi sâkinlerinden Ali Çavuş kerîmesi sâhibe-i istid'â ma'rifet'üz-zat Sabiye bint Ali, kazâ-i mezkûrun Şahinciler karyesinden Selim oğlu Molla Mustafa b. Selim muvâcehesinde 29 Zilkade 311 tarihi ve yigirmi numaralı bir kıt'a i'lâm-ı şer'î mûcibince merkûm Molla Mustafa benim için zevce-i menkûham deyû da'vâ etmiş idiyse bülûğuma ta'lika hükm olunmuş idi. Şimdi yani bin üç yüz on iki senesi Şa'bânî'l-mu'azzamın birinci Pazar günü ikindi vaktinde kendi menzilhânemde rü'yet-i dem hayzla bâliğ olduğum anda karyeden Ahmed Salih ve Kalfa Mustafa ve Fâtıma ve Ergün ve Rabia nâmlı kimesnelere bi'rirâe ben şimdi akıla bâliğa oldum. Zevcem merkûm Molla Mustafa'dan fesh-i nikâh etdim. Şâhid olun nefsi ihtiyâr eyledim dediğim cihetle akd-i nikâhım mütefessih olduğuna halâsımı

taleb ederim deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında ber-muceb i'lâm-ı şer'î müdde'îye-i mezbûre zevce-i menkûhası olduğunu ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 7 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'îye-i mezbûre Sabiye

Müdde'îye-i mezbûreden ber veche muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda.

Mezkûr Mehmed Ağa karyesinden Mustafa oğlu Salih b. Mustafa istişhâd olundukda. İş bu bin üç yüz on iki senesi Şa'bâni'l-mu'azzamın birinci Pazar günü ben zevcem Rabia Hâtundan işitdim ki müdde'îye-i mezbûre Sabiye ana halini görmüş deyû söyledi. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 7 Şaban 312

Merkûm

Biz önümüzdeki pencşenbe günü gelip mahkememiz icrâ olunacağında geldiğimiz halde şâhidân sâkıt olup da'vâdan men' olunacağımız haberi gelince Mehmed te'hîr eyledi. 14 Şaban 312

Merkûm Molla Mustafa

12a

Mezbûre Sabire[Sabiye] merkûm Molla Mustafa muvâcehesinde evvelki ifâdemde Şa'bâni'l-mu'azzamın birinci Pazar günü hayz demi görüp şühûd mahzarında fesh-i nikâh ettiğim gibi iş bu bin üç yüz on sene Şubat'ın on birinci Cuma ertesini günü kendi menzilhânemizde rü'yet-i dem-i hayzla karyemizden Receb ve Hüseyin ve Rüstem ve Hasan nâm kimesnelere bi' lirâe anların yanında istişhâd ederek merkûm Molla Mustafa ile bülûğuma muallâk olan nikâhı fesh edip bu cihetle akile ve bâliğa olduğumdan merkûm Mustafa'dan halâsımı talep ederim.

Ol dahi cevâbında müdde'îye-i mezbûrenin menkûhası olup mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 29 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'îye-i mezbûre

Gündolama da mezkûr Mehmed Ağa karyesinden Muhâcir Receb İbn Ahmed b. Abdullah istişhâd olundukda. Dünkü Cuma ertesi günü sabahıyla müdde'ıye-i mezbûre Sabire benimle hanımı hânesine çağırıp dedi ki: Ben şimdi ana halini gördüm merkûm Mustafa'ya olan nikâhımı red etdim dedi. Ben böyle bilir, şehâdet dahi ederim. 29 Şaban 312

Şâhid merkûm Receb

Karye-i merkûmdan Muhâcir Hüseyin b. İbrahim b. Abdullah istişhâd olundukda. Dünkü Cuma ertesi günü sabahıyla müdde'ıye-i mezbûre Sabire, benimle Receb' i çağırıp orada misâfir bulunan Rüstem ve Hasan yanında dedi ki: Ben şimdi ana halini gördüm. Merkûm Mustafa'ya olan nikâhımı terk etdim dedi. Ben böyle bilir, şehâdet dahi ederim. 29 Şaban 312

Şâhid-i merkûm Hüseyin

12b

[Vakfedilen Bedeli Talep Davası]

Düzce kasabasında kâin Eski Câmi'-i Şer'ifin mütevellisi Cedidiye mahallesinden İmamzâde Mehmed Efendi Abdullah nâm kimesne Şerefiye mahallesinden Mehmed Ağa'nın hânesinde Düzce'nin Bataklı'dan Hacı Ahmetler karyesinden iken geçen sene Hicaz'da vefât eden Hacı İbrahim Ağa İbn Hacı Ahmed b. Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûhası Hanım bint Abdullah ve sulbiye-i kebîre kızı Fâtıma ve sulbî sagîr oğlu Ahmed ve Mehmed münhasıra oldukdan sonra sagîrden mezbûrunun tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer'ıyye vasî mezbûrları ma'rifet'üz-zat mezbûre Hanım ile bint kebîre-i mezbûre Fâtıma muvâcelerinde müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa'nın vefâtından mukaddem kemâl-i sıhhat ve ferâsetinde Mekke-i Mükerrreme keremallahu te'âlâ ilayevm-il kıyâmede ben vefât edersem terekemden iki bin üç yüz kırk yedi guruş otuz para Düzce kasabasında kâin Eski Câmi'-i Şer'ife vakf olsun deyû vasıyet etmiş ve ben de vefât etmiş olmağla tereke-i müteveffâ-yı merkûmdan olmak üzere meblağ-ı mezkûrun bi-hasebi'l-mütevellîye bana teslîmini mezbûre Hanım mezbûre Fâtıma'nın her birine bi'l-isâle ve bi'l-vesâye tenbîh olunması matlûbumdur deyû da'vâ etdikde mezbûratan dahi cevâbında müteveffâ-yı merkûmun terekesine ve meblağ-ı mezbûra vaz'-ı yedlerini ve mezbûre Hanım

sagîrden mezbûrenin vasîleri olduğunu ikrâr mâ'adâ müdde'î mütevellî mûmâileyhin ber vech-i muharrer müdde'âsını inkâr eyledi. 8 Şaban 312

Ma'rif

Müdde'î-yi aleyha mezbûre Fâtıma

Müdde'î-yi aleyha mezbûre vasî Hanım

Müdde'î-yi mütevellî mûmâileyh

Müdde'î-yi merkûmdan bu babda şâhidleri kim oldukları suâl Hacı Ahmed Efendi ile Hacı Osman olduğunu söyledi.

Düzce'nin Şerefiye mahallesinden Hacı Ahmed Efendi İbn Hasan İbn Seyid Ali istişhâd olundukda. Geçen sene Mekke-i Mükerrime'de müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa Hacı Osman Ağa ile bana eğer ben bu yolda vefât edersem üzerimdeki paramdan artanı yani iki bin üç yüz kırk yedi guruş Düzce'de kâin Câmi'-i Kebîr Şer'ife vakf olsun, ona vakf etdim deyû bize söyledi. Ba'de vefât etti. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 8 Şaban 312

Hacı Ahmed

Düzce'nin Darıcı karyesinden Hacı Osman Pehlivan Ağa İbn Mustafa b. Osman istişhâd olundukda. Geçen sene Mekke-i Mükerrime'de müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa Hacı Ahmed Efendiyle bana ben bu yolda eğer vefât edersem üzerimdeki paramdan artanı yani iki bin üç yüz kırk yedi guruş Düzce'de vâki' Câmi'-i Kebîre vakf olsun, ona vakf ediyorum deyû söyledi. Ben böyle bilir, şehâdet dahi ederim. 8 Şaban 312

Hacı Osman

Şâhidân-ı merkûmanın adl u makbûlü'ş-şehâde istedikleri tasdîk olunur.

Ozan karyesinden Hacı Mehmed Ağa İbn Bayram

Metek karyesinden Şakir Efendi İbn Halil

13a

Düzce kasabası kâin Câmi'-i Kebîr-i Şer'if mütevellîsi Cedidiye mahallesinden İmamzâde Mehmed Efendi İbn Abdullah, Düzce'nin Hacı Ahmetler karyesinden iken

geçen sene tarîk-ı Hicaz'da vefât eden Kocabaşzâde Hacı Ali Bey İbn Ahmed'in verâseti zevce-i menkûhası Hava bint Ahmed ile sulbiye-i sagîre kızı Aişe ve Fâtıma ve sulbî sagîr oğlu İsmail ve Said ve İbrahim'e münhasıra oldukdan sonra sagîrden mezbûrunun tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer'îyye vasîleri vâlideleri mezbûre Hava Hâtun muvâcehesinde müteveffâ-yı merkûm Hacı Ali ben geçen sene tarîk-ı Hicaz'da iken Tûr-ı Sina'da sıhhat ve kemâl-i ferâsetiyle eğer ben vefât edersem terekemden bin elli yedi guruş Düzce'de kâin Câmi'-i Kebîre vakf olsun ona vakf etdim deyû söylemiş. Ba'de vefât etmiş olmağla terekesine vaz'-ı yed eden mezbûre Hava Hâtun bi-hasebi'l-mütevellîye meblağ-ı mezkûrun bana teslîmini tenbîh olunmasını vesâyeti ve isâleti hasebiyle matlûbumdur deyû da'vâ etdikde ol dahi cevâbında tereke-i müteveffâ-yı mezkûra ber vech-i muharrer vesâye ve isâle sûretiyle vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 8 Şaban 312

Mu'arrif-i müdde'îye-i aleyhâ Hava

Mu'arrif Mustafa

Müdde'îye-i aleyhâ mezbûre Hava

Müdde'î-yi mûmâileyh Mehmed

Bu babda şâhidleri kim olduğu mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den lede's-suâl Hacı Osman Ağa ile Hacı Ahmed Efendi olduğunu söyledi.

Düzce'nin Şerefiye mahallesinden Hacı Ahmed Efendi İbn Hasan b. Hacı Seyid Ali istişhâd olundukda. Geçen sene müteveffâ-yı merkûm Hicaz'dan gelirken benimle Hacı Osman Ağa'nın yanında Tûr-ı Sina'da eğer ben bu yolda ölürsem kaç guruş paramdan artarsa yani bin elli yedi guruşu Düzce'de kâin Câmi'-i Kebîre vakf etdim deyû söyledi. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 8 Şaban 312

Merkûm Hacı Ahmed

Düzce'nin Darıcı karyesinden Hacı Osman Pehlivan Ağa İbn Mustafa b. Osman istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı merkûm geçen sene Hicaz'dan gelirken Tûr-ı Sina'da kemâl-i akl ve sıhhatinde benimle Hacı Ahmed Efendi'nin yanında, eğer ben bu günde vefât edersem paramdan kaç guruş artarsa yani bin elli yedi guruş Düzce de kâin Câmi'-i Şer'ife vakf etdim dedi. Ben böyle şehâdet ederim. 8 Şaban 312

Merkûm

Şâhidân-ı merkûman Hacı Ahmed Hacı Osman'ın adl u makbûlü'ş-şehâde olduklarını tasdik ederim. 8 Şaban 312

Bataklı Ozanlardan Hacı Mehmed Ağa İbn Bayram

Metek karyesinden Şakir Efendi İbn Halil

13b

[Veraset İddiası]

	Hasan	
	b.	
	Abdullah	
	Hüseyin	
Kurt Ahmed	Hüseyin müteveffa	Ali
b.		b.
İbrahim		Resul
b.		b.
Ahmed		Yusuf
Müdde'î-yi		Müdde'î-yi

Düzce kazâsına tâbi' Darıyerinde Kaynaşlı karyesi sâkinlerinden Kurt Ahmed ve Kurt Yusuf, Düzce kazâsı Mal Müdürü tarafından mürsel Ali Şefik Efendi İbn Hayrullah muvâcehesinde karye-i mezkûre sâkinlerinden iken iş bu tarihten yigirmi gün mukaddem vefât eden Kurt Hüseyin b. Hüseyin'in verâseti bâla-i şebekede beyân olduğu üzere biz müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin'in babası Hüseyin ile bizim babalarımızın babası Ali ve Kurt Ahmed üçü li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi mezbûr Abdullah ve dedeleri ismi merkûm Hasan ve vâlideleri ismi Hava bint Hasan ve maskat-ı re'sleri karye-i mezkûre olup verâseti 'usûbeti'n-nesebiyye cihetinden bizlere münhasıra olup bizden gayri vârisi ve terekesine müstahak âhiri

olmalığa müteveffâ-yı mezbûrun terekesine müdür-i mûmâileyh bi'l-emâne vaz' -ı yed eder olmağla suâl tereke-i ma'lûmesinin bizlere edâ ve teslîme müdür-i mûmâileyhe izâfetle mûmâileyh Ali Şefik Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumuzdur deyû da'vâ etdiklerinde ol dahi cevâbında tereke-i müteveffâ-yı mezbûra müdür-i mûmâileyhe bil-emâne vaz' -ı yedini ikrâr mâ'adâ verâset müdde'âsını inkâr eder. 8 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh mûmâ-ileyh

Müdde'î-yi diğerk merkûm Yusuf

Müdde'î-yi merkûm Ahmed

Müdde'îyân-ı mezbûrândan ber vech-i muharrer müdde'âlarına mutâbık beyyine taleb olundukda. Şâhidleri karyeden Derdli oğlu Ali ve karyeden Sarı Mustafa oğlu Mehmed olduğunu söyledi.

Karyeden Derdli oğlu Ali b. Mustafa İbn Abdullah istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı mezbûr Kurt Hüseyin b. Hüseyin b. Abdullah b. Hasan'ın verâseti müdde'îyân-ı mezbûrân Yusuf ve Ahmed'in babalarının babaları li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi Abdullah b. Hasan ve vâlideleri ismi Hava bint Hasan ve maskat-ı re'sleri Kaynaşlı karyesi olup 'usûbeti'n-nesebiyye cihetinden verâset müdde'îyân-ı mezbûrâna münhasıradır. Bunlardan gayri vâris ve terekesine müstahak âhir kimesnesi olduğu ma'lûm değildir. Ben böyle bilir, böylece şehâdet ederim.

8 Şaban 312

14a

Karyeden Sarı Mustafa oğlu Mehmed b. Mustafa İbn Abdullah istişhâd olundukda. Müdde'îyân-ı mezbûrân Yusuf ve Ahmed'in babalarının babaları Kurt Ahmed İbn Ali müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin'in babası Hüseyin'le li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi Abdullah dedeleri ismi Hasan vâlideleri ismi Hava bint Hasan maskat-ı re'sleri karye-i merkûme olup bu sûretle müteveffâ-yı merkûmun verâseti 'usûbeti'n-nesebiyye cihetinden mezbûrâna münhasıradır. Bunlardan gayri vârisi ve terekesine müstahak âhir kimesnesi olduğu ma'lûm değildir. Ben böyle şehâdet ederim. 8 Şaban 312

Merkûm Mehmed

Kurt Mehmed karyesinden müteveffâ Kurt Mehmed oğlu Seyid Ali b. Osman b. Mehmed'in sulbî sagîr oğlu Hasan'ın bâ-hüccet-i şer'ileri Kurt Mehmed oğlu İsmail vesâyatından bi'l-isti'fâ, yerine Bataklı dîvânında Turaplı karyesinden Kocabıyık oğlu Ali Mülazım b. Osman ve Hasan sulbi sagîr mezbûrânın babası olmağla. 12 Şaban 312

14b

[Terekeden Hak Talebi Davası]

Hapac

b.

Gucisi

b.

Şemyak

Müdde'î-yi

b.

Ahmed

Anaları Göke bint Abdullah

Maskat-ı re'sleri Kafkasya

b.

Saankeri Kun

Anası Şerife

Li-üm kız karındaşları Semiha, Fâtıma, Zehra, Aişe

Düzce'nin Yayakbaşı Yenigün karyesi sâkinlerinden Şemyak b. Guçisi, karye-i mezkûre sâkinlerinden ümm-i mezbûre Şerife bint Hasan nâm hâtun muvâcehesinde, karye-i mezkûre sâkinlerinden iken tarihten bir sene mukaddem vefât eden sagîr-i mezbûru Saankeri b. Ahmed b. Guçisi verâseti ümm-i mezbûre Şerife Hâtun İbneti Hasan'la li-üm kız karındaşları mezbûrân Semiha ve Fâtıma ve Zehra ve Aişe ve müteveffâ-yı mezbûrun babası merkûm Ahmed ile ben li-ebeveyn er karındaşlar olup babamız ismi merkûm Guçisi ve dedemiz ismi merkûm Hapac ve vâlidemiz ismi mezbûre Göke bint Abdullah ve maskat-ı re'simiz Kafkasya memleketi olup 'usûbeti'n-nesebiyye cihetinden bana münhasıra. Benimle mezbûrundan gayri vârisi ve terekesine müstahak âhiri olmalığa sagîr müteveffâ-yı mezbûrun terekesine vâzi'atü'l-yed olan ümm-i mezbûrede olan müteveffâ-yı mezbûrun terekesi ber vech-i ati beyân olunur.

500: Karyede vâki' iki gözlü bir bâb mülk menzil ma'lûmu'l-hudûd mevcûd olduğunu ikrâr fakat benim kızlarımın bâliğ üç bin guruş paraları merkûmun zimmetinde yani kocam Ahmed'in zimmetinde olduğunu ânınla arsayı almıştır.

950: Kara sığır inek re's 3: Borucu. İş bu inekler kocam Ahmed'den kalmış olup Milan ağzından Mustafa'ya bin beş yüz guruş borcu olduğundan ona verdim.

100: Kara sığır tosun re's 1: Bunlarda ber vech-i muharrer üç bin guruşa mukâbil zabt etdim ve bir kısmı da sagîr müteveffânın techîz ve tekfinine sarf etdim.

40: Sandık / 1

15: Su bakır / 1

6: İbrik / 1

40: Kılınc / 1 sim kabzalı

10: Balta / 1

5: Kazma / 1

12: Berber takımı / 1

2,50: Orak / 1

1680,50

Balâda sagîrdân vechle müteveffâ-yı mezbûrun terekesi bin altı yüz seksen buçuk guruş bâliğ olup meblağ-ı mezkûrdan mesele-i mîrâsımız vechle hisse-i şer'îyyemi bana edâ ve teslîmi ümm-i mezbûre Şerife Hâtun'a tenbîh olunmak bi'l verâse matlûbumdur deyû da'vâ etdikde ol dahi cevâbında. Müdde'î-yi merkûm Şemyak vâris olmadığını ikrâr etmiş ancak balâ-i takrîrde cezâ'larına şerh verildiği üzere müdâfa'a-i tezkâr eyledi. 10 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyha mezbûre

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi merkûm Şemyak ber vech-i muharrer vâki' müdde'âyı inkârına mukârin.

Müdâfa'a-i mezbûre Şerife' den ber vech-i muharrer vâki' müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. İkâme edeceği şâhidler Elmacık'dan Receb Yeniköy'den İdris ve Halil ve Abrek Mehmed ve Abrek İsmail Şakur Zekeriya ve Hasan Çavuş.

Mâh-ı hâlin on dördüncü Pazar günü şâhidleri getireceği şerh şod.

10 Şaban 312

15a

Nikâhımın isbâtına Abrek Mehmed ve İsmail ve Katez Receb ve Açmuz İdris nâm kimesneler mâh-ı hâlin on ikinci Çehârşenbe günü Mâhkeme-i Şer'îyyeye getirip ikâme edeceği ve edemediğim halde isbâtdan izhâr-ı acizim demek olduğunu yani da'vâm kalmadığını ben iş bu mahalle şerh ve temhîr eylerim. 6 Zilkade 312

Mezbûre Şerife

Mezbûrenin mührü olmayıp balâya parmağını bastığını tasdîk ederim.

6 Zilkade 312

Cedidiye Mahallesinden Mehmed Rasih

Mezbûre Şerife, merkûm muvâcehesinde benim zevcem müteveffâ-yı Ahmed zimmeti 900 guruş mehr-i müeccel alacağı zamm olup meblağ-ı mezkûru kable'l-edâ vefât etmekle meblağ-ı mezkûrdan dört yüz guruş ahz olunup bâliğ 600 guruş tereke-i mezkûrdan alacağı taleb-i da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdde'îye-i mezbûrenin 200 guruş olduğunu ikrâr mâ'adâyı inkârına mukârin müdde'îye-i mezbûreden ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. Yayakbaşından Mehmed b. Canbolat ve Elmacık'dan Receb b. Hüseyin şer'an li-ebeveyn sâbit görülmeye havâle şod. 14 Zilkade 312

15b-Boş

16a

[Boşanma Davası]

Düzce'nin Sarı Kasımların Nasırlı Karyesi sâkinlerinden Bayram Bey oğlu Yahya b. Mustafa, kazâ-i mezkûrun Üskübü kasabasının Tekkiye mahallesinde sâkine ve zâtî Abdurrahman Efendi İbn Abdurrahman ve Hacı Ömer Beyzâde Mehmed b. Hacı Ömer ta'rifleriyle mu'arrefe Fâtıma bint Abdurrahman Efendi nâm hâturn muvâcehesinde. Ben mezbûre Fâtıma'nın tezvîcine tâlib olduğumda ol dahi râziye olup bin üç yüz on senesi Teşrîn-i sâninin altıncı Pazar günü mezbûreyi kendime tezvîc etmek üzere tarafımdan karyemiz imamı Ali Efendi'yi vekîl edip ol dahi vekâleti kabûl

etdikden sonra merkûm Ali Efendi mezbûrenin takdîrini almak üzere karyemizden İbrahim Pehlivanoğlu Emin ve Sufioğlu Mehmed ve Köroğlu Mehmed ve Köseoğlu Ali ve Damad Mustafa nâm kimesneler ile beraber karye-i mezkûra vâki' birâderim müteveffâ İsmail Efendi'nin menzilhânesinde sâkine olan mezbûre Fâtıma Hâtunun yanına giderek merkûm Ali Efendi mezbûre hitâben Allah'ın emri ve peygamberin sünneti üzere müvekkilem Yahya'ya vardın mı deyû sorarak mezbûre Fâtıma dahi cevâbında merkûm Yahya'ya vardım dedikde. Müvekkilim merkûm Ali Efendi dahi bende vekâletim hasebiyle Yahya için aldım, kabûl etdim dedikden sonra şehir-i mezkûrun on birinci gün gecesi yatsudan sonra karyemiz muhtârı İsmail ve Bayram Bey oğlu Emin ve Vahab oğlu Mustafa nâm kimesne yine mezbûrenin menzilhânesine gidip mezbûreye merkûm İsmail sen Yahya'ya varmak üzere söz verdin mi dedikde mezbûre Fâtıma dahi cevâbında merkûm Yahya'ya varmak üzere söz verdim ve tarafımdan akd için merkûm Emin'i vekîl etdim deyû mezbûrenin huzûrlarında ikrâr etmesi üzere şehir-i mezkûrun yigirmi altıncı Cuma ertesi gecesi benim vekîlim merkûm Ali Efendi ve mezbûrenin vekîli merkûm Emin ikisi beraber olarak karyemiz câmi'-i şer'ifine gidip tarafeyn vekîli hâzır oldukları halde Kara Ali ve Damad Mustafa ve Köroğlu Mehmed ve Köseoğlu Ali ve Mehmed Çavuş muvâcehelerinde iki yüz bir gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle tarafeynin vekâletiyle akd-i nikâhımız bilâ izinnâme icrâ olunmuşdur. Bu husûsda mezbûre Fâtıma benim zevce-i menkûha-i gayri medhûl bahâm olmuşken 'adem-i itâ'atda bulunduğundan bana itâ'at ve inkıyâd etmek üzere mezbûreye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ ederim.

11 Şaban 312

Mezbûre Fâtıma Hâtun dahi cevâbında. Mâh-ı mezkûrun altıncı Pazar günü merkûm Ali Efendi ve İbrahim Pehlivanoğlu Emin ve Köroğlu Mehmed ve Köseoğlu Ali ve Damad Mustafa nâm kimesneler hâzırûn olduğu halde merkûm Ali Efendi birlikte benim sâkin olduğum hâneme gelip merkûm bana hitâben sen merkûm Yahya'ya varmak üzere tarafından beni vekîl etdikden sonra ben dahi babam Abdurrahman Efendi razı olursa vekîl ederim dedim. Sonra şehir-i mezkûr on birinci gün gecesi dahi yine muhtar İsmail ve Bayram Bey oğlu Emin ve Damad Mustafa hâneme gelip merkûm Emin tekrar bana hitâben merkûm Yahya'ya varmak üzere beni vekîl ediyor musun dedikde. Bende babam razı olursa seni vekîl ederim deyû

söyledikten sonra ertesi[gün] Hacı babam razı olmadığını işitdim o ânda Perişan Halil ve İmamoğlu Ahmed ve Köroğlu Mehmed ve Hecinler'den Topal Ali nâm kimesneler hâzırûn olduğu halde ben merkûm Emin'i vekâletini azl etdim ve rücû' etdim kabûl etmem deyû söyledim bu husûsda ben müdde'î-yi merkûm Yahya'nın menkûhası değilim deyû müdâfa'a eder. 11 Şaban 312

Mezbûre Fâtıma

16b

Mezbûre Abdurrahman Efendi kerîmesi Fâtıma Hâtun, bundan akdem zevce-i menkûha-i gayri medhûl bahâm deyû da'vâ etmiş isem de da'vâmdan fâriğ olup mezbûre Fâtıma'yı tatlık etdim hiçbir da'vâm yokdur. 25 Receb 312

Muhzır Mehmed Ağa

Perişan Halil Ağa

Ali Ağa

Mehmed Ağa

Şühûdü'l-hâl

17a

[Vâris Tespit Davası]

Düzce'nin Eğerciler karyesinden olup Asâkir-i Şahâne'de Hâssa Ordusu Hümâyûn-ı Nizamiye Birinci Alayı'nın Birinci Taburu'nun İkinci Bölüğü neferantından iken bundan akdem vefât eden Mehmed b. Ali b. Hüseyin'in verâseti, babası merkûm Ali ile li-ebeveyn er karındaşları Mülâzım Halil Ağa ve Abdurrahman Çavuş İbn Hüseyin'e münhasıra olduğunu ve bunlardan başka vârisi olmadığını bilir, şehâdet dahi ederiz. 10 Şaban 312

Fidanikürtler karyesinden Mehmed oğlu Mustafa b. Mehmed

Akçalar karyesinden Sarı Bey oğlu Ali Efendi İbn Halil

Mezbûrânın adl u makbûlü'ş-şehâde olduklarını tasdik ederim.

Câmi-i Kebir mahallesinden mübâşir Şakir Çavuş İbn Mustafa

17b

[Nikâh Akdinin Gerçekleşmesine Yönelik Talep Davası]

Bolu'nun Ağaçcılar karyesi ahâlîsinden Kara Salih oğlu Mehmed Ağa İbn Hasan nâm kimesne tarafından husûsi âtiyi'l-beyânda taleb ve da'vâya bâ-hüccet-i şer'îyye vekîli Düzce'nin Metek karyesinden İsmail Hakkı Efendi İbn Süleyman, kazâ-i mezkûre tâbi' Üskübü kasabasının Terzi Aliler mahallesi sâkinlerinden Küçük İbrahim oğlu İzzet kerîmesi Aişe bint İzzet nâm hâtun tarafından zikri âti müdâfa'a ve husûmet ve redd-i cevâba bâ-hüccet-i şer'îyye vekil kazâ-i mezkûre tâbi' Yazlık karyesi sâkinlerinden ve da'vâ-i vekillerinden Mehmed Rüşdi Efendi İbn İbrahim mahzarında muvâcehesinde. İş bu bin üç yüz on iki sene şehri Şa'bâni'l-mu'azzamın altuncu Cuma gecesini mezbûre Aişe Hâtun kasaba-i mezkûrda vâki' eniştesi Hasan oğlu Salih'in menzilhânesinde, kasabadan Abdulrezzak oğlu Mehmed ve Yazıcıoğlu Salih nâm kimesneler hâzırân oldukları halde eniştesi merkûm Salih'i, müvekkilim merkûm Mehmed'e tezvîc etmek üzere vekil edip ol dahi ber vech-i muharrer vekâlet-i mezkûre ba'de'l-kabûl leyle-i mezkûre hâne-i merkûmda müvekkilim merkûm Mehmed bi'z-zât ve mezbûrenin vekil-i merkûm Salih bi'l-vekâle şâhidan-ı merkûman huzûrlarında üç yüz bir gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle bilâ izinnâme Dörddivanlı İmâm Ali Efendi ma'rifetiyle akd-i nikâhları icrâ olunmuşdur. Ol vecihle mezbûre Aişe Hâtun müvekkilim merkûm Mehmed'in zevce-i menkûha-i gayri medhûl bahâsı olmuş iken 'adem-i itâ'atda bulunduğunun suâl olunup müvekkilem mezbûre Aişe'ye izâfetle vekil-i mûmâileyh Mehmed Efendi'ye müvekkilim merkûm Mehmed'e itâ'at ve inkıyâd etmek üzere tenbîh olunmak bi'l-vekâle taleb ederim deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında vekil mûmâileyh mezbûrenin vekili olduğunu ikrâr, ancak vekil-i mûmâileyh müvekkil Mehmed'e müvekkilem Aişe Hâtun nefsine tenkîhe eniştesi Salih'i tevkil etmişdir ve menkûhası da değildir. 17 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh vekil mûmâileyh Mehmed Rüşdi

Müdde'î-yi vekil mûmâileyh İsmail Hakkı

Müdde'î-yi vekil mûmâileyhden ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. İkâme etmek üzere şâhidleri balâda ismi muharrer şâhid Mehmed ve Salih ve Ali Efendi olduğunu söyledi.

Üskübü kasabasının Keşiş mahallesinden Abdulrezzak oğlu Mehmed b. Hasan İbn Ahmed istişhâd olundukda. Bu geçen Cuma değil öbür Cuma ahşamı ayın kaç olduğunu bilemem. Merkûm Hasan oğlu Salih dedi ki bir işimiz var geliniz buraya diyerek Yazıcıoğlu Salih ile kendi hânesinin altına getirdi. Biz hânenin altında durduğumuz halde kendisi yukarıya çıkıp baldızı mezbûre Aişe'ye dedi ki. Her ne ki bu işi yapar isem buna razı mısın ve beni tarafından vekîl ediyor musun dedikde. Mezbûre dahi vekîl etdim dedi. O gece kasabada Salih' in kahvehâne[sine] gidip vekîl-i merkûm Salih ve ben ve Dörddivânlı Ali Efendi ve diğer Salih ve merkûm müdde'î-yi Mehmed hâzırûn olduğumuz halde üç yüz bir gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle akd-i nikâhları icrâ olundu. Ben böyle şehâdet ederim. 17 Şaban 312

18a

Üskübü kasabasının Tekkiye mahallesinden Kahveci Yazıcıoğlu Salih b. Mehmed İbn Salih istişhâd olundukda. Bu geçen değil öbür Cuma gecesi yani şehir-i Ramazân'ın yigirminci gecesi merkûm Hasan oğlu Salih bir iş var az buraya gelin deyû Mehmed ile bizi kendi hânesinin altına getirdi. Kendisi yukarıya çıkıp mezbûre Aişe'ye her ne yapar isem razı mısın beni vekîl ediyor musun dedikde. Ol dahi razıyım vekîl etdim dedi. Bunun üzerine benim kahveme geldik. Mezbûr Salih vekâleten ve merkûm Mehmed asâleten hâzır oldukları halde benimle merkûm Mehmed hâzırûnda Dörddivânlı Ali Efendi ma'rifetiyle üç yüz bir gurus mehir tesmiyesiyle akd-i nikâhları icrâ olunmuşdur. Ben böyle bilir şehâdet ederim. 17 Şaban 312

Merkûm Salih

Vekîl mûmâileyh Mehmed Efendi'den lede's-suâl ol dahi cevâbında. Şâhid merkûmânın şehâdetleri müdde'â vekîllerinin da'vâ-i vakasına mutâbık ve usûl-ı meşrû'asına muvâfık olduğunu ber-nehc-i şer'î reddini talep ederim. 17 Şaban 312

Vekîl mûmâileyh Mehmed Rüşdi

18b

[Rüştin İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Aynalı karyesinde sâkin iken 406 sene-i hilâlinde vefât eden Canbek Mustafa b. Abid'in sulbiye-i sahîha kızı âkile bâliğa olduğu mukırr ve

mu'terif ve ber vech-i ati rüşdünü iddiâ' eden müvekkilim Eytam Müdürü Rasih Efendi muvâcehesinde. Ben babam müteveffâ-yı mezbûrdan mevrûs olan 1221 guruşun li eclî'l-istihkâk mezkûr Eytam Sandığı vâzi' olmasını meblağ-ı mezkûrun ba-devr-i şer'î 914 guruş otuz parayı âkile ve bâliğa olup rüşdüm munzam-ı tagayyürün umûrumu tedvîre kâdir'ül-gayet vasîden müstağniye olmağla suâl olup meblağ-ı mezkûrun bana edâ ve teslîme vâzi'-ul yed olan müdür mûmâileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında meblağ-ı mezkûra bi'l-emâne vâzi'yedini ikrâr lâkin mâ'adâ rüşd müdde'asını inkâr eder. 25 Şaban 312

Müdür-i mûmâileyh

Müdde'ie-i mezbûre Fâtıma

Müdde'ie-i mezbûreden ber vech-i muharrer rüşd müdde'asına mutâbık beyyine talep olundukda.

Karye-i mezkûrdan Hasan b. Abid b. Savcı istişhâd olundukda. Müdde'ie-i mezbûre Fâtıma âkile ve bâliğa olup müteveffâ-yı mezbûr Canbek'in sulbiye kızı olduğunu bilirim. Şehâdet ederim. 25 sene.

Merkûm Hasan

Karyeden Ahmed b. Abdullah istişhâd olundukda. Müdde'ie-i mezbûrenin âkile ve bâliğa olduğunu ve müteveffâ-yı mezbûr Canbek'in sulbiye kızı olduğunu bilirim. Böylece şehâdet ederim. 25 sene.

Merkûm Ahmed

19a

[Rüştün İspatı Yoluyla Eytam Sandığı Emanetine Alınmış Tereke Mallarını Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Aynalı karyesi sâkinlerinden 406 senesi hilâlinde vefât eden Canbek Mustafa b. Abid'in sulbî sahîh oğlu olup âkil ve bâliğ olduğu mukırr ve mu'terif ve ber vech-i âtî rüşdünü iddiâ' eden Osman, hâlâ kazâ-i mezkûr Eytam Müdürü Rasih Efendi İbn Musa Efendi muvâcehesinde. Ben sagir iken babam müteveffâ-yı mezbûrun terekesi tahrîr olundukda. İntikâl eden hisse-i şer'-iyem 2442 guruş kazâ-i mezkûr Eytam Sandığında istirbâh olmak üzere sandık vaz' olunmuş el-hâletül hâzihî meblağ-ı mezkûrun bâ-devr-i şer'î gayb olan 1829,20 guruşun haberini

mezkûreteynden cem'ân 4271 guruş bâliğ olup ben el-hâletül hâzihi âkil ve bâliğ ve bülûğuma rüşdüm munzam bakiye-i umûrumu tedvîre kâdir olduğumdan vasîden müstağni olmamla suâl olunup müdür mumâ-ileyhe bi'l-emâne vazî'-ul yed eylediği meblağ-ı mecmû'-u mezkûru bana edâ ve teslîme kîbel-i şer' den tenbîh olmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında bi-hasebi'l-me'mûriye bi'l-emâne vazî'-ı yedini ikrâr mâ'adâ rüşd müdde'âsını inkâr eder. 24 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh mumâ-ileyh Mehmed Rasih

Müdde'î-yi merkûm Osman

Müdde'î-yi merkûmun müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda şâhidleri karyeden Hasan ve Mehmed Ali.

Aynalı'dan Hasan İbn Mustafa İbn Halil istişhâd olundukda müdde'î-yi merkûm Osman müteveffâ-yı mezbûr Canbek Mustafa' nın sulbî sahîh oğlu olup hâlâ yigirmi yaşında âkil ve bâliğ ve bülûğuna rüşdi munzamdır ben böyle şâhidim şehâdet ederim. 24 Şaban 312

Merkûm Hasan b. Halil

Aynalı'dan Mehmed Ali İbn Tokuk b. Saracas istişhâd olundukda müdde'î-yi merkûm Osman müteveffâ-yı mezbûr Canbek Mustafa' nın sulbî sahîh oğlu olup hâlâ yigirmi yaşına mütecâviz âkil ve bâliğ ve bülûğuna rüşdi munzamdır ben böyle şâhidim şehâdet ederim. 24 Şaban 312

Merkûm Mehmed Ali

Cedidiye mahallesinde sâkin saatci Hacı Abdurrahman Efendi'nin zevcesi Sıdika Hâtunun münadiye tarîkiyle mu'arefe-i şer' iyyesi üzere bulunacağına ve yemek ve kisvesini ve odası görünce her şeye bakacağına mezbûr Abdurrahman Efendi'ye kefil oldum ve şayed yapmaz ise haber vereceğime mübeyyendir. İş bu mahal temhîr kılındı. 25 Şaban 312

Cedidiye mahallesinden Mustafa bin Abdurrahman

Şâhidân-ı mezbûrânın tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir-i mûcibince mahzâ (?) müdde'ıyan-ı mezbûrân Osman ve Fâtıma' nın rüşdlerine hükm-i şer'î lâhak hisselerin teslîmine şod. 29 Şaban 312

19b-Boş

20a

[Kayıp Hayvan Davası]

Hendek nâhiyesine tâbi' Sivritepe karyesinde sâkin Rumeli muhâcirlerinden Hüseyin Hoca İbn Yusuf, Düzce kazâsının Mâl Müdürü Agob Efendi tarafından Ali Şefik Efendi muvâcehesinde. Sarı meyyâl siyah tonda ve sağ kulağı yarık kuyruğu kısa altı yaşında bir re's manda ineği kendi manda ineğimden doğuma nitâcen malım iken iş bu tarihten on mâh mukaddem karyemizden zâyi' edip tahrîr etmişdikde. Yaver-i mâl-ı müdür-i mûmâileyh ma'rifetiyle ve ma'rifet-i şer'î fûruht olup emâne(?) olan ba'de'l-masraf 171 guruş on parayı kazâ-i mezkûr mâl sandığına teslîm olmuş meblağ-ı mezkûra müdür mûmâileyh bi'l-emâne vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunup meblağ-ı mezkûru müdür mûmâileyhe izâfetle mûmâileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdür mûmâileyh meblağ-ı mezkûra bi'l-emâne vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 26 Şaban 312

Mûmâileyh

Müdde'î-yi merkûm Hüseyin

Müdde'î-yi mezbûrun ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda. Karyemden Mustafa ve Osman ve İsmail Çavuş ve Kara İsmail ve Raşid ve Kısa Mehmed ve Yusuf.

Karye-i mezkûrdan Osman b. Salih b. Osman istişhâd olundukda. Hayvan-ı mezkûr müdde'î-yi merkûmun nitâcen malıdır, şehâdet ederim. 26 sene.

Merkûm Osman

Ve yine Mustafa b. Yusuf b. Ahmed'in, müdde'î-yi merkûm mezbûrdan hayvan-ı mezkûr nitâcen malıdır dediğini bilirim, şehâdet de ederim. 26 sene.

Merkûm Mustafa

Şâhidân-ı mezbûrânın tezkiyelerini talep ederim. 26 sene.

Osman

Şâhidân-ı mezbûrânın tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla ba-temlik meblağ-ı mezkûr müdde'î-yi merkûma teslîmine tenbîh şod. 28 sene.

20b

[Boşanma Talebi Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Hüseyin Bey karyesi nisvânından ve zâtî Düzce kazâsı piyade zabtiyesinden İsmail b. Ahmed ve Hacı Musa sâkinlerinden Hasan Efendi İbn Abrek nâm kimesneler ta'rifleriyle mu'arrefe Vâhide bint Murad Efendi, Düzce'nin Uzun Mustafa karyesinden İsmail b. Şemyak muvâcehesinde. Merkûm İsmail 5000 guruş mehr-i müeccel ve 1000 guruş müte'ârifesiyle zevc olup lâkin zevcem merkûm nafaka ve kisveme bakmayıp ötede berü de getirmekte olduğundan bir mâhdan berü babam mezbûrun hânesinde sâkine olup bundan sonra nafaka ve kisveme bakıp karyesinden başka mahalden mesken-i şer'î ayırır ise yine itâ'at ederim böyle olmadığı sûretde ben zevcem merkûma itâ'at etmem ve hem de nafaka ve kisvem için kadr-i ma'rûf meblağ karz ve takdîr olunmasını veyâhut beni tatlık eder ise meblağ-ı mezkûrla 'iddet-i nafakamı zevcem merkûma hibe edeceğimi bu husûsda îcâb-ı şer'îyyenin icrâsını talep ederim deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdde'îye-i mezbûre mehr-i meblağ-ı mezkûrla zevce-i menkûha-i medhûl bahâsı olduğunu ikrâr lâkin zevcem mezbûre karyemde ayrı hâne bulup nafaka ve kisvesine bakarım ve mesken-i şer'î tedârik etdikden sonra mahkemedem memûr gelip keşf etsin başka mahalden hâne bulsun. Mesken-i şer'î olduğu halde bana itâ'at ve inkıyâd etmesini ve bunun için bakmak üzere kefil ibrâz edeceğimi beyân ederim. 28 Şaban 312

Arif-i merkûm

Arif-i merkûm

Merkûm İsmail

Müdde'îye-i mezbûre Vâhide Hâtun

21a

[Kayıp Hayvan Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Efteni'de Hacı Süleyman Bey karyesinde sâkin Abaza teba'sından Mustafa b. Hüseyin, Düzce kazâsı Mâl Müdürü Agob Efendi tarafından mürsel İbrahim Efendi İbn Ahmed Efendi muvâcehesinde. Kestane doru tonda ve sağ kış butunda kurt tasma nişanlı sekiz yaşında 400 guruş kıymetli bir re's kısarak kendi

kısrığımdan doğma nitâcen malım iken tarihten yigirmi iki gün mukaddem karyemizden gâ'ib edip el-hâletü hâzihî müdür mûmâ-ileyhe bil emâne vaz'-ı yed eder olmağla suâl olunup hayvan-ı mezkûru bana red ve teslîme mûmâ-ileyhe izâfetle mûmâ-ileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû bi'l-istihkâk da'vâ ederim dedikde ol dahi cevâbında hayvan-ı mevsûf-ı mezkûre bi'l emâne vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 28 Şaban 312

Mûmaileyh İbrahim

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi mezbûrdan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda. Karye-i mezkûrdan Hurşid b. Salif b. Musa istişhâd olundukda. Mezkûr kısrak hayvan kestane doru tonda sağ kıç butunda kurt tasma nişanlı sekiz yaşında bir re's kısrak müdde'î-yi merkûm Mustafa malıdır. Böylece şehâdet ederim. 28 sene.

Merkûm Hurşid

Karye-i mezkûrdan Yusuf b. Baki b. Habeşe istişhâd olundukda. Mezkûr kısrak hayvan kestane dorusunda sağ kıç butunda kurt tasma nişanlı sekiz yaşında bir re's kısrak müdde'î-yi merkûm Mustafa'nın nitâcen malıdır. Ben böyle bilirim. 28 sene.

Merkûm

21b

[Vâris Tespit Davası]

Abdullah

b.

Kaykî

b.

Nahic

Yabarok

b.

Abrek

b.

Kösrok

Müdde'î-yi

Vâlideleri Fâtıma bint Abdullah maskat-ı re'sleri Kafkasya

Düzce kazâsına tâbi' Develi'de Besni Ali Bey karyesi sâkinlerinden iken iş bu tarihten yedi gün mukaddem vefât eden Kösrok bin Abrek ber vech-i ati vârisi

olduğunu iddiâ' eden kazâ-i mezkûre tâbi' Köprü Başı Ömer Efendi karyesinde sâkin Yabarok b. Nahic, hâlâ kazâ-i mezkûr Mâl Müdürü Agob Efendi tarafından mürsel Ali Şefik Efendi İbn Hayrullah muvâcehesinde. Bâla-i şebekede beyân olunduğu üzere müteveffâ-yı mezbûr Kösrok'un babası merkûm Abracile benim babam merkûm Nahic li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi merkûm Kaykî ve dedeleri ismi Abdullah ve vâlideleri ismi Fâtıma bint Abdullah ve maskat-ı re'sleri Kafkasya memleketi olup verâseti 'usûbeti'n-nesebiyye cihetinden ancak bana münhasıra ve benden gayri vârisi ve terekesine müstahak âhiri olmalığa mûrisim müteveffâ-yı mezbûr Kösrok'un terekesine mûmâ-ileyh bi'l emâne vâzi'yed eder olmağla suâl olunup müteveffâ-yı mezbûrun kâffe-i terekesini bana teslîme müdür mûmâileyhe izâfetle mûmâileyhe tenbîh olunmak matlûbumdur deyû bi'l-verase da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında tereke-i müteveffâ-yı mezbûra müdür mûmâileyh bi'l-emâne vaz'-ı yedini ikrâr ancak müdde'î-yi mezbûrun ber vech-i muharrer mâ'adâ verâset müdde'âsını inkâr eder. 29 Şaban 312

Müdde'î-yi aleyh mûmâileyh

Müdde'î-yi merkûm Yabarok

Müdde'î-yi mezbûrandan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyinesi kimler olduğu lede's-suâl. Şâhidleri karye-i merkûmeden Mehmed Ali ve Aver ve Melbuh karyesinden Yanamok ve Zebeş ve yine karyeden Tost ve Ruhsar ve Melbuh oğlu Hacı Musa Ağa olduğunu söyledi.

Düzce'nin merkûm Besni karyesinden Mehmed Ali İbn Hagok İbn Havacek istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı mezbûr Kösrok'un babası Abrek ile müdde'î-yi mezbûr Yabarok'un babası Nahic li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi Kaykî ve dedeleri ismi Abdullah ve vâlideleri ismi Fâtıma bint Abdullah ve maskat-ı re'sleri Kafkasya memleketi olup verâset merkûm Yabarok'a münhasıradır ve bundan gayri vâris ve terekesine müstahak âhiri olduğu ma'lûmum değildir. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 29 Şaban 312

Şâhid-i merkûm Mehmed Ali

Melbuhoğlu karyesinden Aver b. Siyok b. Bazardok istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı merkûm Kösrok'un babası Abrek ile müdde'î-yi merkûm Yabarok'la Yahyic li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi Kaykî ve dedeleri ismi Abdullah

vâlideleri ismi Fâtıma bint Abdullah ve maskat-ı re'sleri Kafkasya memleketi olup verâseti merkûm Yabarok'a münhasıradır ve bundan gayrı vâris ve terekesine müstahak âhiri olduğu ma'lûmum değildir. Ben böyle bilir, şehâdet ederim.

29 Şaban 312

Aver

22a

Mûmâileyh Ali Şefik Efendi şâhidân-ı merkûmânın ber-nehc-i şer'i tezkiyeleri taleb ederim deyû tezkâr eyledi. 30 Şaban 312

Şâhidân-ı mezbûrân lede't-tezkiye adâletleri zâhir olmağla mûcibince tereke-i mezkûr müdde'î-yi merkûma teslîme tenbîh şod. 5 Ramazan 312

Müteveffânın Terekesi

- 1300: Kara sığır öküz / 4
 - 400: Kara sığır tosun / 2
 - 600: Kara sığır inek / 3 ma'a buzak / 2
 - 100: Kara sığır düğesi / 1
 - 100: İki yaşlı tosun / 1
 - 150: Eşyâ-yı beytiye ve zinciriye takımı
 - 200: Köhne menzilhâne ma'a tam ve samanlık ma'a arsa
 - 40: Şa'ir kile tohum ma'a / 5
- 2890

22b

[Vâris Tespit Davası]

Düzce'nin Metek(?) karyesi ahâlîsinden olup Asâkir-i Şahâne'de Hassa-i İtfâiye Birinci Taburu'nun Birinci Bölüğü neferâtından iken Fî 10 Mart 309 tarihinde vefât eden İslam oğlu Osman b. Ali b. Ahmed'in verâseti, babası merkûm Ali ve vâlidesi Fâtıma bint Ahmed'e münhasıra olduğu ve bunlardan başka vârisi olmadığını biliriz. Böylece şehâdet ederiz. 15 Ramazan 312

Askerlikden Halim b. Mehmed

Askerden Abdullah oğlu Ahmed

Mezbûrânın mühürleri olmayıp parmak bastığını tasdik ederim. 15 sene.

Şâhidân-ı mezbûranın adl u makbûlü'ş-şehâde olduklarını tasdik ederim. 15 sene. Askerden Mehmed Onbaşı

23a

[Evlilik]

Düzce kazâsına tâbi' Arabacı'da Topçular Mü'minler karyesi sâkinlerinden Hacı Mehmed kerîmesi Hava bint Mehmed nâm bîkr-i bâliğa-i âkilenin Asâkir-i Şahâne'de nişânlısı ve mânî'-i şer'îyyesi olmadığını, karye muhtâr ve ihtiyâr meclisi tarafından vârid olan Fî 21 Ramazânü'l-mübârek 312 tarihli ilm ü haber meâliyle sâbit olan mezbûre Hava, karye-i mezkûre sâkinlerinden Kısabacakoglu Emin b. Hüseyin Bey nâm kimesne mahzarında li-tav'î-hâ ikrâr ve takrîr -i kelâm edip merkûm Emin beni tezvîce tâlib ve râğîb olmağla ben dahi râziye olup nefsimi bin beş yüz guruş mehr-i mu'accel ve beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle merkûm Emin Hüseyin'e rızamla tezvîc ve tenkîh eyledim dedikde. Ol dahi ber vech-i muharrer tezvîc ve kabûl eyledim deyû sagîre-i mezbûrenin cemî'-i kelimât-ı meşrûhasını vicâhen tasdik eylediği kayd şod.22 Ramazan 312

Mezbûr Emin

Mezbûre Hava

Mezbûrânın mühürleri olmayıp balâya parmak bastıkları tasdik olunur.

Mübâşir Musa

23b

[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası]

Düzce'nin Şerefiye mahallesi sâkinlerinden Kocabaşzâde Mehmed Ağa'nın hâlâ zevce-i menkûhası sâhib-i istid'â Hanım bint Hacı Abdullah nâm hâtun tarafından zikr-i âtî husûs-ı taleb ve da'vâya vekîl meclis-i şer'isi zevce-i dâhil mûmâ-ileyh Mehmed Ağa İbn İbrahim, kazâ-i mezkûre tâbi' Hacı Ahmedler karyesi sâkinlerinden Kocabaşzâde Mustafa Bey b. Hacı Ahmed muvâcehesinde. Müvekkilem zevcem mezbûrenin zevce-i evveli karye-i mezkûr ahâlisinden olup üç yüz on senesinde vefât eden Kocabaşzâde Hacı İbrahim Ağa hayatta iken kırk beş aded rub'îye ve kırk iki

aded yiğirmilik ve bir aded bütün mâhmudiye ve bir aded bütün feraice takı altunları müvekkilem mezbûreye sen al tak deyû vermiş ve yedi sekiz sene yani vefâtına kadar takınmış olduğu halde mezkûr altunları mûmâ-ileyh Mustafa Bey fuzûlî zabt eder olmağla yani Osman Efendi'yle Tahir Efendi'yle kuvvet-i cebriyye ile merkûmeden alıp merkûm Mustafa Bey'e vermiş oldukları cihetle mezkûr altunları müvekkile-i mezbûreye izâfetle bana red ve teslîme mûmâ-ileyh Mustafa Bey'e tenbîh olunmak bi'l-vekâle matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında altun mezkûrlar yedinde olmadığını ikrâr ancak mezkûr altunlar müteveffâ-yı mezbûr Hacı İbrahim Ağa'nın sulbî sagir oğlu Ahmed ile sulbiye-i kebîre kızı Fâtîma'nın anaları müteveffîye Hava Hâtunla babaları merkûmdan mevrûs hisselerine isâbet etmiş altunları olup müdde'îye-i mezbûrenin de hissesini almış olduğuna, bu husûsda mezkûr altunlarda müdde'îye-i mezbûrenin hakkı yokdur deyû inkâr eder.

22 Ramazan 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'îye-i vekîl

Müdde'îye-i vekîl mûmâ-ileyh Mehmed Ağa tekrar-ı iddiâ'sında müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa tarîk-ı Hicaz'a gider iken mezbûre kızı Fâtîma'ya vâlideleri müteveffîye Hava Hanım'dan hisse olup malı olan hayvânât ve eşyâyı tamâmen komşuları muvâcehesinde söylemiş ve altmış aded de takı altunları olduğunu beyân etmiştir. Mezkûr altunlar ise yerlerinde mevcûd olmadığına, şu halde bunun hâricinde böyle bir iddiâda bulunmak zâten vâhîdir. Böylece de isbât ederim. Binâen aleyh anaları müteveffîyeden kalmış, ölünce nakid kısmının ibrâzı lâzım geleceği cihetle ve müttekî kendisi de hakkı olduğuna bu bâbda ki i'tirâzımı kabûl etdim. Hisse-i tereke malı olmuş bidâyet lâzım gelip terekeden isbât olunmak lâzım gelecektir.

22 Ramazan 312

Müdde'îye-i vekîl

24a

Merkûm Mustafa Bey isticvâb olundukda. Müvekkile-i mezbûre Hanım zevci müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa'nın üç yüz on senesi hilâlinde terekesinin tahrîrinde bâlada zikr olunan altunları taleb ve da'vâ ettiği gibi tereke-i mezkûr tahrîr

olduğu gece başka bir oda da Kocabaşzâde Osman Efendi ve Tahir Efendi ve ben müdde'îye-i mezbûre Hanım hâzırûn olduğu halde mezbûre Hanım ile müteveffâ-yı mezbûrun kerîmesi Fâtıma'nın altunları mahlût olarak bir yerde hıfz ettikleri cihetle mezbûre Fâtıma mezkûr altunları meydana koyarak altun mezkûrlardan müdde'îye-i mezbûre Hanım kendi altunları tefrîk edip aldı ve kaç aded olduğunu bilemem. Bâkî kalan altunlar kızın anasından olduğuna, kaç aded olduğunu bilemem. Emânesinde dursun deyû ve bundan başka benim kalan altunlarda hakkım kalmadı dedi. Mûmâ-ileyh Osman ve Tahir Efendi'yle söylediğine şâhidim şimdi kız takınır tahrîr-i terekede iken kâtib ferraş Rüşdi Efendi mâhkeme azasına aleyhtar Osman Efendi, Hacı Rıza, Beyzâde Mehmed Bey vesâir birçok kesân var idi deyû müdâfa'a-i beyân ederim.

24 Ramazan 312

Müdde'îye-i mezbûre Hanım, altun-ı mezkûrlar da hakkım kalmadı dediği ikrârına bakarak müdde'î-yi aleyh mezbûr Mustafa Bey'den müdde'âsına mutâbık beyyine talep olunduğu. 24 Ramazan 312

Müdde'î-yi vekîl mûmâ-ileyh Mehmed Ağa dahi cevâbında. Terekenin tahrîri vaktinde müvekkilem mezbûre mezkûr altunları da'vâ ve talep etmek üzere tahrîre gelen memûrun yanına merdubandan yukarı çıkacağı vâki't merkûm Mustafa ve Osman Efendi ve Tahir Efendi'yle zâten altun çok olduğunda senin altunlarını biz sonra sana veririz. Kocabaşzâde Mehmed Ağa ve Hacı Rıza Beyleri de çağırırız da veririz. Şimdilik sen anandan babandan ve nişan altunlarını al demeleri üzerine sözlerine kapılarak beyinin anasından babasından olan altunları alıp bâlada zikr olunan müdde'aya altunları vermediler ve hakkım kalmadı gibi sözde de müvekkilem bulunmamıştır. Binâen aleyh Fâtıma'nın vâlidesinden kalmış denilen paranın miktarını ve yedinde bulunan altunların adedini bilemediğine, merkûm Mustafa Bey'in bu bâbdaki müdâfa'ası vâhîdir. Bu altunlar müvekkilemin olmadığı lâzım gelse bile tereke malı olmak lâzım gelir. 24 Ramazan 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

24b

Düzce' nin Câmî'-i Kebîr mahallesinde sâkin Kocabaşzâde Osman Efendi İbn İbrahim şehâdetinde. Üç yüz on senesi hilâlinde müteveffâ-yı merkûm Kocabaşzâde Hacı İbrahim'in terekesinin tahrîrinden bir hafta mukaddem mezkûr Hacı Ahmedler

karyesinde müteveffânın menzilhânesinde köyünün başkâtibi Tahir Efendi ve merkûm Mustafa Bey ve müdde' iye-i mezbûre Hanım ve bint kebîre-i mezbûre Fâtıma ve Hacı Ali Bey'in haremi Hava hâzırûn olduğumuz halde merkûm Mustafa Bey bir takım takı altını ortaya koyup yani dört çizi altın iki çizisi rub' iye ve iki çizisi de yigirmilik onluk kırklık mâhlût altunları meydana koyup mezbûre Hanım'a dedik ki: Sen bu altunları tefrîk et o da bu benim diyerek bir çizisini aldı ve bir çizisi de nesefiye sagîrenin dedi. Kusûr iki çizisi dahi Ahmed ile Fâtıma'nındır vâlidelerinden diyerek güzelce ve kendi bildiği vechle taksîm etdi yani hâsılasını beyân etdi ve huzûrumuzda bu altunlarda bundan başka hakkım yokdur diyerek muvâcehemizde takdîr etmişdir. Ben böyle bilir, şehâdet ederim.27 Ramazan 312

Osman Efendi.

Diğer şahidim Tahir Efendi köyünde olduğundan iş bu bin üç yüz on iki senesi Şevvalinin on beşinci günü irâe edeceğim. Ol vechle iş bu mâhkememiz yevm-i mezkûra ta'lik olunmuşdur. 27 Ramazan 312

Müdde' iye-i vekîli

Merkûm Mustafa Bey

Mahkememiz icrâ olunmak üzere şahidleri istimâ' olunmak üzere bin üç yüz on iki senesi Şevval-i şerifenin yigirmi ikinci çehârşenbe gününe ta'likine tarafımız muvâfakat etmişdir.15 Şevval 312

Müdde' iye-i aleyh vekîl Zekeriya Efendi

Müdde' iye-i vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Ağa

Vekîl-i mûmâ-ileyh Zekeriya Efendi yevm-i muallak-ı mezkûrda şahid getirip mahkemeye gelmiş ve gönderilen muhtıra varakasına da müddeten tarafında îcâbet istemiş olmasına yani müdde' iye-i vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Ağa'nın talebiyle liecli'l-muhâkeme Mecelle-i Celile 18 maddesi mûcibince vekîlimizi nasb ve tayin kılınan Cedidiye mahallesinden Rasih Efendi İbn Musa Efendi muvâcehesinde. Müdde' iye-i aleyh vekîl mûmâ-ileyh Zekeriya Efendi müvekkilim mûmâ-ileyh Mustafa Bey için vâki müdde' âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. Vakti mu'ayyesinde getiremediğinden vekîl mahzarında buyrulduğu hasebiyle şahidlerin var mı dedikde. Vekîlimiz mûmâ-ileyh müvekkilim yevm-i muallak-ı mezkûra şahid getirememiş

olması isbât vâki müddeâsına izhâr-ı acz etmiş demek olmadığına, îcâb-ı şer'îyyesinin icrâsını talep ederim dediği kayd şod.8 Zilhicce 312

Vekîlimiz mûmâ-ileyh Mehmed Rasih

Vekîlimiz mûmâ-ileyhin talebiyle müvekkilesi mezbûre Hanım'a yemîn etmek lâzım geldiğinde ol dahi cevâbında müvekkilesi mezbûreye yemîn ettireceğini söyledi.20 Zilhicce 312

25a

Vekîlimiz mûmâ-ileyh Mehmed Rasih Efendi muvâcehesinde. Şerefiye mahallesinde sâkin Mehmed Ağa'nın menzilhânesinde müdde'îye-i Hanım da'vâ etmiş olduğu bâla-i zabtda beyân olunan takı altunlardan hakkımı alıp hiçbir [şey] asla alacağım kalmadı dediğine ve hâlâ kendi altunları olduğuna, vekîlimiz mûmâ-ileyhin talebiyle müdde'îye-i mezbûre Hanım ber nehc-i şer'î sarf etmiştir. 29 Zilhicce 312

25b-Boş

26a

[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası]

Düzce'nin Şerefiye mahallesi sâkin Kocabaşzâde Mehmed Ağa'nın zevce-i menkûhası Hanım bint Hacı Abdullah vekîl-i meclis-i şer'isi mahalle-i mezkûreden Mehmed Ağa İbn İbrahim, Düzce'nin Hacı Ahmedler karyesinden Kocabaşzâde Mustafa Bey İbn Hacı Ahmed Ağa muvâcehesinde. Müteveffiyân Hacı İbrahim ve Hacı Ali Ağa'lar ile merkûm Mustafa Bey'in müşterek hargelelerinden altı lira kıymetinde bir re's kısrak merkûm Mustafa Bey'dekine koşarak telef etmiş ve yine sekiz yüz guruş kıymetinde bir re's at bu kere merkûm kâime müdürüne vermiş ve yine sekiz lira kıymetinde bir tay ile kırk lira kıymetinde diğer bir tay ayırıp aldım. Zimmetinde bulundurmuş olmağla bu hayvanlardan müvekkilemin zevce-i sâbıkı Hacı İbrahim Ağa'nın hissesine isâbet edecek mikdârdan kendi semen-i hissesinin bir de bir re's manda malağından müvekkilemin matlûbu olan yüz ve nukad-ı mevcûdeden kezâlik dört yüz guruş ve kezâ Kara Çil Ömer isminde birisinde olan dört yüz guruş alacak senedi merkûm Mustafa Bey zabt etmiş olmağla bunlardan da müvekkilemin hissesinin bi hesâb ber-nehc-i şer'î müvekkileme izâfetle bana teslîmine merkûm Mustafa Bey'e tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ ederim.

27 Ramazânü'l-mübârek 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Müteveffâ-yı merkûm Hacı İbrahim Ağa'nın terekesine dâir müvekkile-i mezbûrenin borca alacak hakkı kalmamıştır. Tamâmıyla umûmî terekeden hissesi yedine verilerek diğer veresenin zimmetini ibrâ etmiştir. Elimde ilmühaberi dahi vardır. Bu husûsda hayvânât-ı mezkûreden hakkı kalmamıştır.

27 Ramazânü'l-mübârek 312

Mustafa Bey

Müdde'î-yi aleyh merkûm Mustafa Bey iş bu zikr eylediği ilmühaberi iş bu Ramazânü'l-mübârekin yiğirmi sekizinci günü getirip irâe etmek üzere kendisine tenbîh olunduğu kayd şod.27 sene.

Müdde'î-yi aleyh merkûm yevm-i mezkûrda ilmühaber-i mezkûru getirmediğine ve vekîl Zekeriya Efendi'ye gönderilen muhtıra varakasına da müddet-i zarfında îcâbet etmediğine yani müdde'î-yi vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Ağa'nın talebiyle Mecelle-i Celile'nin 18 maddesi mûcibince vekîlimiz olarak mâhkeme-i şer'îyyeden nasb olunan Cedidiye mahallesinden Rasih Efendi İbn Musa Efendi'ye ne diyeceği lede's-suâl yevm-i muallak-ı mezkûrda müvekkili Mustafa Bey ilmühaberi getiremediği gibi vekîl Zekeriya Efendi muhtıraya îcâbet etmediğine müdâfa'a-i mezkûrenin isbâtına izhâr-ı acz etmiş olacağına îcâb-ı şer'îyyesi ne ise ibrâz taleb ederim dediği kayd şod. 8 Zilhicce 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rasih

26b-Boş

27a

Düzce kazâsına tâbi' Hacı Ahmedler karyesi ahâlîsinden Kocabaşzâde Mustafa Bey İbn Hacı Ahmed, Düzce'nin Karaca kenarında Hacı Musa karyesi sâkinlerinden Zekeriya Efendi İbn Musa Efendi huzurundan ikrâr-ı tâm ve takrîr-i kelâm edip Düzce'nin Şerefiye mahallesinde sâkin müteveffa Kocabaşzâde Hacı İbrahim Ağa'nın zevce-i metrûkesi ve hâlâ zevci âhiri Kocabaşzâde Mehmed Ağa tarafından bi'l-vekâle aleyhine Düzce Mâhkeme-i Şer'îyyesinde da'vâ etmekte olan ba-defter mikdârat takı

altunıyla zevci evveli müteveffâ-yı mezbûrun terekesine katarak vesâire terekeden emvâlleri, mukâveleden hissesini talebi üzerine ve benim inkârıma mukârin mezbûre ile Mâhkeme-i Şer'îyye ve Nizâmiyenin Mecellesinde bidâyeten ve aġrâzen ve temyîzen ve istinâfen ve iâ'deten müdde'î-yi ve müdde'î-yi aleyh sanıklarıyla mâhkeme ve muhâsamaya ve husûmet ve redd-i cevâba ikâme-i şühûd ve tahlîfe ve sulh ve ibrâya ve her nevi istîdâ' ve levâyah ve evrâk-ı resmiye tanzîm ve takdîm ve kabûl ve vaz'-i imzâya ve istihsâl edeceği i'lâmda hükmünü icrâya ve haciz-i vaz' ve dengine ve teblîġ ve tebellüġe mâhsus-ı mezkûrun tevkîf olunmasını umurun vekîli tarafımdan âhiri tevkîle me'zûn olmak üzere vekâlet-i amme-i mutlaka Mâhkeme-i Şer'îyye ile mûmâ-ileyh Zekeriya Efendi'yi vekîl ve nâib-i menâb nasb ve ta'yîn eyledim dedikde. Ol dahi ber vech-i muharrer vekâlet-i mezkûreyi kabûl ve hizmet-i lâzimesini kemâ-yenbaġî edâya ta'ahhüd ve iltizâm edeceği kay şod. 5 Şevval 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Müvekkil-i merkûm Mustafa Bey

Kocabaşzâde Osman Efendi

Kürdzâde Mehmed Efendi

27b

[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]

Düzce kazâsına tâbi' Bataklı dîvânında Hacı Ahmedler karyesi sâkinlerinden Ahmed b. Mehmed, kazâ-i mezkûre tâbi' Hasancılar karyesi sâkinlerinden Vüzase(?) karye-i mezkûr sâkinlerinden Osman ve Necib b. İsmail nâm kimesnelerin ta'rifleriyle mu'arrefe olan Hadice bint Halil nâm bâkire muvâcehesinde. Babası Halil Aġa b. Ali hâzır olduğu halde bin üç yüz bir on senesi şehri Şevvâl-i mükerremi yigirmi sekizinci günü karye-i mezkûrede vâki' Çil Mehmed oğlu Ali Osman'ın menzilhânesinde mezbûre Hadice on dört yaşında baliġa olmadığı halde tarafından babası merkûm Halil Aġa'yı vekîl edip ve benim tarafımdan merkûm Ali Osman Aġa'yı vekîl edip mahzar-ı şühûdda beş yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle karye-i mezkûr imamı Ali Efendi ma'rifetiyle bâ-izinnâme akd-i nikâhımız icrâ olunmuştur. Ol vechle mezbûre benim zevce-i menkûha-i medhûl bahâm olmuşken 'adem-i itâ'atde bulunduğundan bana mezbûre ile babası hâzır merkûma tenbîh

olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Mezbûre Hadice dahi cevâbında akd-i nikâh-ı mezkûrdan haberi olmadığı, bundan iki hafta mukaddem âkile-i baliğa olduğunu ikrâr ve babası hâzır merkûm Halil dahi cevâbında. Kızım mezbûre âkile-i baliğa olmadığı halde tarafından ben bi'l-velâye ve müdde'î-yi merkûm Ahmed tarafından merkûm Ali Osman bi'l-vekâle mahzar-ı şühûdda tarih-i mezkûrda merkûm Ali Osman'ın menzilhânesinde beş yüz bir gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle mezbûr Ali Efendi ma'rifetiyle bâ-izinnâme tarafımız, hâzır olduğumuz halde akd ü nikâhı icrâ olduğunu ikrâr lâkin kızım mezbûre ile müdde'î-yi merkûm Ahmed'in zifâf olduklarını ve mezbûrenin âkile baliğa olduğunu inkâr eder.11 Şevval 312

Arif merkûm Necib

Arif merkûm Osman

Hâzır Merkûm Halil

Müdde'î-yi merkûm Ahmed

Mezbûre Hadice

Müdde'î-yi merkûm Ahmed'den ber vech-i muharrer mezbûre Hadice'nin baliğa olduğu halde akd-i nikâha müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda.

11 sene.

Getireceği şahidleri İmâm Ali Efendi ve Molla Hasan ve Ali Osman ve Eyüp.

Fidani karyesinden Eyüp b. Abdülbâkî Efendi İbn İsmail istişhâd olundukda 311 senesi Şevval ayında Hasancılar karyesinden Ali Osman menzilhânesinde 501 gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle ben ve Molla Hasan ve tarafımız hâzırûn olundukda. Mezbûre on dört yaşında olduğu âkile baliğa olduğu tarafından babası merkûm Halil ve müdde'î-yi merkûm Ahmed tarafından merkûm Ali Osman vekil olarak bâ-izinnâme İmâm Ali Efendi ma'rifetiyle akd-i nikâhları icrâ olduğunu bilirim. Böylece şehâdet ederim. 12 sene.

Merkûm Eyüp

Karye-i mezkûr imamı Ali Efendi İbn Ali istişhâdında. Bin üç yüz on bir senesi Şevvâli'l-mükerremi'nin yiğirmi sekizinci günü karye-i mezkûrdan Çil Mehmed oğlu Ali Osman'ın menzilhânesinde beş yüz bir gurus mehr-i müeccel tesmiyesiyle mezbûre

Hadice tarafından bi'l-velaye babası merkûm Halil ve merkûm müdde'î-yi Ahmed'in tarafından merkûm Ali Osman bi'l-vekâle Fidani karyesinden Eyüb ve Bolulu Hasan ve Ali Osman'ın oğlu Ömer nâm kimesneler hâzırûn oldukları halde bâ-izinnâme akd-i nikâhlarını icrâ etdim. Bu husûsda mezbûre hemîn akid de baliğa vekîl idi. Ben böyle bilirim. Şehâdet ederim. 18 Şevval 312.

28a

Hasancılar karyesinden Çakıroğlu Hasan b. Ali ve Ömer b. Ali Osman şehâdetlerinde. Üç yüz on bir senesi şeh-r-i Şevval zarfında mezbûre Hadice'nin babası Halil bi'l-velaye ve Ali Osman dahi Muhâcîr Ahmed tarafından bi'l-vekâle biz de hâzır olduğumuz halde beş yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle İmam Ali Efendi merkûm Ali Osman'ın hânesinde akd-i nikâhlarını icrâ etdi. Fakat kız baliğa mı idi bilmiyoruz. Böyle şehâdet ederiz. 18 Şevval 312

Hasan

Ömer

28b

[Evlilik]

Düzce kazâsına tâbi' Çilmi'de Hasancılar karyesi sâkinlerinden Hacı Onbaşı oğlu Hüseyin kerîmesi Dürriye bint Hüseyin nâm bîkr-i baliğa-i âkilenin mâni'-i şer'îyyesi ve Asakir-i Şahânedede nişânlısı olmadığını, 26 Mart 311 tarihli karye-i mezkûr imâm ve muhtar ve ihtiyâr meclisi tarafından mevrûd mühürlü bir kıt'a ilm ü haber yoluyla sabit olan mezbûre Dürriye karye-i mezkûre sâkinlerinden Hacı Şakir oğlu Mehmed b. Şakir nâm kimesne mahzarında li-tav'î-hâ ikrâr-ı tâm takrîr-i kelâm edip merkûm Mehmed Ağa beni tezvîce tâlib ve râğıb olmağla ben dahi râziye olduğumdan bin guruş mehr-i mu'accel ve bin bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle ben nefsimi hâzır merkûm Mehmed Ağa'ya Allah'ın emri ve peygamberimizin sünneti üzere tezvîc eylediğimde ol dahi ber vech-i muharrer tezvîc ve kabûl eyledi deyû sagîre-i mezbûre Dürriye'nin cemî'-i kelimât-ı meşrûhasına merkûm Mehmed Ağa vicâhen tasdik eylediği kayd şod. 12 Şevval 312.

Merkûm Mehmed

Mezbûre Dürriye

Mezbûrenin parmağını tasdik ederim. 12 Şevval 312

Şühûd isimler

Eski müdürü Ahmed Çavuş

Muhzır Mehmed Ağa

Muhtar İbrahim Ağa

Vükalâ-yı reâyiden Mehmed Efendi

29a

[Nafaka Bedelinin Ödenmediğine Dair Dava]

Düzce kazâsına tâbî Pırpır karyesi sâkinelerinden ve zâtî Ermin(?) karyesi muhâcirlerinden Mustafa b. Ahmed ve Hasan b. Hüseyin ta'rifleriyle mu'arrefe olan Hadice bint Hasan, karye-i mezkûr sâkinlerinden Receb Efendi İbn Hasan muvâcehesinde. Merkûm Receb Efendi üç yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken iş bu tarihten yedi gün mukaddem karye-i merkûme de vâki merkûmun menzilhânesinde olduğu halde beni, yıkıl git ve benden emin ol diyerek hânesinden çıkarmış ve nafaka-i 'iddetime mâhsuben on şinik mısır vermiş olduğuna bu cihetle merkûmdan boş olmamla zimmetinde olan mehr-i müeccel mezkûremle bâkî adet nafaka-i ma'lûmemi bana edâ ve teslîme merkûm Receb Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdde'îye-i mezbûre Hadice Hâtun mehr-i meblağ-ı mezkûr tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûl bahâsı olduğunu ikrâr lâkin beynimizde hüsn-ü imtizâc olmadığını, iş bu tarihten yedi gün mukaddem nafakasına mâhsub olunmak üzere on şinik mısır kendisine teslîm edip benden emin ol deyû eşyâlarını yerine teslîm etdim ve bundan sonra bir gün mukaddem zevcem mezbûreye mürâca'at etdim ve el yevm ediyorum bu cihetle zevcem mezbûre benim menkûham olmağla bana itâ'at ve inkıyâdını talep ederim ve yıkıl git sözünü söyledim deyû müdâfa'a eder. 18 Şevval 312

Mu'arrif Hasan

Mu'arrif merkûm Mustafa

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'îye-i mezbûre Hadice

Mezbûre ile mu'arref merkûmânın mühürleri olmadığını balâya parmak bastıkları tasdîk olunur. Muharrir-i mahkeme.

Düzce'den Molla Ahmed ve Mehmed Çavuş ve Selim oğlu Mehmed Cuma ertesi gününe.

Pırpır karyesinden Mehmed Çavuş b. Halil istişhâd olundukda. Tarihden bir hafta mukaddem müdde'îye-i mezbûre Hadice Hâtun'un zevci merkûm Receb Efendi benden emin ol deyip nafakası için on yarım mısırı mezbûreye teslîm edip ve mehri için bir adedlik Osmanî verecek oldu idi. Mezbûre kabûl etmedi. Yani boş demektir. Böyle bilirim, şehâdet ederim. 25 sene.

Merkûm Mehmed Çavuş

Vakıf karyesinden Mehmed b. Osman b. Halil istişhâd olundukda. Tarihden sekiz gün mukaddem karye-i mezkûrdan müdde'îye-i mezbûre Hadice'yi zevci merkûm Receb Efendi on yarım mısır verip benden emin ol deyip tarafının eşyâları alıp yani boş ol demektir.. Ben böylece şehâdet ederim. 25 sene.

Merkûm Mehmed

Karye-i mezkûr İmamı Ahmed Efendi İbn Ali istişhâd olundukda. Karye-i mezkûreden zevci merkûmun hâtunu müdde'îye-i mezbûre Hadice'ye dedi ki zevci merkûm Receb Efendi ile yedi kile mısır nafakasını verip tarafının eşyâlarını alıp benden emin ol yani boş ol demektir. Böylece şehâdet ederim. 25 sene.

Mezbûr İmam Ahmed Efendi

Zevcem mezbûre Hadice'ye benden emin ol demekten maksadım talâk-ı ric'i idi. Bilâhire olduktan sonra müracaat etdim. Bu sûretle hâlâ zevcemdir.

25 Şevval 312.

29b

[Mülk Satışı]

Zevcem merkûm Receb Efendi iş bu tarihten mukaddem üç kere boş dedi. Sene ve tarihi bilmem. 26 Şevval 312

Mezbûre Hadice

Ol dahi cevâbında üç kere boş dediğini inkâr eder. 26 sene.

Düzce kazâsına tâbi‘ Siyokoğlu karyesinden Mehmed Usta karye-i mezkûrda vâki bir bâb hâneyi kendi inşâ edip birâderzâdeler asker Hüseyin ve Ali Bey mülkü olduğunu biliyoruz fakat hâne-i mezkûru merkûm Mehmed Usta karyesinde Hazişoğlu Hazok nâm kimesneye 1000 guruşa sattı. Böylece biliriz. İş bu mâhali tahrîr eyledik.

26 Şevval 312

Siyokoğlu karyesi

Aza

Aza

Aza

Aza

Muhtar

Hâne-i mezkûr-ı ‘amm merkûm Mehmed Usta’nındır. 30 sene.

Karındaşlıkoğlu (?) Ali b. Hasan

Merkûmun mührü olmayıp parmak bastığı tasdik olundu. İmzalıdır.

30a

[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]

Düzce kazâsına tâbi‘ Üskübü Mustafa karyesi sâkinelerinden iken iş bu bin üç yüz on iki senesi Ramazân-ı şerîfin on beşinci günü vefât eden Fâtıma bint Hacı Hasan İbn Harağ’ın verâseti zevc-i metrûku Yusuf İbn İslâm ile müteveffiye-i mezbûre babası merkûm Hacı Hasan’ın li-ebeveyn er karındaşı Kılesav’ın oğlu Hafız Ali b. Kılesav’a münhasıra olduğu bi’l-ihbâr inde’ş-şer’i’l-enver zâhir ve nümâyân oldukdan sonra vâris-i merkûm Hafız Ali Efendi tarafından zikr-i âti husûsa taleb ve da‘vâya bâ-hüccet-i şer‘îye vekîl kazâ-i mezkûrdan Hacı Hasan Efendi, karyesinden Hacı Salih Efendi İbn Pesicam tereke-i müteveffiye-i mezbûreye vazı‘-ul yed olan zevc-i merkûm Yusuf Ağa muvâcehesinde müteveffiye-i mezbûrenin terekesi olup ber vech-i ati beyân olunur.

350: Alaca renkli kara sığır inek ma‘a buzak / 1

300: Def‘a kestane renginde ma‘a buzak kara sığır inek / 1

250: Kurşun renkde def‘a kara sığır inek / 1

160: Def‘a kara sığır düğesi / 1

- 275: Hacı Hasan Efendi karyesinde Hacı Mellâh oğlu İbrahim ile müşterek sürü hayvanlardan inek / 2
- 80: Bakır kazgan / 1
- 60: Bakır aded / 3
- 40: Bakır sahan / 5
- 9: Ağaçdan kap / 3
- 12: Toprak sahan / 4
- 1541
- 32: Çay bardak ma'a ibrik / 2
- 110: Döşek aded / 2
- 80: Yorgan / 2
- 20: Yasdık / 2
- 70: Bakır ibrik / 2
- 20: Hasır / 4
- 24: Ketan peşkir aded / 6
- 16: Yün peşkir aded / 4
- 1913
- 350: Müteveffiyenin kadife ve sâirden esvâbı
- 1188: Toparlık bir aded elmas taş / 1
- 30: Hayvan / 1
- 1500: Hacı Hasan Efendi karyesinde vâki' lede'l-ahâlî ma'lûmü'l-hudûd üç gözlü bir bâb kiremitli mülk menzilhâne ma'a arsa
- 3000: Ba-izinnâme mehr-i müeccel olup kocası Yusuf'un borcu
- 7981

Balâ-i müfredât vechle müteveffiye-i mezbûrenin terekesinden müvekkilimin hakkı hisse-i şer'îyyesinin mevcûd iseler aynen satıp esmânına ve müstahak iseler kıymet-i muharrere vechle bedelen vekâleti hasebiyle bana teslîme merkûma tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ ederim. 18 Şevval 312

Ol dahi cevâbında müdde'î-yi merkûmun müvekkili Hafız Ali Efendi vâris olduğu mechûlumdur. Ba'de'l-isbât cevâb vereceğimi beyân ederim. 18 Şevval 312

Merkûm Yusuf

30b-Boş**31a-Boş****31b****[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası]**

Düzce kazâsına tâbi‘ Çakırlar karyesi sâkinelerinden iken iş bu tarihten yigirmi sekiz gün mukaddem vefât eden Hanife bint Mustafa b. Berzegük’ün verâseti zevc-i metrûku Ahmed Efendi İbn Halil ve vâlidesi Hanım bint Abdullah ve zevc-i müteveffâ Rıza Bey’den hâsıla ve mezbûre Hanife’den mütevellîde sadriye-i sagîre kızı Nuriye ve zevc-i lâhık merkûm Ahmed Efendi’den hâsıla ve müteveffîye-i mezbûre Hanife’den mütevellîde Fatıma’ya münhasıra olduğu bi’l-ihbâr inde’ş-şer‘i’l-enver zâhir ve nümâyân olduktan sonra verese-i mezbûrundan olup zevc-i merkûm Ahmed Efendi sagîre-i mezbûre Nuriye’nin bâ-hüccet-i şer‘iyye vasî-i mensûbu Düzce’nin Şerefiye mahallesinde sakin Uzun Ali Bey ibn Hasan muvâcehesinde. Zevcem müteveffîye-i mezbûre vefatından bir sene mukaddem hâl-i hayâtında ve kemâl-i sıhhatinde iken meskenimize mâhsus hânedede oturduğumuz halde beş yüz elli guruş kıymetli birer buçuk yaşlı bir re’s malak ve bir re’s manda düğesini merada oldukları halde bana teslim etmeyerek hibe-i sahîha-i şer‘iyye ile bana hibe ve temlik edip ben dahi hibe-i mezkûru bilâ mânî’ ittihâb ve kabûl eyledim ba‘de’l-vefât hayvan-ı mezkûrlar yedimde iken müteveffîye-i mezbûrenin terekesine idhâl olarak mûmâ-ileyh Ali Bey bi gayr-ı hak müdahale ve zabt eder olmağa suâl olup hayvan-ı mezkûrların terekeden bilâ hâriç bana iade ve teslîm olunması husûsunda mûmâ-ileyhe tenbîh olunmasını talep ederim deyû da‘vâ etdikde. Ol dahi cevâbında hayvan-ı mezkûrlara bi’l-vesâye vaz‘-ı yedini ikrâr mâ‘adâ hibe müdde‘âsını külliyyen inkâr eder. 27 Şevval 312

Müdde‘î-yi aleyh vâsi

Müdde‘î-yi mûmâ-ileyh

Müdde‘î-yi mûmâ-ileyh Ahmed Efendi’den bu bâbda şâhidleri kimler olduğu lede’s-suâl.....

Asar karyesinden ve Gürci muhâcirlerinden Emin Çavuş bin Kahraman İbn İbrahim’in şehâdetinde bir sene mukaddem ben müteveffîye-i mezbûre ile zevci

Ahmed Efendi'nin karye-i mezkûrda vâki' menzilhânelerine varıp oturur iken müteveffîye-i mezbûre Hanife Hâtun yanımıza gelip el-yevm birer buçuk yaşında olan biri erkek diğeri dişi iki res manda malakları tamamen akl u ferâsetinde mezkûr hayvanlar havâlîlerinde gezer oldukları halde yularından tutup teslim etmeyerek mezkûr malaklar zevcem merkûm Ahmed Efendi'ye hibe etdim dedi. Ben böyle şâhidim. Şehâdet ederim. 27 Şevval 312

Emin Çavuş

Çakırlar karyesinden Yusuf b. İshak ibn Abdullah'ın şehâdetinde. Bundan bir sene mukaddem müteveffîye-i mezbûre Hanife Hâtun komşumuz olmak münâsebetiyle hânelerine gittiğimde biri erkek diğeri dişi iki res manda malaklarımı zevcem Ahmed Efendi'ye verdim dediğini işitdim. Malaklar el-yevm üç yaşındadır. Ben böyle ikrârına şâhidim. 27 Şevval 312

Yusuf

32a

Şâhidân-ı mezbûranın tezkiyeleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla mûcibince hayvan-ı mevsûf-ı mezkûrları tereke nâmıyla ve müdde'iyenin muvâfakatıyla altı yüz kırk guruşa bi'l-müzâyede satılmış olduğuna esmân-ı mezkûreyi müdde'î-yi merkûma edâ ve teslîmi merkûm Ali Bey'e tenbîh şod. 17 Zilhicce 312

32b

[Boşanma Davası]

Düzce kasabasının Câmî'-i Kebîr mahallesi sâkinelerinden Hacı Keleş oğlu kerîmesi Cemile bint Ömer kazâ-i mezkûre tâbi' Paşa Konağı'nda Tınaz karyesinden Kürd Ali Molla İbn Mehmed muvâcehesinde. Merkûm Ali Molla dört yüz guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim olup lâkin beynimizde hüsn-i mu'âşeret mümkün olamadığından mehr-i meblağ-ı mezkûr ile 'iddet-i nafaka-i mu'ayyine-i malûmem zevcim merkûm üzerine ve zevcim merkûmun firâşından hâsıla ve benden mütevellide on bir yaşında kızı Vâhide'yi babasına vermek ve yine merkûmun firâşından hâsıla ve benden mütevellide sekiz yaşında kızı Zahide'yi bana vermek ve sagîre-i mezbûre Zahide'nin nafakası ve kendim 'iddet-i nafaka ve mehrim için bir re's buzağı ve bir re's bozucu kara sığır inekleri bana vermek şartıyla zevcim merkûm

Ali Molla ile muhâla‘a-i sahîha-i şer‘iyye ile hâlî olduğumu ol dahi hâlî mezkûru ber vech-i muharrer ba‘de‘l kabûl hukûk-ı zevciyyete müte‘allika âmme-i da‘vâdan merkûmun zimmetini ibrâ ve iskâta ol dahi benim zimmetimi iskât eyledi deyû ve mukırra-i mezbûrenin bi‘l-cümle kelimât-ı meşrûhâsını tarafeyn bi‘r-rızâ tasdîk eylediği kayd şod. 28 Şevval 312

Mezbûr Ali Molla

Mehmed oğlu Ali Molla

Mezbûre Cemile

33a

[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]

Düzce kazâsına tâbi‘ Adaköy karyesi sâkinlerinden iken bin iki yüz doksan üç senesi hilâlinde vefât eden Hurre Salih oğlu Hacı Salih b. Mehmed b. Abdullah’ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Meryem bint Hacı Abdullah ile sulbi kebîr oğlu Hasan Ağa ve sulbiye-i kebîre kızları Aişe ve Fâtîma’ya münhasıra. Ba‘deha zevce-i mezbûre iş bu tarih-i zabtdan üç buçuk mâh mukaddem karye-i mezkûrede sâkin iken vefât edip verâseti sadriye kebîre kızları mezbûr-ı tân Aişe ve Fâtîma’ya münhasıra olduğu bi‘l-ihbâr inde‘ş-şer‘i‘l-enver zâhir ve nümâyân oldukdan sonra karye-i mezbûrundan olup karye-i mezkûre sâkinlerinden İbn kebîr mezbûr Hasan Ağa tarafından bâ-hüccet-i şer‘iyye vekîli ve Düzce kasabasının Şerefiye mahallesinden Abdullah Efendi İbn Mustafa Çavuş, kezâlik verese-i mezbûrundan olup karye-i mezkûre tâbi‘ Yukarı Karaköy karyesinde sâkine bint kebîre-i mezbûre Fâtîma ile kazâ-i mezkûre Adaköyü’nün sâkinelerinden bint kebîre-i mezbûre Aişe nâm hâtonlar tarafından bâ-hüccet-i şer‘iyye vekîlleri kaza-i mezkûre tâbi‘ Yazlık karyesi sâkinlerinden ve da‘vâ vekîllerinden Mehmed Rüşdi Efendi İbn İbrahim muvâcehesinde müvekkilim merkûm Hasan Ağa’nın babası müteveffâ-yı merkûm Hacı Salih’in terekesi olup benenât-ı mezbûr-ı tân Aişe ve Fâtîma’nın vâzı‘atü‘l-yed oldukları ber vech-i âtî beyân olunur.

5000 Karye-i mezkûrede vâki‘ Hacıoğlu hânesi ve Ali Başoğlu Ali hânesi ve iki tarafı yol ile mâhdûd fevkânî dört odalı bir bâb mülk menzili

2000 Hudûd-ı mezkûr dâhilinde bir bâb tâm ve samanlık

7000

1000 Hudûd-ı mezkûr dâhilinde bir dönüm mikdârı erik bağçesi

1800 Manda inek re's / 3

1200 Kara sığır inek re's / 4

500 Hınta kile / 40

11500

1000 Kara sığır öküz / 2

1800 Manda öküzü / 2

14300

Mezbûr müvekkilim merkûm Hasan Ağa'nın babası merkûm Hacı Salih Ağa'nın müstakillen terekesi olup balâda ale'l-müfredât gösterildiği vechle on dört bin üç yüz guruş reside olmağla tereke-i mezkûrdan menkûlatdan müvekkilimin hisse-i irsiyye-i ma'lûmesinin mevcûd ise aynen satılıp esmânından müstahak iseler kıymet-i şer'îyyesinden hisse-i irsiyyesinin nakden ve emlâk-ı mâhdûde-i mezkûreden bi't-tefrik kezâlik hisse-i irsiyyesinin müvekkilem mezbûreye izâfetle bana edâ ve teslîme müvekkilitân-ı mezbûr-ı tân izâfetle vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi'ye tenbîh olunmak bi'l-vekâle taleb ve da'vâ ederim. 29 Şevval 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Müdde'îye-i aleyhima mezbûr-ı tân vekîlleri mûmâileyh Mehmed Efendi dahi cevâbında bâlâda zikr olunan terekelerden bir çift manda öküzüyle üç re's manda ineklerden mâ'adâ terekesine müvekkilelerim mezbûrtân vâzî'atü'l-yed olduklarını ve müvekkil merkûm Hasan Ağa'nın dahi ber vech-i muharrer verâsetini ikrâr lâkin müvekkilelerimin mûrisleri babaları müteveffâ Hurre? Salih oğlu Hacı Salih Ağa'nın hâl-i hayâtında ve akl u sıhhatinde yani bin iki yüz doksan bir senesi Haziranın yiğirmi birinci gününde mûmâileyhin iddiâ' eylediği tereke iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim bin iki yüz doksan beş senesi Rebî'ülâhirin yiğirmi birinci günü tarihiyle müverrah ve ol târîhde kazâ-i mezkûrda nâibü'ş-şer' bulunan mükerremetlü İbrahim Selami Efendi'nin imzâ ve hatemini hâvî bir kıt'a i'lâm-ı şer'î nâtıka olduğu üzere tereke-i mezkûru müvekkilelerim mezbûrtân Aişe ve Fâtıma'dan her birine on bir bin beş yüz guruş semen-i medfû' mukâbelesinde bey' ve teslîm istediği halde ba'dehû.

33b

Merkûm Hacı Salih Ağa'nın vefâtından sonra müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa tereke-i mezkûrdan hisse-i da'vâ etmiş ise de da'vâ-i mezkûreden müdde'âsını

mu‘ârazadan men‘ olduğunu i‘lâm-ı mezkûrla sâbit olduğu gibi ol tarihten berü de mürûr-i zamâna uğramış olduğuna her iki sûretle de da‘vâya hasım-ı şer‘i olamayacağına iddiâ’sının reddini talep ederim. 29 Şevval 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Müdde‘î-yi vekîl-i mûmâ-ileyh Abdullah Efendi dahi tekrâr cevâbında müvekkilim merkûm babası vefâtından bir sene mukaddem ayrı hânedede sâkin olmuş ise de müdde‘î-yi aleyh Mehmed Efendi’nin iddiâ’ eylediği mürûr-i zamân hukûk-ı ebeveyn hakkında câri olamaz. İbrâz eylediği i‘lâm-ı şer‘îyyede mahzurdan sâlim değildir zirâ müvekkilimin pederi Hacı Salih doksan bir tarihinde kızlarına satış eylediği ve doksan üçde vefât_eylediği söylediği halde i‘lâm-ı şer‘îyyede doksan beş tarihinde olduğu muharrerdir ve böyle bir mâhkemede müvekkilim aslâ bulunmamıştır ve şu satış meselesinden müvekkilimin haberi yoktur. Hattâ şimdiye kadar müşterek hâne-i mezkûrlarında müvekkilim duhan asarak ve mülk-i bağçe-i mezkûrlarını birlikde müşterîken sene be-sene toplamak gibi şirketleri câri olmuştur. Mâdem ki kendilerinin idiyse de müvekkilimin men‘ etmeleri lâzım gelir idi bir de i‘lâm-ı mezkûrda sûreti müvekkilime tebliğ olunacak iken böyle bir tebligât dahi icrâ edilmemiş olmağla i‘lâm-ı şer‘i şerh’ül tedârik olduğunda i‘lâm-ı mezkûrun mazmûnunu isbât etmek lâzım geleceği der-kârdır binâen aleyh müdâfa‘asının reddiyle müvekkilimin hisselerini talep ederim. 29 Şevval 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi dahi cevâbında. Emvâl-i meşrû‘asına muvâfık tanzîm olunan i‘lâm-ı mezkûrun mazmûnunu isbâta hâcet olmayıp mazmûnunuyla amel olunmak meşrû‘ olmağla beraber sûretinin ‘adem-i tebliği meselesine gelince ol tarihte mahkûm-ı aleyh sûret-i tebliğ olunması mahkeme defterinin de mahkûm-ı aleyh tarafından imzâ ettirilmesiyle olageldiği ve tebliğ ve ilm ü haber usûlen tahrîr? şod doksan yedi tarihinde ittihâz edildiği cihetle bu husûsda i‘lâm-ı mezkûr ma‘mûlun bih olduğu binâen niyaz-ı aleyh mu‘ârazadan men‘ini tekrar talep ederim. 29 Şevval 312

Vekîl Mehmed Rüşdi

İ'lâm-ı mezkûrun mazmûnunu isbât etmek üzere müvekkillerim mezbûretan Aîşe ve Fâtıma'dan suâl edip şâhidlerimi yazdıracağımı iş bu mâh-ı hâlin yiğirmi birinci Pencşenbe günü tarafımız bi'r-rıza ta'lik olunmuşdur. 14 Zilkade 312

Mezbûre-i tan vekîl Mehmed Rüşdi

Müdde'î-yi vekîl Abdullah

34a

İş bu ta'lik olan Pencşenbe günlü müvekkilelerimden suâl edip i'lâm-ı mezkûrun mazmûnunu isbât etmek üzere ikâme edeceğim şâhidlerim Düzce'nin Adaköyünden Yakub oğlu Ali Efendi ve Ali Başoğlu İsmail Efendi iş bu iki şâhidden başka şâhidim yokdur. 21 Zilkade 312

Müdde'â aleyh vekîl-i mezbûr Mehmed Rasih

İş bu şâhidlerimi mâh-ı hâlin yiğirmi yedinci çehârşenbe günü getirip ikâme-i şühûd edeceğimi şayet getiremediğim halde bî-ma'ziret-i meşrû'a edeceğimi mübeyyen iş bu mahalle imzâ eylerim. 21 Zilkade 312

Müdde'â aleyh vekîli Mehmed Rasih

Müdde'î-yi vekîl Abdullah

Ada karyesinden Yakub oğlu Ali Efendi İbn Eyüb b. Ali istişhâd olundukda bin iki yüz doksan bir senesi Haziran-ı rumiyesinin yiğirmi birinci günü karye-i mezkûrdan Hurre Salih oğlu Hacı Salih Ağa İbn Mehmed hayatında iken karye-i mezkûrda ma'lûm-ul mâhdud bir bâb hâne bir bâb samanhâne ve tam ve bir çift kara sığır öküzü ve dört kara sığır ineği ve bir meyve tası ve bir kazgan ve erik bahçesi ve sâir eşyâ-i mutasarrıfe karye-i mezkûrda on bir bin beş yüz elli guruş semen-i makbuz mukâbelesinde zevcesi Meryem, kerimeleri Aîşe ve Fâtıma ve damadı Mehmed'e ale'l-iştirâk bey' edip eşyâ-i mezkûreler ile hayvan-ı mezkûr ve emlâk-ı mezkûrları tamâmen mezbûrâna teslîm edip mezbûranın şirâ'en mallarıdır. Ben böyle bilirim. Böyle şehâdet ederim. 27 Zilkade 312

Mûmaileyh Ali Efendi

Ada karyesinden Ali Bey oğlu İsmail Efendi İbn Mustafa İbn Abdullah istişhâd olundukda. Mezkûr Ada karyesinden Hurre Salih oğlu Hacı Salih Ağa hayatda iken

bin iki yüz doksan bir tarihinde kendi hânesinde zevcesi Meryem, kızları Aişe ve Fâtıma ve damadı Mehmed Çavuş karye-i mezkûrda vâki' bir tarafı Çivelikoğlu'nun tütünlüğü bir tarafı Oda Merası bir tarafı duhân bir tarafı Ali Efendi tamıyla mâhdûd üç odalı bâb mülk menzil ile yine karye-i mezkûrda vâki' bir tarafı harman bir tarafı sokak bir tarafı kendi tütünlüğü ile mâhdûd bir örtü altında üç gözlü tam ve samanhâne ve yine karye-i mezkûrda vâki' bir tarafı Halil oğlu tarlası bir tarafı Ali Efendi tarlası ve bir tarafı sokak ile mâhdûd erik bahçesi ve bir aded meyve tası ve harman yeri on bir bin beş yüz guruş semen-i medfu' mukâbelesinde bey' ve teslîm edip böyle takrîrlerine şâhidim. Şehâdet dahi ederim. 28 Zilkade 312

Şâhid-i merkûm

İş bu mahkememiz Zilhiceti's-şerîfenin beşinci günü mahkeme olacağını imzâ ederiz. 28 Zilkade 312

Mehmed Rüşdi

Abdullah

34b

[Terekeden Hak Talebi Davası]

Belicuk

b.

Harağ

b.

Hasan

b.

Kalesu

Zevci merkûm Yusuf Vâlideleri Sakanic bint Abdullah maskat-ı re'sleri Kafkasya Müteveffiye bint Fâtıma

b.

Hafız Ali Müdde'î-yi

Düzce kazâsına tâbi' Uzun Mustafa karyesi sâkinelerinden iken iş bu bin üç yüz on iki senesi şehri Ramazânü'l-mübârekin on beşinci günü vefât eden Fâtıma bint Hasan nâm hâtinun ber vech-i âtî vârisi olduğunu iddiâ' eden kazâ-i mezkûre tâbi' Hacı Hasan Efendi karyesi sâkinlerinden Hafız Ali Efendi İbn Kalesu zikr olunan Uzun Mustafa karyesi sâkinlerinden tereke-i müteveffiye-i mezbûreye vâzı'u'l-yed

olan zevci merkûm Yusuf İbn İslâm muvâcehesinde bâla-i şebekede muharrer olduğu üzere müteveffîye-i mezbûre Fâtîma'nın babasıyla benim babam merkûm Kalesu li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi merkûm Harağ ve dedeleri ismi merkûm Belicuk ve vâlideleri ismi mezbûre Sakanic bint Abdullah ve maskat-ı re'sleri Kafkasya memleketi olup verâseti usûbet-i nesebiyye cihetinden benimle zevci merkûm Yusuf'a münhasıra ve bizden gayrı vârisi ve terekesine müstahak âhiri olmadığına müteveffîye-i mezbûre Fâtîma'nın yedi bin dokuz yüz seksen bir guruşluk terekesinden nisf-ı hisse-i irsiyyesi bana edâ ve teslîme zevci merkûma tenbîh olunmak bi'l-verâse matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müteveffîye-i mezbûrenin terekesine vaz'-ı yedini ikrâr ancak müdde'î-yi mezbûrun ber vech-i muharrer verâset-i mezkûre müdde'âsını inkâr eder. 30 Şevval 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm Yusuf

Müdde'î-yi mûmâileyh Hafız Ali

Müdde'î-yi mezbûr Ali Efendi'ye ber vech-i muharrer verâseti müdde'âsına mutâbık şâhidleri kim olduğu lede's-suâl. Karyelerinden Hacı Hasan ve Zekeşu ve Büyükaçma karyesinden Sake Zekeriya ve Negroz Pezar ve Lehozan ve karyelerinden İsa oğlu İsmail ve Nemit? olduğu ve bunlardan mâ'adâ şâhidi olmadığını söyledi.

Şâhidûn-ı mezbûrûndan Hacı Hasan b. Utiz b. Mirza Bey şehâdetinde müteveffîye-i mezbûre Fâtîma'nın babası Hasan ile müdde'î-yi merkûm Hafız Ali'nin babası Kalesu li-ebeveyn karındaşlar olup babaları ismi Harağ dedeleri ismi Belicuk ve vâlideleri ismi Sakanic bint Abdullah ve maskat-ı re'sleri Kafkasya memleketi olup müteveffîye-i mezbûrenin verâseti müdde'î-yi merkûmla zevci merkûm Yusuf'a münhasıradır ve bunlardan mâ'adâ vâris ve terekesine müstahak âhir kimesnesi olduğu ma'lûm değildir. Ben bu husûsa bu vech üzere şâhidim şehâdet ederim. 30 Şevval 312

Hacı Hasan Ağa

35a

Merkûm Hacı Hasan Efendi karyesinden ve şâhidûn-ı mezbûrûndan Zekeşu b. Lehozan İbn Küze'nin şehâdetinde müteveffîye-i mezbûre Fâtîma'nın babası merkûm Hasan'la müdde'î-yi merkûm Hafız Ali'nin babası Kalesu li-ebeveyn er karındaşlar olup babaları ismi Harağ ve dedeleri ismi Belicuk ve anaları ismi Sakanic ve maskat-

1 re'sleri Kafkasya memleketidir. Bu sûretle müteveffiyeye-i mezbûrenin verâseti zevci merkûm Yusuf'la müdde'î-yi merkûm Hafız Ali'ye münhasıradır ve bunlardan başka vâris ve terekesine müstahak âhiri ma'lûmum değildir. Ben böyle bilir, şehâdet dahi ederim. 30 Şevval 312

Merkûm

Tezkereye havâle. 30 sene.

Şâhidân-ı mezbûrların tezkireleri bi'l-icrâ adâletleri zâhir olmağla mûcibince müdde'î-yi merkûmun verâsetine tenbîh şod. 15 Zilkade 312

Müdde'î-yi mezbûr Hasan vekîli Abdullah Efendi'ye bu şâhidlere ne diyeceksin dedikde ol dahi cevâbında.

İstima' olan şâhiden Ali Efendi cevâbında zevcesi Meryem ve kızları Aişe ve Fâtıma' ya fûruht ettiğini söylüyor ise de i'lâm-ı mezkûr şâhid-i merkûm Ali Efendi'nin yedinde iki mahdan mütecâviz kırâ'et ediyor şu halde i'lâm-ı mezkûrun mazmûnunu şehâdet edemediğinden şâhid-i merkûmun şehâdet ke-'en nehu lem yekûn hükmünde olduğundan reddini istirhâm ederim diğer şâhid-i merkûm İsmail Efendi i'lâm-ı mezkûrun derûnunda elli kısım mâldan bir kısmını beyân etmekde olup zevcesi Meryem ve kızları Aişe ve Fâtıma ve damadı Mehmed Çavuş'a bey' etdiğini cevâb vermişdir. İ'lâm-ı mezkûrun mazmununa şâhid talep etmiş beyyine şehâdet ediyorlar sâniyen şâhid-i merkûmlar huzur-ı şer'-i şerîfe gelip şehâdetleri yokdur şâhidlerinin ifâdeleri yekdiğerlerine mübâyin olduğundan vekîl Mehmed Efendi'nin iddiâ'sının reddiyle müvekkilime izâfetle müdde'î beherin beyne'l-verese taksîmini isterim.

5 Zilhicce 312

Müdde'î-yi Hasan vekîli Abdullah

Müdde'î-yi aleyh mezbûrun vekîli Mehmed Efendi cevâbında şâhidân-ı mezbûrandan Ali Efendi iddiâ' olunan emlâk-ı mâhdûde-i mezkûre ve erik bahçesi ve meyve tası sâir eşyâ-i müteferrika müvekkilelerime bedel-i medfu' mukâbilinde bey' ederek merkûm Hacı Salih Ağa bey' etdiğini ifâ-yı şehâdet etmişdir ve diğer şâhid Ali Efendi dahi emlâk-ı mâhdûde-i mezkûrelerle meyve tasına şehâdet edip eşyâ-i müteferrikaya 'adem-i malumat vermişdir. Binâen aleyh şâhidlerin şehâdetinde ihtilâf

olmayıp şehâdetinde ekalline ittifâk olunacağından vekîl-i mûmâ-ileyhin iddi'âsının reddiyle şâhid-i merkûmun muvâfik beyyine tutulmasını talep ederim. 5 Zilhicce 312

Müdde'î-yi aleyhimâ vekîli Mehmed Rüşdi

İş bu mahkememiz Mayısın yigirmi sekizinci Pazar gününe ta'lik eyledik.

Abdullah

Mehmed Efendi. 17 Mayıs 311

35b

[Alacak Davası]

Düzce'nin Câmî-i Kebir mahallesi sâkinlerinden Beyköylü Gösterişlioğlu Mehmed b. Osman müdde'î-yi mahalle-i mezkûre sâkinlerinden iken tarihten üç buçuk mâh mukaddem vefât eden Göynüklü Mehmed Efendi İbn Ahmed b. Abdullah verâseti zevce-i menkûha-i metrûkeleri Hanife bint İsmail diğeri Safiye bint Nogi ile sulbî kebîr oğlu Ahmed Efendi ve sulbî sagir oğlu Mehmed Cemal ve sulbî kebîre kızları Fâtıma diğeri Esmâ'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde's-şer'î'l enver zâhir ve nümâyân olduktan sonra sagîr-i mezbûrun tesviye-i umûrına ve tereke-i müteveffâ-yı mûmâileyh vazî'-ul yed olan bâ-hüccet-i şer'îyye vâsi-i mensûbu ibn mezkûr Ahmed Efendi muvâcehesinde müteveffâ-yı mûmâileyh Mehmed Efendi hayatında iken iş bu zabt tarihinden üç sene mukaddem bir çift manda öküzü ma'a araba takımıyla sekiz yüz elli guruşa bey' ve teslîm edip meblağ-ı mezkûrdan yedi yüz kırk sekiz guruşu hayatda iken kendisinden ahz u kabz edip bakî yüz iki guruşu kable'l-edâ vefât etmekle suâl olunup meblağ-ı bakî-yi mezkûr yüz iki guruşu müteveffâ-yı mûmâileyhin tereke-i vâfiyesinde bana edâ ve teslîme vâsi-i vârisi mûmâileyh Ahmed Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdiğimde ol dahi cevâbında tereke-i müteveffâ-yı mûmâileyh bi'l-vesâyâ ve bi'l-verâse vazî'-ul yedini ikrâr lâkin müdde'î-yi merkûm Mehmed'in ber vech-i muharrer mâ'adâ müddeâsını inkâr eder.

3 Zilkade 312

Vasî-i mûmâileyh

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi merkûm Mehmed'den ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda ikâme-i şühûd etmek üzere şâhidleri ber vech-i ati arz olunur.

Câmi-i Kebir mahallesinden Pegaz oğlu Sadık
 Mahalle-i mezbûrdan Gösterişlioğlu Osman
 Ali Molla oğlu Abdullah
 Başka şâhidi yokdur.

36a

[Şüpheli Nikâh Davası]

Düzce kazâsına tâbi‘ Çakırlar karyesi ahâlîsinden olup Cezayir-i Bahr-i Sefid Kalayı‘-ı Tobcu İkinci Alayı‘nın Trablusgarp Kalesi‘nde bulunan Üçüncü Taburu‘nun İkinci Bölüğü‘nün Altıncı haymesi efrâdından İbrahim b. Mehmed‘in karye-i mezkûre sâkinlerinden Hacı Hüseyin kerîmesi Nazife nâm bakiri kendisine nişanlı diyerek Tobhâne-i Amire‘den ba-emirnâme-i velâyet vasıtasıylamutasarrıflığı cânibinden iki yüz kırk iki guruş ve fi 17 Kanûn-i Evvel 310 tarihli emirnâme-i mutasarrifden âhire tezvîci husûsuna sâ‘y-ı emr buyurulmuş ise de mezbûre Nazife müdde‘î-yi merkûm İbrahim‘in aslâ nişânlısı ve nikâhlısı olmadığını ve mezbûrenin de nişânlı ve nikâhlısı olmadığına dâir karyemiz tarafından verilen ilm ü haber üzerine i‘ta‘ buyurulan izinnâme mûcibince Amuca Hasan Bey karyesinden Çerkes Kaz Bek‘e tezvîc olunduğu tasdîk olunur. 7 Zilkade 312

Misamac

Keza Mustafa Ağa İbn Hamza

İhtiyâr Meclisinden Sarı İbrahim Bey

İmâm-ı karye Ahmed Efendi

Merkûm parmak bastığı tasdîk olunur.

[Şatış Akdinin Feshi Talebi Davası]

Müdde‘î-yi aleyh mûmâ-ileyh Mehmed Efendi‘den i‘lâm-ı mezkûrun mazmununu isbât etmek üzere havâle olunmuş idi şâhid ikame eylediği şâhidân-ı mezbûrân Ali ve İsmail Efendilerin şehâdet-i vâkı‘aları i‘lâm-ı mezkûrun derûnunda olan bir kısmını bey‘ şer‘asını isbât etmiş ise de i‘lâm-ı mezkûrun mazmununu isbât edemediğinden isbâtdan aciz demek olacağından müdde‘î-yi mezbûr Abdullah Efendi‘nin müvekkili Hasan Ağa yemîn lâzım geleceğinden müdde‘î-yi Mehmed Efendi‘den yemîn etmesini talep eder misin dedikde. Müdde‘î-yi aleyh vekîl Mehmed

Efendi cevâbında bu cihetine müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa'ya yemîn etmesini talebimle mürûr-ı zamân cihetini da'vâm bâkîdir. 31 Mayıs 311

Müdde'î-yi aleyhimâ vekîl Mehmed Rüşdi

Müdde'î-yi vekîl Abdullah

Müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa babası müteveffâ-yı merkûm Hacı Salih Ağa hayatında derûnu i'lâm-ı mezkûrda muharrer mülk menzil ve samanhâne ve bağçe ve hayvânât ve eşyâ-i sâireyi zevcesi Meryem ve kızları Aişe ve Fâtıma'ya satdığını ve sonradan tarafından Ahmed isminde bir zâtî vekîl ederek mâhkeme-i şer'îyyede da'vâ edip mu'arazadan men' olunduğunu 'adem-i ilmüne müdde'â aleyhimâ vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi taleble bi'l-vechile ber nehc-i şer'isi teslîmini icrâ olunduğuna mûcibince ber mûceb-i i'lâm-ı şer'isi bey' şer'a da'vâ-i mezkûresinde men' ile tereke-i mezkûr beyne'l-verese taksîmine tenbîh şod. 23 Zilhicce 312

36b

[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]

Ada kazâsına tâbi' Yorraame? dîvânında Çildere karyesinden Hüseyin b. Ahmed Düzce'nin Akyazı karyesinden Hüseyin Ali kerimesi Emine bint Hüseyin Ali nâm hâtun muvâcehesinde babası merkûm Hüseyin Ali hâzır olduğu halde mezbûre benim dört yüz mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim olup lakin 'adem-i itâ'atde bulunduğundan itâ'atini talep ederim deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdde'î-yi merkûm zevc-i dâhilem olup zevcem merkûmun zimmetinde olan mehr-i meblağ-ı mezkûru ve 'iddet-i nafakam dört yüz altın üzerine beni Fi 6 Kanun-u sani 310 tarihinde kendi hanemde mahzar-ı şühûdda tatlık etmekle bu husûsda müdde'î-yi merkûmun zevce-i menkûhası değilimdir deyû müdde'î-yi merkûmun müddeâsını inkâr eder.9 Zilkade 312

Babası hâzır merkûm

Mezbûre Emine

Müdde'î-yi merkûm Hüseyin

Müdde'îye-i mezbûrenin ber vech-i muharrer tatlık müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda.

Mezkûre Akyazı karyesinden Osman b. Ömürlük istişhâd olundukda. Tarih-i mezkûrda müdde'î-yi merkûm Hüseyin zevcesi mezbûre Emine'yi mihr-i nafakası ve kıbel-i mezkûr 'iddet-i nafakası zevcesi merkûmun üzerine olmak üzere benimle Muhtar Ali Bey'in ve Ali Osman ve Mustafa huzûrumuzda boş ol deyûb tatlık etdi. Ben böylece şehâdet ederim.

Merkûm

Mezkûr Akyazı karyesinden Ali Osman usûlen istişhâd olundukda tarihten altı mâh mukaddem karye-i mezkûrda merkûm Hüseyin zevce-i mezbûre Emine'yi tatlık etdi. Ben buna böylece şehâdet ederim. 14 Zilkade 312

Merkûm Ali Osman

Merkûm Ali Osman'ın mührü olmayıp parmak bastığını tasdik ederim. 14 sene.

37a

[Boşanma Talebi Davası]

Düzce kasabasının Hamidiye mahallesi sâkinelerinden zâtî Nusreddin mahallesinden Hacı Fazıl Ağa İbn Cemaleddin ve mahalle-i mezkûreden Müren Mehmed İbn ta'rifleriyle mu'arrefe olan Latife bint Hacı Abdulgaffar nâm hâturn meclis-i şer'ide takrîr-i kelâm ve ta'bîr ani'l-merâm edip bundan akdem İbrahim oğlu Osman nâm kimesne yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken bundan iki sene mukaddem Kırım memleketine bilâ-nafaka ve la-münfık-ı şer'isi bırakıp gideceği sırada yani bin üç yüz on senesi Muharremü'l-harâmın yedinci günü mezkûr Hamidiye mahallesinde dayısı Halil'in hânesinde üç aydan altı ay kadar gelmez isem benim için benden boşdur deyû merkûm Halil'e söylediği gibi zevcim merkûm bu husûs üzere o anda hareketle İstanbul'a gittiğinde Düzce'nin Cedidiye mahallesinden Mehmed Şah arkasından gidip Der-'aliyyede zevcim merkûmu bulup orada zevcim merkûm Mehmed Şah'a demiş ki eğer ben yedi günden altı aya kadar gelmez isem benim için benden boşdur deyû söylediğinden ve zevcim merkûm ise el-hâletül hâzihi gelmeyip vakt-i mezkûr mürûr eylediğinden merkûmânın ihbârlarıyla zevcemden boş olduğum cihetle nefsimin âhire tezvîci için halâsımı talep ederim.

10 Zilkade 312

Mu'arraf-i merkûm Hacı Fazıl

Mu'arrif-i merkûm Mehmed
Mezbûre Latife

Cedidiye mahallesinden Mehmed Şah b. Murad İbn Murad aslen istişhâdında. İş bu tarihten yigirmi iki mâh mukaddem mezbûrenin zevc-i dahili merkûm Osman benden iki lira ödünç alıp ahîren İstanbul'a kaçdığını haber aldığım da arkasından yetişerek İstanbul'da bulup mezkûr alacağımı aldığım dan sonra zevcenin başını dolaştıracaksın benimle beraber memleketimize geleceksin dediğimde yemîn ve kase m ederek şâyed ben altı aydan nihâyet bir seneden gelem ez isem zevcem Latife Hâtun benden boşdur olsun sen de şâhid ol şehâdet dahi et dedi. Ben merkûmdan böyle işitdiğime şehâdet ederim. 10 Zilkade 312

Merkûm Mehmed Şah

37b

[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]

Düzce kazâsına tâbi' Şakuç Hacı İbrahim Efendi karyesi sâkinlerinden Hacı Ali b. Musa, kazâ-i mezkûre tâbi' Paşao rmanında İbrahim Bey karyesi sâkinelerinden ve zâtî Cedidiye mahallesinden Mehmed b. İsmail ve İbrahim Bey karyesinden Ahmed b. Mehmed nâm kimesneler ta'rifleriyle mu'arrefe olan Fâtıma bint Mehmed muvâcehesinde. Bin üç yüz on iki senesi Ramazân-ı şerîfin yigirmi altıncı günü mezkûr İbrahim Bey karyesinde vâki' mezbûrenin karındaşı Ahmed'in menzilhânesinde mezbûre Fâtıma benim için akd-i nikâh etmek üzere karındaşı merkûm Ahmed'i karyemizden Navzer ile kendi karyelerinden Ençuk huzûrlarında vekîl edip vekîl-i merkûm Ahmed bi'l-vekâle ve kendim bi'l-asale şâhidân-ı merkûmân huzûrlarında bilâ izinnâme ve bilâ tesmiye mehr-i müvekkile-i mezbûreyi bana Allah'ın emriyle veriyor musun dediğimde vekîl-i merkûm da verdim dedi ben de kabûl etdim dedim ve bu akdın üzerine mezbûreye bir mecidiye mehr-i mu'acceleline mâhsuben verdiğim gibi karındaşı merkûm Ahmed'e de bir aded altı batlar tabanca bahş etdim. Bu sûretle mezbûre zevce-i gayr-i medhûl-ı bahâm olmağla bana itâ'atine tenbîh olunması matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında tarih-i mezkûr ve mahalle-i mezkûrdan müdde'î-yi merkûm beni tezvîcliğe tâlib oldu. Ben de karındaşım merkûm Ahmed buna rızâ eder ise sana varırım dedim. Bunun üzerine bir

beyaz mecrediye vermiş ise de ertesi sabah i'âde etdim deyû müdde'î-yi merkûmun ber vech-i muharrer akd-i nikâh müddeâsını külliyyen inkâr eder. 10 Zilkade 312

Mu'arrif-i merkûm

Mu'arrif-i merkûm Ahmed

Müdde'îye-i mezbûre aleyhima

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi merkûm Hacı Ali'den ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. İkâme-i şühûd etmek üzere irâe edecekleri şâhidler karyesinden Navzer ile İbrahim Bey karyesinden Ençuk olduğunu ve bunlardan başka şâhidi olmadığını söyledi.

Merkûm Hacı Ali

Mezkûr Şakuç İbrahim Efendi karyesinden Navzer İbn Gakkocıh istişhâd olundukda. Tarih-i mezkûrda mezbûrenin hânesine müdde'î-yi merkûm Hacı Ali ile ben ve Ençuk üçümüz birlikte varıp mezbûreye merkûm Hacı Ali sen bana Allah'ın emri üzere razı mısın dedikde. Ol dahi râzı olurum mehirim için karındaşım Ahmed vekîl olsun dedikde. Merkûm Hacı Ali mezbûreye bir aded beyaz mecrediye verdi. Bu husûs üzere orada mehrini merkûm Ahmed ile kararlaştıramadık. Hacı Ali hakim efendi ne münâsib görür ise mehr için râzıyım dedi. Ahmed de çokça mehir istedi. Ben böyle bilir, şehâdet ederim. 10 Zilkade 312

Merkûm Navzer

38a

Düzce kazâsına tâbi' Arabacı karyesinden Emet oğlu Mehmed Topçular karyesinden Hacı Kadir oğlu Ali kerimesi Hadice'nin muhâkemeleri olmağa üzere mâh-ı hâlin on sekizinci Pazar ertesi günü şâhidler getireceğinden ta'lik olundu.

11 Zilkade 312

Mezkûr İbrahim Bey karyesinden Ençuk b. Hasan b. Abdullah istişhâd olundukda. 1312 senesi şehr-i Ramazânü'l-mübârekin yigirmi altıncı günü müdde'î-yi merkûm Hacı Ali ile ben ve Şakuç karyesinden Navzer birlikde mezbûrenin menzilhânesine vardık. Merkûm Hacı Ali mezbûreye sen bana râzı mısın ol dahi razıyım dedikde. Mehr-i mu'accel bedeline mâhsûb olmak üzere bir aded mecrediye

verdik. Mezbûrede mecrediye-i mezkûreyi aldı ve bir aded altı batlar tabancayı merkûmenin karındaşı merkûm Ahmed'e hibe edip teslîm etdikden sonra müdde'î-yi merkûm Hacı Ali'ye mezbûre zevceliğe kabûl etdin mi dedikde. Ol dahi huzûrumuzda kabûl etdim ve karındaşım merkûm Ahmed'i, merkûm Hacı Ali'ye vermek üzere vekîl etdim dedikde. Ol dahi vekâlet-i mezkûreyi istedim deyûb mehrimi tesmiye etmek üzere tarafeyn karâr demediler. Görüp gittik. Böyle bilirim şehâdet ederim.

11 Zilkade 312

Merkûm Ençuk Ahmed

Bir aya fetvâ-yı şerif getüre. 11 sene.

Müdde'î-yi merkûm Hacı Ali Ağa'nın şâhidleri muvaffik da'vâ edemeyeceğinden ber-mûceb-i fetvâ-yı şerif müdde'î-yi merkûmun talebiyle gayri lâzım geldiğinden müdde'î-yi merkûm Hacı Ali mezbûreye tahlîfe taleb olmamağla müdde'î-yi merkûm da'vâ-i mezkûresiyle mezbûreye böylece şer'î mu'ârazadan men'ine tenbîh şod. 20 Zilkade 312

38b

[Nikâh Akdinin Şartlarının Yerine Getirilmesine Yönelik Dava]

Düzce kazâsına tâbi' Arabacı karyesinden Emet oğlu Mehmed b. İsmail, kazâ-i mezkûre tâbi' Topçular karyesi sâkinelerinden ve zâtî karye-i mezkûreden Ali b. Ömer ve Ali Efendi İbn İbrahim nâm kimesnelerin ta'rifleriyle mu'arrefe olan Hadice bint Ahmed nâm bâkire [ve] akile muvâcehesinde. İş bu tarihten yedi sene mukaddem zikr olunan Arabacı karyesinden Rasim Ahmed Ağa mezbûrenin tarafından dedesi hâzır bi'l-cümlesi Ali b. Kadir tarafından biz sagir ve sagîre 401 guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle dedesi merkûm Ali Ağa'nın menzilhânesinde bi'l-velaye mahzâr-ı şühûdda akd-i nikâhımız icrâ olmuşdu. Ben el-hâletül hâzihî bâliğ olduğum cihetle mezbûre Hadice benim zevce-i menkûha-i gayr-i medhûl baham olmuş iken 'adem-i itâ'tde bulunduğundan mezbûre bana itâ't ve inkıyâd etmek üzere zevcem mezbûreye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Mezbûre Hadice dahi cevâbında müdde'î-yi merkûm Mehmed'in ber vech-i muharrer akd-i nikâh müdde'âsını dedesi merkûm Ali Ağa ma'an inkâr eyledi. 16 Zilkade 312

Arif-i merkûm Ali Efendi

Arif-i merkûm Ali
 Müdde'î-yi merkûm Mehmed
 Mezbûre Hadice

Mezbûrdan Hadice ve Mehmed ve Ali'nin parmak bastıklarını tasdîk ederim.
 16 sene.

Müdde'î-yi merkûm Mehmed'den ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. İkâme-i şühûd etmek üzere şâhidleri Topçular'dan Ali ve Ali Efendi ve Emir oğlu Ahmed ve Müminlerden Hacı Mehmed Efendi başka yokdur.

Topçular karyesinden Bartınlıoğlu Ali Efendi İbn İbrahim bin Abdullah istişhâd olundukda. Tarihden yedi sene mukaddem merkûm sagir iken tarafından dayısı Ahmed Ağa bi'l-velaye ve mezbûre Hadice sagire iken dedesi merkûm Ali bi'l-velaye dedesinin hânesinde benim ile Hacı Ömer oğlu Ali ve Emir oğlu Ahmed tarafeyn hâzır olduğumuz İmam Hacı Ahmed Efendi ma'rifetiyle akd-i nikâhları icrâ olmuşdu. Ben [böyle] bilirim böylece şehâdet ederim. 16 sene.

Merkûm

Topçular karyesinden Ali b. Ömer istişhâd olundukda. İş bu tarihten yedi sene mukaddem müdde'î-yi merkûm Mehmed tarafından sagir iken dayısı Ahmed Ağa ve mezbûre Hadice sagire iken tarafından dedesi merkûm Ali Ağa tarafından velayeten dedesi hânesinde benimle Ali Efendi ve Emir oğlu Ahmed ve tarafeyn hâzır olundukda. İmam Hacı Mehmed Efendi akd-i nikâhı icrâ etdi. Ben böylece şehâdet ederim. 16 sene.

Merkûm Ali

Mü'minler karyesinden Hacı Mehmed Efendi İbn Mustafa b. Ali istişhâd olundukda. Tarihden yedi sene mukaddem dedesi merkûm Ali Ağa'nın menzilhânesinde müdde'î-yi merkûm Mehmed tarafından sagir iken dayısı Ahmed Ağa mezbûre Hadice sagire iken tarafından dedesi merkûm Ali tarafeyn bi'l-velaye mezbûrdan Ali Efendi ve Ali ve Ahmed vesaîr hâzırûn mehir tesmiye ederek bâ-izinnâme akd-i nikâhlarını ben icrâ etdim. Ben böylece şehâdet ederim. 16 sene.

Merkûm

Şâhidûn-ı mezbûrûnun tezkiyesi havâle şod. 16 sene.

Müdde'î-yi merkûmun tezkiyeleri bi'l-icrâ mezbûre Hadice müdde'î-yi merkûm Mehmed'in zevce-i menkûhası olduğuna tenbîh şod. 17 Zilkade 312.

39a

[Kayıp Hayvanları Talep Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Fidani dîvânında Orman karyesi sâkinlerinden Hacı Salih oğlu Hasan Ağa İbn İsmail, Mudurnu kazâsına tâbi' Alpagut karyesi ahâlîsinden Kara Ali oğlu Çolak Mustafa Ağa İbn Osman muvâcehesinde. Kara tonda hayvanın kıç sol butunda mikrâz tamgalı burnunun ve kuyruğunun uçları beyazlı üç yaşında bir re's malak ve diğeri boz tonda hayvanın sağ kıç butunda kuyruğunun ucu beyazlı dört yaşlı bir re's malakla cem'an iki re's manda erkek malakları kendi manda ineklerinden doğma nitâcen mallarım iken üç yüz on senesi Ruz-ı kasımın ibtidâsında karyemiz mer'asında gayb edip el-hâletü hâzihi merkûm Mustafa Ağa'nın yedinde bulmama suâl olunup hayvan-ı mevsûf-ı mezkûrları bana red ve teslîmi için merkûma tenbîh olunmak bi'l-istihkâk matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında hayvan-ı mevsûf-ı mezkûrlara vâzi'yedini ikrâr lakin hayvan-ı mezkûru iş bu tarihten altı mâh mukaddem Düzce kazâsına tâbi' Bataklı Karaköy karyesi sâkinlerinden ga'ibu ani'l-meclis Hacı Hanaz nâm kimesneden karyemde bin iki yüz guruş semen ile iştirâ edip semen-i meblağ-ı mezkûrdan beş yüz doksan dört guruş kendisine def' ve bâkîyesini teslîm bakiyesini edip hayvan-ı mezkûrların tezkirelerini getirdikde, mütebâkîyesini vermek üzere imiş idim bu sûretle hayvan-ı mevsûf-ı mezkûru şerâen malım olmağla bi-hakk vâzi'yed ederim deyû müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa'nın ber vech-i muharrer müdde'âlarını inkâr eder. 17 Zilkade 312

Müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa'dan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine talep olundukda. Orman karyesinden Hancıoğlu Hasan, Kara Salih oğlu Ahmed ve Hancıoğlu Mehmed Ali.

Mezkûr Orman karyesi sâkinlerinden Hancıoğlu Hasan Ağa İbn Mehmed İbn Abdullah'ın şehâdetinde. Biri üç yaşlı siyah tonda hayvanın sol kıç butunda mikrâz tamgalı burnunun ve kuyruğunun uçları beyazlı diğeri dört yaşlı boz tonda hayvanın sağ kıç butunda tamgalı kuyruğunun ucu beyazlı iki re's manda erkek malaklar müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa'nın kapısından yetişme nitâcen malları iken üç yüz on

senesi Kasım esnâsında mer'adan gayb etmiştir. Hayvan-ı mezkûrlar ber vech-i muharrer merkûmun nitâcen malları olduğunu bilir şehâdet dahi ederim.

17 Zilkade 312

39b

Mezkûr Orman karyesinden Kara Salih oğlu Ahmed İbn Hüseyin İbn Abdullah'ın şehâdetinde. Biri karaya yakar boz tonda dört yaşında kuyruğunun ucu beyazlı hayvanın sağ tarafının butunda mikrâz tamgalı diğeri üç yaşında kara tonda kuyruğunun ve burnunun uçları beyazlı hayvanın sol tarafında butunda mikrâz tamgalı iki re's manda erkek malaklar müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa'nın kapısından yetişme nitâcen malları iken tarihten altı mâh mukaddem yani bin üç yüz on senesi Kasım esnâsında mer'adan gayb etmiştir. Bu sûretle hayvan-ı mezkûrlar müdde'î-yi merkûmun nitâcen malları olduğunu bilir, şehâdet dahi ederim. 17 Zilkade 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm Mustafa'dan iş bu şahidler hakkında bir diyeceği olup olmadığı soruldukda. Ol dahi cevâbında iş bu şahidler doğru olduğu tasdik eyledi. 17 Zilkade 312

Müdde'î-yi merkûm Hasan Ağa tahlif olunub mücibince hayvan-ı mezkûrları müdde'î-yi merkûma red ve teslim merkûm Mustafa'ya tenbîh şod. 17 Zilkade 312

40a

[Kayıp Hayvan Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Adaköy dîvânında Kahveler karyesi sâkinlerinden Hatîb Halil Efendi İbn Mehmed Düzce Mal Müdürü tarafından mürsel Ali Şefik Efendi muvâcehesinde. Siyah tonda sol kulağının ucunda kertik ve burnunun kenarları beyaz ve sol kış ayağının butunda boynuz çizdiği nişanlı ve kısa boynuzlu yedi yaşında bir re's kara sığır ineği kendi ineğimden doğma nitâcen malım iken tarihten beş ay mukaddem kendi hânemden gâib edip el-hâletül hâzihî mûmâ-ileyh bi'l-emâne vâzi'yed eder olmağla suâl olunup hayvan-ı mezkûrun bana red ve teslim mûmâ-ileyhe izâfetle mûmâ-ileyhe tenbîh olunmak bi'l-istihkâk matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında müdür-i mûmâ-ileyh hayvan-ı mevsûf-ı mezkûra bi'l-emane vâzi'yedini ikrâr mâ'adâ müdde'âsını inkâr eder. 18 Zilkade 312

Mûmâ-ileyh Ali Şefik

Müdde'î-yi merkûm

Müdde'î-yi mezbûrdan ber vech-i muharrer müdde'âsına mutâbık beyyine taleb olundukda. Karyemden İbrahim ve Muharrem ve Yusuf ve Ali ve Mehmed vesair.

Karye-i mezkûrdan Nizam oğlu İbrahim b. Mehmed b. Abdullah istişhâd olundukda. Siyah tonda sol kulağının ucu yarık ve burnunun kenarları beyaz ve sol kış butunda boynuz çizigi nişanlı ve boynuzları kısa yedi yaşında bir re's kara sığır ineği müdde'î-yi merkûm Hatîb Halil Efendi'nin nitâcen malıdır ben böyle bilirim, böylece şehâdet ederim. 18 sene.

Merkûm İbrahim

Karye-i mezkûrdan Hamza oğlu Muharrem b. Ömer b. Abdullah istişhâd olundukda. Siyah tonda ve sol kulağı yarık ve burnunun uçları beyaz ve sol kış ayağının butunda çizik nişanlı yedi yaşında bir re's kara sığır ineği müdde'î-yi merkûmun nitâcen malıdır. Böylece şehâdet ederim. 18 sene.

Şâhidân-ı mezbûrân tezkiyeye havâle şod. 18 sene.

Tezkiyeleri bi'l-icrâ ve bâ-tahlîf müdde'î-yi merkûma teslîme mûmâ-ileyhe tenbîh şod. 19 sene.

40b

[Alacak Davası]

Düzce'nin Siyokoğlu karyesi ahâlisinden iken bin üç yüz on sene-i kameriyyesinde Mekke-i Mükerrreme'de vefât eden Siyokzâde Hacı Süleyman Bey İbn Siyok b. Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûhası Kûşezik bint Mehmed ile sulbî kebîr oğlu Said ve sulbiye-i kebîre kızı Fâtıma ve sulbî sagîr oğlu Abdurrahman ve sulbiye-i sagîre kızı Aişe'ye münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde'ş-şer'î'l-enver zâhir olduktan sonra sagîrân-ı mezbûrânın tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer'îyye vasî mensûbları karye-i merkûmeden İbn kebîr mezbûr Said Efendi, karye-i mezkûre sâkinlerinden Rigaşuk nâm-ı diğerk Ahmed Ali b. Ahmed nâm kimesne muvâcehesinde. İş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim bin üç yüz sekiz senesi Temmuz rumiyesinin yigirmi beşinci günü tarihli ve merkûm Rigaşuk'un mührüyle mühürlü bir kıt'a sened

mûcibince mûrisimiz müteveffâ-yı mezbûr babamın hayatında merkûm Rigaşuk Ali 'âbd-i memlûkü olup mükâtebeye kendisiyle zevcesi Aişe ve kızı Vâhîde Fetmiye'yi kat' etmiş idi. Bedel-i kitâbet-ı mezkûreden mütebâkî sened-i mezkûrun derûnunda muharrer altı aded yüzlük mecidiye altûnu tarih-i sened-i mezkûrdan yüz yigirmi beş gün sonra vermek üzere o müddetle borcu olduğu halde pederim mûmâ-ileyh ba'de'l-vefât meblağ-ı mezkûr benimle verese-i mezbûrdan mevrûs olduğundan meblağ-ı mezkûrdan benim hissemle sagîrân-ı mezbûrânın hisse-i irsiyye-i ma'lûmesini bana edâ ve teslîme merkûm Rigaşuk Ali'ye tenbîh olunmak bi'l-asale ve bi'l-vesâye taleb ve da'vâ ederim dedikde. Ol dahî cevâbında müteveffâ-yı mezbûr Hacı Süleyman Bey hayatında iken 'âbd-i memlûkeleri olduğunu ikrâr ancak müteveffâ-yı mezbûr hayatında iken altı bin gurus bedel-i kitâbete kat' etmiş idi. Meblağ-ı mezkûr bedel-i kitâbeti kendisine def' ve teslîm edip iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim bin üç yüz on senesi şehri Muharremü'l-harâmının on üçüncü günü tarihiyle müverrah ve ol tarihinde kaza-i mezkûrda nâibü's-şer' bulunan mükerrermetlü Abdullah Fehmi Efendi'nin imzâsıyla mûmzâ bir kıt'a hüccet-i şer'îyye mûcibince müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Hacı Süleyman Bey tarih-i mezkûrda benimle zevcem mezbûre Aişe ve kerimem mezbûre Fetmiye Vâhîde'yi âzâd etmiş olduğundan el-hâletül hâzihî sıra sıra ibrâz olunan mezkûr sened ise evvelce mûmâ-ileyhin hayatında bedel-i kitâbet için otuz liraya uzlaşarak buldukça vermek ve beni sıkmamak üzere müsâ'ade vereceğini ve hücceti i'tâ' edeceğini söylemesine mebni böyle müsâ'ade edeceğinden dolayı bir re's bargirimi harc-ı bedel-i kitâbet olarak kendisine vermiş idim. Mu'ahhıran mûmâ-ileyh cayarak tamamen otuz lirayı vermedikçe hüccet veremem demesi üzerine hayvanlarımı satıp yigirmi dört lira ve mezkûr bârgiride kendisinden alıp Gazi oğluna bâ-bey' esmânı olan altı lirayıda vermiş ve o sûretle tamamen bedel-i kitâbet-i mezkûreyi tesviye etmiş idim. Sonra benden bârgiri aldı deyû mûmâ-ileyh gücendiğinden gücenmemesi için ileride vaktim müsâ'id olursa altı lira sana veririm gücendirmem diyerek o yolda mezkûr senedi vermiş idim. Yoksa bedel-i kitâbet mütebâkîyesinden değildir. Binâen aleyh şimdi vaktim yokdur. Veremeyeceğim deyû müdâfa'a eder. 18 Zilkade 312

Müdde'î-yi aleyh

Müdde'î-yi merkûm Said

41a

Sened-i mezkûrda ifadesi üzere müdâfa'asına mutâbık beyyine merkûm Rigaşuk Ali'den talep olundukda. Karyeden Hacı İsmail ve Muhtar Osman ve Hatu. İş bu şâhidleri mâh-ı hâlin yiğirmi dördüncü pazar günü getireceğine ta'lik olundu. 18 sene.

41b

[Boşanma Talebi Davası]

Düzce kazâsına tâbi' Hatibli Ketenciler karyesi sâkinelerinden ve zâtî Cedidiye mahallesinden Razioglu İbn Hacı Hüseyin Efendi ve Yazlık karyesinden da'vâ vekîli Mehmed Efendi İbn İbrahim ta'rifleriyle mu'arrefe olan Züleyha bint Şakir nâm hâtun meclis-i şer'ide takrîr-i kelâm ve ta'bîr ani'l-merâm edip bundan akdem Muhâcir Osman b. Abdullah Said nâm kimesne iki yüz bir gurus mehr tesmiyesiyle zevc-i dâhilim olup merkûmun firâşından hâsıl ve benden mütevellidi on yaşında Ahmed ve sekiz yaşında Şaban nâm sagîrler ile bilâ-nafaka ve- la münfik-ı şer'isi iş bu tarihten altı sene mukaddem bizi terkle firar etmiş olduğuna zevcem merkûm el-yevm İznikmid kasabasında olduğunu buradan oraya giden Ereğli kasabasından ve Rumeli Muhâcirlerinden Çoban Mehmed Ali Pehlivan ile Üskübü kasabasından Muhâcir Mehmed nâm kimesneler zevcim merkûm Osman'ın beni tatlık ettiğini haber vermeleriyle ben dahi haber-i mezkûru kabûl ve tasdik ederek zevcem merkûmdan boş olmamla tatlıkime dâir bir kıt'a i'lâm-ı hükmü i'tâ'sını talep ederim. 21 Zilkade 312

Mu'arraf mûmâ-ileyh

Mu'arraf mûmâ-ileyh

Mezbûre Züleyha

Ereğli kasabasının Fakı mahallesinde sâkin Rumeli Muhâcirinden Çoban Mehmed Ali Pehlivan İbn Mehmed b. Abdullah'ın tarîk el-ihbâr istişhâd olundukda. Üç yüz on senesi rûz-ı Kasımın doksan yedinci mezkûr İznik de Kürttan Yaylası karyesinde bulunduğumuz halde mezbûre Züleyha'nın zevc-i dahili olan Osman orada bulunduğundan benimle Üskübülü Mehmed yanında dedi ki zevcem mezbûre Züleyha benden boş olsun deyû bizlere takrîr eylediğine, dahi bizlere şâhid olun deyû söylediğine, merkûmun iş bu takrîrine şâhidim, şehâdet ederim. 21 Zilkade 312

Merkûm

Üskübü kasabasının Yeni mahallesinden ve Rumeli muhâcirlerinden Mehmed Ağa İbn Ömer Rıza Ali tarîk el-ihbâr istişhâd olundukda. Üç yüz on senesi rûz-ı Kasımın doksan yedinci günü İznik'de bulunduğumuz halde mezbûre Züleyha'nın zevc-i dâhili Muhâcir Osman orada benimle Pehlivan Mehmed Ali yanında zevcem mezbûre Züleyha benden boş olsun deyû bize takrîr etmiş ve şâhid dahi olun demiş olmağla ben böylece mezbûrun takrîrine şâhidim. Şehâdet ederim. 21 Zilkade 312

Mezbûr Mehmed

Mezbûre Züleyha'yı zevci bâniyen tatlık ettiği bâlada muharrerü'l-esâmî şâhidler ihbâr ve şehâdet etmeleriyle mezbûre de inanmış ve tasdik etmiş olmağla iş bu mahale şerh şod. 27 Muharrem 312

Züleyha

Mezbûrun parmak bastığını tasdik ederim.

Fakızâde

42a

[Tereke Paylaşımına İtiraz Davası]

Düzce'nin Çerkes Taşköprü karyesinde sâkin iken bundan iki mâh akdem vefât eden Kadir b. Suhte b. Abdullah'ın verâseti zevcesi Hanife bint Osman ile li-ebeveyn karındaşı oğlu Hasan gâib ani'l-beled Hasan b. Timuha münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde's-şer'i'l-enver zâhir ve nümâyân oldukdan sonra verese-i mezbûreden karye-i mezbûre sâkinelerinden ve zâtî muhtâr-ı karye Ali ve Şahangeri ta'rifleriyle mu'arrefe olan zevce-i mezbûre Hanife bint Osman, gâib-i mezbûrun zuhûruna değin hisse-i irsiyye-i mevkûfesini ahz u hıfza ve tesviye-i umûruna kıbel-i şer'den kayyım nasb olunan Eytam Müdürü Mehmed Rasih Efendi İbn Musa Efendi muvâcehesinde. Zevcem müteveffâ-yı mezbûrun terekesi tahrîr olundukda nitâcen mallarım olup ve dört yüz guruş kıymetli siyah tonda dört yaşında bir re's kara sığır öküzü ve üç yüz guruş kıymetinde göğe mâil siyah tonda yedi yaşında buzağı bir re's kara sığır inek ve yine üç yüz guruş kıymetli dört yaşında siyah tonda buzağı bir res kara sığır ve yine iki yüz guruş kıymetli üç yaşında siyah tonda bir re's ma'a buzak kara sığır inek ve yine iki yüz guruş kıymetli kül tonda bir buçuk yaşlı iki re's kara sığır tosunununu cem'an

altı re's ma'a üç buzak hayvanlarım hesâbiye tahrîr-i terekede terekeye dâhil olunarak iştirâ olmağa olduğuna hayvan-ı mezkûrlarımın tereke-i mezkûreden bi'l-ihrac bana red ve teslîme mûmâ-ileyh Rasih Efendi'ye tenbîh olunmak bi'l-istihkâk matlûbumdur deyû da'vâ etdikde. Ol dahi cevâbında hayvan-ı mezkûru tereke-i mezkûra idhâl olarak bi'l-vesâye ve bi-hasebi'l-me'mûriye vaz'-ı yedini ikrâr mâ'adâ intâc müdde'âsını inkâr eder. 24 Zilkade 312

Mu'arrif-i merkûm

Mu'arrif-i merkûm

Müdde'î-yi aleyh mûmâ-ileyh Mehmed Rasih

Müdde'îye-i mezbûre Hanife

Mezkûr Taşköprü karyesinden Alemkeri İbn Kalesu İbn Abdullah'ın şehâdetinde. Müteveffâ-yı merkûm Kadir'in hâl-i hayâtında ve vefâtından üç mâh mukaddem kemâl-i akl ve ferâsetde iken kendi hânesinde mezkûr dört yaşlı bir re's siyah kara sığır öküzü ve üç re's kara sığır siyaha mâil inekleri ma'a buzâklarıyla beraber ve iki re's bir buçuk yaşlı siyah kara tosunlar için bu hayvanlar zevcem mezbûre Hanife'nindir benim söylediklerimden başka bir öküzüm vardır. Başka hayvanım yokdur. Evde vefât eder isem alet edâ'vâtım sarf olunsun deyû ikrâr etmişdir. Ben böyle ikrârına şâhidim. Şehâdet dahi ederim. 24 Zilkade 312

Merkûm

Mezkûr Taşköprü karyesinden Kazbek b. Mustafa İbn Abdullah istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı merkûm Kadir'in hâl-i hayâtında ve vefâtından üç mâh mukaddem kemâl-i akl ve ferâsetinde iken vefâtından iki mâh akdem kendi hânesinde benimle babamın yanında siyah tonda dört yaşında bir re's kara sığır tosun öküzü ve üç re's siyaha meyil kara sığır inekler buzâklarıyla beraber bir buçuk yaşlı kül renginde iki re's kara sığır tosunları ki bu altı re's hayvanlar zevcem Hanife'nindir, benim medhâlim yokdur. Benim bir öküzüm vardır. Ben ölürsem evde alet edâ'vâtım sarf olunsun deyû yanımızda ikrâr etmişdir. Ben bu ikrârına böylece şâhidim. Şehâdet dahi ederim. 24 Zilkade 312

Merkûm Kazbek

42b

[Alacak Davası]

Düzce'nin Üskübü kasabasının Keşiş mahallesi ahâlisinden iken bundan bir mâh akdem vefât eden Hacı Aziz Ağa İbn Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi Dilber hanım bint Hacı Ali ile tereke-i müteveffâ-yı mezbûrun sülüs-i erbâ'ı hissesi beytü'l-mâla râci' olmağla beytü'l-mâl-ı mezkûre münhasıra olmağla mezkûr sülüs-i erbâ'ı bâlada vazı'-ul yed eden hâlâ kaza-i mezkûr Mal Müdürü Agob Efendi veled-i Artin mahalle-i mezkûrdan Kapıcı Ali'nin Ali b. Osman muvâcehesinde. Müteveffâ-yı mezbûrun merkûm Ali'nin zimmetinde bâ-defter-i müfredât dokuz kalemde alacağı olan iki bin iki yüz kırk üç guruş otuz para râyic akçeye mâhsuben beş kalemde defter-i mezkûr mûcibince altı yüz on yedi guruş teslim olmağla bâkî kalan bin altı yüz yigirmi altı guruş otuz paraya el-hâletül hâzihî medyûn-ı merkûm zimmetinde *alacağı* olup kable'l-ahz ve'l-istifâ mûmâ-ileyh vefât etmekle meblağ-ı mezkûrun merkûmdan bâ-tâhsil verâsetle mâl sandığının müteveffâ-yı mezbûrun zimmetinde olan alacağına mâhsuben mâl sandığına teslimini bi-hasebi'l-me'mûriye taleb ve da'vâ ederim dedikde. Ol dahi cevâbında meblağ-ı bâkî-i mezkûrdan iki yüz guruşu inkâr edip bin dört yüz yigirmi altı guruş otuz parayı ikrâr ancak meblağ-ı bâkî mezkûra mâhsuben zîr de müfredâtı getirildiği üzere üç yüz elli guruş teslimâtı olduğunu müdâfa'a eder.

- 40: 309 senesinde saman esmânına
- 180: 310 senesinde kezâ
- 40: Çilmi'den Akçeşehre geçen sene duhân nakli kirâsı
- 20: Çift gündelik /1
- 40: Kara yevmiye / 8
- 20: Gölden ağaç kirâsı bir buçuk yevmiye
- 10: Kazık aded / 10
- 350

Müdür-i mûmâ-ileyh defterin haricinde olduğundan teslimât-ı mezkûre şâyân-ı iltifât olamayacağını ve meblağ-ı mukarrirîn tahsilini inkâr etmekde olduğu iki yüz guruş hakkında îcâb-ı şer'îyyesinin icrâsını taleb eyledi. 24 Zilkade 312

Müdde'î-yi aleyh merkûm

Müdde'î-yi mûmâ-ileyh

Müdde'î-yi aleyh merkûm teslîmât-ı vâkia-i mezkûresini isbât etmek üzere irâe edeceği şahidleri kasabadan Hacı Derviş oğlu Molla Hüseyin, Karızlı Mehmed Kalender, vekîl Hüseyin ve Kethudâ Salih olduğunu ve pazar ertesi günü getireceğini söyledi. 24 Zilkade 312

43a

[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]

Bursa vilâyeti İnegöl kazâsına tâbi' Gedik Pınar karyesinden olup Düzce kazâsına tâbi' Soğuksu'da Halil Bey karyesinde mukîm Hafız İbrahim Efendi İbn Ketüberac, Halil Bey karyesi sâkinelerinden ve Abaza nisvânından ve zâtî karyeden Reşid bin Huseran ve Hendek nâhiyesinde Kara Çökek karyesinden Ömer b. Musa nâm kimesnelerin ta'rifleriyle mu'arrefe olan Huzna nâm-ı diğer Cemile bint Ömer, mezbûre 1000 guruş mehr-i mu'accel mütearrifesiyle 2001 [mehr-i müeccel] tesmiyesiyle zevce-i menkûha-i medhûl bahâm olup lâkin 'adem-i itâ'atde bulunduğu Düzce'nin Cedidiye mahallesinde vâki' isticâr edeceğim hâneye gelip itâ'at ve inkıyâd etmek üzere zevcem mezbûreye tenbîh olunmak matlûbumdur dedikde. Ol dahi cevâbında mehr-i mezkûrla zevce-i menkûhası olduğunu ve mehr-i mu'accel mezkûr bedeline üç re's bârgir aldığımı ikrâr lâkin kendi hânesinde oturup itâ'at edeceğini ve diğer mahalleye gitmeyeceğini beyân eyledi. 26 Zilkade 312

Mu'arrif merkûm

Mu'arrif merkûm

Müdde'îye-i mezbûre Cemile

Müdde'î-yi merkûm Hafız İbrahim

43b-Boş

44a

[Alacak Davası]

Düzce'nin Şerefiye mahallesi ahâlîsinden olup bundan bir sene akdem vefât eden Bolulu tüccâr Hacı Mehmed Ağa İbn Hacı Ömer b. Abdullah'ın [verâseti] zevce-i menkûha-i metrûkesi Nebiye Hanım İbneti Abdullah ile sulbî sagîr oğlu İsmail ve sulbiye-i sagîre kızı Fâtıma'ya münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde's-şer'î'l [enver zâhir ve] nümâyân olduktan sagîrân-ı mezbûrânın tesviye-i umûrlarına bâ-hüccet-i şer'îyye vasî mensûbları vâlideleri zevce-i mezbûre Nebiye Hanım tarafından [ati'l] beyânda

taleb ve da'vâya ba-hüccet-i şer'îyye vekîli Cedidiye mahallesinden İmamzâde Mehmed Efendi İbn Abdullah, mezkûr Cedidiye mahallesinde sâkin Bolulu oğlu Tahir Ağa İbn İbrahim nâm kimesne tarafından husûmet ve redd-i cevâba bâ-hüccet-i şer'îyye vekîli kazâ-i mezkûre tâbi' Yazlık karyesi sâkinlerinden ve da'vâ vekîllerinden Mehmed Rüşdi Efendi İbn İbrahim muvâcehesinde. İş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim Fi' 27 Kanunu-i evvel 309 tarihli ve merkûm Tahir'in imzâsıyla mûmzâ bir kıt'a sened mûcibince üç yüz on senesi Nisan nihâyetinde te'diye etmek üzere iki bin yedi yüz guruş müvekkilem mezbûrenin mûrisi müteveffâ-yı mezbûr Hacı Mehmed Ağa'nın merkûm Tahir'in zimmetinde alacağı olup kable'l-ahz ve'l-istifâ merkûm vefât etmekle meblağ-ı mezkûr el-hâletül hâzihî müvekkilem mezbûre ile sagîrân-ı mezbûrâna mevrûs olduğundan meblağ-ı mezkûr la merkûm Tahir'in zimmetinde altı yüz guruş kıymetli bir re's nisf-ı müşterek malak manda inekle altı yüz guruş kıymetli bir re's emânet malak olduğuna hayvan-ı mezkûrlar mevcûd iseler aynen ve müstehlik ise kıymet-i şer'îyyelerinin nakden müvekkilem vasî-i mezbûreye izâfetle bi'l-vekâle bana edâ' ve teslîme müvekkil-i merkûm Tahir'e izâfetle vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbumdur deyû taleb ve da'vâ ederim. 27 Zilkade 312

Müdde'îye-i vasîyye-i mezbûre vekîli

Müdde'î-yi aleyh vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi dahi cevâbında. Müdde'îye vekîli mûmâ-ileyhin iddiâ' eylediği nisf manda inekle emânet malak Hacı Mehmed'in olmak üzere müvekkilimde olmadığı gibi sened-i mezkûra gelince taleb edilen iki bin yedi yüz guruş cihet-i karzım mı yoksa semen mebî' midir yoksa ücreti midir neden dolayı bir deyn olduğunu müdde'îye vekîli Mehmed Efendi'den bu cihet-i istifâsıyla bâdehu sened hakkında müdâfa'a edeceğimi beyân ederim. 27 Zilkade 312

Vekîl müdde'î-yi aleyh Mehmed Rüşdi

Müdde'îye vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Efendi dahi cevâbında. Sened-i mezkûrda mûnderic meblağ-ı mezkûr iki bin yedi yüz bakiye esmânından olup bu cihetle meblağ-ı mezkûr merkûm Tahir Ağa'nın zimmetinde sened-i merkûm mûcibince alacağıdır. Binâen aleyh edâsına tenbîh olunmasını taleb ederim.

27 Zilkade 312

Müdde'î-yi vekîli

44b

Müdde'îye vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Efendi dahi tekrar cevâbında. Mezkûr sened müvekkil-i merkûm Tahir'in olduğunu ikrâr ancak meblağ-ı mezkûr iki bin yedi yüz guruşa mâhsuben müteveffâ-yı merkûmun vefâtından mukaddem sened-i mezkûr tarihinden bir mâh sonra müteveffânın dükkânında def'aten bin yedi yüz guruş kendisine teslim etmiştir. Bâkî bin guruş el-yevm müvekkilim merkûmun deynidir deyû müdafâ'ten tezkâr ve müdde'îye vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den lede's-suâl meblağ-ı mezkûra mâhsuben bir günü teslimat vukû bulmadığını dermiyân eyledi.

27 Zilkade 312

Müdde'î-yi aleyh vekîli Mehmed Rüşdi

Müdde'îye-i vekîli Mehmed

Müdde'îye aleyh vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi teslim olduğunu iddi'a ve müdafâ'a eylediği bin yedi yüz guruşun müteveffâ-yı merkûm Hacı Mehmed'e teslim ettiğine dair şâhidi olup olmadığı lede's-suâl bu bâbda şâhidi olmadığını 'adem-i ilm-i verese-i kibâre tahlîf olunmasını ve eşyâmin teslimatının dahi bulunmalarına, teslimatını talep ederim deyû beyân eder. 27 Zilkade 312

Vekîl mezbûr Mehmed Rüşdi

Müdde'îye-i vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'den mezkûr nısf manda inekle emanet malak hakkında şâhidi olup olmadığı lede's-suâl bu bâbda şâhidleri Düzce'nin Cedidiye mahallesinden müteveffâ-yı merkûmun yeğeni Bolulu Malifatura Mustafa Efendi'yle Bolu'nun Alpagut karyesinden Sarı Ahmed ve Düzce'nin Bey karyesinden Fazıl oğlu Mehmed Bey olup başka şâhidleri içinde müvekkilesinden istifsâr edeceğini ve bu şâhidlerini de Zilhicce-i şerîfenin on sekizinci Pazar günü getireceğini beyân eyledi. 27 Zilkade 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed

Müdde'îye vekîli Mehmed Efendi'nin talebiyle merkûm Tahir Ağa'ya gönderilen 24 Zilhicce 312 tarihli muhtıra varakası mûcibince merkûm Tahir mahkemeye gelerek Mehmed Efendi dahi hâzır olduğundan lede's-suâl balâda yazıldığı vech üzere diğer şâhidleri için müvekkilesine suâl ettiğini Gideni'den Mustafa Onbaşı ve Osman Onbaşı olup bu bâbdaki şâhidleri de mâh-ı hâlin on üçüncü günü mahkemeye getireceğini söyledi bildiği başka şâhidi olmadığı ve biliyorum

diyen olursa bi'l-âhire irâe edeceğini söylemekle tarafının muvâfakatıyla yevm-i mahkeme tarih-i mezkûra masârif Cuma ertesi gününe ta'lik olunmuşdur.

6 Muharrem 312

Müdde'î-yi aleyh

Müdde'î-yi aleyh vekîli Mehmed Efendi

Merkûmların muvâcehesinde.

Şâhid-i mezbûrûndan olup Cedidiye mahallesinde sâkin Malifatura izâfetinde Mustafa Efendi İbn Ahmed merkûmların muvâcehesinde istişhâd olundukda müteveffâ-yı merkûm Hacı Mehmed Ağa'nın hayatında ve vefâtından beş mâh akdem merkûm Tahir ile bakkaliye dükkânındaki iştirâ gelirin muhâsebesini gördükleri vakit mezbûr Tahir ile beynlerinde bir re's altı yüz guruş kıymetli manda ineği müşterek olmak ve üç yüz guruş kıymetli bir re's manda malağıda Hacı Mehmed'in olmak üzere yani bunları Hacı Mehmed'e vermek üzere muhâsebe görmüşler idi ve bundan sonra da gerçi bir hesâb görmüşlermiş. Ben o hesâblarında yoğ idim. Ancak Hacı Mehmed.

45a

Kara inek mezkûr beynlerinde müşterek olmak ve malakda müstakillen kendisinin olmak üzere dükkânda malıdır. Bin guruşa verdiği hayvan-ı mezkûrlar ise merkûm Tahir'in zimmetindedirler. Ben böyle bilir şehâdet ederim. 13 Muharrem 312

Merkûmlardan Bek karyeli Fazıl oğlu Mehmed Bey İbn Ali merkûm Tahir muvâcehesinde istişhâd olundukda. Bundan tahmînen bir buçuk sene müteveffâ-yı merkûm Hacı Mehmed Ağa'nın hayatında merkûm Tahir Ağa ile Düzce kasabasında kâin bakkaliye dükkânlarında muhâsebe görürlerken ederek bir manda ineği malakla beraber beynimizde müşterektir dediklerini işitdim. Ben böyle ikrârlarına şâhidim. Şehâdet ederim. 13 Muharrem 312

Şâhidûn-ı merkûmûndan Gideni'den Osman Onbaşı İbn Ahmed merkûm Tahir muvâcehesinde istişhâd olundukda. Müteveffâ-yı merkûmun maraz-ı mevtinde yani tarihten bir buçuk sene akdem bana haber gönderip yanına geldiği Cedidiye mahallesinde sâkin Bolulu Tahir Ağa'nın yanına git orada benim bir tek manda malağım var alda köyünüze bakmak üzere götür dedikde. Merkûm Tahir Ağa'nın

yanına gitmiş isem de kendisi bulunmadığından kerîmesi vermekten imtinâ' eyledi. Ben böyle bilir, şehâdet ederim.

..... için merkûm Tahir yarın vekîl tutup Salı günü muhâkeme olacağını iş bu mâhale imzâ eyledi. 13 Muharrem 312

Merkûm Tahir Ağa tarafından evvelce muhâkeme-i durişân vekîli Mehmed Efendi aleyhine müdde'â tarafından ibrâz olunan senedi derûnunda olan meblağın bin yedi yüz [guruş] bi'l-teslîm bâkîyesi karzı olduğu ikrâr eylemiş olduğundan mûmâ-ileyhin vekâletden 'azli ile kendisi sened hakkında bi'z-zât muhâkeme olacağını beyân etmesi üzerine tescîl kaydına lede'l-mürâca'a ikrâra vekîl etmediği anlaşılmiş olmağla Mecelle-i Celîle'nin madde-i mahsûsuna tevaffikan vekîlin müvekkili hakkındaki ikrârı mu'teber olmamağla merkûmun bi'z-zât kendisi muhâkemedede hâzır bulunarak müdde'î-yi vekîli Mehmed Efendi'nin da'vâ-i vâkı'ası neden ibâret olduğu soruldukda Kânûn-ı evvel 309 tarihli bir kıt'a sened mûcibince müdde'î-yi aleyh merkûmdan müvekkilesinin mûrisi Hacı Mehmed Ağa tarih-i mezkûrda Düzce Çarşısında vâkı' bakkal dükkânı olup taht-ı isticârında bulunan dükkânda mevcûd bakkaliye malını dört bin guruşa merkûm Tahir'e bey' edip ol dahi semen-i mezkûrula kabûl edip esmânına bedel iki bin yedi yüz guruşa mezkûr senedi müteveffâ-yı merkûma verip müteveffâ-yı merkûm dahi kable'l-ahz ve'l-istifâ vefât eylediği cihetle müvekkilem mezbûre ile sulbî sagîr evladlarına mevrûs olmağla meblağ-ı mezkûru bi'l-vekâle merkûm Tahir'den talep ve da'vâ eyledikde. Ol dahi cevâbında mezkûr sened kendisinin olduğunu ikrâr ve i'tirâf edip ancak müteveffâ-yı merkûm bana dört bin guruşluk mal vermek üzere bin üç yüz guruş evvelce peşinen müteveffâ-yı, merkûma verdiğini.

45b

[Vârislerin Tespiti ve Tereke Kaydı]

Düzce kazâsına tâbi' Kiremit Ocağında Hüseyin Bey karyesi ahâlîsinden iken bundan iki buçuk mâh mukaddem vefât eden İbn Hurebak b. Abdullah'ın verâseti zevce-i menkûha-i metrûkesi İncu bint Hurefiş ile karye-i merkûmede sâkin li-ebeveyn er [karındaşı] Bağır Ahmed'e münhasıra olduğu bi'l-ihbâr inde'ş-şer'i'l enver zâhir ve nümâyân oldukdan sonra verese-i mezbûrândan merkûm Ahmed tarafından husûsu ati'l-beyânda talep ve da'vâya ba-hüccet-i şer'îyye vekîli Düzce'nin Şerefiye

mahallesinden ve da'vâ vekîllerinden Hafız Mustafa Efendi İbn Hacı Hafız Receb Efendi, yine verese-i mezbûrândan zevce-i mezbûre İncü hâtun tarafından husumet ve redd-i cevâba bâ-hüccet-i şer'îyye vekîli kazâ-i mezkûrun Yazlık karyesinde ve kezalik da'vâ vekîllerinden Mehmed Rüşdi Efendi b. İbrahim muvâcehesinde müvekkilim Ahmed Ağa'nın mûrisi müteveffâ-yı merkûmun terekesi olup zevce-i mezbûrenin rızâ eylediği ber vech-i ati beyân olunur.

- 500: Manda inek / 1
 400: İki yaşlı manda malak / 2
 250: Manda inek nısf / 1

Mezkûr inek ile nısf inek müteveffâ-yı merkûmun hayatında müvekkileme rızâen vermişdir. Malak ise mezkûr müstakil ineğin nitâcidir hatta [Bağır] Ahmed dahi mezkûr hayvanlar müvekkilemin olduğunu şühûd-ı mahzarda [kabûl] etmişdir ve bu sûretle tasdik etmişlerdir.

- 500: Manda inek / 1 İnkâr
 660: Kara sığır öküz re's / 2 Kezâ
 700: Hınta kile / 62
 500: Mısır kile / 50
 8: Darı kile / 1
 10: Burçak yarım / 1
 60: Zâhire anbârı / 2
 10: On yarımlik sandık / 1
 30: Çerkes saban / 1
 15: Türk saban / 1
 50: Araba takım ma'a zincir / 1
 30: Dögen / 1
 5: Tırpan / 1
 5: Çapa / 1
 5: Nacak / 2
 4: Gürebe / 1
 4: Gaz yağı / 4

İş bu zabt ile mısır ve darı ve burçak müvekkilemin kocası hasta(?) olmağla bi'z-zât vücuda getirdiği cihetle müvekkilemindir.

2746

46a

Bu dahi müvekkilemindir.

Yorgan / 3

İbrik / 1

Küçük bakraç aded / 1
 Tencere ma'a kapak / 1
 Kazgan / 1 ma'a orta leğen /1
 Çaydan / 1
 Kebîr güğüm / 1
 Sac / 1
 Tava / 1
 Kapaklı sahan bakırdan / 1
 Maşraba / 1 bakırdan
 Sofriye / 1
 Ocak zinciri / 1
 Ufak leğen / 1
 Kocuk(?) /1
 Hasır / 4
 Cezve / 1 fincan / 2
 Küp / 1 Burku /

Buraya kadar tahrîr-i terekede yazılan eşyâ muharrerdir.

Buraya kadar bâlada şerh verilenden başkalara ikrâr eder.

Nakd-i yekün

Buradan emlâka kadar yazılan haric defter-i eşyâyı külliyyen inkâr eder.

Bir yığın sab bir araba

Altı çit saman

Hatâb araba / 8

Kuzı(?) / 1

Hasır / 5

Kile / 2

Hafif manda öküzü / 1

Hamur teknesi / 2

Bahrac / 2

46b

4: Ahen kürek / 1 ağaç kürek / 1

8: Yayık / 1

10:	Türk darısı kile
50:	Mısır unu kile / 5
26:	Buğday unu kile / 2
6:	Mezbûrenin satmış olduğu bir kile yarım hinta yarma
5:	Mısır yarım / 1
3:	Kalbur / 1
40:	Tavuk / 20
10:	Ceviz kile / 1
3:	Bardak / 2
2,25:	Lamba / 1
8:	Pambuk / 6
50:	Yün döşek / 2
10:	Yasdık / 2
226:	Nakd-i yekûn
502	
2654	Dahil-i defter olan mikdârını yeküni
4456	
3000	

Karye-i mezkûrda vâki' bir tarafı sokak diğer tarafı kendi tarlası ve bir tarafı İsmail, iki odalı tahtanî bir bab mülk menzil ve çerkeskâri bir anbâr ve samanhâne ve tam ma'a arsa iş bu emlâk ma'a arsa dokuz yüz elli bir guruş mehri müeccele mukâbil olarak müvekkileme vefâtından on beş gün akdem vermiş ve bu sûretle borcu inkâr etmiştir.

7456

Bâlâda muharrer müteveffâ-yı merkûmun emvâlleri menkûl terekesinden dört bin lira nakid yüz elli altı guruşdan hisse-i şer'îyyesinin ve kezâlik emlâk-ı mezkûre bi'l-müzâyede fûrûhtuyla onlardan hissesinin müvekkilime izâfetle bana edâ ve teslîme müvekkilesi mezbûreye izâfetle vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'ye tenbîh olunmak matlûbundur deyû bi'l-vekâle da'vâ ederim. 3 Zilhicce 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi dahi cevâbında. Bâlâ-i müfredâta şerh verildiği gibi tereke-i mezkûre meyanında yazılan bir re's manda inekle bir re's

nısf manda inekler tarihi vefâtından bir veyâhud bir buçuk sene mukaddem müvekkilime müteveffâ-yı merkûm hayatda iken vermişdir diğer manda inekle öküzü müvekkileme değildir ve -hayyerehu emrehu neticeti- müvekkilem kocası hasta iken bi'z-zat çalışarak vücûda getirmiş olmağla tereke malı olamayacağı gibi emlâk mâhdudeten mezkûre müteveffâ-yı merkûmun vefâtından on beş gün akdem hasta iken müvekkileme borcu olan dokuz yüz elli guruş mehri müeccel dokuz yüz elli guruşa mukâbil vermişdir. Haric-i defter olan eşyâ ise müvekkileme olmayıp diğer eşyâlar muharrer bulunmuştur deyû müdâfa'a ederim.3 Zilhicce 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi

47a

Hafız Mustafa Efendi cevâbında manda ineklerinden zevcesine verdiği iddiâ' olunan bir manda ile bir de nısf manda müvekkilim Ahmed'in mûrisi müteveffâ Mehmed tarafından verilmediği kendisine tarihinde olan ihtilâfiyle sâbitdir. Bunların mevcûd olduğu tahrîr-i tereke defteriyle sâbitdir. Zahâirden mısır ve hinta dahi müteveffâ-yı mezbûrun kendisinin diğer ve kendi arâzî ve emlâkiyle vücûda geldiği ve mezbûrenin sürmen' ve medhâli olmadığı gibi emlâk-ı mezkûreyi maraz-ı mevtime zevcesine borcuna mukâbil verdiği iddiâ'sıyla şer'an mesmû' olmayıp taksîme ibaret bulunmuştur ve eşyâ-i muharrere mevcûd ve mezbûrenin yedinde mâhfuз olduğundan satılıp esmânının beyne'l-verese taksîmi iddiâ'sından ibâret bulunmuştur.

3 Zilhicce 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Hafız Mustafa

Mahkememiz Zilhicce-i şerîfenin on altıncı Pazar günü muhâkeme olacağımıza mübeyyen iş bu mâhülle şerh verildi. 3 Zilhicce 312

Vekîl müdde'î-yi aleyhâ Mehmed Rüşdi

Vekîl müdde'î-yi Hafız Mustafa

Mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi Efendi yevm-i mu'ayyen-i mezkûrda gelmediği gibi müvekkiline usûlen gönderilen muhtıra varakasına da müddet-i ma'lûmesi îcâbet olunmadığına müdde'î-yi vekîli mûmâ-ileyh Hafız Mustafa Efendi'nin vâki' olan talebi üzerine müdde'îye-i aleyhâ mezbûre için Mâhkeme-i Şer'îyye'den ta'yîn olunan Mâhir Efendi İbn Salih Ağa muvâcehesinde. Vekîl-i mûmâ-ileyh Hafız Mustafa Efendi ifâde-i sâbıkası vechle tereke-i muharrere-i mezkûresinin hisse-i şer'îyyesini

mevcûd ise aynen müstehlek ise bedelen kendisine teslîmi husûsunda i'âlâma rabtnı ve vekîl Mehmed Efendi'nin [füruht] eylediği öküzler için da'vâ olmayıp ancak inek için şâhidi olduğu ve haric-i defter olup inkâr eylediği beş yüz iki guruşluk eşyâ için olmadığına yedinde olmadığına dâir müdde'îye-i aleyhânın tahlîfini ve diğer mal-ı mevhuûb müdde'âların ise zaten hükmü olmayıp maraz-ı mevtindeki iştirası dahi şirâ'en mu'teber olmadığına ol bâbdaki müdâfa'aların reddini talep eyledi. Vekîlimiz mûmâ-ileyh Mâhir Efendi dahi cevâbında müvekkilesinin merkûmda alacağı olan dokuz yüz elli guruş mehr-i müeccel ile yüz elli guruş alacağı için mezkûr hâne-i müştemilatla merkûm hayatında maraz-ı mevtinde verdiğini vekîl Mehmed Efendi da'vâ etdiği gibi mûmâ-ileyh Hafız Mustafa Efendi de ol bâbdaki bey' ve şeralarının isâbet olamayacağını dermiyan etmiş olduğuna o cihet için îcâb-ı şer'îyyesine icrâ olunmak üzere mehr-i mezkûr ile kıssa-i mezbûr hakkında Mustafa Efendi'nin bir diyeceği olup olmadığından kendisinden istifarını ve inek için şâhidinin iştirasını talep eyledi. Anın üzerine mûmâ-ileyh Hafız Mustafa Efendi'ye lede's-suâl mehr-i meblağ-ı mezkûr kıssa-i mezkûr müdde'îye-i mezbûrenin alacak hakkı olduğunu vekâleten ikrâr eyledi. Daha ne diyecek mûmâ-ileyhden lede's-suâl müdde'îye-i aleyhânın hakk-ı i'tirâzı bâkî kalmak üzere îcâbet-i şer'îyyesinin icrâsını talep eyledi.

13 Muharrem 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh

Vekîl müdde'î-yi mûmâ-ileyh Hafız Mustafa

İnek mezkûr için şâhidleri kim olduğu vekîl-i mûmâ-ileyhden suâl.

Karyeden Ahmed oğlu Süleyman Bostane(?) oğlu Mustafa, Ahmed oğlu Ömer, Siyokoğlu Hâtuk olup Muharrem'in on yedinci Çehârşenbe günü ikâme edeceğini söyledi. 15 Muharrem 312

Vekîl Mehmed

Müdde'î-yi vekîl Hafız Mustafa

47b

Yevm-i muallâk-ı mezkûrda mûmâ-ileyh Mustafa Efendi inek için bilirdir İnek için isbât müdde'âdan izhâr-ı aczle inkâr olunan hayvan ve eşyâ-i müteferrika için müdde'îye-i aleyhânın tahlifine takiben ve ikrâr olunanlardan müvekkilinin hissesinin 'aynen ve müstehlek iseler nakden kendisine edâ ve teslîme müvekkilesine izâfetle

vekîl-i mûmâ-ileyh Mâhir Efendi'ye tenbîh olunmasını talep etmesiyle vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'nin ikrârı mûcibince dâhil-i defter 2790 dört buçuk guruş kıymetli emvâl-i menkûle terekesinden müdde'îye-i aleyhânın alacağı olan 1100 guruşu ba'de't-tenzîl bâ-kayıtdan dört kalemde üç sehm hissenin mevcûd ise aynen müstehlik ise kıymet-i mezkûre vechle nakden ve emlâk-ı mâhdûde-i mezkûre de olan kezâlik dört kalemde üç sehm hissenin dahi 'aynen ve hâric-i defter olup inkâr olunan beş yüz elli guruş kıymetli eşyâ-i müteferrika da sehm-i mezkûre itibârıyla olan sehmin ve kezâlik inkâr edilen beş yüz guruş kıymetli bir re's manda inekdeki hissesinin mezbûrenin tahlifine takiben mevcûd ise 'aynen müstehlik ise kıymet-i mezkûreden mezbûrenin vekîline edâya tenbîh şod. 20 Muharrem 312

48a

[Eşin Aile Hukukuna Uygun Davranmadığına Dair Dava]

Düzce kazâsına muzâf Akçaşehir nâhiyesine tâbi' Eftun dîvânında Değirmenyanı karyesi sâkinlerinden Şakir oğlu Ali b. İbrahim nâm kimesne tarafından husûsu ati'l beyânda talep ve da'vâya ba-hüccet-i şer'îyye vekîli kazâ-i mezkûre tâbi' Yazlık karyesi ahâlisinden ve da'vâ vekîllerinden Mehmed Rüşdi Efendi İbn İbrahim nâhiye-i mezkûrun divan-ı mezkûre dahilinde Dere karyesi sâkinelerinden zâtî karye-i merkûmeden İbrahim Pehlivan İbn Ahmed ve yine karye-i merkûmeden Ahmed b. Mehmed ta'rifleriyle mu'arrefe Cervez oğlu Mehmed kerîmesi Emine bint Mehmed nâm hâtun muvâcehesinde. Mezbûre Emine Hâtun yüz bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle müvekkilim merkûm Ali'nin zevce-i menkûha-i medhûl bahâsı olup mezbûre müvekkilim merkûme dîvân-ı mezkûrdan İbrahim Pehlivan ve Kuru Ali ve Hapek oğlu Yakup nâm kimesnelerin teşvikiyle 'adem-i itâ'at ve inkıyâdda bulunarak babası merkûm Mehmed'in hânesine kaçmış olduğuna müvekkilim merkûme itâ'at ve inkıyâd ve hukuk-ı zevciyyete mürâ'ât etmek üzere mezbûre tenbîh olunmasını bi'l-vekâle talep ederim. 28 Zilkade 312

Vekîl-i mûmâ-ileyh Mehmed Rüşdi

Mezbûre Emine dahi cevâbında. Müvekkil-i merkûm Ali iki yüz elli bir guruş mehr-i müeccel tesmiyesiyle zevc-i dâhilim iken iş bu yedimde olup ibrâz ve irâe eylediğim 1 Receb 312 tarih ve yigirmi bir numaralı ve nahiye-i mezkûre nâib vekîli Ali Fevzi Efendi imzâsıyla mûmzâ bir kıt'a hüccet-i şer'îyye mûcibince talâk-ı selâse

ile ben andan mutallaka olmamla merkûmun zimmetinde iki yüz elli bir guruş mehr-i müeccel mezkûrumla 'iddet-i mu'ayyine-i nafakam için üç yüz bir guruşla cem'an beş yüz elli bir guruş nâib-i mûmâ-ileyh huzûrunda bi'l-mürâfa'a meblağ-ı mezkûru bana edâ' ve teslim etmek üzere zevc-i mutallakım merkûm Ali'ye tenbîh olunmuş olduğuna bu cihetle müdde'î-yi vekîli mûmâ-ileyh Mehmed Efendi'nin müdde'âsının reddini müdâfa'aten talep ederim. 28 Zilkade 312

Mu'arrif-i merkûm Ahmed

Mu'arrif-i merkûm

Mezbûre Emine

Müdde'î-yi vekîli Mehmed Efendi dahi cevâbında. Mezbûre Emine'nin ibrâz eylediği i'lâm-ı mezkûr müvekkilimle muhâkeme olup sudûr etmiş değildir. Böyle bir muhâkeme boş etmiş olsa bir sûretinin müvekkileme tebliği iktizâ edeceği der-kâdır. Binâen aleyh i'lâm-ı mezkûr şâyân-ı iltifât olamayacağı rusûm-ı maktu'a tâbi' edilmediğine irâe ediyorsa cezâ-yı nakdîyesinin de alınmasını imzâ ederim. 28 sene.

Vekîl müdde'î-yi Mehmed Rüşdi

Müdde'î-yi vekîli Mehmed Efendi mezbûre Emine'nin zevci müvekkilimiz de şart-ı talâk ve demesini yanında ikrâr etmiştir. Bunun tasmîmini talep ederim.

28 Zilkade 312

48b

Mezbûre Emine cevâbında. Zevcem Ali'nin hânesinde üç yüz on senesi Ramazan-ı şerîfin yiğirmi ikinci günü ben, zevcem Ali, zevcem babası Mehmed, vâlidem Hafize hâzıran olduğumuz halde zevcem merkûm Ali eğer ben Akçaşehir'e gider isem benden dokuz talâk şart olsun ve bunlardan başka kimse yok idi. Bu şarttan üç mâh sonra zevcem Ali Akçaşehir'e gitti. Bu husûsdan zevcem merkûmdan [talak-ı] selâse ile boş oldum deyû tasmîmen cevâb verdim. 28 Zilkade 312

Mezbûre Emine

Akçaşehir nâhiyesinin Eftun dîvânında Değirmenyanı karyesinden İbrahim Pehlivan Ahmed b. Abdullah istişhâd olundukda. Ayını gününü bilemem. Geçen sene bu vâkitde yani üç yüz on sene-i rumiyesinde mezkûr Değirmenyanı karyesinde Değirmen yanında çeşmede Akçaşehir'den tüccâr Ali Efendi, Düzce'den Orman

Memûru İshak, Bolu Orman Müfettişi ve Orman Korucusu Hüsni Efendi ve zevc-i merkûm Ali hâzırûn olduğumuz halde mûmâ-ileyh Ali Efendi merkûmla benden yolda şart etdik deyû suâl etdikde. Merkûm Ali dahi cevâbında eğer ben Akçaşehir gider isem üçten dokuz kadar iki defâ şart etdim. Eğer bundan sonra çarşıya gider isem zevcem benden boş olsun dedim deyû Ali Efendi'ye söyledi. Mezbûrenin ismi Emine'dir. Merkûm Ali bundan sonra çok kere gitmiştir. Hâlâ Akçaşehir çarşısına gitmektedir fakat hangi tarihlerde gittiğini bilmem. Çarşıda gezdiğini gördüm ve hatta zevce-i mezbûre ile merkûmun mahkemelerinde yani kasımdan altı mâh sonra Akçaşehir nâib vekîlinin huzûrunda muhâkemelerinde şehâdet etdim. Merkûm Ali de orada idi. Ben böyle ikrârına şehâdet ederim. 28 Zilkade 312

Getirdiğim şahidlerim ber vech-i ati beyân olunur.

Mimar Kemal Ali, Cüneyd oğlu Yakub ve bunlardan başka şahidim yoktur.

İş bu şahidlerimi Zilhicce-i şerîfin altıncı Pencşenbe günü getirip istima' ettireceğimi imzâ ederim. 28 Zilkade 312

Mezbûre Emine

Müdde'î-yi vekîl Mehmed Rüşdi

Akçaşehirin Eftun Dere karyesi muhtarı Ali b. Ali İbn Osman istişhâd olundukda. Bu geçen yani üç yüz dokuz sene-i rumiyesinde kış aylarında Değirmen karyesinde Şakir oğlu Ali talâk üstüne şart etdim deyû sene-i merkûmenin yaz aylarında Değirmen köyünde Akçaşehirli tüccâr Ali Efendi merkûmun babasına sormuş ki senin oğlun çarşıya niçin gelmiyor dedikde. Oğlu merkûmu çağırıp ben, Orman Memûru İshak Efendi, Orman müfettişi ve Hüsni Efendi ve sairler hâzır olduğumuz halde sen Ali niçin gelmiyorsun dedikde. Merkûm Ali dahi talâk üstüne şart etdim bunun için gelmiyorum sonra merkûm Ali çarşıya geldi.

Şâhidân-ı merkûmanın tezkiyeye havale.29 Zilkade 312

Usûlen tezkiyeleri icrâ olduğundan mûmâ-ileyhin ta'n-ı vâkı'a-i şâyân-ı iltifât görülmeyerek mûcibince mezbûrenin talâkını ve müdde'î-yi vekîl mûmâ-ileyhin müvekkiline izâfetle böylece şer'î mu'arazadan men' tenbîh ve hükm şod.7 Safer 312

Şâhidleri lede't-tezkiye adl u makbûlü's-şehâde eyledikleri iş'âr olunmağla vekîli müdde'î-yi Mehmed Efendi'den lede's-suâl iş bu müteharrere tezkiyesinde

şâhid İbrahim Pehlivan ile müdde'îyenin babası ve birâderi Mehmed ve Ahmed tarafının bi'l-ikrâr tezkiye ettirdikleri ve müteharrerede babasının müzekkâ sırasında bulunduğu cihetle tezkiyeye hükmen hâ'iz değildir deyû iş bu mahalle temhîr etdi.

7 Safer 312

SONUÇ

1200'lü yıllardan itibaren Bizanslı tarihçilerin ilgi alanından çıkan, Osmanlı fethi sonrası birkaç yüzyıl kendi halinde dikkat çekmeden kalan Düzce ve havalisiyle ilgili kaynaklar ve mevcut kaynaklarda verilen malumat bir hayli sınırlıdır. Bu durum bazen zorunlu olarak araştırmacıları Düzce'ye komşu olan ve malumat bakımından daha zengin olan yerlerin tarihî verilerini genelleştirerek söz konusu hadise ve vakıaların Düzce içinde de geçerli olduğunu varsaymaya yöneltmektedir. Oysa bu sınırlı malumat, en azından Düzce'nin yakın dönemiyle ilgili olarak kadı sicilleri, evkaf defterleri, temettuat defterleri, hurufat defterleri, esas defterleri ve arşivde mevcut diğer kayıtlar yoluyla derinleştirilebilir vaziyettedir.

Osmanlı şer'iyeye mahkemelerinde kadılar veya nâibleri tarafından tutulması zorunlu olan şer'iyeye sicilleri, sadece mahkemeye intikal etmiş hukukî anlaşmazlıkları ve kriminal hadiseleri öğrenmek için değil, davaların içeriğine bağlı olarak dönemin idarî, malî, iktisadî, içtimaî ve kültürel hayatı hakkında malumat sahibi olmak için de kullanılabilirler. Birinci el kaynak hüviyeti taşıyan bu siciller, bilhassa ilgili oldukları şehrin tarihini aydınlatmada ve şehir tarihi çalışmalarında büyük katkılar sunarlar. Hâiz oldukları bu vasfa binaen Türkiye'de bir hayli zamandan beri şer'iyeye sicilleri üzerine akademik çalışmalar yapılmakta, transkripsiyon (çeviriyazı) ya da değerlendirme merkezli hazırlanan tezler ilgililerin dikkatine sunulmaktadır. Bununla birlikte Düzce'yle ilgili arşivde bulunan 1885-1908 yıllarına ait 33 adet şer'iyeye sicili bugüne kadar doğrudan doğruya herhangi bir çalışmanın konusu olamamış görünmektedir.

Düzce şer'iyeye sicilleriyle ilgili ilk ve en kapsamlı çalışma olma hüviyeti taşıyan bu tezde, Hicrî 14 Recep 1312 ila 28 Zilkade 1312 (Miladî 11 Ocak 1895 ila 23 Mayıs 1895) tarihleri arasını, yani takriben 5 aylık bir zaman dilimini içine alan 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili merkezli bir çalışma yürütülmüştür. Genellikle transkripsiyon ve değerlendirme şeklinde iki ayrı bağlamda yapılan sicil çalışmalarından farklı olarak bu tezde bir bütünlük sağlanmaya çalışılmış ve 1153

numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili hem çevriyazı olarak verilmiş hem de idarî, iktisadî, tarihî, sosyal ve kültürel bakımlardan ele alınıp değerlendirilmeye gayret edilmiştir.

1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili ilâm, tereke, vekâlet ve hüccet gibi sadece bir konuya ait bir defter ya da merkezden gönderilen izinnâme, ferman, berat, buyuruldu gibi kayıtları içeren bir kütük değildir. Daha ziyade alım-satım, vakıf, hibe, alacak-verecek, evlenme-boşanma, cürm-cinayet gibi mahalli vakaların meydana geliş tarihlerine göre sırasıyla kaydedildiği bir sicil defteri özelliği gösterir. Öyle görünüyor ki 1895 Düzce’sinin kadı nâibi verâset, nikâh, talak, nikâha itiraz, nafaka ve rüşd ispatı gibi aile hukukuna müteallık meselelerin yanında satış, alacak-verecek, kayıp hayvan ve vakfiye konularıyla da ilgilenmek durumunda kalmıştır. Bununla birlikte gasp, cinayet ve hırsızlık gibi yerelde olması muhtemel konulara dair bir şikâyet dilekçesine rastlanmaması dikkat çekicidir. Bu durum, söz konusu 5 ay zarfında Düzce’de bu hususlara dair davalık bir mesele gerçekleşmediği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte konu ayrımı yapmaksızın her türlü hukukî anlaşmazlıklara bakan tek hâkimli ve tek dereceli şer‘î mahkemeler ile 1867’deki Divan-ı Ahkâm Nizamnamesi hükümleri uyarınca 1870 yılında kurulan nizamiye mahkemeleri arasındaki alan sınırlaması düzenlemesinin carî ve mer‘î olduğunu da gösterebilir. Nitekim muhtemelen Düzce’nin 1871’de Bolu’ya bağlı bir kaza merkezi haline gelmesinden sonraki bir tarihte teşkil edilmiş olan Düzce Şer‘iyye Mahkemesi’nde 1895 yılında görülen davaların içerikleri de bu alan düzenlemesiyle uyumludur.

1153 numaralı Düzce Şer‘iyye Sicili’nde yer alan 55 adet dava içinde sayısal olarak en fazla verâset davalarıyla ilgili kayıtlar göze çarpar. Boşanma, rüşd ispatı, nikâh ya da nikâhın sıhhatine yönelik itiraz davaları da bir hayli yekün tutar. Kayıp hayvan davaları da dikkati çekecek sayıdadır. Nafaka ve mülk satışına dair ikişer dava, vakfa yapılan bağışın gerçekleşmemesi için açılmış bir dava mevcuttur. Bu çalışmada, bu davalarda geçen isimler, yer adları, eşya ve hayvan miktarları, mihir bedelleri, anlaşmazlık konuları ve diğer hususlar göz önünde bulundurularak 1895 yılı Düzce’sinin idarî, iktisadî, etnik ve dinî yapısı ile aile hayatı ve sosyo-kültürel durumuna dair tespitler yapılmak istenmiştir. Görüleceği üzere çalışma sadece bu tespitlerle sınırlı kalmamış, konunun tarihsel ve kültürel geçmişi ve uzantıları da bilhassa salnâmeler ve nüfus defterleri gibi eldeki diğer kaynaklar ve araştırmaların

yardımla tasvir edilmiştir. Genel bir tespitte bulunulacak olursa, 1153 numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili'ndeki verilerin diğer kaynaklardaki verilerle büyük oranda uyduğu ve aynı tarihî, dinî, ahlakî ve kültürel dokunun bir parçası ve uzantısı olduğu görülmüştür.

Osmanlı devletinin idarî yapısında süreç içerisinde meydana gelen değişikliklerin Düzce kazasının idarî yapılanmasına da yansıdığı görülmüş, Düzce'nin 1312/1895 yılındaki idarî teşkilatında görev yapan devlet adamlarının bir kısmının ismine ulaşılmıştır. Bu isimlerin Kastamonu ve Bolu'ya ait salnâmelerde geçen isimlerle uyumlu olduğu görülmüştür. *Sicil*'de geçen yerleşim yerlerine ait isimler de tespit edilerek tablolar halinde verilmiş, yerleşim yerlerinin bugünkü isimleri ve süreç içerisinde isimlerde meydana gelen değişimler gözler önüne serilmiştir.

Göçlerin şekillendirdiği bir şehir olarak Düzce kazasının demografik yapısında meydana gelen değişimler de, diğer kaynakların yardımıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda *Sicil*'de geçen isimler, lakaplar ve unvanlar hem yaşanan demografik değişimin bir delili olarak kullanılmış, hem de sosyal ve kültürel hayatın bir görüntüsü olarak yorumlanmıştır. Ayrıca *Sicil*'de geçen lakaplar, unvanlar ve meslekler dikkate alınarak ve tereke kayıtları kullanılarak 1312/1895 Düzce'sinin iktisadî hayatı, giyim-kuşamı, kullandıkları araç-gereçleri, ev tipleri ve fiyatları üzerine tespitler yapılmıştır.

Düzce Şer'iyeye Mahkemesi'nde görülen davalar arasında bir hayli yekün tutan evlilikler, boşanmalar, kıyıldığı iddia olunan nikâhlara yapılan itirazlar dikkate alınarak dönemin aile hayatı ve aile hayatının birliğini sıkıntıya sokan problemler anlaşılmasına çalışılmıştır. *Sicil*'de yer alan dava içeriklerinde, birçok kadının kendini savunmak ve hakkını talep etmek üzere mahkemeye bizzat başvurduğu görülmüştür.

Son olarak 1153 numaralı 1895 tarihli Düzce Şer'iyeye Sicili'nin yayınlanması ve analiz edilmesini içeren bu çalışmayla birlikte Düzce Şer'iyeye Mahkemesi tarafından 1885-1908 yılları arasında zabta geçirilmiş diğer 32 adet şer'iyeye sicili de benzer bir yöntemle ortaya çıkartıldığında, Düzce'nin en azından söz konusu tarih aralığındaki idarî, iktisadî, dinî ve etnik yapısı ile aile hayatı ve sosyo-kültürel durumu üzerine daha net ve kesin olarak konuşmak mümkün hale gelecek, mevcut kaynak sıkıntısının oluşturduğu handikaplar bir nebze de olsa aşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- 1246/1831 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Düzce, yay. haz. Mustafa Keskin, Düzce: Düzce Belediyesi Kültür Yayınları (2014).
- 1256/1840-1841 Tarihli Akçaşehir (Akçakoca) Nüfus Defteri, yay. haz. Mustafa Keskin, Düzce: Akçakoca Belediyesi Kültür Yayınları (2014).
- 1312/1895 Tarihli 1153 Numaralı Düzce Şer'iyeye Sicili.
- Abdurrahman, Varis, "Türklerin Ad Koyma Gelenekleri Üzerine Bir İnceleme", *Milli Folklor Dergisi*, 61 (2004), 124-133.
- Ağırman, Cemal, "Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1998), 123-143.
- Ahıskalı, Recep, "Muhzır", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXV, İstanbul (2006), 85-86.
- Akalın, Şükrü Haluk, *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları (2011).
- Akgündüz, Ahmet, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırma Dergisi*, 14 (2009), 13-48.
- Akgündüz, Ahmet, "Şer'iyeye Sicilleri", İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları (1988).
- Aşıkpaşaoğlu, *Tevarih-i Âl-i Osman (Osmanlı Tarihleri içinde)*, haz. N. Atsız, İstanbul (1949), 77-318.
- Atlı, Sığıp, "Manisa'nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 41/1 (2017), 101-137.
- Avcı, Casım, "Nâib", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXII, İstanbul (2006), 311-312.
- Aydın, Mehmet Akif, "Mahkeme", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara (2003), 341-344.
- Aydın, Mehmet Akif, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları (1985).
- Aydın, Mehmet Akif, *Türk Hukuk Tarihi*, İstanbul: Hars Yayıncılık (2005).
- Baykara, Tuncer, "Kasaba", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (20015), 25-526.
- Bolu Vilayeti Salnamesi*, yay. haz. Hamdi Birgören, Bolu: Bolu Araştırmaları Merkezi Yayınları (2017).
- Calp, Mehralı, "Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği)", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 52 (2014), 27-49.
- Derinsu Dayı, Esin, "Prof. Dr. Enver Konukçu'nun Özgeçmişi", *Atatürk Dergisi*, 1/1 (2016), 3-20.
- Donuk, Abdülkâdir, "Çeşitli Toplumlarda ve Eski Türklerde Âile", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 33 (1982), 147-168.

- Duman, Ali, “Kadı Defterleri (Şer‘iyye Sicilleri), Mahiyetleri, Muhtevaları ve İslam Hukuku Açısından İncelemelerinin Önemi”, *Ekev Akademi Dergisi*, 33 (Güz 2007), 139-156.
- Ekinci, Ekrem Buğra, “Osmanlı Hukukunda İzinname ile Nikâh”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, 2 (2006), 41-60.
- Ekinci, Ekrem Buğra, “XIX. Yüzyılda Osmanlı Mahkemelerinin Dönüşümü”, *Adalet Dergisi*, 1-2 (2019), 115-133.
- Ekinci, Ekrem Buğra, *Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat ve Sonrasında)*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları (2004).
- Ercoskun, Tülay, *Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. Yüzyılda Evlilik ve Nikâha Dair Düzenlemeler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (2010).
- Ertuğrul, Ali, “Düzce: Göç Yolunda Bir Şehir ve Birkaç Hikâye”, *Uluslararası Şota Rustaveli 850. Yılı Sempozyumu Bildirileri*, ed. Ali Ertuğrul, Düzce: Düzce Üniversitesi Yayınları (2018), 699-733.
- Ertuğrul, Ali-Dursun, İrfan, “Düzce Yöresinde Orhan Gazinin İzleri: Orhan Gazi Cuma Câmi‘leri”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 193-258.
- Ertuğrul, Ali-Turan, Nurullah, “Bolu Sancağında Yıldırım Bâyezid’e Mahsus Yapılara Tayin Edilen Vakıflar”, *Uluslararası Yıldırım Bayezid Sempozyumu –Bildiriler Kitabı-*, yay. haz. Hasan Basri Öcalan-Yusuf Ziya Karaaslan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2019), 499-549.
- Ertuğrul, Ali-Yaşa, Fırat, “II. Selim Dönemi Evkâf Defteri’ne Göre Düzce ve Çevresinde Toprak, Mahsul, Köy ve Köylüler”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 443-469.
- Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, sad. Tevfik Temelkuran-Necati Aktaş, I-X, İstanbul (1976-1984).
- Gedikli, Fatih, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 3/5 (2005), 187-213.
- Güllüdağ, Nesrin-Baş, Halit, “1452 Numaralı İzmit Şer‘iye Sicilinde Yer Alan Unvan ve Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *Anasay Dergisi*, 3/7 (2019), 73-104.
- Gürhan, Veysel, “Şer‘iyye Sicillerine Göre Mardin’de Ailenin Sosyal ve Ekonomik Yapısı (M. 1689-1750)”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (2018), 1292-1306.
- İnalcık, Halil, “Çiftlik”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, VIII, İstanbul (1993), 313-314.

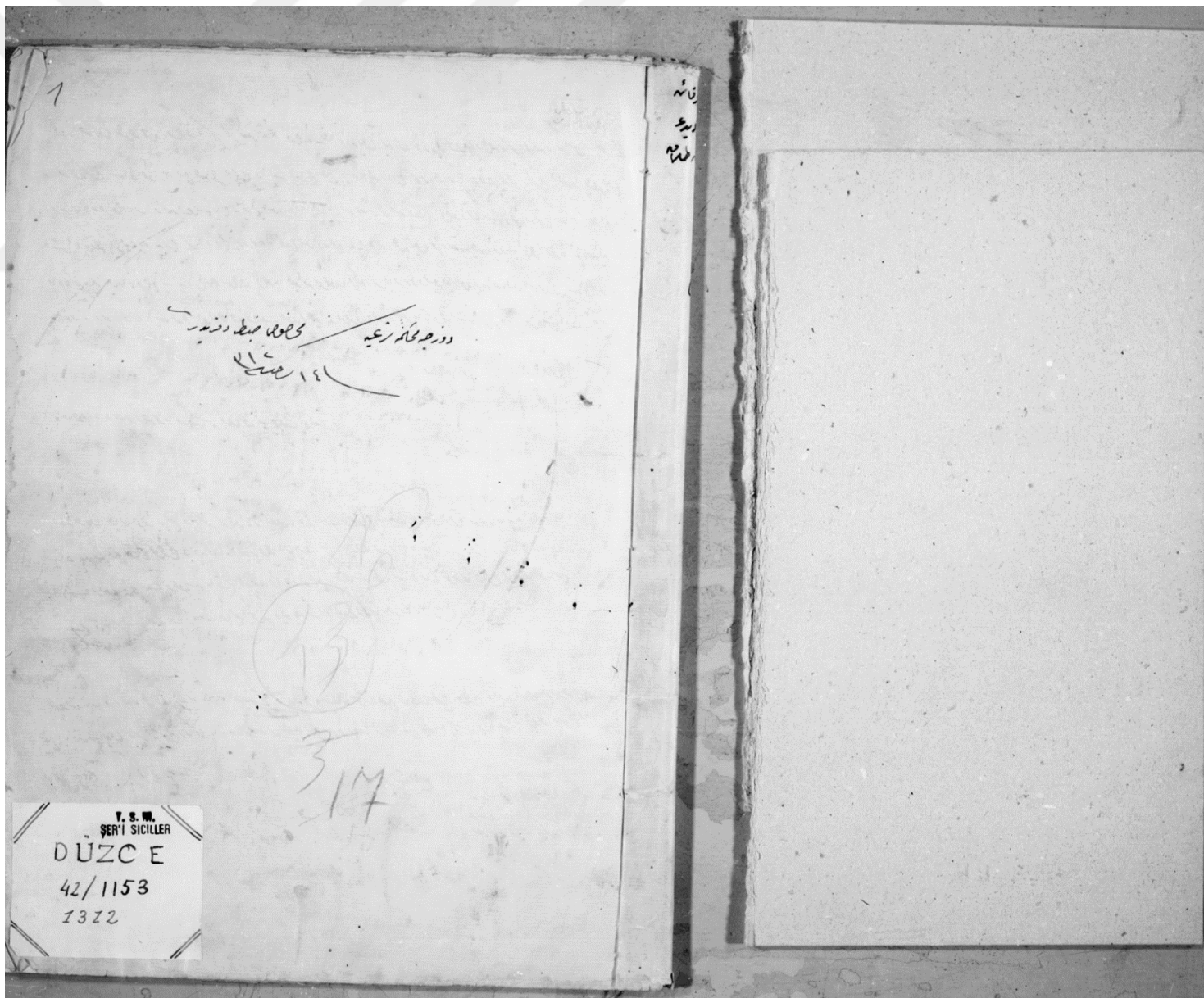
- Janashia, Marine, “Gürcü Dilindeki Türkçe Kökenli Özel İsimler”, çev. Ali Ertuğrul, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 17/2 (2010), 115-129.
- Kalay, Abdülkadir, *Çilimli Tarihi*, İstanbul: Mola Kitap (2015).
- Karasaran, Arzu, “Osmanlı Toplumunda Ailenin Teşekkülünde İlk Adım”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 2 (2015), 186-199.
- Kardaş, Canser, “Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11/23 (2018), 207-226.
- Kastamonu Salnâmesi*, yay. haz. Saadettin Yağmur Gömeç, Hamiyet Sezer Feyzioğlu, Tülay Ercoşkun, Ankara: Berikan Yayınevi (2016).
- Kastamonu Vilâyeti Salnâmesi (1288/1871)*, Kastamonu Vilayet Matbaası.
- Kastamonu Vilâyeti Salnâmesi (1306/1889)*, Def‘a 15, Kastamonu: Matba‘a-i Vilâyet.
- Kastamonu Vilâyeti Salnâmesi (1311/1893)*, Kastamonu Vilayet Matbaası.
- Kastamonu Vilâyeti Salnâmesi (1317/1900)*, Kastamonu Vilayet Matbaası.
- Kenanoğlu, M. Macit, “Nizamiye Mahkemeleri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIII, İstanbul (2007), 185-188.
- Keskin, Mustafa, “1831 Tarihli Düzce Nüfus Sayımı: Düzce’nin Beşeri, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 72-76.
- Kılıç, Selda, “1864 Vilayet Nizamnamesinin Tuna Vilayetinde Uygulanması ve Mithat Paşa”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 37 (2005), 99-110.
- Konrapa, Zekai, *Bolu Tarihi*, Bolu: Bolu Vilayet Matbaası (1960).
- Konukçu, Enver, “Konuralp ve Çevresi”, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 16-23.
- Konukçu, Enver, *Bolu İl Yıllığı*, Bolu: Bolu Valiliği Yayınları (1967).
- Köksal, Osman, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Bir Osmanlı Kasabasındaki Şahıs Adı Profili”, *Bilig Dergisi*, 65 (2013), 231-246.
- Kumsar, İsmail Alper-Özçelik, Fatih, “Bir Kültür Adamı: Öğretmen Cevdet Canbulat”, *Düzce’de Tarih Kültür ve Sanat*, ed. İsmail Yaşayanlar, Bursa: Gaye Kitabevi (2017), 270-279.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri, “Kâtip”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXV, Ankara (2002), 49-52.
- Kütükoğlu, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2018).
- Maydaer, Saadet, “Klâsik Dönem Osmanlı Toplumunda Boşanma (Bursa Şer‘iyye Sicillerine Göre)”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16/1 (2007), 299-320.

- Müstakil Bolu Livası Sâlnâmesi (1334/1918)*, Bolu: Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı (Bolu Hükümet Matbaası 1334).
- Müstakil Bolu Livası Sâlnâmesi (1337-1338/1921-1922)*, Bolu: Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı (Bolu Hükümet Matbaası 1338).
- Oğuzoğlu, Yusuf, “Düzce’yi Dış Dünyaya Bağlayan Yol Ağı”, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 55-63.
- Ortaylı, İlber, “Anadolu’da XVI. Yüzyılda Evlilik İlişkileri Üzerine Bazı Gözlemler”, *Osmanlı Araştırmaları*, 1 (1980), 32-40.
- Ortaylı, İlber, “Kadı”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (2001), 69-73.
- Ortaylı, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları (1994).
- Özlu, Zeynel, “19. Yüzyılda Düzce Kazasına Göçler”, *Bilig Dergisi*, 61 (2012), 201-222.
- Özlu, Zeynel, “19. Yüzyılda Düzce ve Akçakoca Kazalarında Kullanılan Aile ve Kişi Adları”, *Erdem Dergisi*, 53 (2009), 145-184.
- Özlu, Zeynel, “Batı Karadeniz’de Antik Bir Osmanlı Kenti: Prusias Ad Hypium, Üskübü (Konuralp)”, İstanbul: Doruk Yayıncılık (2008).
- Özlu, Zeynel, *İlk Çağdan Cumhuriyet’e Bir Batı Karadeniz Kenti Düzce (Ahali-yi Sadıka/Sefine-i Nuh)*, İstanbul: Fırat Basım (2015).
- Özsoy, Nejat, “Çerkes ve Abazaların Düzce’de İskânı ve Kurulan Yeni Yerleşimler”, *Düzce’de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 372-389.
- Öztürk, Said, “Kassâm”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXIV, İstanbul (2001), 579-582.
- Pehlevan Yıldız, Arzu, *Rize Şer’iyye Sicilleri II 1495 No’lu Sicil-Metin ve Tahlil*, İstanbul: Dergâh Yayınları (2012).
- Pınarcık, Pınar-Sütcü, Çiğdem, “Bir Antik Kent ve Kültürel Mirasın İzdüşümü: Konuralp”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 67-86.
- Son Teşkilât-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları*, İstanbul (1928).
- Şahin, Emine, “Temettuat Defterlerine Göre Akçakoca’daki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 481-493.
- Şahin, İlhan-Egewa, Hikari, “Osmanlı Döneminde Düzce’nin Sosyal-Ekonomik Hayatı ve Gelişim Süreci”, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, ed. Ali Ertuğrul, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 43-55.
- Şahin, Musa-Işık, Esra, “Osmanlı’dan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30 (2011), 221-230.

- Şentop, Mustafa, “Tanzimat’tan Önceki Dönemde Osmanlı Mahkemelerinin Görev ve Yetkisi”, *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, 1 (2006), 87-105.
- Şerif, Ahmet, *Anadolu’da Tanin*, yay. haz. Mehmet Çetin Börekçi, Ankara: TTK Yayınları (1999).
- Şık, Zafer, *Lügat-i Şer’i/Şer’iyye Sicilleri Sözlüğü*, Konya (2020).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, “Devlet Arşivleri Başkanlığı” <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>. Erişim 02.01.2021,
- Torun, Sadık Fatih, “Tanzimat Sonrası Osmanlı Taşra İdaresi Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, 34 (2018), 421-451.
- Tunçel, Harun, “Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2 (2000), 23-34.
- Türkçe Sözlük*, I-II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi (1998).
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, “Kadı Sicilleri Veri Tabanı”, <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil>. Erişim 02.01.2021.
- Uğur, Yunus, “Şer’iyye Sicilleri”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXXIX, İstanbul (2010), 9-11.
- Uyanık, M. Zeki, “İslâm Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47 (2019), 57-87.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2014).
- Yaşayanlar, İsmail, “Kafkas Göçmenlerinin Yolculuğu ve Düzce’de İskânı (1857-1914)”, ed. Ali Ertuğrul, *Düzce’de Tarih ve Kültür*, Bursa: Gaye Kitabevi (2014), 102-121.
- Yaşayanlar, İsmail, “Osmanlı Döneminde Ordu’dan Düzce’ye Göçler”, *Düzce’de Tarih, Kültür ve Sanat*, ed. Yusuf Oğuzoğlu-Fatih Özçelik, Bursa: Gaye Kitabevi (2016), 87-92.
- Yaşayanlar, İsmail, “Temettuat Defterlerine Göre Düzce’deki Yörük Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Uluslararası Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu Bildiriler*, yay. haz. Ali Ertuğrul-Fırat Yaşa, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları (2020), 499-509.
- Yel, Ali Murat-Küçükkaşçı, Mustafa Sabri, “Mahalle”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara (2003), 323-326.
- Yetkin, Aydın, “Osmanlı Devleti’nde Hukuk Devletinin Gelişim Süreci”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/24 (2013), 380-413.
- Yiğit, İlker, “Divân”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, EK-1, İstanbul (2016), 336-337.
- Yörük, Saim, “Çelebi Unvanı Hakkında Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/18 (2011), 290-297.

EK

1153 NUMARALI DÜZCE ŞER'İYYE SİCİLİNİN TIPKIBASIMI

دوره و خطاریه انچه از کتب فقه فائزانه باینده قدیم در وقت منقوذه بفرستاده و چون در وقت اولی بهم دیور در وقت اولی
ایستاده و عودت به فارغ از خطاریه و بفرستاده و خطاریه بفرستاده و خطاریه بفرستاده و خطاریه بفرستاده

کتابخانه
ایران
جمهوری
اسلامی
تهران

در وجه نقد از جدیدترین نسخه خطاریه عکاس شده است. خاصه اردو خطاریه که در وقت اولی بفرستاده و خطاریه بفرستاده
نقد شده است. انچه بفرستاده است و در وقت اولی بفرستاده و خطاریه بفرستاده و خطاریه بفرستاده
نقد شده است. انچه بفرستاده است و در وقت اولی بفرستاده و خطاریه بفرستاده و خطاریه بفرستاده

استاد عالی
فدای کورنیوز
مؤلف خطاریه
ایران
تهران

دوره اولی عدل و قبول از خطاریه اولی بفرستاده و خطاریه بفرستاده
ایران
تهران

اخصه...
 و بخت شریک و کلب در زمان من فرستاده ام...
 و در میان...
 این...
 قضا...
 نام...
 اول...
 و کلب...
 در...
 زوجه...
 اخذ...
 و یو...
 مولد...

در...
 سالی...

مع...
 بعد...

اس...
 بر...
 اس...
 ل...
 ص...
 م...

۱۸
 اس...
 اس...
 اس...
 اس...

اس...
 اس...

اس...
 اس...

دو طرفه توفیق که این توفیق ادویس حکم شایسته ۳ خطه اطمینان برین دو طرفه برین بلوک
نشانده الکی ۱۰ بار شایسته و توفیق ادویس حکم اطمینان خالص به علی بن احمد و رضی
باین رسوم عم و اولاد که فقط تبت احمد حضور ادویس توفیق و بولرام شجره داره الطیبی
پیروز بود هرگز درت ادویس (۱۰) برصد حکم

چونکه در جمع مردم و توفیق اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان

در زحمه قصه باغ ارباب جمع طوبیخه فوسفه قدره که کله زنده همه کله با یک مد اینست که نام بیدار توفیق
سک شایسته ۱۰ شایسته و توفیق ادویس حکم اطمینان خالص به علی بن احمد و رضی
تاریخ عم و اولاد که فقط تبت احمد حضور ادویس توفیق و بولرام شجره داره الطیبی
پیروز بود هرگز درت ادویس (۱۰) برصد حکم

توفیق ادویس حکم اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان

توفیق ادویس حکم اطمینان
توفیق ادویس حکم اطمینان

مذکور است که در سده فرعی افعی اعدیه ای به عهد الهی است و در آن برین قریه بقار بوز طویله
 در آن بایک قیود و عتد ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 قیود و عتدای دیورند ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 مود و قیود صفا غافل میوند به بیشتر شایسته مالک ایله تاریخچه آن ماه مقدم بیا بوز ادرین
 قیود ایکن رعاده غیبا ایکن بوجود میوند مود و قیود شایسته مالک ایکن
 بیدار در رعاده ایکن (۱۷ دالک شایسته)

مذکور است که در سده فرعی افعی اعدیه ای به عهد الهی است و در آن برین قریه بقار بوز طویله
 در آن بایک قیود و عتد ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 قیود و عتدای دیورند ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 مود و قیود صفا غافل میوند به بیشتر شایسته مالک ایله تاریخچه آن ماه مقدم بیا بوز ادرین
 قیود ایکن رعاده غیبا ایکن بوجود میوند مود و قیود شایسته مالک ایکن
 بیدار در رعاده ایکن (۱۷ دالک شایسته)

مذکور است که در سده فرعی افعی اعدیه ای به عهد الهی است و در آن برین قریه بقار بوز طویله
 در آن بایک قیود و عتد ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 قیود و عتدای دیورند ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 مود و قیود صفا غافل میوند به بیشتر شایسته مالک ایله تاریخچه آن ماه مقدم بیا بوز ادرین
 قیود ایکن رعاده غیبا ایکن بوجود میوند مود و قیود شایسته مالک ایکن
 بیدار در رعاده ایکن (۱۷ دالک شایسته)

مذکور است که در سده فرعی افعی اعدیه ای به عهد الهی است و در آن برین قریه بقار بوز طویله
 در آن بایک قیود و عتد ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 قیود و عتدای دیورند ایله بجهن میوند صباغ طرفه بولک فدا صفا در دیگر اوج بایک فرقی
 مود و قیود صفا غافل میوند به بیشتر شایسته مالک ایله تاریخچه آن ماه مقدم بیا بوز ادرین
 قیود ایکن رعاده غیبا ایکن بوجود میوند مود و قیود شایسته مالک ایکن
 بیدار در رعاده ایکن (۱۷ دالک شایسته)

فقدرة اية جوانه زرع علفه نون ايجزه ادره نسی علفه شریفه کیدو کجی به وزرع عی دز و جویان کو
 و ادره م حفظه علفه المای حاکمه زرع و نفع عی اگر به بخره کیده زایم بنده طغنه جلدی شرط ادره
 دیونر دندله کعبه برونه ایض بوسطه ادره و علفه زرع عی قی نوره کندی بخله علفه زرع برونه
 علفه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه

میزره
 ادره

ایض بخره کیده زایم بنده طغنه جلدی شرط ادره
 دیونر دندله کعبه برونه ایض بوسطه ادره و علفه زرع عی قی نوره کندی بخله علفه زرع برونه
 علفه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه
 ایض بخره کیده زایم بنده طغنه جلدی شرط ادره
 دیونر دندله کعبه برونه ایض بوسطه ادره و علفه زرع عی قی نوره کندی بخله علفه زرع برونه
 علفه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه

میزره
 ادره
 ایض بخره کیده زایم بنده طغنه جلدی شرط ادره
 دیونر دندله کعبه برونه ایض بوسطه ادره و علفه زرع عی قی نوره کندی بخله علفه زرع برونه
 علفه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه

تاکلعه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه
 ایض بخره کیده زایم بنده طغنه جلدی شرط ادره
 دیونر دندله کعبه برونه ایض بوسطه ادره و علفه زرع عی قی نوره کندی بخله علفه زرع برونه
 علفه ادره ادره و عی نفعی جویان دبرم ۸۸ داکلعه